

Szolgálati használatra

RG

Jff. 93.12.31
910108
Jff

Nyt. szám: 264/0237

TITKOS

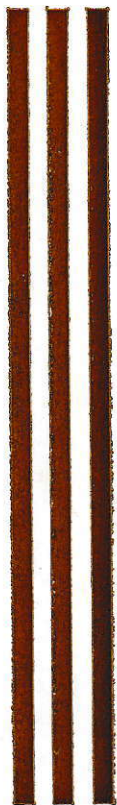
219 sz. példány

Titkos anyagból lebontva
MHHTPC 57 16/1933 sz.
Sut. alapjain. (HK/13)
30.10.06. M. sz. +

Nyt. sz.: 27/0828

HADTÁP BIZTOSÍTÁS

4

XX. ÉVFOLYAM
1987. 4. SZÁM

MEGJELENIK NEGYEDÉVENKÉNT
AZ MNHF-SÉG BELSŐ KIADVÁNYA

4/128

Érkezett:
az MNHF-SÉG Tiszta
1988. év ... 5 ... hó 13. nap

Jff

„A hadtápbiztosítás a hadműveleti és harcbiztosítás, a fegyverzeti és technikai biztosítás mellett a mindenoldalú biztosítás szerves részét képezi. A hadtápbiztosítás a csapatok harcképessége fenntartásának, hadra-jogható állapotban való tartásának, azok megfelelő anyagi eszközfajtákkal való ellátásának és a részükre megszabott feladatok végrehajtásához szükséges egyéb feltételek megteremtésének érdekében kerül végrehajtásra. Magába foglalja a csapatok anyagi, különböző hadtáptechnikai és egyéb anyagi eszköz szükségleteinek kielégítésével, a közlekedési utak és szállítóeszközök előkészítésével, üzemeltetésével, a csapat- és anyagszállításokkal, a sebesültek és betegek segélynyújtásban való részesítésével, azok hátraszállításával és gyógyításával, a járványvédelmi, közegészségügyi-higiéniai, állategészségügyi rendszabályok foganatosításával, kereskedelmi-szociális, tábori elhelyezési biztosításával kapcsolatos rendszabályok és tevékenységek végrehajtását.”
(Csapathadtáp Utasítás, hadtest, dandár, ezred Szabályzat 1. pont)

HADTÁPBIZTOSÍTÁS

1987

4

Készült: 650 példányban

Egy példány: 96 lap

Szerkeszti: a Szerkesztő Bizottság

A Szerkesztő Bizottság elnöke: Grézló Imre ezredes

Szerkesztőség: Bp. XIII., Dózsa György út 49/a, MN HTP Törzs

Felelős szerkesztő: Csabai György őrnagy

Felelős kiadó: Pártos János ezredes

A HADTÁPBIZTOSÍTÁS ELMÉLETE

A PVOP és az MN HÁVP parancsnoki és törzshadijáték néhány sajátos és általános hadtáptapasztalata

Pártos János ezredes, Csabai György alezredes

A hadijátékok¹ általában fontos szerepet játszanak a parancsnokok és törzsek felkészítési rendszerében. Különösen így volt ez a PVOP és az MN HÁVP parancsnoki és törzshadijáték (továbbiakban csak hadijáték) esetében, amelyre 1987. június 27-29 között, három nap keretében került sor.

A törzshadijáték fontosságát és aktualitását többek között az alábbiak adták:

- a) a két parancsnokság fennállása óta ez volt első közös gyakorlásuk,
- b) a PVO TPK és az MN HÁV PK a hadijátékot a saját szervezetükben önállóan vezették le, a HM államtitkár elvtárs követelményei alapján,
- c) a hadijátékon azonos volt az induló helyzet, a módszer, az időtartam, a mozzanatok, a jelentések helye és ideje, és egyeztették az együttműködés területeit;
- d) és mindkét törzsnél a háborús időszaknak megfelelő munkacsoportok működtek.

A hadijáték résztvevői az alábbiak voltak:

- a) *A PVOP-nál:* az operatív törzsen kívül nyolc megye a kijelölt operatív csoportokkal és a 2. naptól a Budapest főváros kijelölt állománya, összesen közel 1400 fő,
- b) *az MN HÁVP-nál:* a HÁVP operatív törzse, kilenc alárendelt magasabbegység, egység és alegység törzse, valamint két területvédelmi ezred „M” törzse, és négy megye területvédelmi osztályainak operatív törzsei, közel 700 fő.

Összekötőkkel vett részt a hadijátékon: a Munkásőrség, a Határőrség, a Bp. RFK-ság és az MN Légvédelmi és Repülőparancsnokság.

¹ Hadijáték: a magasabb parancsnokok és törzsek felkészítésének egyik formája, amelyben a csapatok nem vesznek részt. Rendeltetése: a tisztek és tábormokok ismereteinek, jártasságainak és készségeinek tökéletesítése; a harctevékenység megszervezésére és vezetésére, vonatkozó nézetek, elképzelések ellenőrzése; a hadszíntér tanulmányozása; az ellenséges és a saját harctevékenység lehetséges változatainak megjelenítése a valóságos helyzetet megközelítő körülmények figyelembevételével. A hadijáték tartalma és a résztvevők összetétele szerint lehet: parancsnoki, törzs-, hadtáp- és szak-, a mérete szerint hadászati, hadművelleti és harcászati hadijáték.

Katonai Lexikon. Zrínyi Katonai Kiadó Budapest, 1985. 223. oldal.

A hadijátékon az MNVK Hdm. Csf.-ség Hátországi és Hadszintér előkészítési osztályvezető vezetésével kutató csoport működött, melynek e tanulmány szerzői is tagjai voltak.

A vizsgálati módszerek kombinált és helyszíni alkalmazásával – megfigyelés, mérés, kikerdezés, plenáris és csoportos jelentéseken való részvétel, okmánytanulmányozás, gondolatminta-vétel, stb. – tanulmányoztuk és vizsgáltuk a fenti szervezetek hadtáp- és anyagi szolgálatai tevékenységét, mind az előkészítés, mind a végrehajtás időszakában.

A hadijáték sajátosságaiból fakadóan megkülönböztetett figyelemmel vizsgáltuk a kölcsönös tájékoztatás, a hadtáp együttműködés, a közösen megoldandó hadtápbiztosítási kérdések körét, jellegét és funkcióit, valamint a közlekedési biztosítás néhány területének, mint például a közúti és vasúti forgalom folyamatosságának a kérdéseit.

A sajátos tapasztalatok hadtápszerveként a következők

1. Az MN HÁVP hadtápszolgálata vonatkozásában:

Az MN HÁVP hadtápszolgálata a parancsnok hadtáphelyettes irányításával körültekintően készült fel a parancsnoki és törzshadijátékra.

A felkészülés folyamán a hadijátékon részt vevő hadtáptörzsek a törzsmunkára, a hadtápbiztosítást végző alegységek pedig az ellátás végrehajtására eredményesen készültek fel.

Az MN HÁVP parancsnok hadtáphelyettes szerteágazó feladatok végrehajtására külön csoportokat alakított meg, – a saját törzséből.

Nevezetesen a következő csoportokat:

– az első munkacsoportot, amely tervezte és szervezte az MN HÁVP csapatai alkalmazásának a hadtápbiztosítását;

– a második munkacsoportot, amely az alárendelt hadtáptörzsek munkáját ellenőrizte és értékelte;

– a harmadik munkacsoportot, amely a gyakorlat valós hadtápbiztosítását ellenőrizte és egyben segítette is.

A hadijátékon részt vevő parancsnok hadtáphelyettesek a hadtáptörzseik révén a kialakult helyzetekre – mind a három esetben helyes elhatározást hoztak, a parancsnokok a javaslaikat elfogadták.

A kidolgozott harci és egyéb okmányok kultúráltak, áttekinthetőek voltak, az intézkedések lejtuttatása zökkenőmentesen valósult meg.

Az MN HÁVPK hadtáphelyettesének a Polgári Védelem Országos Törzsparancsnok anyagi helyettesével történő kapcsolatfelvétel keresése példamutatóan valósult meg. Zömében ennek köszönhető, hogy együttműködés keretében tisztázták a közösen végrehajtandó feladatokat (ezeket részletesen lásd 3. pontban). Ugyancsak mód nyílt arra, hogy a Munkásőrséggel, a BM Határőrséggel és a BM-szervekkel szakkérdésekben konzultáció keretében aktuális kérdéseket vitassanak meg.

Az olvasó érdeklődésére tarthat számot a következő hadtáptapasztalat is, amelynek az eredete a nagy honvédő háború idejére nyúlik vissza. N. A. Antyipenko tábornok

szerint: „Ha a hadtápfőnököknek nincs szállítógépkocsiból állandó tartaléka, már nem is hadtápfőnök, hanem az arcvonalban növekvő nehézségek tehetetlen szemlélője.²

Az MN HÁVPK hadtáphelyettese erre a második világháborús tapasztalatra alapozva az ellenség által mért tömegpusztító fegyverek csapásai következményeinek felszámolása időszakára a komendánszászlóaljtól kikülönített szállítóeszközöket anyagi eszközökkel felmálházva úgynevezett „*anyagi tartalékokat*” hozott létre az ország négy tájegységén. Az anyagi tartalékokat a gyorsabb felhasználhatóság érdekében a központi területvédelmi ezredek körletébe különítették ki. Ezzel a módszerrel tovább volt fokozható a hátszágvédelmi csapatok anyagi biztosítási rendszerének a szilárdsága, és egyben nőtt az előljáró hadtáptagozat beavatkozó, segítségnyújtó szerepe, ami egyben egyébként a kötelessége is.

Az anyagi biztosítás egy másik újabb tapasztalata az, hogy az erőcsoportok ellátó (szak)szolgálatára szükség – illetve kényszerhelyzetben az (országos, illetve megyei rendeltetésű) területvédelmi ezredektől, hadtárszakanyagokat vehetnek át felhasználásra.

2. Az MN HÁVPK közlekedési szervei tekintetében:

A hátszág területén – alapvetően a hadászati tagozatban – a katonai közlekedési rendszer részeként kijelölt közlekedési hálózat üzemeltetése, fenntartása és rombolás esetén történő helyreállítása a Közlekedési Minisztérium feladata és felelőssége, ugyanakkor a felső katonai vezetés által kijelölt főirányokban a közlekedési hálózat fenntartása, rombolás esetén a gyors helyreállítás megvalósítása, a szállítások folyamatosságának biztosítására – a KM-mel egyeztetett tervek alapján – a katonai erők és eszközök is bevonásra kerülnek, – írja dr. Lapos Mihály vezérőrnagy³ egyik tanulmányában.

A közlekedési törzseknek fenti feladatok végrehajtására történő felkészülését jól szolgálta ez a hadijáték is.

A hadijátékra a szervezett felkészülést a közlekedési osztály, a két dandártörzs és zászlóalj-törzsek operatív csoportjai a korábban kiadott „*Harcászati-Tájékoztató*” alapján úgy végezték, hogy folytatták a hadszíntér előkészítési követelményekben ezideig még nem teljesített szakfeladatok végrehajtását. Megjegyezzük, hogy ezek a feladatok gyakorlatilag egybeestek a közlekedési szakcsapatok „éles” alapfeladataival, s igen pozitív eredménynek ítéltető meg.

A hadijáték végrehajtásának időszakában hatásköri problémákat és kezelési gondot okozott az, hogy úgy a Vasúti Bázisnak, mint Közúti Technikai Bázisnak a működésére és nemcsak a felkészítésére is feladatokat határoztak meg. Mindezt annak ellenére valószínűsítették meg ilyképpen, hogy a fenti két bázis a megalakulásuk után – az előírt határidőre – a Központhadtáp Előretolt Lépcső vasúti-, illetve közúti magasabbegységek alárendeltségébe kerülnek. Ezért azok feladatait is a Központhadtáp Előretolt Lépcső közúti dandárok parancsnokai határozzák meg.

²N. A. Antyipenkó: A főirányban
Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest 1979 (168. oldal).

³Dr. Lapos Mihály vezérőrnagy: „Tegyük hatékonyabbá a katonai közlekedési rendszer működését”.
Honvédelem T., 1987. évi 2. Különkiadás (64. oldal).

Az MN HÁVP közlekedési osztályvezető a HÁV parancsnok elhatározásának meghozatalához tett jelentésében – azaz javaslatában – helyesen vette figyelembe az eltelt időszak alatt a közlekedési csapatok által elvégzett és a várható feladatokat. A valóságban ugyanis az történt, hogy az elvégzett munkák mennyiségét a közlekedési osztály számította ki ahelyett, hogy azokat a gyakorló dandártörzsektől soronkívüli jelentés formájában bekérte volna.

A közlekedési osztály és a résztvevő dandártörzsek az alaprendelkezés szerinti szakmai feladatok tervezését és szervezését, valamint az alárendelték részére a feladatok megszabását gyakorlottan és összekovácsoltan hajtották végre.

Ugyanakkor az együttműködési feladataikat csak szűk és belső környezetben – a HÁVP műszaki és vegyvédelmi osztályával végezték el. Az MN KSZF-ségre kérelmet, javaslatot nem terveztek felterjeszteni.

A hadijáték során került sor a terepasztalon levezetett együttműködési foglalkozás megtartására. Az együttműködés kérdéseinek – így a helyének, idejének, a végrehajtandó feladatoknak az egyeztetése stb. – terepasztalon történő feldolgozása folyamán derült ki, hogy a közlekedési dandárok által jelentett nagy számú és különösen a magas hatáskörrel (esetenként országos kompetenciával) bíró fegyveres testületekkel, polgári, közigazgatási szervezetekkel, a Polgári Védelem Országos Parancsnokság erőcsoportjaival, a szövetséges csapatokkal, tervezett együttműködés megszervezésére és a végrehajtásra a megítélésünk szerint nem vagy alig lennének képesek. Az ilyen jellegű és magas kategóriájú együttműködés kérdésköre az MNVK hatáskörébe tartozik, melybe az MNHF-séget általában bevonja. Az előbbiekből fakad, hogy a végrehajtó szervezetekre az együttműködésből csak néhány előírt kérdés alkotó végrehajtása marad. Vagyis a hadászati vezető szervek, a szövetséges parancsnokságokkal és az országos vezetőszervekkel történő egyeztetés után határozzák meg, felülről-lefelé a végrehajtást, szolgáló és végrehajtó együttműködési feladatokat.

A hadijáték utolsó mozzanatában került sor az *Ideiglenes Átrakóköri Parancsnokság és egy gépkocsi szállító zászlóalj vezetési tevékenységének, egy vasúti kirakóállomás és egy üzemanyag-átfejtő állomás tevékenységének bemutatására.*

A bemutató – a hivatásos és a tartalékos állomány felkészítésén túlmenően – a parancsnoki és a törzsmunkavégzést is szolgálta. Úgy ítéljük meg, hogy a bemutatott okmányok bizonyos mértékű továbbfejlesztése után egységesítésre is alkalmassá tehetőek és a konkrét tervekre adaptálhatók. Ez a tény lehetővé tenné az IÁK aktivizálásának, illetve az alkalmazásának idősükséglete csökkenését.

3. A PVOP-val kapcsolatosan:

Az anyagellátó osztály állománya a parancsnoki és törzshadijátékra jól felkészült.

A háborús beosztásokra való felkészülés, valamint a PVOT parancsnok intézkedéseibe történő bedolgozás a hadijáték hadtápirányú eredményességét csak növelte.

A nemzetközi helyzet feszültsége, fokozódása és a háborút megelőző veszélyeztetettségi időszakban az együttműködésben a súlypontot: a belkereskedelmi Minisztérium, a Közlekedési Minisztérium, a tanácsok szakigazgatási szervei és az ellátásban részt vevő vállalatok képezték.

A lakosság kitelepítésének szállítása (vasúti, közúti) és ellátása, befogadóhelyeken az elosztás és ellátás a vonatkozó tervek szerint megszervezett. A kivonulási útvonalakon levő Átmenő Állomások a lakosság kellő mértékű ellátására (hideg étellel, egészségügyileg, ivóvízzel) felkészültek.

Megjegyezzük, hogy egyes nézetek szerint ma már kétségbe vonható a kitelepítés célszerűsége és eredményessége.

A megyékben hiányzó anyagkészletek kiegészítésére szükséges 1500 tonna anyag kiszállítására reális tervet készítettek.

A második és a harmadik mozzanatokban alkalmazásra tervezett erőcsoportok ellátására és egészségügyi biztosítására a kialakult helyzetnek megfelelően alkalmazták az Anyagi Technikai Bázisokat és az orvosi segélyhelyeket. Az erőcsoportok rendelkeztek a létszámnak megfelelően 1-1 javadalmazás hideg és főzhető étellel, 3 napi mentesítő anyaggal és 500 fő részére csereruházattal.

Az ellenség által mért csapások célpontjainak megosztása a következően alakult: 40% ipari üzemeket, 30% közlekedési csomópontokat; 10% energiaellátási pontokat; 20% sűrűn lakott területeket, illetve katonai objektumokat tett ki.

A vezetés a vezetési pontokról, vezetékes híradó rendszeren keresztül valósult meg. Az ellátásban a feladatok súlyozásával, a mentesítési főirányokban, a kárterületeken végzett tevékenységet helyezték előtérbe.

A PVOT parancsnok helyettes (anyagellátási osztályvezető) és az MN HÁV parancsnok hadtáphelyettes mozzanatonként együttműködést szervezett.

Az együttműködésre a két parancsnokság fennállása óta első ízben került sor.

Az együttműködés fő kérdései az alábbiak voltak:

a) A sufi. állomány ellátási kérdései.

A PVOP átveheti a HÁVP sufi. állományának ellátását, főleg a települési helyek megléte szerint,

b) a mentésben, sérültek ellátásában való részvétel a HÁVP részéről,

c) a jövőben a megyékben működjenek együtt a PV szakszolgálatokkal a területvédelmi csapatok,

d) szükség esetén a HÁVP besegíthet az erőcsoportok ruházatának a mentésében,

e) a hadtápbiztosítás vonatkozásában a jövőben alapelv lehet, hogy „*az lát el, aki nek érdekében alkalmazzák a csapatokat, vagy erőcsoportokat*”.

Befejezésül rátérünk a hadijáték néhány fontosabb általánosítható tapasztalatainak felvázolására és bemutatására.

Az első ízben végrehajtásra került és közös hadműveleti – harcászati helyzeten alapuló parancsnoki- és törzshadijáték végrehajtása során a két parancsnokság hadtápszolgálata – az érintkezési pontoknak megfelelően – betekintést nyert egymás munkájába.

A felszínre került együttműködési és kapcsolattartási területeket ajánlatos részletesen feldolgozni és a velük kapcsolatos tennivalókat a munkatervbe beállítani.

A polgári védelmi csapatok hadtápbiztosítási kérdéseinek kimunkálásához és tökéletesítéséhez eredményesen járult hozzá a hadijáték tapasztalatai felhasználásával az 1987 júniusában Hajdúszoboszlón az „erőcsoport ellátó alegysége és tevékenysége” tárgyában megtartásra került és a megyei HB-gyakorlat főpróbájára ráépített bemutató.

További kutató munkát igényel a közlekedési csapatok alkalmazásával, vezetésével és az együttműködéssel kapcsolatos kérdések feltárása, az új követelmények, az egységes közlekedési rendszer és más szempontok figyelembevételével.

A hadijáték hadtáptapasztalatait a jövőben mind a vezető szerveknél és mind a végrehajtó csapatoknál a kellő differenciáltságú feldolgozás után a napi munkában és a fejlesztésben ajánlatos figyelembe venni, különös tekintettel a Magyar Néphadsereg hadtápbiztosítási rendszerének továbbfejlesztésénél, illetve a polgári védelmi és a hátor-szági katonai szervezetek hadtápbiztosításával kapcsolatosan.

Kedvező tapasztalatokat szereztünk a „vegyes összetételű” kutatócsoport munkáját illetően és békeidőben elvégezhető mérésekkel kapcsolatban is.

Ez a hadijáték felveti annak a gondolatát is, hogy az MNHF, HM h. vezetésével kívánatos lenne a jövőben az 5. HDS, az MN Repülő és Légvédelmi Parancsnokság, az MN HÁVP, a PVOT hadtápszolgálatai részvételével (a KHEL pság, a szövetséges csapatok hadtáp- és a szövetséges csapatok hadtáp- és az MNK fegyveres testületei és minisztériumi összekötő csoportjai bevonásával) egy kísérleti hadtáp együttműködési hadijátékot megtartani, azon az aktuális együttműködési-vezetési kérdéseket feldolgozni.

A közlekedési rendszer működésének sajátosságai haditevékenységek esetén az ország területén

Dr. Dobó Ferenc nyá. alezredes, a hadtudomány kandidátusa

Korunkban a tudományos-műszaki haladás mind nagyobb mérvű kiszélesedésével a közlekedés szerepe állandóan növekszik. Szorosan kapcsolódik a közlekedés a társadalmi-gazdasági élet minden területéhez.

A közlekedésnek – mint az infrastruktúra alkotórészének – megfelelő műszaki-gazdasági színvonalon tartása és működtetése aktívan és kedvezően hat vissza a társadalmi-gazdasági életre. Bármilyen torzulás, az arányok megbontása súlyos károkat okozhat, és megtorpanást idézhet elő a fejlődésben.

A közlekedési rendszer fejlettsége, működőkészsége a népgazdasági általános követelményeken és igényeken túlmenően meghatározó a fegyveres erők működése, a fegyveres küzdelemre való felkészülés vonatkozásában is. Béke időszakban a hadsereg kiképzése, felkészítése elképzelhetetlen jól működő közlekedési rendszer nélkül. De korszerű háborúban méginkább érvényes, hogy a haditevékenységek megvívása, a csapatok mozgatása, manőverezése, az anyagi készletek szállítása közlekedési tevékenység nélkül nem történhet. Ennek a követelménynek csak jól szervezett, megfelelően felkészített és minden körülmények között működni képes közlekedés felelhet meg.

A honvédelem funkciói teljesítésére kifejtett erőfeszítésben a közlekedés a modern háborúk tanúsága szerint mindig jelentős szerepet játszott és az előrejelzések szerint a jövőben is jelentős szerepe lesz. Korszerű viszonyok között a hadműveletek sikeres megvívása – nem kis mértékben – függhet a közlekedési és szállítási rendszer fejlettségétől, stabilitásától.

A közlekedési rendszer fogalma

Az ország háborús erőfeszítései, ezen belül az MN tevékenységéből és a szövetségi kötelezettségekből adódó közlekedési biztosítási és szállítási feladatok végrehajtása megköveteli, hogy az ország területén a követelményeknek megfelelő, jól szervezett és hatékony közlekedési rendszer működjön. E rendszernek a fogalma és ennek megfelelően a tartalma a következőkben körvonalazható.

A közlekedési rendszert a vasútak, a közutak, a vízi utak, a légi közlekedési és a csővezetékes hálózat pályái, azok találkozási pontjainál kialakított állandó, vagy ideiglenes jellegű csomópontok, a közlekedési ágazatok technikai berendezései, átrakó- és ideiglenes átrakó helyek egységes komplexuma és a különböző szállítási ágazatok szállító eszközei alkotják, amelybe beletartozónak kell tekinteni a közlekedési hálózat előké-

szítésére és üzemeltetésére, műszaki biztosítására és helyreállítására, valamint a szállító eszközök üzemeltetésére és komplex módon történő alkalmazására létrehozott szervezeteket erőikkel és eszközeikkel, továbbá a különböző közlekedési vezető szervezetek és a hírközlést.

A meghatározásból, de elsődlegesen a közlekedési rendszer rendeltetéséből és feladatából egyértelműen adódik, hogy minden közlekedési ágazat része a rendszernek, azonban az egyes ágazatok katonai jelentősége nem egyenértékű.

Egy esetleges elkövetkező háborúban a közlekedési rendszerben alapvető ágazatként kettő jöhet elsődlegesen számításba, a vasúti és a közúti közlekedés. Mellétük kiegészítő ágazatként figyelembe vehető a vízi- és légi közlekedés, valamint a csővezetékes szállítás, amelynek a lehetőségeknek függvényében megfelelő szerepet kell biztosítani.

A közlekedés, a közlekedési rendszer haditevékenységek eseténi jelentőségét jól példázzák az előző háborúk, közöttük a nagy honvédő háború tapasztalatai. A csapatok átcsoportosítása, a hadsereg és a flotta feltöltése, az anyagi eszközök utanszállítása és más jellegű katonai szállítások megvalósítása érdekében hatalmas terjedelmű szállítási feladatok és jelentős közlekedési biztosítási munkák kerültek végrehajtásra.

A megítélések szerint a jövőben is a közlekedés szerepe és jelentősége az előző háborúhoz képest nem csökken. A korszerű hadműveletek fokozott követelményeket állítanak a közlekedési és a szállítások elé, megnövelik a szállítások valamennyi fajtájának a volumenét és ehhez járul még az, hogy a közlekedési biztosítási feladatokat és a szállításokat rövid idő alatt kell végrehajtani bonyolult körülmények között.

A közlekedési rendszer működésének sajátosságai haditevékenységek esetén az ország területén

Haditevékenységek idején a közlekedési rendszer sajátosan működik amellet, hogy annak intenzív kihasználására való törekvés a cél.

Közvetlenül a háborús veszély esetén a közlekedés munkáját át kell állítani a közlekedés és szállítások háború alatti biztosítására. Meg kell változtatni üzemeltetésének technológiai folyamatait. Erőket és eszközöket kell szétbontakoztatni a közlekedési feladatok, a megadott volumenű katonai szállítások biztosítására. Intézkedéseket kell fogantatosítani a hadi menetrendek bevezetésére, a közlekedési utak átbocsátó- és szállító-képességének növelésére és azok tömegpusztító fegyverek alkalmazása viszonyai közötti biztosítására.

Különös jelentőséggel bír valamennyi közlekedési ágazat komplex felhasználását lehetővé tevő egységes közlekedési rendszer létrehozása abból a célból, hogy a forgalom és a szállítások ne szüneteljenek. E feladatok megoldásában jelentősen megnő az összes közlekedési utat egymással összekötő és az egyik közlekedési ágazat másik ágazattal történő dublirózásának a feltételét megteremtő frontális és haránt irányú gépkocsi utak szerepe. Ebből a célból az ország területén általában valamennyi közlekedési utat - vasúttakat és gépkocsiutakat, csővezetéket és ha vannak a vízi utakat is - magába foglaló közlekedési irányokat kell előkészíteni.

E rendszabályok hivatottak biztosítani a közlekedési rendszer működésének legfontosabb követelményét, amely a hálózat életképességének biztosítására és a szállítások folyamatosságának a fenntartására irányul.

Ahhoz, hogy haditevékenységek esetén az átállás zavartalan legyen már békeidőszakban különböző rendszabályokat kell foganatosítani. Ebben a munkában elengedhetetlen a Közlekedési Minisztérium és a Honvédelmi Minisztérium együttes tevékenysége, amely az erők és eszközök felkészítése és összehangolt felhasználása, az azokkal való manőverezés, a közlekedési biztosítással kapcsolatos feladatok végrehajtása, a közlekedési rendszer működése, feltételeinek a biztosítása, valamint az utak életképességének fokozása érdekében történik. *Ehhez a következő főbb rendszabályok megvalósítása látszik szükségesnek:*

- béke időszakban a vasúti, közúti, vízi- és légi közlekedési utak, kerülőutak fejlesztésének és építésének, a csővezetékek fektetésének a folytatása a fő hadászati és hadműveleti irányokban;

- a közlekedési hálózat felkészítése a várható igénybevételre, hogy a közlekedési utak rendelkezzenek a követelményeknek megfelelő átbocsátó- és szállítóképességgel. Tegyék lehetővé a folyamatosság érvényesülését a szállításoknál, a közlekedési hálózat igénybevételénél, használatánál;

- a szükséges és a követelményeknek megfelelő szállítótér biztosítása és előkészítése közlekedési ágazatonként, mely lehetővé teszi a szállítások különböző ágazatok közötti ésszerű elosztását, figyelembe véve azok legeredményesebb felhasználását, valamint a szállítások egyik ágazatról a másikra való átirányítását, a gyors áttérést;

- a helyreállító és karbantartó eszköz és anyagi készletek kialakítása és felhasználása;

- a vezetés és irányítás korszerű rendszerének létrehozása, fejlett módszerek és eszközök felhasználása.

A kialakítandó közlekedési rendszernek alkalmasnak kell lenni arra, hogy a katonai mozgások, szállítások mellett biztosítsa a népgazdaság részére elengedhetlenül fontos szállításokat, amelyek a haditermelés folyamatosságához és a lakosság ellátásához szükségesek.

Amint már az eddigiek is utaltak rá, a közlekedési rendszer haditevékenységek esetén több sajátos tényező érvényesülésével működik. *Ezek közül a legfontosabbnak és legjellemzőbbnek a következők ítéltetők:*

1. A közlekedési hálózat egységes rendszert képez, amely a közlekedési miniszter felügyelete alá tartozik. Ez a rendszer több célú felhasználásra alkalmas. Vannak azonban mindamellett katonai célra kijelölt és berendezett közlekedési utak is. Közöttük feltétlenül rendelkezni kell *a következőkkel:*

- fő, kiegészítő és haránt vasútvonalak, kijelölt és előkészített kerülő irányokkal, előkészített be- és kirakóállomásokkal. Meghatározott körzetenként célszerű biztosítani, hogy a vasútállomások elő legyenek készítve közepes és nagykonténerek rakodására. A vasútvonalak legyenek képesek 1500-2000 t súlyú, 600 m hosszú (120 egység tengely) vonatok továbbítására. Az átbocsátóképesség minimális követelménye 24 vonatpár/nap. A tengelyterhelés 20 tonna;

- a nagyfolyami akadályoknál előkészített dublőr vasúti hídhelyek hídtartalékokkal (platós, uszályok, hídanyag), a hídatkelőhelyekhez csatlakozó vasútvonalakkal, illetve ideiglenes átrakóörletek előkészített működési helyein a követelmények szerinti szakosított ki-berakó vasútállomással, ezeket összeköző úthálózattal;

- fő-, kiegészítő- és haránt gépkocsiutak. Legyenek képesek 5000-8000 gépkocsi napi átbocsájtására. 6-7 m széles burkolattal, 20-30 m sugarú ívekkel, 60-80 t teherbírású hidakkal rendelkezzenek;

- a nagyfolyami akadályoknál előkészített közúti dublőr hídhelyek hídtartalékokkal (pőreuszály, pontonhíd);

- belső vízi utak fő- és dublőr kikötőkkel;

- anyagi biztosítási repülőterek;

- az állandó jellegű üzemanyag termékvezetékéből üzemanyag kiadóponatok, valamint bekötőponatok előkészítése a tábori csővezetékek csatlakoztatására. A tábori csővezetékek fenntartása a rombolt helyeken történő üzemanyag-átfejtés részére, többek között az ideiglenes átrakó körletekben.

2. A katonai igénybevételre az előzőek szerint előkészített közlekedési utak mellett a többi közlekedési út közül is időlegesen igénybevételre kerülhet néhány a Magyar Néphadsereg, vagy a szövetséges erők által.

3. Haditevékenységek esetén a közlekedési rendszer igénybevételénél, fenntartásánál, rombolások utáni helyreállításánál, a helyreállítások sorolásánál a Közlekedési Minisztérium felelőssége mellett a katonai követelményeknek minden esetben érvényesülniök kell.

4. A közlekedési hálózat előkészítéséért, fenntartásáért, az esetleges rombolások utáni helyreállításáért az érvényes határozványok értelmében a közlekedési miniszter a felelős. Az ezzel kapcsolatos munkákban azonban - elsősorban a kijelölt vasúti és közúti fő- és harántirányok helyreállításában - katonai erők is részt vesznek a kölcsönös egyeztetések alapján.

5. A közlekedési rendszerre haditevékenységek esetén nagymérvű mozgások és nagytömegű szállítások a jellemzőek. Ezek:

- népgazdasági rendeltetésű;

- tranzit;

- lakossági jellegű;

- MN érdekű;

- és szövetségi kötelezettségből adódó feladatokból tevődnek össze.

6. A haditevékenységek esetén a közlekedési hálózat zavartalan működésével nem minden esetben lehet számolni. Zavarhatják a működést, a forgalmat a különböző formájú és mérvű ellenséges behatások, rombolások, szennyezések.

7. A közlekedési hálózat, a közlekedési rendszer működésének vezetése, irányítása a békében alkalmazottal szemben eltéréseket mutat, sajátos tényezőket is tartalmaz, függetlenül a Közlekedési Minisztérium egyértelmű felelősségétől.

A működés ezen sajátosságai egyenként, de összességükben is számtalan kérdést vetnek fel. Közülük mint az egyik meghatározó terület, a vezetés és irányítás kérdését tekintem át kissé részletesebben.

Haditevékenységek esetén a közlekedési rendszer működése, a közlekedési biztosítási és szállítási feladatok vezetése és irányítása több szerv együttes munkáját, jól összehangolt, koordinált tevékenységét követeli. Ez, az együttes tevékenységet végző szervek között jól szervezett és folyamatos kapcsolatot kíván.

A működtetésben részt vevő legfontosabb szervezetek:

- a népgazdasági közlekedési szervek;
- az MN közlekedési katonai szervezetei;
- a szövetséges közlekedési katonai szervezetek.

Mindegyik csoport nagyszámú szervet takar. Csak példaként tekintsük át a hátszági közlekedési katonai rendszerbe tartozó *közlekedési katonai szervezeteket*:

- vasúti, vízi és gépkocsiszállító;
- vasúti és közúti út- és hidépítő, helyreállító;
- közúti komendáns;
- vasútüzemi;
- rakodó és szállítmánykísérő katonai szervezetek;
- átrakó és ideiglenes átrakó körletek.

Hasonló széles skálát alkotnak a népgazdasági közlekedési szervek és a szövetséges közlekedési katonai szervezetek is.

Sajátosságként jelentkezik, hogy az ország közlekedési rendszerében működő közlekedési katonai szervezeteknél nem egységes vezetési, irányítási rend érvényesül, hanem többcsatornás rendszer valósul meg. Ez a népgazdasági közlekedési szervekkel és a szövetséges közlekedési katonai szervezetekkel való együttműködésben nehézségeket támaszt. Esetenként és helyenként a munkában kettőzések, átfedések tapasztalhatók. Ezek kiszűrése mindinkább szükséges, mivel a közlekedési rendszer zavartalan, folyamatos működését a jól összehangolt és pontos munka, a feszes koordináltság biztosítja csak.

A többcsatornás rendszer – az előző nehézségek mellett – jelentősen, mintegy 30–50%-os időtöbblettel lassítja a tevékenységet. Ez egyes feladatoknál 4–6, vagy több órával is növelheti a reagálási időt, amely korszerű körülmények között nem elfogadható. Különösen az IAK-ek működésénél jelntkezik ez hátrányosan.

Fontos és sajátos együttműködési tevékenység haditevékenységek esetén a szövetséges közlekedési katonai szervezetekkel való kapcsolattartás a közlekedési hálózat igénybevételénél, a csapatmozgásoknál és szállításoknál. Ezeket a különböző EFE főparancsnoki parancsok szabályozzák és megfelelő keretet adnak az összehangolt, egyeztetett munkához.

Jogosan vetődik fel a kérdés, hogy a vezetés, irányítás jobbítása érdekében melyek azok a területek, irányok, amelyekben a jövőben célszerű vizsgáldásokat végezni és ezek eredményeként más módszereket alkalmazni.

Az egyik ilyen a vezetési tagozatok, a szintek számának csökkentése, kiiktatva a nem feltétlenül szükségeseket. Az összes erőt egy cél érdekében kell felhasználni és ehhez célszerű módszert kialakítani. Biztosítani kell, hogy a vezérkari főnök direktívái alapján egyértelműen érvényesüljön minden szinten a közlekedési szolgálat szakirányítása.

A feladatok végrehajtásához jól, gyorsan és pontosan működő tervező csoport szükséges. Elengedhetetlen a gyors információáramláshoz a diszpécierszolgálat, amely átfogja a közlekedési biztosítás teljes területét, bekapcsolva az olyan fontos közlekedési katonai szervezeteket, mint a hátszági közlekedési dandárok, az ideiglenes átrakókörletek, a közúthálózat, a szállító katonai szervezetek. Ehhez, de az előzőekben említett tervezési feladatokhoz is elengedhetetlen a korszerű technikai eszközök, számítógépek, híradó rendszerek stb. megléte. Célszerű és a népgazdasági közlekedési szervekkel való

együtműködés érdekében elengedhetetlen a rendszerek összehangolása. Így a szállítások tervezése a helyzet gyors változása miatt rövid idő alatt kell, hogy megtörténjék. Mondhatni, hogy a katonai és a népgazdasági szervezeteknek szinte egy időben kell dolgozni. Ez korszerű eszközök, megbízható összeköttetés nélkül, úgynevezett hagyományos módszerekkel eredménytelen.

Kiterjedten kell alkalmazni az összekötő csoportok, -tiszték rendszerét, amely szintén a gyors, pontos munkát segíti elő. Szükséges ezek alkalmazása az előjáró szervek felé, de számolni kell a fontosabb közlekedési objektumok, közlekedési katonai szervezeteknél történő működtetésükkel, mint pl. az átrakó-, az ideiglenes átrakóköretek stb. Nélkülözhetetlennek tűnik hasonló csoport küldése a szövetséges katonai közlekedési szervekhez, a Közlekedési Minisztériumhoz a feladatok megoldása, a tervezés, a helyzetismeret, az információáramlás elősegítése érdekében.

A tanulmány a terjedelem szabta korlátok és a téma sokrétűségénél fogva nem fogta át a közlekedési rendszer haditevékenységek eseténi működésének kérdését, sajátosságait. A tárgyalt néhány gondolat - megítélésem szerint - egyértelműen mutatja, hogy a közlekedési rendszer haditevékenységek eseténi működése gondos előkészítő munkát, aktivizálás esetén pedig pontos tervezést és jól szervezett irányítást követel. Ennek fontosságára kívánta a cikk a figyelmet felhívni.

Katasztrófamedicina – problémák a szűkebb értelemben vett orvoslás keretein túl

(tapasztalatok, szemléleti változások, kutatási eredmények)

Dr. Novák János orvos ezredes, az orvostudomány doktora

A katasztrófamedicina fiatal ága az orvostudománynak. Eredete a katonarovostan történetébe nyúlik vissza¹. Nehéz lenne meghatározni, mikortól fogva beszélhetünk önálló létezéséről. Nagyszámú sérült rendkívüli körülmények között, beszűkített eszköztárral történő ellátása ugyanis a tábori sebészet régi problémája. Ezért is elsősorban a katonarvosok szereztek e téren tapasztalatot, ők voltak (s zömmel ma is) azok, akik a tömeges ellátás céljára alkalmas eljárásokat kijelölték, illetve kidolgozták.

A polgári lakosságot ért katasztrófák következményeinek előre megszervezett rendben történő felszámolását, eltekintve néhány történeti előzménytől, voltaképpen az I. világháborúban kezdték meg. Ez a rendszer a II. világháború tömeges légitámadásai miatt létrehozott Polgári Védelem formájában (Magyarországon: Légmentő) kristályosodott ki. Azóta számos országban felismerték, hogy ez a szervezet a békeidejű természeti katasztrófák következményeinek felszámolására is alkalmas². Bár ennek politikai kihatásairól még viták folynak, a többség egyértelműen ezen az állásponton van.

Egy sor – elsősorban fejlődő – országban, amelyet nem érintettek a II. világháború katonai és/vagy politikai eseményei, a Polgári Védelem nem alakult meg. Különösen az afrikai és Dél-Amerikai országokban, ahol viszonylag gyakoriak a természeti csapások, az ország anyagi lehetőségei, másutt az állam viszonylag alacsonyabb szervezetségi foka nem tette lehetővé vagy akár fel sem merült a katasztrófa-felkészülés gondolata. Ismét más országokban a civilizációs tudati szint nem ért el oda, hogy a lakosságot ebbe bevonják, illetve ilyen szervezetekről egyáltalán szó eshetett volna. Ezekben az országokban bekövetkezett természeti katasztrófa után nemzetközi segítség nyújtotta az egyetlen lehetőséget az egészségügyi következmények felszámolására (is). Többek között ezek a tapasztalatok vetették meg a katasztrófamedicina alapjait.

A katasztrófamedicina elméleti-tudományos alapja a sürgősségi orvostan, és a mentőszolgálat a megvalósítói oldal. A siker, azaz minél több túlélő, köztük minél kevesebb rokkant, kulcsa a lehető legkorábban nyújtott életmentő elsősegély, ezért ennek oktatása alapkérdése a katasztrófamedicinának. A második legfontosabb feladat a katonae egészségügyi szolgálat bevonása, elsősorban ott, ahol a mentőszolgálat erői bármilyen okból elégtelenek³.

1. A katasztrófasegély

Az 1950-es, 1960-as évek nagy természeti katasztrófái alkalmával rendszerint megmozdult az egész világ. Özönlött az önkéntes segítőerő, egészségügyi anyag, élelem stb. Csakhamar kitűnt azonban, hogy rengeteg felesleges anyag érkezett az érintett országba: jelentős részét, ha ugyan egyáltalán eljutott rendeltetési helyére (ha volt elég szállítóeszköz) sokszor nem lehetett használni. Előfordult, hogy a segélyszállítmány összeállítói helytelenül ítélték meg a szükségletet, máskor a küldő ország felesleges készleteinek csökkentésére használták fel az alkalmat. Gyakorta pl. a gyógyszerdobozok használati utasítását nem tudták a helybeliek elolvasni (megérteni). A gyógyszerkészítmények neve eleve nem mond semmit, a hatóanyag szerinti rendelést pedig a legtöbb orvos nem sajátította el. Ennek folytán a nagy értékű segély hasznavetetlené vált, és a hiány változatlanul fennállt.

Hasonló a helyzet az élelmiszer szállítmányokkal. A küldő országban népelemezési cikkek számító élelmiszer a katasztrófától sújtott területen esetleg ismeretlen, s ezért a rendkívüli helyzetben (amikor ezirányú propagandára nincs lehetőség) nem enyhíti az élelem hiányát⁸.

A segélyek további problémája, hogy a műszaki berendezések (sátrak, egészségügyi berendezések stb.) szervizelése nem megoldott, pótalkatrész sincs. Ehhez járult – fejlődő országok esetében –, hogy az adott ország egészségügyi szakdolgozói, orvosai netán nem ismerik a felszerelés, berendezés helyes használati módját, s ezért a kapacitás biztosan nincs kihasználva. Végül gyakran a rendelkezésre álló energia típusa nem megfelelő (pl. 50 vagy 60 Herz).

E nehézségek felismerése két következtetéssel szolgált, s ez az 1970-es évek végére új nézet kialakulásához vezetett. A segélyszállítmányok tartalmát a *fogadó és küldő ország szakembereinek közösen*, a helyszínen kell meghatározni. Adott esetben akár egy harmadik országból diszponálандó küldemény lehet egyedül célravezető. Ez a következtetés önmagában helyesnek tűnik, de csak megfelelő konzekvenciák figyelembevételével. A segélyszállítmány (itt a katasztrófát közvetlenül követő időszakban szükséges eszközökről, anyagokról van szó) ugyanis kedvező szállítási körülmények között is legjobb esetben csak napok múltán érhet a helyszínre, a közbeni időtartam nehézségeinek leküzdésére tehát más megoldást kell választani.

Megoldást jelenthet *önellátásra berendezkedett* egészségügyi egységek küldése a helyszínre. Az önellátás ténye függetlenné teszi a csoportot a helyszín mostoha körülményeitől. A teljes felszereléssel a kárhelyre érkező csoport saját gyógyszerkincsével dolgozik, s a medikai berendezések hibaelhárítását el tudja végezni. Probléma azonban itt is adódik, mégpedig a nyelv és a helyi szokások ismeretének hiánya.

A *nyelvi nehézségek* jórészt áthidalhatók tolmácsok segítségével, bár ez kétségtelenül lassítja a munkát. nagyobb gondot jelenthet a hely szokásához való alkalmazkodás. A hospitalizáció körülményei (egyes országokban pl. a család is a kórház mellett marad, míg a hozzátartozó ott fekszik), a vérátömlesztés körüli gondok, a gyógykezelés és még sok más, a segély csoport hazájában uralkodótól *eltérő szokás* nehezíti a munkát. Akklimatizációs időszak viszont nincs!

Ezért is, de főleg a gyors útbaindítás érdekében néhány országban *állandó katasztrófa csoportokat* (alakulatokat) hoztak létre^{13, 22}. E változat további előnye, hogy a csoport tagjai jól ismerik egymást, összeszoktak, s az évek során nemcsak kiképzésben részesülnek, hanem tapasztalatokat is szereznek a katasztrófahelyzetben történő tevékenységben.

2. Oktatás, felkészülés

Új megvilágításba került a *laikus segélynyújtók kiképzésének* problémája. A fejlett ipari országokban komoly nehézségbe ütközik a tanfolyamok szervezése¹⁰. A gazdagabb rétegek nehezen hozzáférhető²⁰, a sérthetlenség érzése miatt. Kérdés továbbá, hogy a különösen kedvezőtlen körülmények között e réteg tagjai képesek lennének-e tevékenykedni. A nehéz anyagi körülmények között élők számára a tanfolyamon való részvétel, ha áttételesen is, pénzkidást jelent, - bár őket sújtaná leginkább egy katasztrófa (az elvesztett értékek pótlása számukra a legnehezebb). Részben e miatt, részben a hatóságokba vetett bizalom csekély volta miatt nehezen hozzáférhető. Maradnak tehát az ún. középrétegek. A fogékonyság itt megfelelő, anyagi nehézségek nincsenek, s ezért általában kielégítő a foglalkozásokon való részvétel. Mindez természetesen az önkéntes segélynyújtókra érvényes.

Ezzel azonban nem zárható le a kérdés. A munkaképes korosztály számottevő része többiben is változtatja lakóhelyét. Ennek mértéke ugyan országonként eltérő, de mind általánosabb jelenséggé válik.

Külön probléma a nők oktatása²⁵. A családdal szemben fennálló kötelezettségük, a társadalomban és a termelésben ma elfoglalt helyzetük, széles körű feladataik mellett kérdés, hogy lehet-e őket tovább terhelni. Viszont a történelmi tapasztalat azt igazolja, hogy katasztrófahelyzetben a nők igen odaadóan veszik ki részüket a közösségi tenni-valókból. Az egészségügyi következmények felszámolásában való részvételük azonban csak akkor lehet hatékony, ha megfelelő kiképzésben vesznek részt, tevékenységük tudáson alapul.

Itt egy pillanatra meg kell állunk. Különbség van ugyanis a polgári védelmi kiképzés és a katasztrófahelyzetre történő felkészülés között. Előbbi - legyen bár önkéntes vagy államilag kötelező - a lakosság egészére kiterjed, s ennél fogva bizonyos fokig független a lakhely változtatásától, a nemtől. Utóbbi oktatási forma természetesen szigorúan önkéntes, és a rendelkezésre álló pénzforrások is (erősen?) korlátozottak. Egy-egy területi egység laikus segélynyújtóinak szervezete gyorsan riasztható kell legyen, törekedni kell arra is, hogy a csapat összeszokjon, végül az alapos helyismeret katasztrófa körülményei között elengedhetetlen. Az állomány állandó cserélődése jóformán megoldhatatlan szervezési feladatot jelent.

Mindezen okok mellett egy további érvet is említenek a laikus katasztrófa segélynyújtók oktatása *ellen*. Valószínűtlen, hogy egy-egy területi egységet egy-két évtizeden belül több ízben sújtson nagyobb természeti csapás. Ennek folytán a kiképzett laikusoknak *nem lehet tapasztalata* a rendkívüli helyzetben való tevékenységben²¹. Ez az ellenérv egyes országokra - sajnos - nem érvényes. Vannak ugyanis pl. földrengés által viszonylag gyakran sújtott geográfiai egységek, országok (Japán, Balkán félsziget stb.).

A vitát nehéz eldönteni. A lakosság önkéntes alapon elsősegélynyújtói oktatása a mindennapok baleseteinek szempontjából bizonyára hasznos. A polgári védelmi okta-

tás, mely pl. Franciaországban, Finnországban, a Szovjetunióban kiterjedt, illetve általános¹², katasztrófa esetén minden bizonnyal éreztetné kedvező hatását. Azt azonban el lehet fogadnunk, hogy laikusokból szervezett önkéntes katasztrófaegységek eredményes működése nehezen képzelhető el. E célra állandó állománnyal, katonai hierarchiában felépített, az elengedhetetlenül szükséges ellátó (műszaki, hadtáp) szervezettel kiegészített alakulatokra van szükség²³, melyek órákon belül bevetésre készen állnak. Saját szállítóeszközökkel jutnak el a katasztrófa által sújtotta területre. Ezeknek az alakulatoknak a fenntartása természetesen költséget jelent, de az a tény, hogy az állomány gyakorlatra tesz szert a katasztrófát követő helyzetben való ténykedésben, egy adott hazai rendkívüli helyzetben sokszorososan megtérül.

Néhány éve magasra csaptak a hullámok a katasztrófa-felkészülés körül folyó vita lángjai. Sokan úgy értékelik, hogy ez a háborús előkészületek közé sorolható (sorolandó), s ezért rossz útra vezet. Vannak, akik szerint a fiatal orvost ahhoz szoktatják ezzel, hogy a beteg egyéni érdekeit alárendelje a közérdeknek, – ez pedig ellenkezik az orvosi hivatás erkölcsével. Előbbi ellenvetésnek nincs megalapozott argumentuma. Utóbbiban van igaz mag²⁴, de vajon a mindennapok munkájában nem szembesül-e az orvos elkerülhetetlenül e problémával? Szív műtétek, izületi protézisek, művesekezelés stb. eseteiben a pénzügyi-gazdasági korlátok a lakosság érdekeit a beteg egyéni érdeke fölé helyezik.

Sokan azért ellenzik a katasztrófa-felkészülést, mert költséges, s ezért nem gazdaságos¹². Van szerző¹, aki ehhez megjegyzi, hogy ennek oka az is, nem veszik számba a tervezés során a meglevő erőket és eszközöket. Kétségtelen, hogy a közlekedési balesetek ellátására fordított investíció rövid távon gazdaságosabb (hamarabb „megtérül”), de egy természeti katasztrófa bekövetkezésekor e különbség kiegyenlítődik.

Ezzel egy sajátos kérdést is érintenünk kell. *Ki lehet-e fejezni pénzben a felkészülés gazdaságosságát? Más – riasztóbb – fogalmazásban: van-e az életnek ára? Mennyit ér az egészség?* Bármennyire képtelennek tűnik is a probléma, mégis ebben rejlik a katasztrófára felkészülés „gazdaságossága”. Százak vagy ezrek életének megmentése, százak vagy ezrek számára a túlélés (most orvosi szempontból vett) lehetőségének biztosítása, sebesültek számára az optimális segélyláncolat működésének zavartalansága és ennek folytán a lehető legkedvezőbb gyógyeredmény elérése *a társadalom számára nemcsak erkölcsi, hanem gazdasági kérdés is.* (Egyébként az élet értékét – ha nem is bevállottan – a biztosítási ügyletek végül is meghatározzák.) Ezért egyet kell érteni azzal az állásponttal¹, mely szerint a meglevő erő és eszközök felhasználásával „gazdaságosabbá” lehet tenni a felkészülést, rentábilissá az anyagi ráfordítást.

A felkészülés gazdaságosságát egyébként a tervezett ellátási rendszer jellege is befolyásolja. Ha megtalálható az optimális arány a szállítás és az előfekvő ellátási szakaszok között, a felkészülés (szállítóeszközök – ideiglenes segélyhelyek tartalékban tárolt készlete) gazdaságosabb, mint ellenkező esetben. Speciális szállítóeszközök gyártása, helikopterek e célra kiküldetése költséges, de nem kevésbé drága készletben szakorvosi segély nyújtásához szükségeses medikai eszközöket – túlzott mennyiségben.

E három tényező (szállítás, orvosi- és szakorvosi segély ideiglenes vagy egyébként is működő intézményben, a sérültek ellátásának optimális rendszere) helyes aránya csökkentheti a felkészülésre fordított, a katasztrófától mentes időszak számára gazdaságtalan költségeket, – emellett az egészségügyi ellátás kedvező feltételeit is megteremti.

3. Közegészségügy

Katasztrófát követően a közegészségügyi helyzet számottevően romlik. A kialakult járványügyi helyzet természetesen függvénye a katasztrófa megelőző időszak körülményeinek, mégis számos – elsősorban természeti – katasztrófa esetéből levont tanulságok általánosíthatók. Az a régebbi nézet, hogy a szükség elhelyezésben tartózkodó lakosság védőoltása haszonnal járhat, ma már nem elfogadott. Tapasztalat szerint egy sor járványos fertőző megbetegedés előfordulása katasztrófát követő helyzetben nem lépi túl a szokványos mértéket⁷. Az érintett populáció védőoltása viszont óriási erőfeszítést igényel. Egyedül a tetanusz elleni védőoltásnak lenne értelme, ez azonban a katasztrófát követő időszakban értelmetlen, felesleges. Egyébként is preventióként annyi járványos fertőző megbetegedés ellen kellene oltani, hogy ez nem állna arányban a veszéllyel.

Nagyra kell értékelni ezzel szemben a *megelőző rendszabályok jelentőségét*. Ez elsősorban az ivóvízellátásra és a hulladék (és ürülék) összegyűjtésére, kezelésére vonatkozik. A nem fertőzött, nem szennyezett ivóvíz biztosítása, megfelelő számú (kapacitású) latrina megépítése, a hulladék összegyűjtése nem képezheti az egészségügyi szolgálat feladatát. A műszaki-gazdasági szervezetekre hárul a tennivaló zöme. Amennyire valószínűtlen nagyobb járványok fellépése, egyedül a rosszabb körülmények miatt, reális a higiénias rendszabályok legszigorúbb betartásának elmaradásából fakadó veszély. Ilyen értelemben már fenyegetet járvány fellépése.

Műszaki-higiénias intézkedések mellett a járványveszély elhárításában rendkívül fontosá válik az *egészségügyi felvilágosító tevékenység*. Fertőző betegségek jelentkezését a – lokálisan – szétzilált alapellátási hálózat nem képes gyorsan felismerni, arról nem is szólva, hogy a túlterhelt orvosi rendeléseken számolni kell a diagnosztikai hibák előfordulásával. A lakosság figyelmének felkeltése ez irányban a fellépett beteges esetek gyors kiemelésének előfeltétele, s egyúttal megteremti a lehetőséget az időben hozott intézkedéseknek.

A közegészségügyi feltételek biztosítása *hosszútávú teendő*. Az elkövetett hibák, elmaradt intézkedések következményei sokszor nem azonnal, hanem csak „lappangási” időtartam elteltével jelentkeznek, viszont a következmények felszámolása óriási erőfeszítést igényel. Ráadásul a következmények éppen abban az időszakban válnak nyilvánvalóvá, amikor az egészségügy terhelése még maximális mértékű, az erők és eszközök kimerülöben vannak.

A közegészségügyi feltételek megromlása természetesen vonatkozik az élelmezés-egészségügyre is. Az utóbbi években mind többet foglalkoznak a katasztrófát közvetlenül követő időszak problémakörével.

Katasztrófa-helyzetben számolni kell azzal, hogy a szervezetszerű vágóhidak nem működnek, ideiglenesen berendezett vágóhidak pedig a hús fertőzésének veszélyét hordják magukban. Mivel valószínűleg hiányoznak a szokásos bakteriológiai vizsgálat lehetőségei, szükséghelyzetben a hús és húskészítmények csak főzés után fogyaszthatók. A szakemberek azt ajánlják, hogy a húst helyezték lobogó vízbe, hogy mielőbb felmelegedjék 90 °C-ig. Nagyobb húsdarabokat be kell metszeni, hogy a középső részben is elpusztuljanak a kórokozók. Biztonságos a gulyásleves elkészítésének a módja, mert a fő veszélyt jelentő Salmonellák így elpusztulnak, az anaerob spóráknak sincs lehetőségük a szaporodásra. Tartós tárolás esetén 24 óránként történő felforralást ajánlanak.

A félkész árut 2 cm-nél *nem* vastagabb szeletekben javasolják tárolni, jól besózva, cukorral meghintve, majd hagymával és foghagymával bedörzsölve. A túlsózást a felfőzésekor jelenlevő víz csökkenti. Ideális a víztartalom nélküli vagy vízszegény felvágott. Ebben a zsírbontó enzimeket inaktíválják, a kiszáradás ellen pedig az antioxidatív hatású füstölés véd. A stabilitás elérése után (14 nap) vákuumban, légmentesen kell csomagolni, erre viszont katasztrófakörülmények között nem lesz mód. Hogy azonban egyszerű módszerekkel hűtés nélkül is tárolhatóvá tehető a felvágott, arra a mortadella a legjobb példa. Idevonatkozó vizsgálatok szerint még a mesterségesen fertőzött készítmények is tárolhatónak bizonyultak, 25 °C-on, a stabilitás veszélyeztetése nélkül.

A csernobili atomerőmű katasztrófája nem okozott azonnali sugárkárosodást az állatállományban a radioaktív felhő által veszélyeztetett területeken. A radioaktív csapadék kihullása veszélyének napjaiban a szarvasmarhák silótakarmányt kaptak, mikor azonban ez kifogyott, számos gazdaságban – szerte Európában – kénytelenek voltak az állatokat a legelőkre kiengedni. A J-131 izotóppal történő szennyeződésüknek kevés volt a valószínűsége, mivel a – ma már betiltott – föld feletti atomfegyver kísérletek során előfordult a talaj szennyeződése, de ennek nem volt kimutatható következménye. A J-131 izotóppal szennyezett tej egyébként feldolgozható, mert az izotóp rövid felezési idejű, s megfelelő tárolási idő után a termék veszélymentesen fogyasztható. A vaj zsíradéktartalma egyébként nem is vesz fel radioaktív jódot¹⁶.

A caesium-137 és a stroncium-90 határértékeire még nem állnak rendelkezésre kellően ellenőrzött adatok. A Cs-137 fizikai felezési ideje 30 év, de a biológiai felezési idő 40 nap. Ismeretesek már olyan mosási és pácolási eljárások, amelyekkel a hús dekontaminálható, anélkül, hogy élvezeti értéke számottevően csökkenne. Az Sr-90 esetében bonyolultabb a helyzet, mert a biológiai felezési idő 50 év, és a csontban felhalmozott izotóp a csontvelőt károsítja. Egyébként a tejjel ürül, ez pedig ioncserélő és dialízáló eljárásokkal dekontaminálható. Készíthetők Sr mentes sajtfeleségek is.

Atomerőmű katasztrófáját követő élelmezés-egészségügyi problémák zömét még nem tárták fel, ez a következő évek egyik kutatási témája.

4. A katasztrófák pszichológiai következményei

A katasztrófát követő napokban egy sor tünet utal a stresszre adott válaszra. Egy gyári tüzeset után pl. a dolgozók 90%-ánál alakult ki félelmi reakció az első 5 órában, de még egy hét múlva is az – előzőleg egészséges – érintettek 43%-ánál találtak poszttraumás stresszre utaló tüneteket. Hasonló tapasztalatokról tudósítanak természeti katasztrófákkal kapcsolatban. Előfordult, hogy a katasztrófa által érintettek között még 12 hónap múlva is magasabb arányban fordultak elő egészségügyi problémák, mint a nem érintett populációban¹⁴.

Erre is visszavezethető, hogy míg az 1970-es éveket megelőző időszakban jóformán kizárólag a (heveny) pánikreakció problémakörével foglalkoztak, napjainkban mind nagyobb figyelmet szentelnek a *késői* pszichológiai következményeknek.

A polgári katasztrófák pánikreakciójának vizsgálata mellett egyébként az elmúlt években több közlemény jelent meg, mely a frontszolgálat során fellépő, ma „harc kimerültség”, „*harci stressz reakció*” és még számos más névvel jelölt pszichológiai-pszichiátriai jelenséget tárgyalja. Kétségtelen, hogy a katasztrófa-helyzetek közül a háborús (harc) cselekményekben való részvétel az egyik legsúlyosabb stressz. Ráadásul nem egyszeri esetről van szó, hanem ismétlődő stresszről.

Nagyobb számú populáción végzett, jól tervezett vizsgálat volt az amerikai hadsereg vietnami expedíciós seregtestének⁹ és az 1973. évi arab-izraeli háború¹⁸ idevágó tapasztalatait feldolgozó tanulmány. A Falkland-szigeteken lezajlott harci cselekmények egészségügyi adatainak feldolgozásakor is külön figyelmet fordítottak erre¹⁵. A következtetések természetesen – egyelőre – az egészségügyi szolgálat által levont konzekvenciák, de természetüknél fogva elsősorban a parancsnoki állomány számára szolgálhatnak tanulságokkal.

Egyértelműen kitűnt, hogy azok a katonák, akiknek szilárd a társadalmi háttérük, kisebb arányban szerepeltek a heveny stresszreakció által érintettek csoportjában. E fogalomban (szilárdabb társadalmi háttért, más fogalmazásban: szociológiai-gazdasági helyzet) a megfelelő, rendezett családi környezet, egyértelmű társadalmi hovatartozás, nem utolsósorban pedig a harcoló kollektívában elfoglalt helyük (ún. interperszonális kapcsolatok) jellege szerepelt, más tényezők mellett.

E tapasztalatok a békeidejű katasztrófákat követő helyzetre is egyértelműen jelzik, hogy a felszámolást végző egységek, csoportok tagjainak teljesítőképességét számos egyéni környezeti tényező határozza meg. Ezek közül a csoport vezetője kedvező irányban befolyásolhatja pl. a csoport tagjainak együttérzését, összetartozásának (rendszerint kialakuló) érzését. Ez a felszámolást végző egészségügyi és műszaki-gazdasági („hadtáp”) egység teljesítményének egyik fontos feltétele.

Figyelembe kell venni továbbá, hogy a felszámolást végző állomány sok esetben maga is érintett a katasztrófa által (hozzátartozók, netán vagyoni értékek elvesztése stb.), nem is szólva a nagyszámú halott, sebesült látványának békeidejű katasztrófa esetén különösen sokkoló hatásáról.

Mindezek a problémák is színezik az önkéntes segélycsapatok kiképzéséről (kiválogtatásáról) a 2. pontban kifejtett gondokat.

A késői pszichológiai következmények vonatkozásában figyelemre méltó az ausztráliai bozótűz kapcsán végzett felmérés eredménye. Ennek kapcsán kimutatták, hogy a természeti katasztrófa az érintett lakosság (fizikai és) pszichikai egészségi állapotát számottevően károsította (ezt az előbbieken röviden már említettük). A felmérésben részt vevő több mint 500 személy 42%-ának még egy év elteltével is szüksége volt pszichiátriai kezelésre. Duplájára emelkedett a túlzott gyógyszerfogyasztók aránya. Jóformán minden megkérdezett egyén alvászavarról, megmagyarázhatatlan félelem érzéséről, objektív alapot nélkülöző rossz közérzetről panaszkodott. Úgy tűnt a vizsgálók¹⁷ számára, hogy az egyéni reakciók a katasztrófát megelőzően szerzett ezirányú tapasztalatokon kívül a személyt ért veszteségtől, illetve ennek mértékétől függenek. *E tekintetben jelentősek a segélyszervezetek részéről elkövetett hibák:*

- az önkéntes segítők nem beváltott ígéretei;
- a biztosító társaságok némelyikének nem megfelelő eljárása;
- a segély keretében haszontalan tárgyak vagy használt(!) ruhák juttatása;
- a kárfeloszlás anyagi terheinek részben a károsultakra hárítása (ez esetben a túlzottára használt óriási vízmennyiség megtérítése).

A késői pszichológiai reakciók jelentőségére utal, hogy a Szent Heléna vulkán 1980. évi kitörése után 2-3 évvel még számosan szorultak szakkezelésre a heveny stressz reakció késői következményei miatt. Ennek ismeretében figyelemre méltó, hogy az izraeli-arab háborúban stressz reakció miatt az egészségügyi szolgálat kompetenciájába került izraeli katonák 9 év múlva végzett utánvizsgálata szerint a stressz reakció után

helyreállhat a katonai alkalmasság¹⁹. A bekövetkezett (lezajlott) reakció nem hajlamosít újabbra. Ennek alapján a reakció okát nem az egyénben, hanem a körülményekben kell keresni. Ez ugyan nem mindenben egyezik a természeti katasztrófákra leírtakkal, de az egyén társadalmi-gazdasági környezetének fontosságát igazolja.

Ipari (vagy nukleáris) katasztrófák felszámolását védőöltözetben (kötelező) végezhetik. Ebből a szempontból érdekes az a vizsgálat⁵, melynek során vegyivédelmi védőöltözetben végeztek fizikai munkát egy tábori kórház tartalékos állományával. A 44 férfi és 55 nő között 33 volt tiszt, 14 fő egyetemi végzettséggel rendelkezett. 33-an mindennapos tevékenységük során nem az egészségügyben dolgoztak. A két és fél óras munka után a résztvevők felénél észlelték a pulzus gyorsulását és/vagy a látótér beszűkülését. Azok között, akik már többször részt vettek ilyen gyakorlaton, kisebb arányban lépett fel reakció, - amiben a fizikai tréning mellett elsősorban a pszichikai reakció kisebb mértéke játszott szerepet. Erre utal, hogy a panaszokat előadó gyakorlók kivétel nélkül hiányolták a társak ruháján a név feltüntetését, mivel ez nagymértékben dezorientálta őket. (A katasztrófa helyzetben tevékenykedő csoportok tagjainak feltűnő módon való megjelölését, azonosításuk lehetőségének biztosítását ma már egyértelmű követelményként tartják számon a szakirodalomban.

Végül itt érdemel említést, bár csak áttételesen pszichológiai probléma, a halottak, öntudatlan sérültek azonosításának problémája. A ma használatos módszerek között személyazonosságnak a ruházat, a viselt ékszerek, a fogazat állapota, illetve a boncolás során felismerhető, lezajlott betegségek alapján történő megállítása szerepel. A legújabb javaslat²³ lényege, hogy legalább is a gyermekek és idős emberek - akiknek azonosítására nemcsak katasztrófa esetében lehet szükség - mellett a teljes lakosságot lássák el azonosító jellel. E célra az egyik, meghatározott fogra ragasztott, a személy azonosító kódjelét tartalmazó kis műanyaglapocska szolgálna, melyet műanyag ragasztóval erősítenek fel. A művelet fájdalomtalan, a felragasztott lapocska nem érezhető. Egyes fogorvosok által betegek adatainak nyilvántartására használt ilyen lapocskákkal szerzett tapasztalat szerint a lapocska leválásától nem kell tartani. Amerikai számítás szerint ennek előfeltétele megfelelő tároló (komputer) kapacitás, a költség egy személyre 10 \$.

Az azonosítás lehetősége minden ember számára pszichológiailag nagyon fontos, saját maga és a hozzátartozók szempontjából egyaránt. Egyértelmű az igazságügyi-orvostani jelentősége is, ugyanígy biztosításjogi szerepe és az államigazgatás szempontjából vett fontossága is.

✕

E tanulmány nem vállalkozhatott a katasztrófamedicina egészének, de még legfontosabb problémáinak összefoglaló áttekintésére sem. Azoknak a szakembereknek kívánt *betekintést* nyújtani, akik többé-kevésbé kapcsolatban állnak vagy katasztrófa helyzetben szükségszerűen közvetlen kapcsolatba kerülnek a katasztrófa egészségügyi következményeinek felszámolását végzőkkel.

A katasztrófamedicina nem katonarovostan, de a két diszciplína, mely - mint említettük a bevezetőben - csak nemrég különült el, érthetően számos szállal kötődik egymáshoz. Ennélfogva elképzelhető, hogy a hadtápszolgálat nem orvos tisztjei is értékesíthetik a katasztrófamedicina némely tapasztalatát, levonhatnak bizonyos következtetéseket, tanulságokat békeidejű katasztrófában vagy a hadrakelt hadseregben háború idején végzendő saját, irányító vagy végrehajtó tevékenységük számára. S ha ehhez sikerült hozzájárulni, a tanulmány elérte célját.

- ¹ Barbash G. I.: Preparedness for disasters (felkészülés katasztrófára). *Ann. Intern. Med.* 1986, 104, 443.
- ² Bodi M. M.: Civil Protection moves forward (A Polgári Védelem fejlődik). *Int. Civ. Def.* 1985, 32, 361. szám, 1.
- ³ Burkle F. M., Sanner P. H., Wolcott B. W.: Disaster medicine (Katasztrófamedicina). *Med. Exam. Publ.*, New York, 1984.
- ⁴ Carr I.: The myths and realities of Civil Defense (A Polgári Védelem - mítosz és realitás). *Canad. Med. Ass. J.* 1984, 10, 1277.
- ⁵ Carter B. J., Cammermayer M.: Biopsychological responses of medical unit personnel wearing chemical defense ensemble in a simulated chemical warfare environment (Egészségügyi egység állományának biopszichológiai reakciója a vegyivédelmi öltözet viselésére, szimulált vegyiharc körülményei között). *Milit. Med.* 1985, 150, 239.
- ⁶ Buboulez G.: A little discussed aspect of disaster medicine: the price of life (a katasztrófamedicina keveset vitatott aspektusa: az élet ára). *Soc. Int. Med. Cat.* 1986, 29. szám, 1.
- ⁷ Gillet M.: Disaster epidemiology (katasztrófák járványtana). *Soc. Int. Med. Cat.* 1985, 27. szám, 1.
- ⁸ Khan S.: Disasters: myth and reality (Katasztrófák: mítosz és realitás). *Int. Civ. Def.* 1983, 30, 341-342. szám, 4.
- ⁹ Kentsmith D. R.: Principles of battlefield psychiatry (A háborús pszichiátria elvei). *Milit. Med.* 1986, 151, 89.
- ¹⁰ MacKay J. M.: Community response to hazard information (A közösség reakciója a veszélyről adott információra). *Disasters* 1984, 8, 118.
- ¹¹ Novak J.: A katonarvos-tudományról. *Honvédelem* 1986, 37, 8. szám, 92.
- ¹² Orient J. M.: Disaster preparedness: an international perspective (Felkészülés katasztrófára: nemzetközi perspektíva). *Ann. Int. Med.* 1985, 103, 937.
- ¹³ Rapid intervention in disaster situations. The french experience (Gyors beavatkozás katasztrófhelyzetben. A francia tapasztalat). *Int. Civ. Def.* 1985, 32, 359. szám, 3.
- ¹⁴ Raphael B.: Mental and physical health consequences of disasters (A katasztrófák mentális és fizikális következményei). *Med. J. Austr.* 1985, 143, 180.
- ¹⁵ Roberts D. M., Abraham P.: Stress casualties in the falklands land force (Stressz esetek a falklandi szárazföldi csapatoknál). *Revue Int. Serv. Santé* 1986, 59, 154.
- ¹⁶ Schmidt H., Högg K. J., Ozari R., Klein J., Kotter L.: Sicherung einer risikofreien Versorgung der Bevölkerung mit tierischem Eiweiss unter erschwerten Bedingungen (A lakosság állati fehérjével rizikómentesen történő ellátásának biztosítása nehéz körülmények között). *Wehrmed. Mschr.* 1986, 30, 423.
- ¹⁷ Shore H., Tatum J. L., Vollmer W. M.: Psychiatric reaction to disaster: the Mount St. Helena experience. *Am. J. Psychiatry* 1986, 143, 590. (A katasztrófa adott pszichiátriai reakció: a Szent Heléna vulkánkitörés tapasztalata)
- ¹⁸ Solomon Z., Opperheimer B.: Social network variables and stress reaction-lessons from the 1973 Yom-Kippur war (A társadalmi háttér és a stressz reakciók terén szerzett tapasztalat az 1973. évi Yom-Kippur háborúban). *Milit. Med.* 1986, 151, 12.

- ¹⁹ Solomon Z., Opperheimer B., Noy S.: Subsequent military adjustment of combat stress reaction casualties - a nine year follow-up study (Harci stressz reakció utáni katonai alkalmasság - 9 éves utánvizsgálatok). *Milit. Med.* 1986, 151, 8.
- ²⁰ Taylor A. J.: The „who” and „what” of training for disaster relief (A „kit” és „mit” kérdés a katasztrófasegély oktatásában). *Disasters* 1983, 7, 37.
- ²¹ Thompson P.: Issues in disaster management training (A katasztrófa felszámolásának gyakorlása). *Disasters* 1983, 7, 2.
- ²² Viguri de N. P. P., Lorenzo A. E. H., Cabeza J. L., Lana F. J. E., Perez M. M.: Atención sanitaria a las catastrofes (Katasztrófák egészségügyi ellátása). *Medicina Militar* 1985, 41, 338.
- ²³ Volpe M. D.: Why not store personal data in the teeth? (Miért ne lehetne a fogakon tárolni a személyi adatokat?) *Med. Cps. Int.* 1987, 2, 64.
- ²⁴ Wedel K.-W. (szerk.): *Verwundungen und Nierenversagen (Sérülések és veseelégtelenség)*. Bernard-Graefe Kiadó, Koblenz, 1985.
- ²⁵ Weitzel A.: Beitrag der Frau im koordinierten Sanitätsdienst (A nők részvétele az egyesített egészségügyi szolgálatban). *Med. Milit.* 1984, 61, 30.

A szerző ebben a tanulmányában a doktori értekezéséből a hadtápvezetés korszerűsítésének koncepcióját adja közre.

Szerkesztőség

A hadtápvezetés korszerűsítésének irányjai

Dr. Lapos Mibály vezérőrnagy, a hadtudomány kandidátusa

Az elkövetkező években a hadtápvezetés¹ fejlesztése folyamatos feladatként jelentkezik, nélkülözhetetlenné válik. Ezt alapvetően az indokolja, hogy a különböző tagozatokban egyre nagyobb azon erők mennyisége, amelyek hatékony működését biztosítani kell, s ezzel párhuzamosan a megoldandó feladatok terjedelme és a végrehajtás körülményeinek összetettsége is fokozódik. Az pedig, hogy bonyolódó körülmények között e növekvő erők összehangoltan és eredményesen tudjanak működni, egyenesen a vezetés milyenségének a függvénye.

A vezetés fejlesztését több irányban és annak összetevőjét érintően kell megoldani.

A legfontosabb irányok:

- a) szervezeti korszerűsítés,
- b) a vezetés technikai feltételeinek fejlesztése,
- c) a vezetés emberi tényezőinek követelmények szerinti alakítása,
- d) mindezek együttes hatásaként a vezetési stílus, a munkamódszer fejlesztése.

A hadtapszervek fejlesztésével párhuzamosan, folyamatosan gondoskodni kell arról, hogy a vezető szervek az általuk vezetendő alárendelteknek megfelelő szervezettel rendelkezzenek. Ugyanis a csapat, illetve az alárendeltek szervezeti korszerűsítése új igényekkel lép fel a vezető szervekkel szemben, s ha azok szervezeti korszerűsítése elmarad, a vezetett és vezető szervek között olyan ellentmondás jöhet létre, amely akadályát képezheti a hatékony működésnek. Ezért e kérdés vizsgálata a vezető szervek tevékenységének állandó eleme kell hogy legyen.

A vezetés szervezeti feltételeinek fejlesztése szempontjából egyik döntő, s közvetlenül előttünk álló feladat a kutatás és fejlesztés szervezeti feltételeinek javítása. Jelenleg a felső szintű vezető szervezetekben ezt a munkát 1-1 főmérnök vagy munkatárs képviseli. A hadsereg szervezeti-technikai fejlődése rohamos ütemben folyik. E vonatkozásban a jövőben csak akkor tudunk helytállni, ha ennek irányítására és végrehajtására megfelelő feltételekkel rendelkezünk. Ajánlatos volna, ha ezt a helyzetet megvizsgálánánk és a problémák megoldását napirendre tűznénk. Az előzetes vizsgálatok tapasztalatai azt igazolják, hogy helyes volna, ha létrehoznánk egy hadtápfejlesztő és -kutató központot, amely a haditechnikai intézettel szoros együttműködésben eredményesen tudná megoldani az előttünk álló

¹ A hadtápvezetés alapelveit részletesen kifejtettem „A hadtápvezetés időszerű kérdései” című könyv I. fejezetében.

hatalmas feladatokat. *Felvetődik a kérdés, milyen erőkből, milyen befektetéssel?* Véleményem szerint ez a jelzett fejlesztő és kutató központ a jelenlegi szétaprózott erők integrálásával kialakítható.

Mivel a gazdálkodásunk reformja közvetlen napirenden levő feladat, indokolt volna annak a vizsgálata is, hogy a reform bevezetése után milyen változásokat szükséges érvényesíteni az MN közgazdasági vezetés szervezeti feltételeinek megteremtése érdekében.

A vezető szervek szervezeti korszerűsítésének egy másik fontos területe lehet – ajánlatos volna – *ha a vezető szervek jelenleg tagolt funkcionális felépítése helyett a tevékenység folyamatainak megfelelően kerülnének integrálásra, létrehozásra.*

Ennek legfőbb haszna abban volna, hogy a specialisták megtartása mellett azok tevékenysége olyan integrálásra kerülne, ahol a párhuzamos feladatok és ezek megoldásához szükséges személyi, szervezeti feltételek kikapcsolhatók. Célszerű volna ezt a munkát 1990 és 2000 között úgy elvégezni, hogy az egyben a hadtáp és a technikai szolgálat integrációját is szolgálja.

Ami a következő fejlesztési területet illeti, ez döntő és alapvető batást gyakorolhat a vezetői munkára. Az automatizált vezetés technikai feltételeinek megteremtése. Ez alapvetően elősegíti a vezetői előrelátást, a döntések tudományosabb megalapozását és lehetővé teszi a vezetési folyamatok hallatlan felgyorsítását. Ha az ezen a területen kialakult helyzetet megvizsgáljuk, akkor az állapítható meg, hogy a szükséges kezdeti lépések megtörténtek, jelentős területek kerültek a számítástechnika „búvőkörébe”. Ha feltesszük a kérdést, hogy elégedettek lehetünk az eredményekkel, akkor azt mondhatjuk, hogy igen is meg nem is. Az igent azok az eredmények támasztják alá, amelyeket a különböző szakterületeken elértünk. A nem-et pedig az indokolja, hogy a jelenlegi lehetőségeinknél jóval nagyobb eredményeket érhetnénk el, ha ez a munka összefogottabb volna és koordináltabban végeznénk a különböző programok kidolgozását. E munka meggyorsítása szempontjából ez elsőrendű feladatként jelentkezik.

Ezen túlmenően célszerű volna az, ha a különböző részterületek feldolgozását célirányosabban az egész rendszer részeként felfogva végeznénk. Ezáltal lehetőség nyílna arra, hogy a számítástechnika közvetlen eredményeit azonnal hasznosítsuk és a feltételek megléte esetén a rendszer létrehozását folyamatosan megvalósíthatjuk.

A másik gond abban fogalmazható meg, hogy jelenleg e területen zömében a nyilvántartási, számvetési feladatok gépesítése dominál. Ez a maga nemében nem kifogásolható, azonban ez csak ténylegesen a kezdete az automatizált vezetés megteremtésének. Ma már időszzerű és szükséges az, hogy megkezdjük az előkészítést, s más minőségjavító számítástechnikai feladatok, programok alkalmazását.

Ami a vezetésfelkészítés emberi tényezőinek alakítását illeti, fontosságát tekintve többszörösen kibangsúlyozott feladat.

Mi indokolja ezt?

Mindenekelőtt az a reformfolyamat, amely jelenleg hazánkban és a szocialista országokban lezajlik. Ez a reform, amely a gazdasági folyamatokban a hatalmi elemeket háttérbe szorítja, a gazdálkodásban előtérbe kerülnek a pénzügyi folyamatok, – a piaci viszonyok és a nyereségérdekeltség szükségessé teszik, hogy a „*hajtja végre*” szemléletet felváltva erősödjék a gondolkodó, a hatékonyságot szem előtt tartó ember szerepe. Azaz minden feladat megoldásánál vizsgálni kell az olcsóbb és hatékonyabb megoldáso-

kat. Az igaz, hogy a baza védelme nem kereskedelmi ügylet, de nem mindegy az, hogy a baza védelmére milyen áron készülünk fel és az sem mindegy, hogy az egyes ütközeteket milyen áron nyerjük meg.

A másik indok az a ballatlanul felgyorsult forradalmi folyamat, amely a haditechnikában és ennek kapcsán az egész hadügyben végbemegy. Ennek érzékelésére és realizálására olyan emberekre van szükség, akik olyan racionális elmével rendelkeznek, hogy képesek a hadügy területén levő összefüggések megfelelő pillanatban történő és gyors feltárására és az ennek alapján kívánatos szervezeti elhatározások megalkotására, az elhatározások következetes megvalósítására.

A harmadik indok az automatizált vezetési rendszer feltételének megteremtése. Az automatizált vezetés jól felkészült szakembereket, vezetőket igényel. Olyanokat, akik képesek arra, hogy az ebben rejlő lehetőségeket kiaknázzák. Ehhez pedig az szükséges, hogy gyorsítsuk, tegyük alaposabbá tisztjeink ilyen irányú felkészítését. A ma vezetője és az automatizált vezetés között jelentős „szakadék” tapasztalható. Ha a felkészítést nem erősítjük meg, ez a létező „szakadék” még csak növekszik, ami beláthatatlan, kedvezőtlen helyzetbe hozza az ezredforduló vezetőit.

Az előző három tényező alapvetően kihat a munkastílusra, munkamódszerekre. Új szervezeteket, új körülmények között a régi módszerekkel nem lehet eredményesen vezetni. Szükségeltetik az, hogy a vezetési stílust mindezeknek a körülményeknek megfelelően folyamatosan fejlesszük, leegyszerűsítsük. Ennek indokaként elég felhozni példaként azt a változtatást, amelyet az automatizált vezetés megvalósítása idéz elő. Az információs adatok megnövekszenek, zömük közvetlen a parancsnok (vezető) asztalára kerül. Ennek kapcsán változik a törzsek szerepe, változik az egyszemélyi parancsnok szerepe, vele szemben olyan minőségi követelmények jelentkeznek, mint például a gyors, szelektív helyzetértékelés, megfelelő előrelátás, határozottság, gyorsaság a döntések meghozatalában, ugyanakkor annak a helyes módszernek a kialakítása, amely biztosítja a törzsekbe akkumulálódott hatalmas szellemi energia aktivizálását.

Mindezek szükségessé teszik, hogy tisztjeink, tiszthelyetteseink felkészítését, kiképzését, továbbképzési rendszerét folyamatosan tökéletesítsük. *Elérendő cél, hogy legyen rangja a tanulásnak, a tudásnak.* A vezetés gyakorlatában pedig el kell jutni annak az elvnek a megközelítőleg maradéktalan megvalósításához, mely szerint minden vezető testület alapvető feladata, hogy elsősorban a neki közvetlenül alárendelt vezető és végrehajtó szervezetek eredményes tevékenységét biztosítsa.

A tisztjeink felkészítése folyamán nagy figyelmet kell fordítani a rendszerszemléletű gondolkodás áthalánossá vételére.

A rendszerszemlélet szakterületükön történő alkalmazása lehetővé teszi olyan gondolkodásmód kialakítását, amelyre támaszkodva problémáinkat komplex módon értelmezhetjük, figyelembe véve annak valamennyi állandó és változó kapcsolatát és összefüggéseit.

A rendszer fogalmának helyes értelmezése – a rendszerelmélet tanulmányozása, amely révén lehetséges a feladatok, a szervezetek, valamint azok mechanizmusának és működésének mélyebb megismerése, a célkitűzések hatékonyabb elérését szolgáló módszerek kialakítása, illetve alkalmazása.

A rendszerelmélet alkalmazása lehetővé teszi olyan szemléletmód kialakítását is, amely alapján fel lehet tárni a tényeket és jelenségeket, a szervezetek közötti kapcsolatokat, valamint az egymásra és a szervezetükre gyakorolt hatásukat.

A *Katonai Lexikon* szerint:²

„A rendszerelmélet olyan szemléletmód, komplex vizsgálati rendszer, amely egy szervezetet, egy intézményt (termelő-, gazdálkodó egységet, katonai szervezetet vagy az egész népgazdaságot) egységes rendszerként vizsgál abból a célból, hogy optimális működését elősegítse. A vizsgálat kiterjed a működő (funkcionáló) szervezet környezetére, külső-belső információkapcsolataira, a szervezet működésére, szerkezeti felépítésére (struktúrájára) stb.”

A fenti elveknek megfelelően a hadsereg egészét olyan rendszernek kell tekinteni, amely sok-sok rész- és alrendszerből tevődik össze. Például alegység, egység, magasabb-egység, seregtest, fegyvernem, haderőnem, hadtápbiztosítási rendszer, fegyverzet és technika biztosítási rendszer stb. Tehát eszerint ha a hadsereg egészét, annak al- és rész-rendszereit rendszertani szempontból fogjuk fel és vizsgáljuk, lehetőségünk nyílik arra, hogy azt alaposan és telje összefüggésben megismerjük. Vegyünk alapul egy példát. Ha valakit kineveznek egységparancsnoknak, ahhoz, hogy eredményes munkát tudjon végezni, az egységet mint rendszert kell felfognia és alaposan meg kell ismernie a rendszer, adott esetben az egység jellemzőit, nevezetesen: a rendeltetését, az alapvető funkcióit béke és háború esetére; struktúráját (amely nem más, mint az eszközök, anyagok, emberek csoportja); teljesítőképességét; működési rendjét; az egység elemeinek alapvető funkcióit, azok kölcsönhatását és hatását az alaprendeltetés eredményes betöltésére; az egység, valamint az alrendszerek elhelyezkedését – kapcsolatrendszerüket – a „magasabb” rendszerben, azaz a magasabbegység, az egység és környezetének kapcsolatát; feladatait milyen céllal, milyen „*ellenséggel*” szemben, milyen terepen, időjárási viszonyok között és napszakban hajtja végre; az eljáró és az együttműködők mennyiben befolyásolják a feladat végrehajtását; az együttműködés és vezetés rendszerét. Ezen kívül – a parancsnokról lévén szó – szükséges az is, hogy az egység egyes területeit (például annak minden oldalú biztosítását) is a fenti szempontok alapján tekintse át.

A rendszerfelfogás, a rendszerszemléletű gondolkodásmód alkalmas arra is, hogy – maradjunk a példánál – ha az egység életében valamilyen probléma, gond keletkezik, akkor azt rövid idő alatt fel tudjuk fedni és be tudunk avatkozni, biztosítani tudjuk a katonai szervezet működési egyensúlyát. Nagyon hasznos ez a szemléletmód különösen ellenőrzések alkalmával, amikor az egész rendszert elemenként vizsgáljuk, ezáltal képesek vagyunk feltárni a rendszer egészének működése szempontjából pozitív és negatív jelenségeket, s lehetőségünk nyílik arra, hogy a pozitív tendenciák erősítésére a szükséges intézkedéseket megtegyük, illetve arra, hogy a kedvezőtlen jelenségek hatását a minimálisra szorítsuk.

A vezetői felelősség elsőrendű kompetenciája, hogy biztosítsa az alkotó erők kibontakoztatását és a tudományos munka magas szintű művelését.

A tudományos kutató munkának mindig élen kell járni és intenzíven kutatni kell azoknak a tendenciáknak a várható hatásait, amelyek alapvetően befolyásolhatják életüket, a hadsereg helyzetét, működésének eredményességét. *A különböző politikai tendenciák előtörése esetén nem kell a tudományos munkának rögtön azzal reagálni, hogy „leáll” akkor, amikor az érvényesülő politikai tendencia egyáltalán nem változtatta meg azokat a tényeket és körülményeket, amelyek az adott kérdések kutatásait, tanulmányozását szükségessé teszik.*

²Katonai Lexikon. Zrínyi Katonai Kiadó, 1985. évi kiadás.

Ilyen jelenségnek vagyunk szemtanúi napjainkban a tömegpusztító eszközök alkalmazása hatásának kutatásában, tanulmányozásában. Míg korábban „ál munkában” is ezekkel foglalkoztunk, napjainkban az atomeszközök eltűntek a katonai térképekről. Akkor, amikor a NATO politikai és katonai vezetői azzal foglalkoznak, hogy olyan védelmi rendszert hozzanak létre, amely lehetővé teszi számunkra büntetlenül a tömegpusztító eszközökkel mérendő első és tömeges csapásokat. Semmiképp sem lehet ezek hatásadatai kutatásáról lemondani, sőt ideje volna mélyrehatóbban foglalkozni olyan kérdésekkel, hogy milyen helyzet alakulhat ki a felek által mérendő első tömeges atomcsapások után.

Nevezetesen:

Milyen feltételeket kellene megteremteni?

- a kialakult helyzet felméréséhez, a vezetés folyamatosságának megőrzéséhez;
- a megmaradt erők mobilizálásához, újjászervezéséhez, alkalmazásához (beleértve a hadtápbiztosítás rendszerét is);
- az egészségügyi szolgálat (állami-katonai) működéséhez kialakult helyzetben bevezetendő rendszabályok megvalósításához.

A tudományos kutatómunkának irányt kellene vennie a *ma még bizonyos vonatkozásban fantasztikusnak tűnő kérdések vizsgálatára-kutatására is*. Például ma már közismert, hogy a technika rohamos fejlődése kapcsán a rendszerbe lépő eszközök 10-15, jó esetben 20 év múlva elavulttá válnak, nem képezhetik a hadsereg ütőképességének az alapját. Jönnek az újak. *Ezért a rendszerbelépéssel együtt a kutatóknak előre kellene látni, hozzávetőleg felvázolni, hogy mi jön ezután, hogy lehet illeszteni az előző rendszerbe*. Ha ezt megtesszük, elkerülhető lenne viszonylag rövid időre szóló olyan beruházások megvalósítása, amely hasonlít tömegében a „*kínai*” falhoz, s szinte „*öröklétű*” igénnyel létesül.

Ugyancsak időszerű volna az ezredfordulóhoz közeledve annak a vizsgálata, hogy mi lehet a harcjárművek üzemeltetésének energiahordozója, milyen helyzet alakulhat ki, továbbá azt, hogy a légi anyag-, sebesültszállítás lehetőségeinek bővülése milyen konzekvenciák levonását tesz szükségessé. A rakétaszállítás kérdéseinek kutatását is időszerű volna megkezdni.

POLITIKAI MUNKA A HADTÁPBAN

A társadalmi változások tükröződése a sorkatonai szolgálatot teljesítő fiatalok jellemzőiben a központhadtáp üzemanyag-raktáraknál

Kovács Károly alezredes

A központhadtápon belül a sorállomány nem képezi a legnagyobb létszámú állománycsoportot, de teljesített szolgálatuk, végzett munkájuk jelentősége, helyük, szerepük az őrzés-védelem, a szállítás, ellátás, kiszolgálás terén olyan jelentőséggel bír, hogy feltétlenül érdemes és szükséges szót váltani helyzetük, összetételük, jellemzőik alakulásáról.

A központhadtáp sorállományán belül több mint egynegyed részt tesznek ki azok a katonafiatalok, akik az üzemanyagraktáraknál teljesítenek szolgálatot, többségükben az őrelegységekben töltik katonaidejüket.

Fontos jellemzőjük a hadtáp egészéhez viszonyítva, hogy ők a legnagyobb állománycsoportját alkotják a központhadtáp üzemanyagraktárak személyi állományának annak ellenére, hogy az alaprendeltetés teljesítésében nem övék a fő szerep.

A szolgálat számára mindig is izgalmas kérdés volt - és valószínűleg lesz is - hogy milyen mértékben járulnak hozzá a feladatok teljesítéséhez, miként minősíthető szolgálatteljesítésük színvonala, minősége, hogyan fest politikai, morális arculatuk, magatartásuk, cselekvésük mennyire felel meg a szabályzatok előírásainak, a szabályzókban megszabott követelményeknek.

Ezekről a kérdésekről sokszor, sokféle összefüggésben szót ejtünk és ezekből az értékelésekből néha jut e kiadvány hasábjaira is.

Kevés szó esik viszont arról, hogy a fiatalok felnőtté érését lényegesen befolyásoló társadalmi tényezők, hatásmechanizmusok miként befolyásolják a sorkatonai szolgálat teljesítését, mennyire segítik annak zavartalan lebonyolítását vagy éppen mennyire nehezítik meg a szolgálat becsületes letöltését azzal, hogy a felnőtté érés e korántsem könnyű szakaszában elvonják a figyelmet, nehezebbé teszik a mindennapokat a sorkatonai szolgálat során.

A központhadtáp üzemanyag-raktárak sorállományának összetétele, ideológiai, politikai, erkölcsi-morális arculatuk minősége, biológiai, pszichikai és szociális jellemzőik alakulása képezi leggyakrabban megítélésük alapját hivatalos és nemhivatalos értékelésekben egyaránt.

Az utóbbi évek során ezekben a jellemzőkben bekövetkezett változások gyakran vezetnek el olyan vélemény kialakulásához, hogy nincs minden rendben az ifjúság körül. A nevelő- és oktatóállomány, a pártpolitikai és mozgalmi szervek gyakran adnak hangot azon véleményüknek, hogy a társadalomfejlődés jelenlegi szakasza több szempontból is kedvezőtlenül befolyásolja a fiatalok felnőtté válásának folyamatát, nehezebbé váltak a fiatalok társadalmi körülményei. Ezáltal nem egy területen gyűrűznek be szervezetünk életébe az olyan társadalmi jellemzők, mint a növekvő beilleszkedési zavarok, az állampolgári fegyelem lazulása, az antiszociális magatartás és megnyilvánulásai különböző formái.

E jelenségek láttán célszerűnek látszik ennek a kérdésnek tudományos igényű vizsgálata, annak elemzése, hogy milyen társadalmi folyamatok vezetnek oda, hogy a mi szervezetünkben ma általános hadkötelezettség alapján szolgálatot teljesítő katonafiatalok körében mintha több lenne a gond és a probléma, mint a korábbi korosztályoknál ez tapasztalható volt és ennek begyűrűzését, a szolgálat zavartalan ellátására gyakorolt hatását ezekben az években erőteljesebbnek érezzük mint a hetvenes években.

A téma teljeskörű vizsgálatát elvégezni egy ilyen írás keretében szinte lehetetlen vállalkozás. Csupán néhány kérdés felvillantására nyílik lehetőség azzal a céllal, hogy közelebb férközzünk a problémához, tisztábban lássuk a társadalom és a hadsereg közti kapcsolatokat objektív törvényszerűségeit, kölcsönös összefüggéseit a honvédelem szempontjából.

Miről van itt szó lényegében? Mindent összevetve a honvédelem társadalmi meghatározottságáról.

A hadsereg a társadalom szerves része, egy sajátos funkcióra szervezett társadalmi alakzat, mely sok dologban magán viseli a társadalom jegyeit, viszonyait, de nagyon sok kérdésben funkciójánál fogva el is tér attól. Más szervezeti hierarchia, forma, módszer, politikai, erkölcsi norma érvényesül benne mint a társadalom életében más területeken.

A hadsereg társadalmi meghatározottsága nemcsak azt jelenti, hogy a fegyveres erők méretei, fenntartásuk színvonala, a fegyverzet és a harci technika mennyisége és minősége meghatározott az ország teherbíróképessége által, hanem azt is példázza, hogy a népesség sorköteles férfitagjainak minőségi jellemzői – személyiség tulajdonságai, képzettségük, általános és speciális képességük vonatkozásában és társadalmi körülményeik – mennyire felelnek meg az adott időszak szigorú követelményeinek.

A társadalom és a hadsereg szoros kapcsolata azt is jelenti, hogy a társadalom életében bekövetkezett változások transzfer hatás módján viselkednek, melyeknek hordozói azok a fiatal sorkötelesek, akik hozzánk vonulnak be és nálunk teljesítik szolgálatukat.

Megválaszolásra vár az a kérdés, hogy miért érezzük mi azt, hogy ma a 18–23 éves fiatal katonák több probléma hordozói mint a korábbi korosztályoknál ez tapasztalható volt?

Egyrészt azért érzékeljük így, mert a társadalomfejlődés jelenlegi szakasza ténylegesen több társadalmi, szociális és családi háttérprobléma kialakulására vagy felerősödésére ad okot és lehetőséget mint a fejlődés korábbi szakaszában. Másrészt pedig a katonai szolgálatra való alkalmasság elbírálásában, az egyes szervezetek újoncszükségletének biztosításában is változások következtek be. Így egyes katonai szervezetek joggal és okkal prioritást élveznek azokkal szemben, akik nem tartoznak közvetlenül a korszerű harci technikát alkalmazók közé és az ellátást, a kiszolgálást, és az újrendszerű műszaki kiképzést folytató szervezetek közé sorolhatók. Ezek között találhatóak a központhadtáp

üzemanyag szervezetek is, annak ellenére, hogy a szervezetszerű őrelegységgel végzett őrszolgálat sajátosságai indokolnák az alkalmasság elbírálás rájuk vonatkozó rendjének felülbírálatát és szigorítását.

A problémák sokasodása érzetének kialakulásában azt sem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a szolgálati idő csökkentése miatt azonos intervallum alatt több fiatal fordul meg szervezeteinkben, ezzel potenciálisan nagyobb a lehetősége a problémákkal való találkozás gyakoriságának, mint a 24 hónapos szolgálati idő alatt.

A problémák nagyságának érzékelése felveti annak megítélését is, hogy a mi statisztikáink mennyiben tükrözik a valós helyzetet, nem mesterkelten nagyítjuk-e föl a nehézségeket?

Ami a statisztikákat illeti, azok szempontjai – létszám, pártállás, családi állapot, iskolai végzettség, születési év, egészségügyi minősítés, polgári szakképzettség – megfelelő információkat szolgáltatnak ugyan az előljárók számára a tendenciák megítéléséhez, de a címben szereplő kérdés árnyalt megközelítéséhez, a katonai nevelés és oktatás folyamatának megtervezéséhez és végzéséhez szükséges indulóalapok megtalálásához, a tudatos parancsnoki befolyásoláshoz kevésnek bizonyulnak. Nem adnak elég mélységű és sokoldalú információt azok számára, akik felelősek a katonafiatalokért. Az adaptációs tesztvizsgálatok már többet adnak a statisztikáknál a személyiséggel kapcsolatban, de még azzal sem jutunk sokkal közelebb a szociális és családi háttér megközelítésében.

Nem kerülhetjük meg arra a kérdésre sem a választ, hogy a katonai szolgálat szempontjából is kedvezőtlenül ható növekvő tendenciájú problémaszituációk milyen mértékben befolyásolják a katonai szolgálat teljesítését szervezeteinkben?

A válaszadásnál abból kell kiindulnunk, hogy a honvédelemmel szemben támasztott társadalmi igények és konkrét követelmények meghatározottak, nem csökkennek, hanem növekvő tendenciát mutatnak annak ellenére, hogy az egyes beosztásokban, feladatkörökben ez nem érzékelhető ennyire meghatározott módon és egyértelműen.

Hangsúlyozni kell azt is, hogy a katonai szolgálatra alkalmasnak minősített sorköteles fiatalok mindegyike elvileg és többnyire gyakorlatilag is képes a sorkatonai beosztások ellátására kellő kiképző, oktató, felkészítő munka, begyakoroltatás után, viszont a beosztás ellátásának minőségi színvonala nagyban függ az egyéntől és annak tulajdonságaitól.

Ne tévesszük szem elől a probléma nagyságának megítélésénél azt sem, hogy a személyiségfejlődés zavarai, a pszichés sérülések, az egzisztenciális problémák, a társadalmi szocializáció folyamatában bejárt út deficites jellege nem az egész katonafűjságot jellemzi, hanem csak annak egy részét sújtják. Ez a rész viszont éppen elég ahhoz, hogy megkülönböztetett módon foglalkozzunk a problémáikkal, mert nem kellő odafigyelés esetén értetlenül állhatunk egy-egy nemkívánatos jelenség előtt, keressük és nem találjuk a motivációt. Nagyon sokszor meg lehetne előzni a deviáns magatartás káros megnyilvánulásait, antiszociális mikroközösségek kialakulását és nem egy esetben emberi tragédiákat, ha tudatosan, a dolgoknak elé menve igyekeznénk a beosztottakat igényesebben, mélyebben megismerni, a differenciált nevelési gyakorlatot és módszereket alkalmazni.

Ami pedig a jövőt illeti, nem kedvező a prognózis. A társadalmi szinten elhatárolt stabilizációs program megvalósítása a kezdetben még további nehézségek forrása lesz az ifjúság számára is. A kibontakozás várhatóan kedvező jeleinek várható hatása ma még csak nem is körvonalazható. Éppen ezért mindannyiunknak meg kell barátkozni

azzal, hogy a fokozódó nehézségekkel együttélni, azokat elviselni, megérteni és a katonafiatalokat megoldásukban, enyhítésükben segíteni még hosszan tartó magatartásforma kell, hogy legyen minden vezető, alegységparancsnok és az ifjúsági vezető részéről. Ha ehhez még hozzávesszük, hogy a demográfiai helyzet úgy alakul, hogy már a közeljövőben a hadsereg újoncszükségletét az alkalmasságelbírálás további lazításával, az egészségügyi korlátozással szolgálhatók körének bővítésével lehet csak megoldani, akkor nem nehéz belátni, hogy az e téren ma jelentkező gondok csak tovább fokozódhatnak. Ha erre ma nem készülünk rá, ha az alegységparancsnokok és pártpolitikai szervek a helyzet további romlását figyelmen kívül hagyják, akkor gondjaink tovább sokadnak és nehezebb éveknek nézünk elébe a központhadtáp üzemanyag-raktáraknál is.

Milyen jellegű problémák növekedése tapasztalható a sorköteles fiatalok egy elég jelentős részénél és miben keresetők az okok?

A kérdés valamennyire is igényes megválaszolásához számba kell venni azokat a legfontosabb jellemzőket, melyek az ifjú felnőtté válását leginkább jellemzik, befolyásolják, vagy meghatározzák.

Az ifjúság felnőtté válását végtelen sok tényező befolyásolja. A fiatal rengeteg hatástényező alakítja, formálja felnőtté, a társadalom teljes értékű és felelős tagjává. Az ember egész életében járja a szocializációs intézményrendszerek göröngyös útját, melynek során többnyire tudatosan elsajátítja a társadalom normáit, értékeit, beilleszkedik a közösségekbe vagy azok valamelyikébe és éli a maga életét. Ebben a folyamatban nemcsak szociálisan értékes, progresszív tulajdonságok alakulhatnak ki, épülnek be az egyének személyiségébe, a kisebb, nagyobb közösségekbe, hanem olyanok is, melyeket a társadalom nem értékkel vagy éppen ellenez, kedvezőtlennek ítél vagy még törvényi úton is szankcionál.

Az elmondottakból az is következik, hogy a család, az iskola, a mozgalmi szervezetek, a kortárs közösségek, valamint a munkahely viszonyai, funkciójuk változásai, belső értékrendjük módosulásai változásokat idéznek elő azoknál, akikre befolyást gyakorolnak, akikre hatásmechanizmusuk kiterjed.

Ha ma úgy érzékeljük – joggal –, hogy a sorköteles fiatalok egy jelentős részének biológiai, pszichikus és szociális jellemzőiben növekvő tendenciát mutatnak a szolgálatot is zavaró problémák, akkor az okok keresésében vissza kell nyúlni a szocializációs intézményrendszer működési mechanizmusához, a bennük bekövetkezett változásokat, módosulásokat kell vizsgálni. E feladat elvégzéséhez rendelkezésünkre állnak olyan tapasztalatok, mint hogy nem kielégítő a sorkötelesek egy részének fizikai és lelki álló-, illetve tűrőképessége, jelentős létszámú fiatal küzd beilleszkedési zavarokkal, számos probléma forrása és fegyelmi vétség bekövetkezésének melegágya a deviáns magatartásforma megléte. Nem hagyható figyelmen kívül az ifjúkori bűnözés, az egészségkárosító szenvedély-betegségek terjedése, a hátrányos helyzetű és veszélyeztetett környezetben felnövekvő fiatalok elég magas aránya. Nem hunyhatunk szemet a fölött sem, hogy a sorkötelesek többsége pályakezdő, családalapító fiatal, akiknek ma tényleges anyagi gondjaik vannak, melyek főleg az önálló lakáshozjutásban, a kezdő fizetések alacsony voltában, az állami pénzüzetek felé történt eladósodás nyomasztó hatásában, a megélhetési költségeknek a keresetek növekedésénél nagyobb arányú emelkedésében jutnak kifejezésre.

Ezeknek a jelenségeknek a fölerősödése szoros társadalmi összefüggést mutatnak és akár adekváltak is minősíthetők a társadalmi törvények objektivitásának oldaláról.

Arról van szó ugyanis, hogy a társadalomfejlődés kiegyensúlyozott szakaszában a gazdaságfejlődés kedvező viszonyai között az állampolgárok – így a fiatalok – politikai és szociális közérzete, anyagi és létbiztonsága, szociálpolitikai helyzete kiegyensúlyozottabb, ellentmondásmentesebbnek tűnő viszonyok között élnek és dolgoznak. Amikor viszont a társadalomfejlődés lelassul, stagnál vagy egyes területeken a visszaesés jelei mutatkoznak, akkor az élet minden szférájában nehezebbé válnak a viszonyok, felerősödnek a társadalmi, gazdasági és szociálpolitikai ellentmondások, romlik a változásoknak leginkább kitett társadalmi rétegek anyagi létbiztonsága, társadalmi közérzetük és egzisztenciális helyzetük.

Az ilyen esetekben zavarólag hatnak az ifjúság fejlődésére a szellemi élet, a politikai szocializáció értékszavari, melynek következménye a politikai aktivitás csökkenése, a közömbösség, kiábrándultság, a kétkedés, szkepticizmus felerősödése, a közösségi élet iránti igények szűkülése stb. A társadalomfejlődésnek ez az állapota kedvezőtlenül befolyásolja a fiataloknak a hazához, a haza védelméhez, a fegyveres szolgálathoz való viszonyulását, mely leginkább a politikai szocializáció minőségével áll összefüggésben.

Nem szabad azt sem elfelejteni, hogy a társadalom anyagi lehetőségének szűkülése, a főmunkaidőben végzett munka mellett felerősíti a második gazdaságban folytatott tevékenységeket is, mely köztudottan a szabadidő önkéntes csorbítását eredményezi. Ezzel mintegy beszűkül s művelődésre, szórakozásra fordított idő, mely a tudati viszonyokra, gyakorolt hatásában okoz kedvezőtlen helyzetet.

Az ilyen és ehhez hasonló tapasztalatoknak nincsenek híján az üzemanyag-raktárak sem, melyek sorállománya is magánhordozza, magánviseli az ifjúság társadalmi helyzetében végbemenő változások kedvező és kedvezőtlen hatásait is.

A továbbiakban nézzük meg, hogy a társadalom szocializációs intézményeiben bekövetkezett változások milyen hatást gyakorolnak a fiatalokra, közülük is elsősorban a sorköteles férfi lakosokra?

Köztudottan a társadalom legkisebb strukturális egysége a család, mely egyben az elsődleges szocializációs színtér is. A család a társadalomnak az az intézménye, mely alapvető hatással van a személyiség fejlődésére a csecsemőkortól, a felnőtt koron át életünk végéig. A család helyét, szerepét nem lehet eléggé túlhangsúlyozni. Éppen ebből adódik, hogy a családon belüli viszonyok, szerepek, funkciók változásai nagyon sokféle hatással bírnak. Közvetlenül, vagy közvetve éreztetik hatásukat a társadalom egész arculatának alakulásában még a sorkatonai szolgálat teljesítésének oldaláról is. A sorköteles fiatalok egy részére a család kettős értelemben is hatással bír. Egyrészt úgy mint az a család, amelybe beleszülettek és amelyben felnevelődtek, másrészt pedig a sorköteles fiatalok egy jelentős hányada maga is nős és családos ember.

Először nézzük meg azt, hogy miként is befolyásolják a családokon belül bekövetkezett változások a gyermekek felnőtté válását, testi, lelki fejlődésüket, személyiségjegyeik formálódását, életmódjuk, életvitelük alakulását.

Az utóbbi évek során megfigyelhető, hogy a családok egy el nem hanyagolható részénél – a városokban és falvakban egyaránt – a szülők a megélhetési költségek fokozódása, az elért életszínvonal megtartása érdekében több időt fordítanak a második gazdaságra, a másodlagos jövedelem megszervezésére mint azt korábban tették. Ennek hátrányos következménye, hogy csökken a gyermeknevelésre, a gyermekkel való foglalkozásra fordítható idő, mely nevelési deficiteket eredményez és csökkenti annak lehetőségét.

gét is, hogy a szülő kellően odafigyeljen gyermeke tanulásának segítésére és ellenőrzésére, életmódjának, szabadidős szokásainak befolyásolására.

Társadalmunkban a családmodell változása sem kedvez az olyan személyiségjegyek kifejlődéséhez, melyek kedvezőek lennének a sorkatonai szolgálat teljesítésére a közösségi élet oldaláról. Arról van ugyanis szó, hogy országunkban csökken a nagycsaládok, a két-háromgyermekes családok száma, minek következtében az egy vagy jobb esetben két gyermek vállalása lett az uralkodó a családokban.

Az egygyermekes családok növekedése a népesség abszolút számának csökkenésén túl azzal a reális veszéllyel is jár, hogy az egyke gyerekek körében objektíve magasabb az egoista, önző tulajdonságokat hordozók száma mint azok körében akiknek testvérei vannak és családi neveltetésük során életemükké válik a család többi tagjaihoz való igazodás, a család számára megszerzett javak egymás közötti megosztásának igénye és ténye.

Az egykegyerekekben az én tudat erősödik meg, a mi tudattal szemben, melyen a bevonulás előtt az iskola, a munkahely és a mozgalmi szervek képesek tompítani, de felszámolni nem. Több éves nevelői megfigyelés és tapasztalat igazolja, hogy a katonai közösségekbe is könnyebben illeszkednek be azok a fiatalok, akik többgyermekes családokból kerülnek ki, hisz bennük magasabb szintű az egymásért érzett és viselt felelősség és körükben szinte automatikusan alakul ki a társadalomba, a kisközösségbe történő beilleszkedés képessége, az egyéni érdekek való alárendelési készsége. Ez azzal az egyszerű pszichikus jelenséggel magyarázható, hogy a testvéri érzés – mint a kisközösség egy tagjához való viszony – mély érzelmi átélés útján valósul meg, amelyet az egykegyerekek objektíve nem érezhetnek soha.

A fiatalok egy jelentős részénél zavarólag hat a szolgálat ideje alatt is, de még további életük során is, hogy ma hazánkban minden harmadik, negyedik családi kötelék felbomlik. A válások nagy és növekvő száma oda vezet, hogy növekszik a csonkacsaládok száma, a családon belül szerepcserék következnek be, melyek a gyermekek számára egy egész életen át ható megrázkódtatáshoz, negatív élmények átéléséhez vezet.

Az elmúlt évtizedek, évek társadalmi és bírói gyakorlata következtében a gyermekek szinte kivétel nélkül az anyáknál maradtak. Ez a társadalom számára egy normális és elfogadható megoldás a negatív hatásaival együtt, de a fiúgyermekek felnőtté érésében több probléma és buktató forrása is egyben, mely kihat a sorkatonai szolgálat minőségére és színvonalára.

A fiúk szempontjából a legnagyobb nehézséget az jelenti, hogy szinte a csecsemőkortól a katonai szolgálat megkezdéséig egy elnőiesedett környezetben nőnek fel, nevelődnek, melyből többnyire hiányzik a reális férfi és apakép, így a társadalmi szerepviselkedésnek a női nemre jellemző vonásai kerülnek előtérbe, ezek állnak előttük zömmel példaként a konfliktusok elviselésében és megoldásában. Az elnőiesedett környezetben felnövekvő fiúk pszichikai tűrőképessége, a problémaelviselő és megoldóképessége is magán viseli a női jegyeket és háttérbe szorítja a katonai szolgálat ellátásához nélkülözhetetlen kemény, kitartó, férfias jellemzőket. A következtetések levonásában addig nem szabad elmenni, hogy olyat állítsunk, mi szerint az ilyen nevelési környezetben felnövekvő fiúkban abszolút módon kioltja a férfitulajdonságokat, de az bizonyos, hogy befolyással bírnak azok alacsony kialakulási szintjére. A családon belül és a vele kapcsolatban kialakult helyzet több más problémának is forrása. Így a csonkacsaládban nevel-

kedő fiúk közül nagyobb arányban kerülnek ki az elkényeztetettek, a szabados, szabályozatlan életmódot folytatók, az antiszociális beállítottságú kortárs csoportokba sodródók és a társadalom periferiájára kerülők.

Közülük többen kerülnek szembe a törvényekkel, válnak az egészségkárosító szerek rabjaivá. Úgy tűnik, hogy e család szerepének és jelentőségének társadalmi propagandájában jelen vannak a megerősítés szándékai, de az előzőekben felsoroltak nem kapnak elég hangsúlyt.

A téma jelentőségét csak fokozza az a tény, hogy a családhoz kötődik az olyan társadalmi deviancia is, mint a hátrányos vagy többszörösen hátrányos helyzet vagy a veszélyeztetett környezet, amelyből kikerülő katonafiatalok jelentős beilleszkedési zavarokkal küzdenek.

A továbbiakban nézzük meg a családnak a katonai szolgálatra gyakorolt hatását illetően azt az oldalt, amely abból adódik, hogy a sorköteles fiatalok egy része bevonulás előtt házasságot köt, családot alapít és közülük többen gyermeket vállalnak.

A nős családos fiatalok aránya a központhadtáp üzemanyag-raktáraknál az elmúlt több mint fél évtized statisztikái szerint változó képet mutattak. Az évtized elején ez az arányszám a 32-42%-ot is elérte, az utóbbi két évben észrevehető csökkenés következett be és a 20% alá esett. Az arányszám főleg akkor volt magas, amikor az egyszerre szolgálatot teljesítő több korosztályon belül a 22-24 évesek alkották a többséget és szinte fehér holló volt a 18-20 évesek jelenléte. Az utóbbi években a nős családosok arányának csökkenése is főleg azzal függ össze, hogy a 19-21 évesek képezik a fő erőt. Szervezeteink számára ez a módosulás kedvező, hisz számos területen kellett a nevelő és oktató állománynak figyelembe venni különleges helyzetüket. Annyira azonban még e lényeges csökkenés sem kedvező, hogy megszűnjenek a nős és nőtlen fiatalok közötti érdekellentétek elsősorban a kedvezmények adásának gyakoriságában és ebből fakadóan a szolgálati leterheltség arányaiban sem. A nős családos katonák családi állapota nem csak forrása a nőtelennel való érdekellentéteknek, hanem egyéb vonatkozásokban is gondot jelentenek az egyéneknek éppúgy mint a parancsnokaiknak. A nős fiatalok közül az üzemanyag-raktáraknál az utóbbi öt évben 50-70% között mozgott az egy és kétgyermekesek aránya. Ezeknek a fiataloknak egy lényeges részénél a bevonulást követően hátramaradott családok napi megélhetési problémákkal küzdöttek, azért mert több mint kétharmaduk felesége gyermekgondozási segélyen vagy gyermekgondozási díjon volt, a jogos és rendszeres szociális segélyek a tanácsi ügyintézés útvesztőiben sokszor hónapokat késtek. Helyzetüket nehezítette, hogy a nős családosok mindössze 20-25%-nak volt önállóan nevezhető lakása, 60%-uk kényszerült a szülőkkel együtt lakni, a többi pedig albérletben, vagy rokonoknál húzta meg magát. Külön terhet rótt a nős katonákra az a tény is, hogy több mint a felének volt nagyösszegű tartozása a pénzintézetek felé, melynek törlesztésével kapcsolatos mérséklési vagy szüneteltetési kérelmeit csak vontatottan intézték kezdetben az érintett szervek.

Az aleggységparancsnokok, a pártpolitikai munkások a megmondható, hogy a nős családos katonák problémáinak intézése, a segítségnyújtás megszervezése milyen energiákat vont el az egész állománnyal való foglalkozástól.

Nem szabad elhallgatni a dolog másik oldalát sem, mert nagy lelki teher a felelősen gondolkodó és a szolgálat követelményeinek is eleget tenni akaró katonafiatalnak az, hogy a feleségtől arról értesül, hogy nem jön ki a szülőkkel, nem tudja törleszteni az adósságukat, nem tudja hogy vág neki a télnek tüzelő híján, segíteni kellene a ház rend-

behozatalában stb. Ehhez még hozzá kell venni azt is amikről keveset beszélünk. A nő sorkatonák esetében a megszokott család távolléte és a bevonulás előtti rendszeres szexuális élet elmaradása, korlátozott lehetősége, számos probléma forrása. Ezek a kérdések olyanok, melyek akkor is foglalkoztatják a katonafiatalt, akkor is elvonják a figyelmet a szolgálatról, ha arra nem figyelünk föl. Ha kellő időben és megfelelő tapintattal ezekről a kérdésekről nem szerzünk időben tudomást, akkor bizony érthetetlenül állunk egy-egy jelenség előtt, nem tudjuk meg az okát az éles hangulat és kedélyállapot változásának, levertségnek, komorságának stb. Nincs megbízható adatunk ugyan, de a tapasztalatok szerint a sorkatonára idejét töltő fiatalok házasságai több személynél jut válásba és bomlik fel.

A fiatalok nevelésében, személyiségük kifejlődésében, a katonai szolgálat számára is értékes és nélkülözhetetlen általános és szakismeretek megszerzésében is kiemelkedő jelentősége van az *iskoláknak az általánostól a felsőoktatási intézményekig*. Számunkra mindenkor fontos volt az iskolázottság szempontjából, hogy milyen arányban nem fejezik be az általános iskolát, hogy állunk az érettségizett és főiskolát, egyetemet végzettekkel. Más összefüggésben a szolgálat minőségére és színvonalára is hatással van, hogy a szakmával rendelkezők, a betanított, valamint segédmunkások hogyan aránylanak egymáshoz.

Ha a fiatalok képzettségét és felkészültségét vesszük vizsgálat tárgyává és az iskolai végzettség alakulását nézzük, akkor a helyzet kedvezőbb mint a konkrét felnőtt életre való alkalmasság minőségét jól jelző szakmákkal rendelkezést vagy annak hiányát vesszük alapul. A VIII. általános iskolát be nem fejezettek létszáma az eltelt öt év alatt elhanyagolható (évente 1-3 fő) volt.

Az iskolai végzettség szempontjából meghatározónak lehet tekinteni minden állományváltásnál a szakmunkásképzőben folytatott tanulmányokat, majd azt követi a VIII. általános iskolai végzettség, majd pedig az érettségivel rendelkezők. Ami a szakmával rendelkezők és nem rendelkezők arányát illeti, az elmúlt évek során kialakult helyzet nem tekinthető kedvezőnek. Az üzemanyag-raktáraknál szolgálatot teljesített sorkatonák 25-35%-a nem rendelkezett szakmával. Ez az arány elég magas az iskolai végzettséghez viszonyítva.

Bizonyos gondot jelent szervezeteinkben az is, hogy még a szakmával rendelkező fiatalok közül is csak néhány fő (szakács, gépjármű-vezető, autószerelő, lakatos) kerül olyan beosztásba, melyben gyakorolhatja tanult szakmáját. Ez nem a szándékon múlik, hanem azon, hogy a sorkatonai beosztások zöme az őralegységben, a tűzoltó rajokban, a szállítás terén és a tároló osztályoknál van.

Az elmúlt évek során a sorállomány iskolai végzettségének és politikai arculatának alakulásában több összefüggés képezte polémia tárgyát. Mint ismeretes az iskolának – általános, közép- vagy felsőfokú – két kiemelkedő funkciója van, mégpedig a felhalmozott ismeretek átadása a fiatal generációknak és a nevelés. Természetes módon ez a két funkció nem választható el egymástól, de mégis különbség tehető köztük. Ha az iskola e két funkciónak maradéktalanul eleget tesz, akkor biztosított a fiatalok – természetesen más területekkel együtt – kiegyensúlyozott személyiségfejlődése, eredményes az iskola szocializációs szerepe.

Az elmúlt évek során rendre végrehajtott iskolareformok viszont azt mutatják, hogy az iskolák igyekeztével a fejlődéssel lépést tartani keresik helyüket, szerepüket a

jobbítás szándékával. E mellett azonban néhány olyan gond is felszínre kerül, melyért ugyan nem egyedül az iskolát terheli a felelősség, de része van benne. Közülük nem kevés az, ami befolyással van a sorlatozati szolgálat teljesítésére.

Ezek közül nézzünk néhányat. Mint ismeretes, gondok vannak a fiatalok fizikai álló- és tűrőképességével, melyhez hozzájárul többek között az iskola is azzal, hogy a testnevelésnek nem minden oktatási intézményben van meg a megfelelő presztízse. Volt olyan időszak, amikor a testnevelési foglalkozások kiszorultak a nulladik órára. Ma sem ritka az, hogy az elhagyott órák között a testnevelés játssza a fő szerepet. Igaz, ebbe a létesítménygondok is közrejátszanak. A testnevelést és testedzést jelentőségét az iskola viszonylatában sem lehet eléggé túlhangsúlyozni. Mozgásszegény világunkban – amikor a fiataloknak csak egyharmada sportol rendszeresen, egynegyede pedig valamilyen egészségi problémával küzd – még fokozottabban szükség lenne azoknak a testnevelési óráknak az intenzívebbé tételére is, melyekre még kötelezhető a fiatal. Az iskolát nem menti fel nagyjelentőségű feladatai alól, de a felelősségét a fiatalok fizikai állóképességéért árnyaltabbá teszi, hogy a problémákért alapvetően a tömegsport és az ifjúsági turizmus lehangoló társadalmi presztízse, a szülők egy részének kényeztető magatartása és a szabadidő felhasználás más irányba való eltolódása okozza, mely természetesen érinti a sorköteleseket is. Ez pedig nagy gond, főleg az alapkiképzés során és a szolgálat első időszakában.

Vizsgálva a fiatal katonák politikai arculatát, világnézetét, politikai ismeret és tudatszintjét, valamint aktivitását arra a következtetésre jutunk, hogy mintha az utóbbi időben e téren is fokozódnának a deficitek, melynek egy része az iskolához is köthető.

A fiatalok többségének történelmi ismeretei enyhén szólva hiányosak, különösen az elmúlt évtizedek esnek ki belőle a legjobban. A többségének a lexikális tudása alacsony szintű, még nemzeti sorsfordulóink, kiemelkedő történelmi eseményeink is csak nyomokban varázsolhatók elő tudatukból. Nem különb a többség politikai ismerete és igény szintje sem, melyért a szocializációs intézmények mindegyikének megvan a maga felelőssége.

Az iskolák legnagyobb gondja az, hogy a politikai szocializációs célkitűzéseinek úgy tesz eleget, hogy a fiatalokat eljuttatja a nagypolitika megismeréséig, de a politikának olyan képét formálja meg, mely elvont rendszerként működik a fiatalok tudatában és távol áll a hétköznapi élettől, a köznapi tudattól.

Az iskola, az iskolázottság nagy szerepet játszik a fiatalok közösségi életre nevelésében, a közösségekhez való helyes viszonyulás kialakításában. Ez a tulajdonság kialakulása esetén kedvező a katonai szolgálat számára, hisz olyan jellemzőket tételez fel, melyek nélkül a katonai szolgálat elképzelhetetlen.

Megfigyelések, alegységparancsnoki tapasztalatok igazolják, hogy általában azok a sorköteles fiatalok illeszkednek be legkönnyebben a katonai kisközösségekbe és a mozgalmi munkába, akik több időt töltöttek az iskolában és nemsokkal a tanulmányok befejezése után vonulnak be katonának. Az ilyen helyzetben levők esetében még friss élményként élnek a diákközösségekben folytatott tanulás, közös megmozdulások, együtt elért sikerek kedvező hatásai. A közösségi magatartásforma kiteljesedésének, a közösséghez való viszony mélyebb kialakulásának határt szabnak azok a formások és kötöttségek, amelyek e közösségekre rakódnak és gyakran az érdektelenség irányába hatnak.

A katonai szolgálat viszonyaihoz, a katonai kisközösségekhez hasonló élethelyzetek átéléséhez jelentős mintaként szolgálnak a kollégiumok vagy diákotthonok. E közösségek jellemzőiben található meg legjobban a katonai élet analógiái, pozitív és negatív értelemben egyaránt. A diákotthonok közösségeiben az idősebb és ifjabb diákok viszonyában már felfedezhetők a fiatal és idősebb katonák közti viszony anomáliái. A diákotthonokban lakottak előfordulási gyakorisága nem nagy ugyan a sorköteles állomány körében, de elképzelhető, hogy hozzájárulnak a nemkívánatos jelenségek továbbéléséhez a hadseregben.

A fiatalokra, így a sorkötelesekre is jelentős hatással vannak azok a *kortárs csoportok* – baráti körök, osztályok, galerik, munkatársi csoportok – melyek rendszerint a formális szervezetek árnyékában jönnek létre és funkcionálnak. Az ilyen csoportok ugyan hordoznak napjainkban is pozitív értékeket, de számos melegágyát képezik a deviáns magatartásformáknak. Ezeknek a csoportoknak a létezésében a legnagyobb veszélyt az hordozza, hogy az együvé tartozás rendező elvei közül többnyire hiányzik a politikai tartalom, a szociálisan értékes normák hordozása, helyettük a szokásjogon alapuló normák és az erőre alapozott szereposztás dominál. Közülük is a legveszélyesebbek a galerik, melyeknek nem egyszer esnek áldozatául a társadalom perifériájára kiszorult, hátrányos és veszélyeztetett környezetben nevelkedők, családi háttérzavarokkal küzdő fiatalok. Ezek a csoportok, melyben az erőszak és a problémák rendezésének drasztikus módja a meghatározó gyakran melegágyai a növekvő fiatalokú bűnözésnek, az egészségkárosító szerek fogyasztásának, a lumpen életmód újratermelésének.

Számuk, hatásuk közvetlenül nehezen mérhető, de nem egy esetben találkozunk az üzemanyag-raktárak sorállománya körében volt galeri tagokkal is, akikről rendszerint később derül ki előéletük mint ahogy megkezdik katonai szolgálatukat.

A központhadtáp üzemanyag-raktárak sorállománya körében is érezteti kedvezőtlen hatását a társadalmi beilleszkedési zavarok növekedése, a társadalmi normákat sértő viselkedésformák szaporodása.

Az üzemanyag-raktáraknál sorkatonai szolgálatot teljesítők között nem ismerjük teljes körét azoknak, akik már összeütközésbe kerültek a törvényekkel bevonulásuk előtt. A jelenlegi helyzetben a parancsnokok csak azokról a bűnelkövetőkről rendelkeznek adatokkal, akik büntetett előéletűek. Azokról viszont akik kiskorúként kerültek szembe a törvényekkel vagy végrehajtásában felfüggesztett büntetést kaptak a parancsnokok eleve nem kaphatnak jelzéseket. Az ilyen fiatalok kétszer, háromszor annyian vannak mint az előzőek. A vizsgált időszakban az üzemanyag-raktárak sorkatonái között a büntetett előéletűek nem képeztek számottevő létszámot – 0,6% és 5% között mozgott az arányuk – de a fegyelmi helyzetre gyakorolt negatív hatásuk meghaladta létszámarányukat.

Viszonylag kedvezőnek mondható az, hogy a vizsgált időszakban kis létszámuk miatt nem tudtak érezhető zavart okozni a katonai közösségek életében, viszont a többségük beilleszkedése a katonaéletbe nem volt zavarmentes.

A sorállomány fegyelmi helyzetének alakulásában nem kis zavart okozott az elmúlt évek során az alkoholizmus, mely társadalmunkban is az egyik leggyakoribb deviáns probléma. Hatása az utóbbi egy-két évben mintha gyengült volna, de továbbra is az egyik leggyakoribb forrása a laktanyán kívüli magatartás kedvezőtlen jellegének.

A magyar ifjúság körében a rendszeresen alkoholizálók száma ebben az évtizedben éppúgy másfélszeresére növekedett mint az ifjúkori bűnözők köre. Sajnos ma már alig múlik el alapkiképzés úgy, hogy szervezeteinkben néhány fiatalnál ne tapasztalánk az alkoholelvonás tüneteit az enyhe fokozattól a súlyosabb esetekig tartó skálán. Tekintettel arra, hogy ma laktanyáinkba az alkoholt egyre nehezebb bejuttatni a „nagyivók” egy része olyan alkoholtartalmú szereket is hajlandó elfogyasztani, mint a pitalon, denaturált-szesz vagy a tükör ablaktisztító. Pedig ezeknek a szereknek az egészségkárosító hatása nem szorul bizonyításra. Figyelmeztető jelzés volt számunkra is, hogy terjedőben van a szinte tipikusan fiataloknál tapasztalható narkománia, mely ezideig már több mint harmincezer magyar fiatal tett elég változatos formában a kábítószeres rabjává. Bármilyen formában való megjelenése nagy veszélyeket hordoz, különösen a fegyveres szolgálat ellátása terén. Az utóbbi időben egy esetben tapasztaltuk az egyik szervezetünkben a csoportos szipózás megjelenését, melynek résztvevői antiszociális környezetből származó deviáns magatartású fiatalok.

A gondok és problémák analizisét lehetne még tovább folytatni azokkal a szocializációs intézményekkel, melyek a munkahely és a mozgalmi szervezetekkel fémjelzetek vagy velük kapcsolatosak.

A továbbiakban nézzünk még néhány gondolatot a KISZ-ről, mint az ifjúság egyetlen politikai jellegű tömegszervezetéről. Fontosságát az emeli előkelő helyre, hogy alapvetően politikai szocializációs funkciót tölt be, melynek minősége és eredményessége nagyban segíthet a katonai szolgálat számára kedvező politikai tudatszint kialakításában és a társadalmilag értékes jegyekkel való gazdagításban. Jelenlegi társadalmi, gazdasági viszonyaink között van mit mondani a KISZ nevelőhatásában mutatkozó változásokról is.

Ma már egyre gyakrabban lehet hallani KISZ-vezetőktől és ifjúságkutatóktól, hogy a szervezet megújulási törekvései és erőfeszítései ellenére fogyatkozik a KISZ taglétszáma országos méretekben és ez a csökkenés nem ott következik be, ahol kívánatos lenne, hanem a dolgozói rétegeknél, ahol a befolyás növekedésére lett volna szükség a nehezedő társadalmi és gazdasági viszonyok között.

Hol van hát a hiba? Miért fordítanak hátat a fiatalok a KISZ-nek? Miben befolyásolja a KISZ bevonulás előtt a fiatalokat? Számptalan megválaszolásra váró kérdés. Közülük csupán néhány kívánczik kiemelésre a tendencia megértéséhez, e téma sorai közé.

A hibák forrását részben régebbi keletűnek, régebbre visszanyúlónak tekinthetjük, de részben a mai nehézségek fokozódásában is kereshető. A KISZ befolyásának csökkenésében szerepet játszanak az olyan tényezők, mint az, hogy a felülről indított akciók, mozgalmak nem népszerűek, a fiatalok tömegeit nem képesek mozgosítani, a jelszó szerű felső kezdeményezések nem tudják beindítani az első szintű cselekvést, öntevékenységet.

A KISZ sokat tehet és tesz a fiatalok érdekképviselete és érdekvédelme terén, de talán nem érzékeli kellően a fiatalok helyzetében végbemenő társadalmi és csoport változásokat.

Nem szerencsés, hogy a KISZ nem tud érdemi eredményeket felmutatni a társadalmi beilleszkedési zavarokkal küzdő, alkoholistá, narkomániás vagy veszélyeztetett környezetben élő fiatalok megsegítésében, talpraállításában, megnyerésében. Az ilyen

társadalmi jelenségek leküzdéséből a jelenleginél hangosabban lenne célszerű az ifjúsági szervezetnek kivenni a maga részét.

Hibásnak tűnik a mai helyzet szerint az is, hogy a hetvenes években a profiltisztítás égője alatt mások kezelésébe mentek át a KISZ-esek által létrehozott kulturális és sportobjektumok, klubok és más létesítmények, ma pedig ott tartunk, hogy szinte megfizethetetlen és nem a fiatalok pénztárcájához méretezettek az ifjúsági művelődést és igényes szórakozásokat kielégítő szolgáltatások árai, a sport és turizmus költségei. Ez oda vezetett, hogy a mozgalom mikroközösségeiben a fiatalok politikai és közösségi nevelésének fontos tárgyi körülményeivel lettek szegényebbek a KISZ-szervezetek.

Nem volt szerencsés a KISZ lakásépítési akció feladása sem, mert addig, amíg ez a forma létezett nehézségeivel együtt vonzó volt és sok fiatalnak segített lakásgondjai megoldásában. Igaz, hogy az akció folytán nem jutottak a fiatalok tömegesen lakáshoz, de mégis vonzóbb volt a pályakezdők, ifjú házások számára, mint a mai számítások szerint két évtized kemény munkájával előteremtteni az anyagi fedezetet a mai árakon számolva.

Nem segíti a politikai és tömegbefolyás növekedését az sem, hogy felkészült, vezetésre alkalmas, érett fiatalok, tényleges politikai, erkölcsi, morális befolyást gyakorolni tudó KISZ-vezetők sok helyen hiányoznak. Néha bizony nehézségeket okoz a sorállomány körében is az arra alkalmas KISZ-vezetők kiválasztása és funkcióba állítása. A fiatalok ma nem nagyon törik magukat a KISZ belső életében való részvételre, mozgalmi szükségletrendszerünkben a politizálás, a közösséghez tartozás igénye halványabb, mint a korábbi évtizedek ifjúságánál ez tapasztalható volt.

E tendencia érvényesülését igazolja az is, hogy a sorkötelesek közül az üzemanyag-raktárakhoz bevonulók között a KISZ-tagok aránya a nyolcvanas évek elején jellemző 40%-os szervezettségről az utóbbi évekre 25–30%-ra mérséklődött. Sajnálatos módon a befolyáscsökkenés tapasztalható a mi KISZ-szervezeteinkben is, mely nemcsak a taglétszám alakulásában nyilvánul meg, hanem érdemi és tartalmi munkájuk színvonalában is.

Végkonklúzióként megfogalmazhatjuk, hogy a felvetett problémák miatt ma még nem kell vészharangot kongatni, mert a sorkatonai szolgálat becsületes letöltésének feltételeit néphadseregünk és szolgálatunk személyi és tárgyi vonatkozásban egyaránt képes biztosítani. A fokozódó nehézségek kiküszöbölésére vannak elképzeléseink és kezdeti eredményeink. Ha jobban odafigyelünk a mai társadalmi folyamatok hatásainak begyűrűzéseire, ha a katonai nevelés, oktatás, felkészítés és bánásmód módszereit, formáit, módjait áthatják az új helyzethez való igazodás törekvései, ha a parancsnokok, nevelők nagyobb érzékenységet tanúsítanak a beosztottak megismerésében, a differenciált és egyénekre szabott befolyásolásban, ha megértjük azt, hogy ma a követelményekből nem engedve toleránsabbnak és megértőbbeknek kell lenni, akkor az eredmények sem maradnak el.

Ha arra is választ akarunk adni, hogy a mi katonai szervezeteink milyen módon képesek szocializációs funkciójuknak eleget tenni, akkor a most vázolt elemzést tovább kell folytatni egy későbbi számban.

GYAKORLATOK HADTÁPTAPASZTALATAI

Front parancsnoki és törzsvezetési gyakorlat hadtáptapasztalatai

Kapus Gyula vezérőrnagy

A közelmúltban az 1987-es év kiemelt feladataként – seregtestünk és hadtápszolgálatunk háborús felkészítésében korábbiaktól újszerűbb célkitűzésekkel került végrehajtásra a „*Front parancsnoki és törzsvezetési gyakorlat*” a VSZ Fegyveres Erők főparancsnoka vezetésével.

A gyakorlaton a legutóbbi Berlin-i PTT ülés után, először került sor az EFEF-en belül olyan front (HDS) szintű parancsnoki és törzsvezetési gyakorlatra, amelynek középpontjában a védelmi hadművelet előkészítésének és megvívásának kérdései álltak.

Ezen túl a HDS és a gyakorlatra bevont törzsek első alkalommal gyakoroltak az új – HDS, hadtest, dandár, zászlóalj szervezeti felépítés szerint, s először nyílt lehetőség a „gyakorlatban” egyeztetni az új Harcscsabályzat tervezet és Csapathadtáp Szabályzat-tervezet követelményeit a valós végrehajtásban.

A korábbiaktól eltérően mélyebben és széleskörűbben volt szükséges a védelmi hadművelet hadtápbiztosítása érdekében megtervezni és felhasználni az ország területe megvédéséhez és az agresszió elhárításához a honi erőforrásokat, behatóbban kellett foglalkozni az ideiglenes terület feladásából fakadó sok irányú hadtápfeladatokkal is.

A gyakorlaton a front pk. alárendeltségében – többek között – a HDS törzsünk, annak alárendeltségében egy g. hdt. törzs, egy gl. dd. és HDS közvetlen csapatok „békeállománya”, valamint a HDS ellátó és egészségügyi dandártörzsek operatív csoportjai vettek részt.

A gyakorlat tárgyát: „A koalíciós állományú FRONT (hadsereg) védelmi hadműveletének előkészítése és vezetése a háború kezdetén, hagyományos fegyverek alkalmazásával, az ellenség nagypontosságú fegyverei és intenzív rádióelektronikai tevékenysége viszonyai között” képezte.

A gyakorlat főbb célkitűzéseiként került meghatározásra:

– *gyakorlati* a hadtápcsoportokat a békehelyzetből háborús helyzetre történő átállásban, a hadtáptörzseket a hadműveleti-harcászati és hadtáphelyzetek, a rendelkezésre álló anyagi források felhasználása lehetőségeinek értékelésében, az elhatározások meghozatalában és formába öntésében, az első védelmi hadművelet hadtápbiztosításának megtervezésében, a feladatok lejtuttatásában, a hadtáp együttműködés megszervezésében és fenntartásában;

- *elsajátítani* a hadművelati művészetben újszerűen jelentkező elméleti és gyakorlati kérdéseket, valamint a Magyar Néphadsereg korszerűsített szervezetű szárazföldi csapatainak alkalmazásából fakadó hadtápbiztosítási elveket és normatívákat;

- *fejleszteni* a PK HTPH-ek és hadtáptörzsek készségét a csapatok hadtápbiztosításának vezetésében a légvédelmi hadművelet és a biztosítási övben vívott harc, a fővédőv megtartásáért folyó hadművelet a hdt. és HDS ellencsapás (ellenlökés) végrehajtásának időszakában;

- *gyakoroltatni* a hadtáptörzseket a vezetési pontok telepítésében, áttelepítésében.

A gyakorlaton számos, a *tevékenységünkre befolyással bíró sajátosság* jelentkezett:

- a FRONT koalíciós állományú volt és szintén, mint gyakorló tevékenykedett;

- a védelmi hadművelet megtervezésével és megszervezésével párhuzamosan vezetni kellett a HDS csapatai hadművelati szétbontakozásának hadtápbiztosítását, valamint a HDS hadtápcsapatok begyülekezését;

- a védelmi hadművelet hadtápbiztosításának megtervezése, megszervezése és végrehajtásának irányítása során olyan népgazdasági elemekkel és katonai szervezetekkel történt az együttműködés, mint az állami tárolóintézetek bázisai, vegyes kórházbázisok. A HDS és csapattagozatban – eddig kevésbé alkalmazott – sebesültszállító vonatokra is segítettek a sérültek kiürítését;

- a hadsereg feladatait a FRONT parancsnoka határozta meg, az anyagi készletek feltöltését és pótlását nemzeti erőforrásokból biztosították;

- az átalárendelt szovjet csapatok anyagi biztosítása a FRONT rendszerében történt, szoros együttműködésben;

- a légierő alkalmazása a hadtestszervezetek és a „RUBIN” feladat során átalakított hadsereg közvetlen repülőcsapatok figyelembevételével történt, ami hadtápbiztosítás tervezése, vezetése, irányítása és az együttműködés területén sajátos változásokat eredményezett;

- a hadművelet megtervezését, megszervezését követően dinamikai helyzetek kerültek bejátszásra, melyek közül kiemelkedett a HDS második lépcső hdt. ellencsapása hadtápbiztosításának kimunkálása;

- a Balaton a HDS hadművelati felépítését kettéválasztotta, ezért előtérbe került a balatoni vízi szállítás megszervezése is;

- a hadtáptörzs békeállománya kiegészítésre került a hadiállománya mintegy 50%-ára keretátadással, illetve alárendeltségből berendelt hadtáptisztekkel;

- a munka operativitásának növelése érdekében, a hadtáp munkacsoportok a közös törzsgyakorlás tapasztalatai alapján több tekintetben átalakításra kerültek.

A tapasztalatok szokásos kronológiai rendben való közreadása helyett inkább a bevezetőben említett újszerű körülmények és célkitűzések nyomán jelentkező főbb tapasztalatokat kívánom közreadni a teljesség igénye nélkül.

I.

1. *Az új szervezeti struktúra hatása a csapatok és a HDS hadtápbiztosításának megszervezésére, a közlekedési, anyagi, egészségügyi biztosításra és a hadtápvezetésre a FRONT (HDS) védelmi hadművelete (a gyakorlat) tükrében:*

A seregtestünk szervezeti korszerűsítése során jelentős változások következtek be a csapatoknál és a hadtápjaikban azzal a céllal, hogy szervezeteik megbízhatóbban legyenek

nek képesek eleget tenni a kapacitásnövelés, védetség, mozgékonyság, oszthatóság, vezethetőség fokozódó követelményeinek.

Ennek megfelelően a *HDS hadtáptagozatba* két irányban megosztható ellátódandár, egészségügyi dandár, három közüti komendánszászlóalj, továbbá hadtáp híradó-zászlóalj és HFGYÁ került szervezésre. Az ellátódandárban és az egészségügyi dandárban korszerű, azonos típusú hadrendi elemeket integráló, úgynevezett összefgyvernemi típusú szervezetek léptek be.

A hadtest- és dandárhadtáp kialakítása oly módon történt, ahogy azt a csapatok szervezetében, működési rendjében bekövetkezett változások indokolták. A *hadtesthadtáp* állományába szervezett ellátó ezred a rakéták kivételével képes valamennyi anyagi eszközzel való ellátás és szállítás, a csapatok részére szükséges kenyér előállítás, vízkészletek tárolása és szállítása végrehajtására. A hadtest két egészségügyi zászlóalja azonos típusú. Erőiknek és eszközeinek egy része ideiglenesen a dandárok megerősítésére adható, de megosztott alkalmazásuk tervezése nem célszerű.

Jelentős változás, hogy a hdt. hadtáp erőinél és eszközeinél fogva teljes egészében képes ellátni a csapathadtáp felső tagozatára háruló feladatokat a hadtest hadműveleteinek időszakában. Függetlenül a hadseregtől kapott megerősítés jellegétől és mértékétől, hadműveleti hadtáp jellegű részfeladatokat is képes megoldani (közüti biztosítás, sérültek és betegek hátraszállítása kórházakba).

A *dandárhadtáp* helyét, szerepét, feladatait tekintve megközelítően megegyezik az ezredhadtáppal, növelt állományába ellátó század és dandár segélyhely tartozik, melyek kapacitása feladataikkal arányosan nőtt.

A védelmi hadművelet hadtápbiztosítása megszervezésének tapasztalatairól:

Mint a szabályzatok is előírják, a védelemben való átmenet körülményei sajátosan hatnak a hadművelet hadtápbiztosításának megszervezésére, a hadtápcsoportok alkalmazására, az anyagi készletek létrehozására és azokkal végzett manőverekre, a feltöltésre, valamint a veszteségek pótlására.

Különösen meghatározóak ezek a körülmények a háború kezdetén, az első védelmi hadműveletet illetően – mint ahogy a gyakorlat tárgya is követelte.

A hadtápok főerőkifejtésüket a védelmi hadművelet valamennyi mozzanatában a fő feladatokat végrehajtó csapatok hadtápbiztosítására összpontosították, egyben széles körű rendszabályokat foganatosítva a támadásba való átmenet hadtápfeltételei előkészítésére és fenntartására.

A hadtápszervezetek felkészítésére fordítható idő elsősorban a védelemben való átmenet körülményeitől függött. A rendelkezésre álló idő függvényében kerültek végrehajtásra a felkészítés feladatai is.

A gyakorlat hasznos és érdekes tanulsággal szolgált a hadtáp felépítésének, csoportosításának vonatkozásában. Egyértelmű követelménnyé vált, hogy dandártól a hadseregig úgy kell a hadtáp csoportosítását kialakítani, hogy az tegye lehetővé az irányokba folyó tevékenység hadtápbiztosítását, feleljen meg a hadműveletek, harc támasztotta ellátási – kiszolgálási követelményeknek.

A hadtáp csoportosítását a szervezetszerű és megerősítésre kapott, és támogatásra kijelölt hadtápszervezetekből hoztuk létre és helyeztük el rendeltetésüknek megfelelően a hadműveleti felépítésben. A hadtápcsoportosítás kialakításának elveként a *csapat csoportosítás szerinti erő- és eszközelosztást*, a csoportosítás *szélességben és mélységben való lépcsőzését*, elhelyezését, telepítését érvényesítettük. A hadtáp felépítésénél – utólag látva – kellő

tapasztalatok hiányában viszonylag mereven ragaszkodtunk az új szabályzatok előírásaihoz, amelyek a korábbiaktól eltérően nagyobb számú lépcsőzést tesznek lehetővé az egyes tagozatokban. (Telepítési normatívák alkalmazása 1. sz. melléklet szerint).

A HDS első lépcsőben védő csapatokat biztosító hadtáperők ezen csoportjának (első lépcső) feladatául a harc során átadásra tervezett anyagok gyors eljuttatásához szükséges kedvező feltételek létrehozását, a hadtesteknél keletkező anyagveszteségek gyors pótlását, a váratlanul felmerülő igények kielégítését, esetenként a harcból kivont kötelékek gyors feltöltésében való részvételt határoztuk meg.

Ezen csoportosításba kijelölt HDS hadtáperőket és eszközöket a HDS első védelmi terepszakasza előtt terveztük telepíteni.

A közúti komendánszázalókat erőik és eszközeik zömével a védelem főirányába terveztük alkalmazni a HDS úthálózata fenntartására és üzemeltetésére.

A HDS egészének biztosítását végző csoportosítás feladatául (HDS hadtáp második lépcsője) a HDS valamennyi alárendeltje anyagi biztosítását jelöltük meg.

Az ellencsapást végrehajtó csapatok, valamint az ideiglenes harcrendi elemek hadtápbiztosítására külön erőket és eszközöket (HDS hadtáp előretolt lépcső) jelöltünk ki és készítettünk fel a HDS hadtáp második lépcsőjében (első. dd. körletében). Mivel ezek nem alkotnak állandó csoportosítást, ezért gondoskodni kellett az időbeni kikülönítésükről, felkészítésükről és előrevonásukról. A gyakorlat sajátos beállítása jól bizonyította, hogy a HDS második lépcső az ellencsapás terepszakaszáig, illetve a korlátozott célú támadás terepszakaszáig viszonylag kis távolságot tesz csak meg (összesen 15–20 km-t), ezért a hadtáp előretolt lépcsőben „csak” lőszer és egészségügyi erők kikülönítése vált szükségessé (kerülve a sablonos megoldást).

Ez a tapasztalat természetesen egyáltalán nem általánosítható, hiszen a HDS, hdt. ellencsapás végrehajtására a legkülönbözőbb körülmények között kerülhet sor (lefogyott lőszer, üzemanyag-készletek, veszteséget szenvedett második lépcső alkalmazása stb.), amikor a hadtáp előretolt lépcső erői-eszközei hozzáértő alkalmazása döntően befolyásolhatja az ellencsapás sikerét.

HDS hadtáp tartalék anyagkészlete az alapvető anyagokból egy dandár ellátószázad készletének felelt meg. A hadtáptartalékot a hadtápvezetési pont közelében, a várható alkalmazás irányában helyeztük el bármilyen irányba és feladatra történő beavatkozásra, de alapvetően a támadásba való átmenet hadtápbiztosítási feladataira tartalékolva.

A hadtápcsoportosítások részére a fő körleteiktől 5–10 km távolságra mindenütt tartalékkörleteket jelöltünk ki részletesen előkészítve azok elfoglalását.

Hadtestenként egy-egy HDS főgépkocsi utat jelöltünk ki és rendeztünk be a védelem készenlétéig, az után- és hátraszállítási feladatok végrehajtásához a HDS ellátódandártól az első lépcsőben védő hadtestek segélyhelyéig, a HDS tüzérség és rakétacsapatok tüzelőállásáig. Az utak vonalvezetése, hossza, csatlakozása kialakításánál az úthálózat értékelése mellett elsősorban az ellátási felelősséget tekintettük meghatározónak.

Ez utóbbi feladat tapasztalataink szerint már a védelmi hadművelet előkészítése időszakában is igen jelentős (evakuálás stb.), de ugyanígy a hadművelet megvívása során is nagyobb a szerepe, mint a támadó hadműveletek (harc) során.

Az utak kijelölésénél figyelembe vettük az „ellátási-kiürítési irány”-okat. A hosszirányú főgépkocsi utakat harántutakkal kötöttük össze azzal a követelménnyel, hogy minden első lépcsőben levő hadtestszintű segélyhely és ellátó ezred elérhető legyen a HDS hadtáp lépcsőkből.

A HDS második lépcső csapatokhoz, a rakétadandárhoz és a HDS tartalékokhoz a főgépkocsi utakról külön bekötőutakat rendeztünk be.

Az *anyagbiiztosítás* tervezésénél a hadtest szervezetű hadseregnél ma már nem követhetőek több tekintetben a korábban, hadosztályoknál alkalmazott elvek és módszerek. Az anyagbiiztosítás tervezésének alapjául – mint korábban is – a szükséglet meghatározása szolgált. Az előjáró (FRONT) a szükségleteket a hadművelet kezdetéig és a hadművelet időszakára határozta meg. Ebből adódóan elvileg a hadseregeknek a hadtest részére a készletképzést a hadtest hadművelet kezdetére és a hadművelet végére, míg a fogyasztást a hadművelet kezdetéig és a hadművelet időszakára kellett volna megszabni. A gyakorlaton azonban abból kiindulva, hogy a hadtest anyagi készleteinek és a napi fogyasztásának nagysága szükségessé, a szállítókapacitás lehetővé teszi a készletek naponkénti (esetenként napokon belüli) pótlását is. (Szállítótér és szállítási feladat a g. hdt. védelmi hadműveletében 2. sz. melléklet.) Ezért a konkrét tervezést úgy alakítottuk ki, (figyelemmel az első védelmi hadművelet tervezése sajátosságaira), hogy a hadtestek hadművelet alatti szükségleteit a részükre szabott részfeladatok szerint is meghatároztuk (a hadművelet első napjára értelemszerűen a napi feladatszabás követelménye szerint mindenkor szabályozást kell adni). Konkrétan pl. ebben az esetben a gyakorlaton a hadtest hadművelete egészére, a közelebbi feladatra, az első napra és az ellencsapáshoz határoztuk meg a készletképzést és fogyasztási normákat.

A módszer – úgy tűnik – az első védelmi hadműveletnél hasznosnak bizonyult. Ennek hiányában a hadseregtől történő utánszállítások szükséglettel való összhangjának megteremtéséhez az adatok a hadtestekkel nehezen lettek volna összehangolhatók a helyőrségben végrehajtott „béke tervezés” során.

Tapasztalataink szerint a hadtesteknek átalárendelt, illetve önállóan ténykedő HDS-közvetlen alegységek, egységek vagy más csapatok anyagbiiztosítását – hasonlóan a korábbi gyakorlathoz – a hadművelet megszervezésének idején általában a készenlétig, valamint a harc egy napjára, illetve a konkrét feladat idejére volt célszerű szabályozni.

A csapatok anyagi ellátása a hadművelet első két napján általában nem a hadsereg raktári készleteiből történt. A csapatok az anyagokat, eszközöket a hadsereg részére kijelölt honi erőforrásokból kaptak és saját szállítóeszközeikkel vételezték. Ennek érdekében a hadsereg részére kijelölésre kerültek: központi raktárak, kirakó állomások, laktnyai készletek, polgári vállalatok, lőszertároló pontok, határmenti ellátó csomópontok.

Számvetések helyszíni pontosítása jól bizonyította ismételtelen, hogy a harcnapokon a harcolókhöz elsősorban tüzérségi (tűzér, aknavető, sorozatvető) lőszerkekből szükséges az utánpótlás, valamint a harcból kivont alárendeltek feltöltésére van mód. Fő ellátási időszak a harcnap vége, amikor is az alárendeltek felkészítjük a következő napi feladatokra. Nem tévesztendő persze szem elől, hogy a hadművelet időszakában az alárendelteknek naponta minden erővel törekedni kell a mozgókészletek előírt szintű fenntartására.

A gyakorlat tapasztalata az is, hogy a cigaretta és szappanbiztosítással kapcsolatos feladatok nem megnyugtatóan rendezettek. Nehezen lehetne az elveiben szabályozott ellátási rendet a gyakorlatba átültetni, mivel ezen feladatok – néhány más „egyéb” sohasem kerülnek ténylegesen gyakorlásra a feltételek hiányában.

Az *utánszállításokat* hadművelet megvívása időszakában a HDS eszközeivel első sorban a harcoló első lépcső hadtestekhez és a HDS-közvetlen tüzér magasabbegységekhez biztosítottuk. A harcból kivont zászlóaljak napvégi anyaggal való feltöltését a dandár ellátószázad és a hadtest ellátóezredek eszközeinek egyidejű bevonásával rendeltük el, amíg a harcból kivont gl. dd. feltöltését a HDS ellátódandár közvetlenül is segítette.

A *várható egészségügyi veszteséget* csapat csoportosítások (irányok), azon belül harci napok és hadművelati felépítés szerint számvetettük, kiindulva a védelem kiépítettségéből, valamint a szemben álló csapatcsoportosítások és azokat támogató erők pusztítási lehetőségeiből.

Az ellenség csapásának főirányában védő hadtestnél napi 4-6% veszteséggel számoltunk, mivel a műszaki munkák második fokozata is elvégzésre került. Kedvezőtlenebb viszonyok között, pl. a csapatok elégtelen védettsége, adott irányokban jelentős ellenséges erőfölény stb. esetén – a várható veszteség nagyobb is lehet. Számolva az ellenség térnyerési lehetőségével, a második lépcsőre mért csapásaival, a gyógyító-kiürítő rendszert úgy alakítottuk ki, *hogy az tegye lehetővé:*

- a segélyhelyek gyógyító tevékenysége minél hatékonyabb érvényesítését;
- a segélyhelyek manőverei célszerűségét;
- a sérültáramlás átkapcsolását;
- a kiürítőkapacitás optimális kihasználását.

Az első védelmi hadművelet kezdetén és az első napon a sérültek és betegek hátraszállítását a Vegyes Kórházbázisok OKÁ-ira a hadtestekkel és részben a dandárokkal végeztettük. A gyakorlaton ezzel párhuzamosan a sérültkiürítést sebesültszállító vonatokra is terveztük, miután – mind sürgetőbbé vált az ellenség térnyerése miatt a sérültek tömeges hátraszállítása a hadművelati övezetből. A hadtestek védelmi sávjában két irányban települt egészségügyi zászlóaljakról és egészségügyi osztagoktól a sérültek hátraszállítása a hadsereg és az MN KHEL egészségügyi dandárok szállítóeszközeivel történt az előjáró által kijelölt gyógyintézetekbe. (Várható egészségügyi veszteség és a felhasználható erő-eszköz a g. hdt. védelmi hadműveletében *3. sz. melléklet.*)

A *hadtápbiztosítás vezetőségnek* megvalósítása érdekében HDS hadtápvezetési pont települt. E téren ismételten bebizonyosodott, hogy a HDS hadtápvezetési pontot önállóan, a HDS H tengelyében, olyan helyen célszerű telepíteni, ahonnan az összeköttetés biztosítható a harcállásponttal, az alárendelt csapatok hadtápvezetési pontjaival és az kedvező lehetőséget teremt a HDS hadtápszervezetek folyamatos, megbízható vezetésehez. Éppen ezért az előírt telepítési normákat nem szabad mereven alkalmazni. A kedvező funkcionális feltételeinek a biztosítása mindenkor a meghatározó, nem pedig a telepítési távolságok „méríckélése”.

A HDS hadtápvezetési pont az ismert *hármás* csoportosításban települt. A vezetési csoport első és második lépcsőre tagozódott, melynek első lépcsőjében tevékenykedett *a hadtáp, valamint a fegyverzettechnikai vezetési központ.*

A hadtápbiztosítást az MNHF és a FRONT hadtápdirektíva kivonat, valamint a HDS PK elhatározása alapján a HDS hadművelet teljes időszakára terveztük a hadművelet részfeladatai szerint differenciálva. Alárendeltenkénti részletességgel került megtervezésre a hadművelet előkészítő időszaka és a hadművelet első napja.

Átmenetileg, amíg a HDS-repülők hadtápvezetése feltételei teljeskörűen nem alakulnak ki, valamint ezzel összhangban a begyakorlottság nem éri el a kívánt szintet, a HDS-repülők hadtápbiztosítását a hadművelet teljes időszakára önálló hadtápbiztosítási tervteréképpen terveztük meg, szoros összhangban a HDS Rep. Főnökséggel, illetve a HDS védelmi hadművelete hadtápbiztosítási tervével. A gyakorlat tapasztalata szerint a napi bevetések igény szerinti változtatása megköveteli a HDS repülőfőnökséggel való szoros együttműködést, a hadtápbiztosítás naponkénti szabályozását a HDS repülőcsapatok felé.

A HDS hadtápcsapatok feladatait ellátó és egészségügyi dandár, valamint a közúti komendánszászlóalj és hadifogolygyűjtő állomás a HDS hadműveletre, azon belül részletesen az előkészítő időszakra és az első napra szabályoztuk. A továbbiakban az igény szerint naponta hadtápbiztosításokban pontosítottuk feladataikat. Ez utóbbi szabályozásra a gyakorlaton a korábbiaktól nagyobb figyelmet fordítottunk felismerve, hogy a HDS hadtápcsapatok feszes irányítása és feladataik „harcintézkedés pontjaihoz hasonló” egyértelmű megparancsolása esetenként sokkal nagyobb jelentőségű, mint az alárendelt csapathadtápok működésének keretszabályozása. (Ugyanezt követeltük a gyakorló hadtest hadtápvezetésétől is.)

A gyakorlaton ismétlődően felvetődött – bár a korábbiaktól már kisebb feszültségforrásként – a lőszer utánszállítási igények igen elhúzódó időben (munkagrafikon 12–14 órájában) való megadása az FVTSZ részéről. Most, amikor valamennyi haditechnikai anyagféleség az integrált szolgálat hatáskörébe tartozik, a korábbiaktól még szorosabb együttműködés szükséges a két szolgálat között. Amennyiben „időben” nem kerül átadásra a szállítóter igény, amennyiben időben nem kapnak szakmai intézkedéseket, utalványokat, elosztókat az ellátódandár vezető szervein keresztül a raktárvezetők, úgy a végrehajtó szállító, ellátó szervezetek munkája késve realizálódik a csapatok érdekében.

A hadművelet időszakában a következő harcnap hadtápbiztosításának megtervezését, a szükséges intézkedések kiadását a hadműveletre kidolgozott hadtápbiztosítási terv, a kialakult konkrét helyzet és a HDS PK, valamint a HDS PK HTPH elhatározása alapján végeztük a HDS hadtáptörzsben.

A hadtestek hadtápbiztosítási feladatait teljes hadtest hadműveletre hadtápparancskivonattal szabályoztuk. A továbbiakban a szükség szerinti gyakorisággal (esetenként naponta) hadtápbiztosítás kivonatban pontosítottunk. A hadtestek természetesen maguk is általában naponta, vagy jelentősebb feladatok előtt pontosító intézkedéseket adtak ki saját hadtápcapataik, illetve az alárendelt csapatok hadtápjai tevékenysége szabályozására.

A védelmi hadművelet megvívása során az érintett HDS-közvetlen csapatok részére továbbra is naponta adtuk ki hadtápbiztosítást.

A HDS és hdt. tagozatban mind jobban meghonosodik a hadtápvezetés operativitása növelésére, a H-ról történő rövid előzetes hadtápbiztosítás kiadása a PK HTPH vezette hadtáp operatív csoporttól. Ezen túlre elkészített űrlapok felhasználásával – a „kisebb” közvetlen csapatok részére, az adott fegyvernemi főnökök harcintézkedésébe beépítve történt a hadtápbiztosítás leszabályozása.

A *hadtesthadtápok felépítésénél és csoportosításánál*, illetve a működésüknél a HDS hadtápra érvényes elveket követeltük, értelemszerűen figyelembe véve, hogy a feladatok méretei stb. viszonylag kisebbek és jobban áttekinthetőek.

Az *összfégyvernemi dandároknál* a szélességben és mélységben történő hadtáplépcsőzést szorgalmaztuk. A htp. I. lépcső (állományában a dandár-segélyhellyel és anyaggal málházott szállító alegységgel), valamint htp. II. lépcső (állományában az ellátószázaddal) települt általában.

2. A *hadtáp erő- és eszközelosztás, az átalárendelt csapatok hadtápbiztosításra utalásra és a rendelkezésre bocsátott ellátási források igénybevétele koordinálásának összefüggéseiről és különbözőségeiről védelmi hadműveletben.*

a) A szervezeti korszerűsítésből egyenesen következik a hadtáp felépítésének változatossága, feladatorientáltsága, a hadtáp erők-eszközök oszthatósága, illetve önállóan kikülönített alkalmazhatósága.

Amikor a hadtáp erő-eszközök elosztásáról beszélünk, ez alatt lényegében a saját és megerősítő hadtáptörzsek, egységek, alegységek elosztását értjük az alárendeltek és az adott hadtáptagozat csoportosítása szerint. A hadtáp erő-eszköz elosztásának mindenkor meg kell felelni a parancsnok védelemre hozott elhatározásának, a hadművelati felépítésnek, valamint a csapatok tervezett manővereinek, a védelmi hadművelet (harc) hadtápbiztosítása érdekében létrehozott hadtáp felépítésnek. Más szóval, a gyakorlaton a HDS hadtáp csoportosítását a szervezetszerű és megerősítésül kapott hadtápszervezetekből kellett létrehozni és rendeltetésüknek megfelelően a hadművelati felépítésben elhelyezni, lépcsőzni.

A gyakorlaton alkalmazott megoldásaink szerint – a HDS hadtáp erő-eszköz elosztása *egy célszerű változata lehet:*

- a HDS eü. dd. és a ku. kom. z.-ak állományából *megerősítésként* eü. erők-eszközök, valamint közúti komendánsalegységek átalárendelése a hadtestek részére;

- *a HDS hadtáp első lépcsőbe* az ellátódandár állományából vezető és vezetést biztosító szervek, anyagi készletek, szállító alegységek, rakodó- és biztosító alegységek, az eü. dd. állományából eü. osztagok, seb. száll. és más egészségügyi szakalegységek beosztása;

- *a HDS hadtáp tartalékba* az eü. dd. átalárendelésre nem került részei, ku. kom. alegységek, továbbá az ello. dd.-ből anyagi készletek és szállító alegységek kikülönítése;

- a HDS hadtáp előretolt lépcsőbe kijelölésre (kikülönítésre felkészítve) kerültek: az ello. dd. állományából: vezető szervek, anyagi készletek szállító, rakodó- és biztosító alegységek, az eü. dd. állományából eü. osztagok és seb. száll. erők-eszközök;

- *a HDS hadtáp II. lépcsőt* az ellátódandár főerői (más csoportosításba be nem osztott erők része) képezték.

b) Mivel a HDS-közvetlen fegyvernemi és szakcsapatok feladataikat általában megosztva hajtják végre, részben mint HDS önálló hadművelati elemei, részben mint az egyes hadtestek, összfégyvernemi dandárok megerősítői, önálló működési területtel (sávval) nem rendelkeznek, ezért a hadtápbiztosítás megszervezésében kötelesek igazodni az összfégyvernemi csapatok PK HTPH-i követelményeihez. Ez az „igazodás” együttműködés formájában valósul meg, amennyiben az adott HDS-közvetlen pl. tűzér, műszaki, vegyvédelmi stb. csapat nem kerül a HDS részéről ellátási utalásra a hadtesthez.

A HDS-közvetlen fegyvernemi és szakcsapatok hadtápjai rendszerint azoknak az első lépcsőben védő g. hdt.-eknek (gl., hk. dd.-oknak) a sávjában települnek, ahol az adott fegyvernemi és szakcsapatok zöme mint átalárendelt (megerősítő) tevékenykedik. A telepítés (elhelyezkedés), utak használata, sérültek kiürítése, ellátása stb. az együttműködés mindenkor kötelező. Más kérdés, hogy anyagi biztosítás vonatkozásában az adott

hadtest ellátási rendszerébe kerül-e az adott megerősítő csapat utalásra, vagy sem. A gyakorlaton egyik megoldásként azt alkalmaztuk, hogy a fegyvernemi és szakcsapatok hadtápbiztosítását saját hadtápjuk közvetlenül végezte, nem terhelve az adott hdt. hadtápot. Elsősorban a tüzércsapatoknál és a HDS-közvetlen gl., hk. dandároknál közvetlenül ezt az ellátási rendet.

A kisebb (z., osztályig) alárendelt megerősítő alegységeket ugyanakkor – mint korábban is – minden tekintetben utaltuk. Ez elsősorban azokra vonatkozott, amelyeket a hadtestek általában erősen megosztva alkalmaznak alárendeltjeikhez szétosztva. Ez utóbbi ellátási sajátosság azt a követelményt vonta maga után, hogy az átalárendelt, megerősítő szakcsapatok anyagi biztosítása érdekében a hdt. (dd.) ellátási szakaszain a megerősítő állománynak megfelelő készleteket, kapacitásokat volt szükséges létrehozni és fenntartani.

Tapasztalataink szerint a hadtest szervezetek hadrendbe állításával a korábbiaktól – részben a megnőtt lehetőségek alapján – nagyobb kötelékek (pl. HDS ö. tü.-dd. mint hdt. TÚCS) is utalhatóak ideiglenesen ellátásra a megerősítő hadtestekhez, de ennek a kérdésnek a kimunkálása jelenleg még nem teljesen megoldott.

Az ellátásra utalások kialakításánál az „ésszerűség” szigorú megítélése mellett természetesen nem hagyható figyelmen kívül annak erő-eszköz elosztásra gyakorolt vonzata sem. A gyakorlaton ez a HDS szállítóeszközeivel történő „támogatásban” nyilvánult meg elsősorban.

c) Az első hadművelet kezdetéig és annak kijelölt napjai idejére felhasznált anyagi készletek pótlására az előljáró honi ellátási (egyéb) forrásokat jelölt ki a HDS részére. A gyakorlat példájával élve, a sajátosság ebben elsősorban abban jelentkezett, hogy ezek igénybevétele, felhasználása és a HDS csapatai részére történő további elosztása jogát is átadta a HDS-nek a hadművelet teljes időszakára kísérletképpen.

Az ellátási felelősség elvét érvényesítve, szükséges volt tervszerűen biztosítani az anyagi források igénybevételét a hdt.-ek és a HDS-közvetlen csapatok részére is. Más szóval a rendelkezésre bocsátott anyagi forrásokat el kellett osztani időben és térben a felhasználók (HDS hadtápcapatok, hadtestek és HDS-közvetlen összefegyvernemi, fegyvernemi csapatok) részére. Az igénybevétel koordinálásánál biztosítani kellett, hogy az összhangban legyen az adott hadműveleti-harcászati helyzettel és a biztosítandó csapatok feladataival, az ellenség főcsapása irányában védő csapatok anyagszükségleteivel. Az sem volt figyelmen kívül hagyható, hogy a főerőkifejtés irányában tevékenykedett a HDS-közvetlen fegyvernemi és szakcsapatok nagyobbik része, ami az anyagi eszközök összetételét is befolyásolta a mennyiségi mutatókon túl.

Mint már említésre került, a hadtestek működési sávszélességének megnőtt mérete következtében szükségessé vált legalább kettő ellátási kiürítési irány alkalmazása. Ezért ehhez igazítva az alapvető ellátási anyagokból törekedtünk a hadtestek sávjában, vagy az mögött mindkét irányban ellátási forrásokat kijelölni.

A HDS-közvetlen tüzércsapatok részére a tüzelőszert általában a HDS (hdt.) az ellátódandár (ellő. e.) szállítóeszközeivel közvetlenül a tüzelőállásba, esetenként az ellátószázad körletébe szállítottuk ki. E téren azt tapasztaltuk, hogy az anyagi készleteket az összefegyvernemi csapatok olyan ellátási szakaszaira (hdt., dd. raktárak) célszerű kiszállítani, melyek az adott HDS-közvetlen szakcsapatok által a legkönnyebben elérhetők. E követelmény szintén kapcsolatban van az anyagi források célszerű kijelölésével a távolságcsökkentést illetően.

A gyakorlaton ismételten meggyőződünk arról, hogy körletben (sávban, irányban) elhelyezkedő, vagy működő HDS-közvetleneket ellátás szempontjából célszerű összevontan tervezni és szervezni, anyagi eszközeiket egy adott pontra, vagy körletbe biztosítani (kiszállítani, illetve vételeztetni). (Pl. MZO és PET, létü. e. MRTB, és rak. dd. stb.)

Tapasztalataink szerint a hdt. és dandártörzsekben még nem minden esetben sikerült maradéktalanul megérteni, hogy az anyagi forrásokat sávonként (irányonként) célszerű elosztani, igazítva azokat térben és időben a csapatok csoportosításához és feladataihoz, koordinálni azok igénybevételének rendjét, sorrendjét, módját, szoros összhangban a hadtáp erő-eszköz elosztással és az ellátásra való mindenfajta utalással. A felsorolt „háromféle” szabályozást (erőeszköz elosztás, ellátásra utalás, anyagi források kiutalása és igénybevételének rögzítése) külön-külön, de szoros összhangban kell az adott okmányokon megtervezni, a helyzet adta igények szerint való sorrendben. Célszerű előbb megtervezni az ellátásra utalást, majd az anyagi források elosztását és végül az erő-eszköz elosztást összeállítani. A hadtáp erő-eszköz elosztáshoz a hadtáptörzsekben mindenkor pontosan ismerni kell a parancsnok hadműveletre, harcra hozott erő-eszköz elosztását. Többek között ez szolgál alapul a PK HTPH ilyen irányú saját hatáskörű döntéséhez.

3. A hadtápvezetés megszervezésének követelményei védelmi hadműveletben, a HDS (hdt.) hadtáp felépítésére figyelemmel:

A gyakorlatra történő felkészülés során részletesen foglalkoztunk a hadtápvezetés elvi-gyakorlati kérdéseivel, újra iskoláztuk mit jelent az, hogy a védelmi hadművelet hadtápbiztosításának vezetése a hadművelet vezetésének szerves része. Újra értelmeztük, hogy a hadtápvezetés megvalósításában döntő a szükséges vezető állomány megléte, megfelelő csoportosítása, a vezetés követelte kiképzettség-összekovácsoltság, a szükséges vezetéstechnikai eszközök mennyisége és minősége, az azokat kiszolgáló szakállomány felkészültsége, a vezető törzsek megfelelő elhelyezése, felszereltsége.

Szabályzataink előírásait megjelölve ismételtük át, hogy a felsorolt feltételek kedvező megléte esetén, a meghatározó azok mesteri alkalmazása, a HDS (hdt.) hadtáp felépítése követelményeihez igazítása, a hadtáp manővereihez való rugalmas módosítása, a hadtápbiztosítás folyamatos végrehajtása igényelte szilárd fenntartása.

Már a felkészülés során rámutattunk arra, hogy a hadtápvezetés rendje, erő kifejtése stb. ugyanolyan – a hadműveleti és hadtáphelyzet igényei szerinti – állandóan változó és pontosítandó eleme a hadtápbiztosításnak, mint a közlekedési, anyagi-egészségügyi biztosítás rendje.

A hadtáp felépítése, annak a hadműveletek (harc) dinamikáját követő változása elengedhetetlenné teszik a hadtápvezetés megszervezése és fenntartása rendszabályai feladat és helyzet igényelte átgondolt, folyamatos pontosítását. A végrehajtott gyakorlat e téren is gazdag tapasztalatokkal szolgált.

A hadtáp felépítése nem statikus, hanem dinamikus elemek egysége, mivel a hadtápbiztosítási rendszer időről időre felbomló egyensúlyának helyreállítását és életképességének folyamatos fenntartását célozza. Talán ez volt az egyik gyengébb pont a gyakorlóról gl. dd. és HDS-közvetlen csapatok hadtáptörzsei tevékenységében, mivel a hadművelet megvívása során a saját csapataink manővereit, az ellenség térmeyerésének következményeit figyelmen kívül hagyva, nem változtatták meg időben a hadtápelemek elhelyezkedését-tele-

pítését, hátrahagytak hadianyagokat, nem működtek kellően együtt a műszaki csapatokkal az utak visszafelújításában, az ellátási források igénybevételi rendjét nem módosították szükség szerint stb.

Mivel a hadtápvezetés szerves része a csapatvezetésnek, így eszközeik is alapvetően megegyeznek. A HDS átszervezése igen lényeges javulást eredményezett a hadtápvezetés híradó feltételeiben. Ezen a gyakorlaton volt mód először „próbára tenni” a megnőtt lehetőségek hozzáértő kihasználását. (Hadtáp híradás megnőtt lehetőségei a g. hdt. védelmi hadműveletében 4. sz. melléklet.)

Ennek érdekében a felkészítés során újra ismételtük, hogy *a hadtáp híradását a parancsnok (hadtáphelyettes) elhatározásának megfelelően kell megszervezni*, figyelembe véve az alárendelt hadtáp vezetőszervek (hadtáptörzsek) és hadtápszervezetek irányításának körülményeit, valamint a rendelkezésre álló híradó erőket és eszközöket. Mindezeket *folyamatosan igazítani szükséges a hadtáp felépítéséhez!*

Az összeköttetést rádió, rádiórelé, vezetékes, mozgó és jelző híradóeszközökkel kell biztosítani. Nagyon fontos, hogy valamennyi híradóeszközt, sajátosságaik figyelembevételével, komplex módon alkalmazzuk és ezáltal bármilyen körülmények között megvalósítsuk a hadtápvezetéssel kapcsolatos intézkedések, jelentések és egyéb tájékoztatások időben történő, rejtett adását és vételét.

A gyakorlaton megbízhatóan megvalósult a hadtápvezetési pontról az összeköttetés a parancsnokkal és törzsével, az alárendelt csapatok, az előljáró parancsnokság és a szomszédok hadtápvezetési pontjaival, az alárendelt hadtápszervezetekkel, lépcsőkkel. Ugyanakkor – többnyire a híradás alapvető viszonylatainak felhasználásával, vagy önálló viszonylatok megteremtésével – összeköttetést lehetett biztosítani a ku. kom. z. diszpécser pontokkal is. Ezeken túl szervezettebb belső híradás valósult meg.

Mindezek mellett még nem tudatosult kellően, hogy a csapatvezetés egységes híradórendszerébe beilleszkedő és a hadtápvezetést biztosító híradásért a hadtáphelyettes felelős. Előfordult még a védelmi hadművelet 3. napján is, hogy adott csapat hadtáphelyettes nem tudott kellően elszámolni a hadtáphíradás rendjéről.

Jól tapintható volt, hogy a hadtápvezetés folyamatosságát és szilárdságát mennyire erősen befolyásolja – esetenként meghatározza – a megbízható összeköttetés fenntartása, a híradó eszközök hozzáértő kihasználása, a rejtjelzés előírt szabályainak betartásával a titkosító berendezések működtetése, s nem utolsósorban a híradó eszközökkel való manőverezés.

A gyakorlaton a védelmi hadművelet hadtápbiztosításának vezetésére: hadsereg hadtápvezetési pontot, az ellátódandár vezetésére dandár vezetési pontot, a HDS hadtáp első lépcső vezetésére ellátódandár előretolt vezetési pontot, a hadsereg hadtáp tartalék körletébe egészségügyi dandár vezetési pontos telepítettünk. A hadtápvezetési pontok részére általában törekedtünk az ellenség várható főcsapásának irányától oldalra, a híradás és összeköttetés számára kedvező körzetbe, műszakilag berendezett körletet kijelölni. A hadtápvezetés élet- és működőképessége fenntartása érdekében a hadtápvezetési ponttól 10–15 km távolságban tartalék települési körletet jelöltünk ki.

A hadtest hadtáp felépítésének kialakításánál sajátosságként jelentkezett, hogy az első lépcsőben védő csapatok hadtápbiztosítására kijelölt hadtáperők és -eszközök csoportja a sáv szélességét figyelembe véve, egy lépcsőben a védelem tengelyében, majd a hadműveleti felépítés változásával szélességben lépcsőzve települt. Vezetésére ellő. e. előretolt vezetési pont települt. (Megosztott telepítésnél az egyik lépcsőt az ellátóezred egyik

szállító zászlóalj törzse vezette.) A hadtest valamennyi harcászati magasabbegységét és egységét biztosító hadtápcsoportosítást a hadtest hadtápsáv hátsó határán telepítettük, melynek vezetését az ellátóezred vezetési pontja végezte. A hadtest hadtáptartalék vezetése a tartalékállományba beosztott eu. z. (o.) vezetési pontján keresztül valósult meg.

Természetesen a védelmi hadművelet készenléteig már a jóváhagyott hadtáp felépítésének megfelelően szükséges a hadtápvezetés megszervezése is. Konkrétabban a *hadtáp felépítésre hozott elhatározással egyidejűleg az adott csoportosítást irányító vezetési pontok szerint végre kellett hajtani:*

- a vezető törzsek állományának megosztását;
- a vezetési pontok parancsnokai kijelölését;
- az információrendszer és döntési jogkörök egyeztetését;
- az általános szabályoktól eltérő biztosító-kiszolgáló erők és rendszabályok meghatározását;
- az egyes csoportosítások és vezetési pontok között a függőségi, együttműködési viszonyok szabályozását;
- az összeköttetés személyi, technikai eszközfeltételei, alkalmazási rendje szabályozását, kiemelt figyelemmel az összekötő tiszti rendszerre és operatív csoportokra.

A hadtáptörzsek ellenőrzésekor élesen vetődött fel, hogy a védelmi hadműveletekben (harcban) különösen nagy hozzáértést követel a hadtápvezetés rendjének szükség szerinti időben történő változtatása, hiszen a kedvezményes ideiglenesen az ellenség kezében van. Emellett az is tapintható volt, hogy az előre meghatározott tűréshatáron belül nem célszerű az események menetébe beavatkozni, de az azt meghaladó változás esetén gyorsan kell e változásokra reagálni.

A gyakorlat jó tapasztalatokat adott az irányban is, hogy a hadtápvezetés és így a hadtáp rugalmassága olyan munkamódszer kialakításával érhető el amely legjobban biztosítja a helyzet alapos és folyamatos értékelését, a feladatok végrehajtási mérvének ismeretét, a változások előrelátását; a tartalékok meglétét erőkből, anyagi eszközökből, utakból, körletekből stb.

A gyakorlaton a korábbiaktól nagyobb figyelmet fordítottunk a hadtápbiztosítást befolyásoló, olyan esetenkénti feladatok gyakoroltására is, amelyek végrehajtásához ideiglenesen kikülönített személyek, csapatok ténykedése szükséges. *Ilyenek voltak:*

- hadtápfelderítés, vagy szemrevételezés;
- hadtápszervezet vagy hadtápvezetési pont áttelepítésének előkészítése;
- egyes hadtáplépcsők, anyagátadóhelyek, találkozási pontok, átrakó-, kirakó-, vagy ledobóhelyek munkájának irányítása;
- egy-egy hadtápmánőver irányítása;
- területkiürítés;
- jelentős helyszíni, vagy zsákmányolt készletek igénybevétele, elosztása;
- kirakóállomások harcszerű működtetésének megszervezése.

Visszatekintve a gyakorlat eseményeire meggyőzően bizonyítottunk látjuk a hadtápfelépítés és a hadtápvezetés elszakíthatatlan összefüggését, annak statikus és dinamikus elemeivel. Gyakorlatainkon az elkövetkezőkben még mesteribb hozzáértéssel szükséges ezen elvek alkalmazása.

Sajnos a szervezeti változásokat csak részben tudtuk követni a vezetés számítástechnikai eszközei, alkalmazása tekintetében. Ez elsősorban az R-11-es, illetve VT-20-A komplexumokhoz szükséges új programok elhúzódo elkészítésére vezethető vissza. Áthidaló megoldások alkalmazásával a számítástechnikai eszközeinket részfeladatok kimunkálására tudtuk csak elsősorban alkalmazni. E téren is jelentős előrelépésre van szükség a gyakorlatainkon.

*A gyakorlat tapasztalatai birtokában néhány következtetés levonása
mindenképpen indokolt:*

- tovább kell tanulmányozni a védelmi hadműveletek (harc) követelményei szerint az új szervezettű csapatok, azok harceljárásai követelte hatékony hadtápbiztosítást eredményező módszereket, hozzáértőbben kihasználva az átszervezett hadtáptörzsek és alegységek lehetőségeit;

- a számítástechnika lehetőségei fokozottabb kihasználásával tovább kell mélyíteni és operatívabbá tenni az FVTSZ és a HTPSZ együttműködésen alapuló, vezető-irányító tevékenységét a HDS és csapathadtáp irányába;

- az ellátási felelősségnek alárendelve az együttműködés szervezettebbé tételével, magasabb szintre szükséges emelni a csapatok harctevékenysége - manőverei és a hadtápmánőverek (utakkal, anyagi-egészségügyi erőkkal, eszközökkel) összhangját;

- növelni kell a hadtáp vezető állomány készségét az erő-eszköz elosztás, az ellátásra utalás és az ellátó forrásokhoz kijelölés összehangoltabb tervezésében és szervezésében, valamint a honi terület erőforrásai szervezett kihasználásában, azok ellenségétől való mentésében, a területi szervekkel szükséges együttműködésben;

- mindent meg kell tenni a háborús hadtápvezetés „írásbelisége” csökkentésére, a híradó eszközökön továbbított rövid intézkedésekkel történő vezetési módszerek szélesítésére;

- az eddigiektől behatóbban célszerű a hadtápbiztosítás tervezése-szervezése és irányítása folyamán foglalkozni a biztosítási övben harcoló, onnan esetenként kiszoruló (visszavonuló) csapatsoportosítások hadtápbiztosítása kérdéseivel.

A melléletek a folyóirat végén találhatók.

Frontparancsnoki és törzsvezetési gyakorlaton részt vett gépesített hadtesthadtáptörzsek tevékenységének tapasztalatairól

Skrabán László ezredes

1987 júniusában az MNK területén levezetésre került frontparancsnoki és törzsvezetési gyakorlat főbb hadtáptapasztalatainak – egy változatban történő – közreadásával az új szervezeti struktúrának megfelelő elméleti és gyakorlati tennivalókat kívánom elősegíteni.

A gyakorlaton kiemelten a védelem, a védelmi hadművelet (harc) előkészítésének és megvívásának követelményei kerültek feldolgozásra (utóbbi évtizedekben front-szintű védelmet még nem gyakoroltunk).

A Magyar Néphadseregtől bevont törzsek első alkalommal gyakoroltak a dandárszervezetű hadtestekkel, az új hadművelati-harcászati és csapathadtáp szabályzat tervezetekben előírt követelmények és normatíváknak, okmánytervezeteknek megfelelően. Így első alkalommal nyílt lehetőség gyakorlati tapasztalatok szerzésére, a szabályzatokban rögzítettek mérésére, ellenőrzésére.

A hadtápbiztosításra vonatkozóan a gyakorlat célkitűzéseinek megfelelően adott a hadtáptörzsek a védelmi hadművelet (harc) hadtápbiztosításának megtervezésében, megszerzésében és vezetésében gyakoroltak. Ezen belül fokozták az összefegyvernemi és a szakmai ismeretek színvonalát, az új szabályzatoknak megfelelően korszerűsítették a szakági, valamint az összefegyvernemi és szaktörzsekkel, csapatokkal az együttműködés területeit, formáit.

Jártasságra tettek szert az újszerűen jelentkező elméleti és gyakorlati kérdésekben, a dandárszervezetű hadtest hadtápbiztosítására vonatkozóan.

Folytatták a hadtáp- és fegyverzettechnikai szakágak törzsei együttműködésének, tevékenysége legjobban megfelelő módszereinek, formáinak a kialakítását, kiemelten a lőszerellátás területén, de az érdemi eredmények még váratnak megukra.

Kutatták a hadtápbiztosítási okmányok (térképek, magyarázó jelentések, számvetések, intézkedések, jelentések) kimunkálásának, egyszerűsítésének és csökkentésének lehetőségeit.

A gyakorlat hadtápbiztosítási feladatai végrehajtása tapasztalatairól:

A feladat első részében az első mozzanat feladatai végrehajtása során a hadtáptörzsek munkájában a párhuzamos munkamódszert célirányosan alkalmazták, ami biztosította a különböző (hdt., dd., e.) tagozatokban a folyamatos, feszes, irányított tevékenységet.

Kiemelt figyelmet fordítottak a feladattisztázásra, az elgondolás kialakítására, a döntéselőkészítés kollektivitására és az egyes részfeladatok, döntések alárendeltek felé történő továbbítására az előljáró hadtáptörzssel való szoros együttműködésre.

Az előljárói előzetes intézkedés feldolgozása, értelmezése, a törzs tájékoztatása és az alárendeltek felé történő differenciált, konkretizált kiadását (élő és fiktív alárendeltek felé, az első lépcsőben védők és a hadtápbiztosítók felé stb.) a módosított grafikonoknak megfelelően 45 percen belül hajtotta a hadtesthadtáptörzs végre.

A hadtest összfégyvernemi törzs feladattisztázása elgondolásának kialakítása során - a HTPH és az FVTH érdemi kezdeményezésére - a HVP és szakcsapatok csoportosítása, az utak kijelölése, fenntartása, helyreállítása, az ellátási források tisztázása a H-on párhuzamos munkamódszerrel történt.

Az élő alárendeltekkel a kapcsolat folyamatos, érdemi és konkrét volt.

A megtervezés és megszervezés *erős oldalként* emelhető ki a hadtesthadtáptörzs nyugodt, operatív és hatékony tevékenysége, a folyamatos információ: vétel, feldolgozás és továbbítás.

Az új szabályzattervezetet érdemben eredményesen és kritikusan alkalmazták. A hadtesthadtáptörzsben kezdeti eredményeket értek el a munka racionalizálása, az újra való törekvésben, a munkaokmányok ésszerűsítése, a számítástechnikai és vezetési eszközök alkalmazása terén.

A hadtesthadtáptörzsben az ellátóezred operatív csoportnál kidolgozott okmányok tartalmi és formai vonatkozásban egyaránt igényességet tükröztek.

Az élő dandárhadtáptörzs elméleti felkészítettsége, felkészültsége és munkája a követelmények alsó határán gyenge színvonalú munkát végzett.

A dandárhadtáptörzs a hadtápbiztosításra vonatkozó elgondolását, elhatározását igen „iskolapad módszer”-rel dolgozta ki, a tervezés alkalmával nem hasznosították a fégyvernemi főnökök jelentéseiből a szembenálló ellenség nemzetisége, szervezete, fégyverzete stb., amelyeket a dandár felderítő és légvédelmi főnökének jelentéseiben lehet adaptálni, pl. az első tömeges légicsapás kihatása az egészségügyi veszteségre.

A RAKTÜF jelentéséből, amelyből levonható az, hogy a dandársegélyhely feladata a lőszerkiszállítás volumene megnövekszik, vagy a dandár műszaki főnök jelentéséből megtudható, hogy a műszaki harcanyag felhasználása a biztosítási óvben (a műszaki zárcsomópontokban) megnövekszik, a műszaki munkák 1. és 2. sorozatában mennyi anyag kerül beépítésre, mennyi fedezék kerül kiépítésre, amelyek a szállításra és az üzemanyag-felhasználásra egyaránt hatással lehetnek.

A következtetések levonásához védelemben nem elhanyagolható a harcélőrsök helye, ellátása, utalása, a védelmi sávban elhelyezkedő egyéb erők: határorcsapatok stb.

A hadtesthadtáptörzsben gyengébb oldal volt a különböző hadtesthadtáp harcendi elemek (csoportosítások) vezetésének és a híradás lehetőségének, összevonásának, egyeztetésének elnagyolása, tervterképeken a hadtápok csoportosításának indoklása, a helyzet és a tervezési adatok keveredése.

A hadtest- és dandárszintű harc hadtápbiztosítására hozott elhatározás, a terv kidolgozása során fel kell dolgozni minden olyan kérdést, ami hatással lehet a hadtápbiztosítás megtervezésére, megszervezésére, mint az ellenség várható behatásának megfelelően, az első tömeges légicsapás (ELTÉCSÁS), az ellenség tömeges tüzéségi tüzelőkészítése a biztosító erők a dandár első lépcső zászlóaljra, a fővédőöv első lépcsőben

várható veszteségre, illetve ezeket a kérdéseket is célszerű vizsgálni a számvetéseknél, mégpedig irányonként.

A várható üzemanyag-fogyasztás kiszámításánál nem hanyagolható el az, hogy mennyi erő, eszköz és anyag kerül igénybevétele, felhasználásra, a kiszállítandó harcanyag, építőanyag volumene.

Fontos, hogy az után- és hátraszállítási és harántutak hossza és annak berendezése feleljen meg a rendelkezésre álló, biztosított szakcsapatok (forgalomszabályozó, helyreállító) kapacitásnak.

Célszerű, hogy a „Terv a hadtápbiztosítás megszervezése” című térképen, az alkalmazási térképeken csak azok rendeltetésének felhasználásához szükséges összefegyvernemi-fegyvernemi elhatárolás legyen, de ugyanakkor célszerű a tervtérképen rögzíteni a megerősítőket, a hadtest mentőosztagba kijelölt hadtáperőket, a komplex feltöltés helyét és anyagi készleteit, a fegyverzettechnika stacionér raktárait stb.

Az előkészítő időszakban mindig célszerű tisztázni, hogy mikor, mennyi robbanóanyag kerül a hadtestnél kiszállításra, amit az előjáró szállít ki annak a tranzitálását, ezeket a biztosítási tervben meg kell jelentetni.

A hadtest egészségügyi zászlóalj irányában a biztosítási ővben és a védelem első lépcsőjében levő dandársegélyhelyek vezetését R-170, R-107 RÁ-val az egészségügyi zászlóalj útján célszerű vezetni.

A csapathadtáp szabályzatban jelenleg megfogalmazott csoportosítás úgy tűnik, hogy elaprózott (két irány, 4-5 csoportosítás).

Alapvető tapasztalatnak tekinthető az, hogy a dandár szervezetű hadtest a hadművelete (harca) hadtápbiztosítása elméleti és gyakorlati kérdései további alapos vizsgálatot, begyakorlást igényel valamennyi tagozatban. Rugalmasabban kell kezelni a normatívákhoz való mindenáron való ragaszkodást, a lőszerellátás és szállítással kapcsolatos számvetéseknél túl kell lépni, csak az FVTF-re várakozó megoldáshoz való ragaszkodáson, néhány kiemelt fegyvernemi törzzsel az együttműködést kezdeményezni kell és a folyamatosságot fenn kell tartani.

A gyakorlat második felében feladataik végrehajtása során a hadtest- és dandárhadtáptörzsek beosztottjai munkájukat javuló eredményességgel oldották meg, tevékenységüket a dinamizmus jellemezte. A döntésekhez szükséges információkat időben feldolgozták, azok alapján gyorsan tudtak intézkedni. A vezetés végig folyamatos és megbízható volt.

A hdt. HVP - ezen belül az FVTF-ség folyamatosan rendelkezett a legfrissebb adatokkal és szükségszerűen készenállt a vezetés átvételére.

A hadtesthadtáptörzs tevékenységében pozitívnak ítéltető meg az, hogy a helyzetnyilvántartó térképeket időben, folyamatosan vezették, az információkat gyorsan továbbították. Mindezek mellett:

- Tovább kell folytatni a hadtápegyüttműködésben az útkeresésre való intenzív törekvést, a dinamika vezetésével párhuzamos, eredményes tervezőmunka folytatását a hadtest ellencsapása hadtápbiztosítása vonatkozásában, a bejátszott veszteségekre való gyors reagálást, intézkedések és jelentések érdemi foganatosítását.

- A jövőben célszerű nagyobb figyelmet fordítani a dinamika alatti döntésekre, alaposabban szükséges figyelembe venni a sűrűn lakott településeket, a harántirányú folyókat és mögöttes területen levő nagy tavakat (Balaton), azokon található, felhasználható szállítóeszközöket stb.

- A dandárellátó század vezetésében kiemeltebb figyelmet kell fordítani a végrehajtó alegységek vezetésére: feladatszabás, a személyes elszámoltatás, a híradás biztosítása vonatkozásában.

- Sokkal kiemeltebben kell kezelni, összehangolni a dinamikai manővereket az összefegyvernemi törzssel az összefegyvernemi törzs felé kell játszani minden esetben a hadtápmanővereket, hogy azok össze legyenek hangolva. Ki kell erőszakolni a parancsnoknál (törzsfőnöknél) a szállítási ütemeknek megfelelően az utak igénybevételét, hogy a hadtáp manővere a csapatok manőverével összhangban legyen.

- A hadtápegységműködés megszervezésénél és végrehajtásánál a figyelmet érdemlő kérdések egyeztetésére célszerű összpontosítani, amelyek gondolatokat, kérdéseket vagy felvetéseket jelentenek. Ehhez kiemelten fontos ismerni a részt vevőknek: a parancsnoki elhatározás lényegét, a hadtest hadtápbiztosításra hozott elhatározást, a hadtest feladatait légvédelmi hadművelet visszavetésében való részvételt, biztosítási övben folyó harc, a fővédőövben folyó harc stb.).

- A hadtápegységműködés tartalmát jó rendelkező módszerrel, cél, hely, feladat és idő szerint kell kialakítani. Kiemelt figyelmet fordítva a biztosítási övben harcoló nem kis létszámnak hadtápbiztosítására.

- A biztosítási övben harcolók hadtápbiztosítása vezetését a magasabb szintű HVP-ra célszerű bízni, a hadtesthadtáptörzsből operatív csoporton keresztül vezetve is meg lehet valósítani.

- Azt is célszerű részletesebben vizsgálni, hogy a hadtáp csoportosításának feleljen meg a vezetettség, ezen belül elsősorban a titkosított híradás, a csoportosítás.

- A közeljövőben célszerű vizsgálat alá venni: a HVP híradásának, a műszaki erők és eszközöknek a megoszthatóságát, a légvédelmi biztosítást, a VT-20 ESZG állományának békében való felkészítését stb. A különféle anyagjárandósági cikkekkel való első és további ellátás rendjét. A dandárhadtáptagozatban úgy célszerű az ellátó század parancsnokával a feladatokat meghatározni és elszámoltatni, mint ahogy azt a ZPK végzi a századparancsnokkal, arról kell elsősorban a dandárhadtápfőnököknek meggyőződni, hogy a századparancsnok megértette-e a feladatot.

Összességében a gyakorlaton szerzett tapasztalatok azt bizonyítják, hogy az új szervezettű dandár és hadtesthadtáptörzsek alkalmasak a hadtápbiztosítási feladatok tervezésére, szervezésére és vezetésére. A kialakított szervezetek (létszámviszonyai) biztosítják a funkcionális részlegeknek megfelelően a feladatok színvonalas végrehajtását, azonban még objektíve érzékelhető volt a törzsek összekovácsoltságának a hiánya, egyes elvi és gyakorlatias kérdésekben a bizonytalanság, a tapasztalatlanság.

A tapasztalatok egyértelműen azt is igazolják, hogy minden szinten - a BAZALT-87 tapasztalataival - tovább kell folytatni a törzsek és szolgálati ágak célirányosabb felkészítését, a kidolgozói munka tökéletesítését, az okmányminták véglegesítését, az új vagy újonnan beosztásba kerülő tisztek felkészítését, a szükséges jártasság és készség szintjének kialakítását.

A gépesített hadtest hadművelete hadtápbiztosításának tapasztalatai az új szabályzat-tervezetek és végrehajtott gyakorlatok tükrében

Eőri Tibor ezredes

Az összefegyvernemi csapatok szervezeti megújulása mindenek előtt az erők és eszközök összpontosítását jelenti. Ez a szervezeti változás természetesen nem csak megújulást, hanem több tekintetben – a hadtudomány legkorszerűbb elveinek és kutatási eredményeinek felhasználásával – a hadműveleti-harcászati csoportosításban, a csapatok alkalmazásában, a harc megvívásának módszereiben is jelentős változásokat eredményezett. Ebben a helyzetben a *szervezeti változások* a hadtápszervezetek új szervezeti formára való áttérését, további integrálását, lehetőségeinek növelését a *hadtápbiztosítás* – történelmi távlatokban – *kialakult rendszerének fejlesztését is jelenti*. Úgy ítélendő meg, hogy a végrehajtott szervezeti korszerűsítés az *összefegyvernemi csapatok felépítésében, szervezetében, működésében, vezetési rendjében gyökeres fordulatot hozott*.

Most, amikor a szervezeti változások befejezésének, az összefegyvernemi harc és a harc hadtápbiztosítása megújulásának időszakát éljük, *meg kell ragadnunk mindazokat a tapasztalatokat, amelyek a történelmi múltból, a tegnap és a ma elméleti ismereteiből, gyakorlati módszereiből felhasználhatók egy új szervezet újszerű alkalmazásában*.

A zászlóalj, a dandár, a hadtest szervezeti felépítés nem új a hadtörténelem palettáján. Ezek a szervezeti formák az elmúlt évszázadokban végbement háborúk „termékei”, mégis azt kell mondani, a mi szervezeteink egyikhez sem hasonlíthatók. E tekintetben „tiszta vízű forrást”, amelyből csupán meríteni kell, hiába keresnénk. *Molke azt tanítja: „Nem hagyhatók figyelmen kívül a korábbi háborúk tapasztalatai, de véssük jól eszünkbe, hogy a tapasztalat nem jelenthet mércét a jelenre... csak egyetlen eszközünk marad: törekvésünk arra, hogy előre lássuk a jövőendő eseményeit és behatóan megvizsgáljuk a mai helyzetet.”*¹

Most, amikor a világ- és katonapolitikai helyzet formálásában a hagyományos háború új doktrínája van derengőben a láthatáron – amelyet a nagy pontosságú fegyverek uralnak – egy percre sem feledkezhetünk meg korunk kardinális kérdéséről, a tömegpusztító fegyverek világméretű alkalmazásának veszélyéről.

Visszatekintve az elmúlt időszak bonyolult összefüggéseire, az eddig megszerzett tapasztalatokra, határozottan kijelenthetjük, az új szervezeti formákra való áttérés fő feladatait eredményesen befejeztük, kezünkben van az új harc- és csapathadtáp szabály-

¹ *Sapoznyikov: Hadtudományi írásai, Zrínyi Katonai Kiadó, 1976. év, 201. oldal.*

zat, elvégeztük törzseink hadműveleti-harcászati felkészítését, átdolgoztuk a magasabb harcászaltszintre helyezéssel és mozgósítással összefüggő terveinket, hadtestparancsnokságunk egy gl. dd. törzsevel eredményesen vett részt a frontparancsnoki és törzsvezetési gyakorlaton, a frontparancsnok által vezetett gl. dd. együttműködési harcászati gyakorlatán és jó eredménnyel zárult az egyik alárendelt gl. dd. magasabb harcászaltszintre helyezési, mozgósítási gyakorlata.

A történelmi múlt, a jelen tapasztalatai természetesen nem elégségesek ahhoz, hogy az új hadtest-, dandár- és zászlóalj hadtápszervezetek kikövezt útton, zökkenők nélkül haladjanak előre. Úgy gondolom, a *történelmi múlt, a megszenvedett tapasztalatok, az alapszabályzatok kezünkbe adták a szükséges kapaszkodókat, megteremtették az előrehaladás kereteit az új szervezetek alkalmazása, a hadtápbiztosítás újszerű elvei és gyakorlati módszerei útjain.*

A végrehajtott gyakorlatok összegezett tapasztalatai mondatják velünk, hogy az új hdt., dd., z. hadtápszervezetek alaprendeltetéséből adódó feladatainknak minden tekintetben megfelelnek. A hadtest hadműveleti hadtápbiztosítása elvei és gyakorlati módszerei – történelmi és nemzetközi tapasztalatokon alapulnak és a jövőbe tekintők.

Mielőtt a gyakorlatok tapasztalatai egyes kérdéseit érinteném, lényegbevágóan fontosnak tartom előrebocsátani: *a hdt. állománya nem állandó; a hdt. megerősítői, támogatói egészségügyi ellátásáért, anyagi biztosításának koordinálásáért, hadtápmánőverek egyeztetéséért a hdt. hadtápsávon belül a hdt. PK HTPH felelős.* Azzal kellett a gyakorlat során számolni, hogy a HDS PK HTPH parancsára egyes csapatok átárendelése, *egy HDS közvetlen ö. bk. dd. előrevonás után a hdt. állományába került.* A hdt. állományába tartozó helikopterszázad ellátását viszont a hdt. PK HTPH igény szerint a HDS ello. dd. csapatrepülő ellátószázada közvetlenül végezte, amely nem a legkorszerűbb irányzatnak tekinthető.

A legfontosabb sajátosságai közé mégis az sorolható, hogy az új szervezetekkel első esetben került végrehajtásra harcászati, illetve többfokozatú parancsnoki és törzsvezetési gyakorlat, mindkét gyakorlaton szovjet, magyar törzsek, illetve csapatok vettek részt, és ami meghatározó kérdés mindkét gyakorlat helsinki szellemét tükröző országvédelmi hadművelet, illetve harctevékenység volt. A két gyakorlat, a magasabb harcászaltszintre helyezés és mozgósítás összegezett tapasztalatai – néhány kérdés mellőzése mellett – az új harc- és csapat-hadtápbiztosítás szabályzat tükrében a következőkben foglalható össze:

1. *A védelmi hadművelet – harc-hadtápbiztosítása az alapszabályzat-tervezet előírásait követve a hadművelet – a harc felépítésének megfelelően valósult meg. Az eddigi tapasztalatok arra mutatnak, hogy a g. hdt., a gl. dd. védelmi hadművelete, harca – az ellenség várható tevékenységének megfelelően – „fő- és másikké irányok” szerint valósul meg. Ez a meghatározás egyben az erők és eszközök célirányos csoportosítását is determinálja. Következésképpen, a hadtápbiztosítás első fontos alapelve, hogy a g. hdt., a gl. dd. hadművelete és harca hadtápbiztosítását a fő- és másikké irányoknak megfelelően kell megvalósítani.*

A harc-szabályzat előírásainak megfelelően az előljáró meghatározza azt a „körletet”, amelyre a hdt., a dd. – a minden körülmények között történő megtartása érdekében a fő erőkifejtését összpontosítja. Ebből következik a *második fontos elv, miszerint a hdt., dd. hadtápbiztosítás, fő erőkifejtését, az adott irány, a védősávon belül meghatározott körlet megtartásáért barcoló csoportosítás hadtápbiztosítására kell összpontosítani.*

Korszerű hadműveletben, harcban egyre nagyobb jelentősége van a második lépcsők, előrevetett osztagok, elővédék, ideiglenes hadműveleti-harcászati elemek létreho-

zásának, a sikerek kihasználása, a betört ellenség megállítás, az eredeti helyzet visszaállítása a támadás felújítása érdekében.

Ebből kiindulva fogalmazható meg a harmadik elv, miszerint a második lépcső ütközetbe, harcba vetéséhez, az ideiglenes hadműveleti-harcászati elemek, tartalékok hadtápbiztosításához előretolt hadtáplépcsőkkel és tartalék hadtáperőkkel és -eszközökkel kell rendelkezni.

A csapathadtáp szabályzat abból indul ki, hogy a korszerű harc, hadművelet hadtápbiztosítása a hadtáp célirányos felépítésével, a feladatnak megfelelő legkézenfekvőbb csoportosítással valósítható meg. Ennek kapcsán a csapathadtáp szabályzat tervezet 8. pontja a következőket határozza meg: „A hadtáp felépítése feleljen meg a hadművelet a harc elgondolásának, a hadművelet felépítésének, harcrendnek biztosítása a rendelkezésre álló hadtáperők és -eszközök hatékony alkalmazását...” amelyet „...irányok szerint létrehozott csoportosításnak megfelelően kell megosztani és az irányokon belül a mélységben lépcsőzni.”

A gyakorlatok tapasztalatai arról győznek meg bennünket, hogy ezen elvek megfelelő „szabadságot” biztosítanak a gyakorlat számára. Hangsúlyozni kell azt a legfontosabb elvet, hogy a csapathadtáp szabályzat mint célszerű lehetőséget kínál, s ez nem is lehet másképpen. Nem lehet kötelező „előretolt hadtáplépcsőt” létrehozni, ha erre nincs szükség. Azt a gondolkodásmódot kell erősíteni, hogy az alapszabályzatok útmutatását követni kell, azonban a kialakult helyzetnek megfelelően kell a hadtápot felépíteni, csoportosítani.

Ezért ha a hdt. védelmének mélysége lerövidül, szélessége kiterjed, a hdt. hadtápot nem mélységben, hanem szélességben kell lépcsőzni, és az irányonként alkalmazott dandárok és megerősítők figyelembevételével kell csoportosítani.

A harc- és a csapathadtáp szabályzat-tervezet a hadtáp lépcsőzését az egyes elemek harcrendben hadműveleti felépítésben elfoglalt helyét, az arcvonaltól számított települési távolságát egyfelől szükségtelenül nagy pontossággal behatárolja, másfelől oly mértékben írja elő, amely a korszerű ellátási elvek gyakorlati megvalósítását kedvezőtlenül érinti. Csupán példázva csak néhány kérdésre szeretném a figyelmet ráirányítani. A harcszabályzat III. rész, valamint a CSHSZ meghatározza a zászlóaljhadtáp csoportosítását, azonban egy fontos kérdés, a ZPK HTPH vezetési pontjára nincs kellő utalás, pedig van előttünk példa, amelyhez csatlakozunk a TF mintájára létrehozható közösen vagy önállóan a „hadtáp figyelőpont” (HF).

A harcszabályzat-tervezet I. rész 371. pontja előírja: „A fegyverzeti és technikai biztosító, valamint a hadtápegységek (-alegységek) általában a következőképpen helyezkedjenek el: dandár fegyverzeti és technikai biztosító, valamint hadtápegységeinek zöme a dandár vagy a *hadtest harcrendje mögött...*” A csapathadtáp szabályzat ebben a kérdésben a 211. pontban foglaltak szerint a következőket írja elő: „...általában a peremvonaltól: ...a dd. (e.) segélyhely 10 km, a lőszerrel, műszaki anyaggal kikülönített szállító gk.-k ...a dd. harcrendjének mélységében 15-20 km. ...a dd. ellátószázad ... és a hadtápvetési pont a dd. harcrendje mögött vagy oldalt a peremvonaltól 25-30 km...” Ebben a tekintetben két lényeges megállapítás hívja fel magára a figyelmet, nevezetesen az, hogy a hdt. védelmének mélysége 50-60, a dd. e. 15-20, a zászlóalj pedig 3 km-ig terjed, valamint az, hogy a hdt. védelmi terepszakasz a peremvonaltól 30-40 vagy több km-re kerül berendezésre. Ennek figyelembevételével azt mondhatjuk, hogy hdt. fővédőve és védelmi terepszakasza között – még közbeeső terepszakaszok berendezése esetén is – megfelelő települési, manőverezési lehetőségek kínálkoznak a dd. és hdt. hadtápelemei számára. A gyakorlatok eddigi tapasztalatai alapján úgy ítéltető meg,

hogy nehéz helyzetbe kerülne az a főirányba védő gl. dd., amelynek hadtápfőerői az ellátást a hdt. harcrendje mögötti területről szándékoznak biztosítani.

A harcszabályzat-tervezet I. rész 371. pont előírása a hdt. hadtápot érintően a következők szerint folytatódik: „a hadtest fegyverzeti és technikai biztosító alegységei, valamint a hadtápfőerők és hadtest második lépcsője mögött” helyezkedjen el. Ez a meghatározás elmélyült gondolkodásra kell, hogy késztesse a felelős beosztású tiszteket. A kérdés úgy vetődik fel: van nekünk arra erőnk, hogy aktív védelmi hadműveletben ilyen mélységből a sebesültek ellátására, minden anyagi eszköz után- és hátraszállítására, feltöltésére, hátravontatására? Az eddigi tapasztalatok azt igazolják, hogy ezeket a „szükszavú” meghatározásokat alkotó módon célszerű alkalmazni, amelyhez az új csapat-hadtápfőerők szabályzat-tervezet irányítójaként szolgál.

A CSHSZ-tervezet 211. pontja segít e kérdésben eligazodni, mert előírja!... a hdt. eü. zászlóalj ... 15–20 km, illetve a szakorvosi segély második lépcsője 30–40, ... a hdt. hadtápfőerők első lépcsője 30–35 km, ... a hdt. hadtápfőerők a HVP közelében 40–50 km, a hdt. ello. e. és a HVP a hdt. hadtápfőerők hátsó határ közelében 50–60 km mélységben...” települ.

Az eddigi tapasztalatok egybehangzóan azt igazolják, hogy a harc hadtápfőerők biztosítása a konkrét helyzet, konkrét elemzése alapján a szabályzat-tervezetek szellemében valósult meg. A hdt. első védelmi hadműveletében hazai területen a főerők előtt a mély biztosítási övben, amelynek előírt mélysége várhatóan pontosításra kerül - 10–15 km mélységre megerősített gl. dd. védett. A hdt. védelmének mélysége meghaladta a 60 km-t, a második lépcsőt - amelyet a biztosítási övben levő csapatok visszavonását követően egy gl. és egy hk. dd. lépcsői - ellencsapásra, a támadásba való átmenetbe való csatlakozásra kellett felkészíteni.

A kialakult helyzetben célszerűnek látszott hdt. hadtápfőerők első és második lépcsőt létrehozni és az anyagi-egészségügyi biztosítást hadműveleti fő- és második irány szerint csoportosítani. Így a hdt. hadtápfőerők első lépcsőben, amely a fővédőv mögött helyezkedett el egy jelentősen megerősített eü. z.-t, egy lőszer, műszaki harcanyagot mentesítő anyagot szállító szd.-t, két ku. kom. sz.-t, nehézhídrakó gk. rajt alkalmaztunk, a másik irányba egy eü. z., egy gk. száll. szd., egy ku. kom. sz. működött. Hdt. hadtápfőerőket lépcsőztünk egy dd. sh.-ból, egy ku. kom. rajból és lőszerrel, mű. anyaggal, aü. ag.-gal megrakott gk. száll. sz.-ból. A hadtápfőerők, köztük két eü. o., amelyből az egyik a szakorvosi segély második lépcsőjét képezte, a hdt. védelmi tsz.-a mögött települtek. Ebből a csoportosításból hdt. hadtápfőerőket előretolt lépcsőt hoztunk létre, mindig konkrét feladatra: a biztosítási övben harcolók ellátására a védelmi terepszakasza hátravont gl. dd. komplex feltöltésére; a második lépcső ellencsapásának, támadáshoz való csatlakozásának végrehajtásához.

Az összegezett tapasztalatok arra bátorítanak, hogy ez a csoportosítás magabiztos, szilárd keretet ad a hadtápfőerők megvalósításához. Az első lépcső irányok szerinti alkalmazása belső összetételében is jól követheti a csapatok csoportosítását és biztosítja, hogy a hdt. hadtápfőerők fő erőkiejtése a főirányba, a meghatározott körlet megtartásáért harcoló csoportosítás érdekében összpontosuljon és fokozható legyen. A hdt. hadtápfőerőknek meg van a nélkülözhetetlen állandó szerepe, azonban az előretolt lépcsőt, ha létrehozását a helyzet megkívánja, mindig a konkrét feladatra célszerű életre hívni és a konkrét cél érdekében alkalmazni, szükség szerint átszervezni, kiegészíteni, megszüntetni.

Mindent összevetve a törzsvezetési és harcászati gyakorlat összegezett tapasztalatai alapján az a következtetés vonható le, hogy szükségesnek látszik: a ZPK HTPH *figyelő-pontját* kialakítani; a dd. hadtáp első lépcsőt a dd. SH-el együtt a dd. védelem első lépcsője mögött; a dd. hadtáp főerőit a dd. védősávjának hátsó határán; a hdt. hadtáp első lépcsőjét lehetőleg a hdt. SH-el együtt, vagy kikülönítve a hdt. a fővédőöv mögött – a közbeeső terepszakazon –; a második lépcsőt a hdt. hadtápsáv hátsó határán; a hadtáptartalékot az önállóan települt hdt. HVP-al együtt; ha előretolt lépcsőt hozunk létre a hdt. második lépcsőből ellencsapás végrehajtására, tervezett gl., hk.: dd. harcrendje – illetve a célfeladatnak megfelelő hadműveleti elem – közelében célszerű telepíteni. Fontos és elmulaszthatatlan feladat a tartalékkörletek kijelölése, amelyet azon terepszakaszok mögött kell kijelölni, ahol a dd., hdt. parancsnoka elhatározta, hogy a betört ellenséget megállítja. Kár lenne ehhez külön „ideológiát” megfogalmazni, mert ezt a kialakult helyzet, a betört ellenség csapásai – s nem más – fogja kikényszeríteni.

2. A hdt. hadműveleti felépítésével, a dd. harcrendjével, a hadtáp csoportosításával, a csapatmanőverekkel, a szállítási, vontatási sebesült kiürítési feladatokkal szoros összefüggésben áll a közúti biztosítás megszervezése.

A hdt. első gyakorlatán a közúti biztosítás újszerű feladatként jelentkezett. A közúti biztosítás *rendező elvének* azt tekintettük, hogy a *gépkocsit utakat kell berendezni* a „fő” – és „másik ellátási – sebesültkiürítési irányok” szerint, *harántutakat kell előkészíteni* a dd. hadtápok vonalában, a veszélyeztetett objektumok közelében *megkerülő és tartalék utakat kell kijelölni* és minden hadtápcsoportosításnak *bekötő utakra* van szüksége.

Ismert tény, hogy erőfeszítéseink ellenére sem sikerült elérni a hdt. közvetlen közúti komendánszázad rendszeresítését, ezért a hdt. közúti biztosításának alapját a megerősítő közúti komendánszázadok képezték.

Nem szükségtelen megemlíteni, hogy a HDS hadtáptörzs előzetes számvetések alapján a hdt. feladatát pontosan mérlegelve a hdt. hadtápot *megerősítette* a hadművelet előkészítésének időszakában *egy közúti komendánszázaddal egy forgalomszabályzó szakasszal, egy EEP-al, két nehézhídrakó gk. rajjal*. Emellett azt is figyelembe kellett venni, hogy az utak helyreállításához, fenntartásához milyen *műszaki erők támogatásával* számolhatunk.

Az elfogadott elveknek megfelelően egy közúti komendánszázad képes: 24 forgalomszabályzó őr (FŐ) telepítésével 120–130 km út berendezésére tartalékképzés nélkül, az uhé. szd. 1 nehézhídrakó gépkocsi raja pedig képes 40 fm-es TMM híd létesítésére.

A hdt. felépítéséből, a hadtáp főcsoportosításából, a felvázolt lehetőségekből kiindulva, a „*fő ellátási, sebesültkiürítési irányba*” egy forgalomszabályzó szakasszal és egy rajjal, egy nehézhídrakó gk. rajjal megerősítve az *1. hdt. GU-t*, a másik irányba egy forgalomszabályzó szakasszal, egy nehézhídrakó gk. rajjal megerősítve, a *2. sz. hdt. GU-t*; egy forgalomszabályzó szakasszal (egy raj nélkül) egy harántutat rendeztünk be. A *bekötő* utak berendezését az érintett hadtápelemekkel végeztettük el. Az *1. forgalomszabályzó szakaszt megerősítő rajt a biztosítási övben alkalmaztuk*, majd hdt. tartalékot képeztünk. A *tartalék és kerülő utakat*, mivel több erő nem állt rendelkezésre, csupán kijelöltük és felderítettük. A *közúti tartalékot* az előretolt hadtáplépcső manővereihez, a KÁ-ok működtetéséhez, a veszteségek pótlásához alkalmaztuk.

Nyilvánvaló, hogy az utak előkészítésének, berendezésének megszervezése csupán az egyik és nem is a legnehezebb feladat. Az utakon *meg kell szervezni a forgalmat* és biz-

tosítani kell a végrehajtást, fel kell számolni az ellenség csapásait, helyre kell állítani az utakat, ideiglenesen pótolni kell a műtárgyakat.

A felvetett gondolatok figyelembevételével a TÖF-el, az FVTSZF-el egyeztetjük az *útforgalmi tervet*, amelyben két fontos kérdést kellett rendezni a „hátralévő” összefegyvernemi csapatok, hdt. repülőök, megerősítők, támogatók manővereit, valamint a harcászati rakéták szállításának, a sérült harc- és gépjárművek vontatásának a fegyverzeti és technikai javítóalegységek mozgásának rendjét. Szeretném megjegyezni, ez nem könnyű feladat és rendkívül magas színvonalú együttműködési készséget és következetes végrehajtást követel.

A megtervezett feladatok pontos végrehajtását a forgalomszabályzó őrsök, század diszpécserpontok, az ellenőrző-átesztző pontok kötelessége megvalósítani. A végrehajtott gyakorlat során a „mozgás” irányítását, a forgalomszabályzó őrsök útján az 1. és 2. sz. GU-on megosztva szétbontakoztatott század diszpécserpont és két EÉP szilárdan kézben tartotta. Talán az EÁP számát célszerű lenne növelni háromra, amelyet a hdt. raktárak érdekében célszerű alkalmazni.

A második terület a szükséges *műszaki munkák összehangolása*, amely megnyilvánulhat a műszaki csapatok által helyreállított csapatutak átvételében a hdt. *közúti biztosítása műszaki támogatásában*, műszaki erőkkel történő *megerősítésében*. sajnos azt kell mondanom, a hdt. után- és hátraszállítási útjaink műszaki biztosítása csak egyoldalúan, vagyis részünkről tűnik rendezettnek. A hdt. műszaki ezred szervezete alapvetően a hadművelet, a harc megvívása, a második lépcső harcbevétel, műszaki biztosítására szervezett alegységekből áll. A fegyvernemi és szakcsapatok – a ht. vezetési pontok is – a feladatnak megfelelő műszaki alegységekkel rendelkeznek, csupán a hadtápcapatoknak nincs műszaki alegysége. E kérdés felvetése kapcsán kitűnt, hogy a *hdt. műszaki szolgálata nem számol az után- és hátraszállítási utak műszaki biztosításával* és ebben a tekintetben tarthatatlan álláspontot képviselnek. Hangsúlyozni szeretném, hogy a hdt. parancsnok elhatározása alapján a hdt. hadtáp érdekében a Rábán, a Balatonon polgári és saját eszközök, PTSZ-ek felhasználásával komptákelőhelyeket működtettek.

Talán ennél a témánál a kelleténél tovább időztem, azonban a téma újszerűsége és fontossága ezt szükségessé tette. Ebben a kérdésben az út elején járunk, a tapasztalatok frissek és plasztikusak, mégis szükségesnek látszik két alapvető következtetést levonni. Ha azt akarjuk, hogy a hdt. közúti biztosításának megteremtődjenek a szilárd alapjai, *hdt. közvetlen közúti kommandáns századot célszerű életrebíjni*, a könnyen mérhető feladatnak megfelelően. Döntő fontosságú kérdésnek kell tekinteni, hogy szervezeti módosításokkal a hdt. műszaki ezred alaprendeltetéséből adódóan legyen képes a közúti biztosítás műszaki támogatására. Talán ennél is célszerűbb, ha a közúti biztosítás „műszaki magja” a kezünkben van egy közúti kommandáns század – három forgalomszabályzó szakasz mellé – egy „út és híd helyreállító” szakasz szervezet létrehozásával.

A forgalomirányító század hovatartozását illetően a vélemények megoszlanak. Egyes nézetek szerint célszerűnek látszik az ello. e-be szervezni, mások szerint – a híradó századhoz hasonlóan – hdt. hadtápközvetlen „önálló” alegységként kell életre hívni. Tapasztalataim alapján az utóbbi álláspontot képviselem *két döntő érv alapján*: egyfelől alaprendeltetéseinél fogva a közúti erők *össz. hdt. hadtáp* – részben összefegyvernemi – *érdekű feladatok megoldására hivatott*, másrészt *alkalmazását* hdt. parancsnok követelményei szerint a *hdt. PK HTPH köteles megszervezni*. A gondolatok befejezéséként csupán felvillantani van lehetőség arra, hogy a berendezett utakat – ha azt megerősítő erők ren-

dezték be – támadásba való átmenet során a HDS hadtápnak a közúti eszközökkel együtt célszerű átadni, és az új megerősítő erőket kell szétbontakoztatni a továbbfejlesztett utakon a ZDP-al együttműködésben.

3. Az *anyagbibiztosítás és szállítás kérdései* nemcsak volumenében, hanem a hadműveletek időtartamát tekintve is eltérnek a ho.-ok harca anyagi biztosítása rendjétől. Célszerű abból kiindulni, hogy a hdt. hadművelete 3–5, vagy ennél több napot is magába foglalhat, amelyhez meghatározható előkészítő időszak kapcsolódik. Az anyagi biztosítást és szállítást az új harc- és csapathadtáp szabályzat-tervezetek előírásaihoz igazodva számos újszerű vonással gazdagodva végeztük. Lényeges kérdésnek tekintettük a hadtáp-, a fegyverzeti és technikai – valamint más – szolgálatához tartozó *anyagok, sérült technikai eszközök komplex ellátási, szállítási, vontatási rendszerben történő végrehajtását*. Meg kell említenem e komplex rendszeren belül új megközelítésben dolgoztuk fel az egészségügyi, az állategészségügyi, a katonai kereskedelmi, tábori elhelyezési anyag- és vízellátás kérdéseit. Bizonyos objektív és szubjektív megítélés következtében nem voltak meg a hdt. repülő-műszaki, repülőter-műszaki – egyáltalán a helikopterszázad ellátása – a politikai felvilágosító anyag- és térképellátási, szállítási kérdések.

A hdt. védelmi hadművelet előkészítése és megvívása során – amelyet 4 napra terveztünk – 8650 t lőszer, 300 t műszaki harcanyag, 650 t egyéb anyag és 2570 t hajtóanyag felhasználásával számoltunk. Hangsúlyozni kell, hogy az együttműködési-harcászati gyakorlaton a hdt. méretű anyagfelhasználási arányok még magasabbak voltak.

Talán nem szükségtelen megemlíteni, hogy a védelmi harc megszervezése időszakában jelentős erőfeszítéseket tettünk – a harcászati szabályzat-tervezet előírásait követve – a tüzelőállásokban kiegészítő lőszerkészletek a tervezett műszaki zárcsomópontokon műszaki harcanyagok felhalmozására, az előrevonás során felhasznált készletek pótlására a harcból kivont gl., illetve beérkező ö. hk. dd. komplex feltöltésére. Következésképpen az előkészítés időszakában közel 1500 t, a védelmi *hadművelet első napján pedig 2700 t szilárd és 240 t hajtóanyag került kiszállításra a csapatok szállítóeszközei egy részének bevonásával.*

A betört ellenség megállítása érdekében hazai területen folytatott védelmi harc anyagi biztosításának forrásait hadműveleti irányonként elosztható laktanyai készletek, „központi” raktárak, népgazdasági források, kirakóállomásra, majd a hadművelet során kirakókikötőbe szállított és a HDS raktárakból kiutalt készletek képezték. *Újszerű vonásként terveztük a hdt. védősávjában a hadtáp hátsó batáráig elhelyezkedő, megerősítő, támogató, a hadművelet során átalárendelt ö. hk. dd. anyagellátásának, utanszállítási feladatainak összehangolását, folyamatos koordinálását.*

Az anyagi biztosítás és szállítás komplex rendszerében állandóan visszatérő gondot jelentett és feszültség forrásává nőtte ki magát, hogy a fegyverzeti és technikai szolgálat rendszeresen *kéve ismerte meg a fogyasztási normákat*, a kiutalt készleteket, és szállítási igényeik – az elégtelen hadtestszintű lőszerkészlet és szállítókapacitás következtében – meghaladta a reális lehetőségeket.

A szervezési változások tovább integrálták, összpontosították a hadtáperőket, -eszközöket, ugyanakkor a várt – hön óhajtott – *mozgó anyagi készletek emelése*, a szállítókapacitás reális növelése nem következett be. Ma a hdt. pl. tü. lőszerből 1,2 ja-al rendelkezik, amely már a védelmi hadművelet első napján sem lesz elegendő a rakétatüzértörzsek jelenlegi álláspontja szerint. Más megközelítésben a hdt. összes szállítandó lőszerkész-

lete 1817 t, összes lőszer szállító kapacitása 2094 t. Ezen belül is növeli a feszültséget, hogy a gl. z. raktár 3,7 t lőszer mozgókészletéhez 12 t a dd. raktár 89 t lőszer kiszabtatába 94 t, a g. hdt. raktár 682,71 t szállítandó lőszerkészletéhez 685 t szállítókapacitás áll rendelkezésre.

A védelmi harc bonyolultsága a hadtápvezetéstől fordulatokban gazdag, alternatív, sokrétű, szervezett munkát követel. Mivel azt akartuk, hogy *a lehetőségek előtt járó követelményeknek eleget tudjunk tenni, a készletek egy részét földre raktuk, az alárendeltek elsősorban a második lépcsők, a megerősítők szállítóeszközeit bevontuk a szállítási feladatokba. Kiegészítő műszaki harcanyag és lőszerkészleteket balmoztunk fel a hdt. védelmének teljes mélységében: első ütemben a biztosítási övben kiépített állásokon; második ütemben a fővédőöv állásaiban, harcokcsik, gyalogsági harcjárművek, páncélozott szállító járművek, lövegek és más tüzeszközök tüzelőállásaiba, és tervezett zárcsomópontokon, harmadik ütemben a védelmi terepszakaszon a közbeeső védelmi terepszakaszain, reteszállásaiban, lesállásaiban, a második lépcsőben levő gl. hk. dd.-ok kijelölt tűzszakaszain, a védelmi terepszakaszon berendezett tüzelőállásokban zömében földre rakva.*

Az együttműködési és harcászati gyakorlaton tovább erősödött az a vélemény, hogy a harc- és hadművelet *utánszállítási, feltöltési, kiürítési feladatait elsősorban harc-hadművelet megvívásának időszakaihoz és csak másodszorban terepszakaszaihoz kell kötni.* Ilyenek lehetnek a légi, légvédelmi hadművelet és a biztosítási övben folyó harctevékenység, az ellenség rohamának elhárítása, a betört ellenség megállítása stb. időszakok.

Talán nem szükségtelen megemlíteni, hogy hazai területen – amíg lehet – a vízellátást célszerű a zárt rendszerű, általunk őriztetett vízforrásokról biztosítani. A meglevő lehetőségek mellett is szilárdan kézben kell tartani a tábori elhelyezési anyag és műszaki építőanyag helyszíni beszerzésének irányítását. Talán a kelleténél aprólékosabban foglalkozunk a személyi állomány fürdetésével és fehérnemű cseréjével. A hdt. védősávja területét elemezve megállapítható, hogy az állomány fürdésére számtalan lehetőség kínálkozik falvakban, ipari, mezőgazdasági üzemekben, más nyilvános fürdőkben, télen és nyáron egyaránt. A tett intézkedésre visszagondolva azt hiszem *elégendő lett volna elrendelni a fürdetést, meghatározni a szennyes ruházat összegyűjtésének, mosatásának rendjét.*

Azt sem hagyhatjuk szó nélkül, hogy ha már előljáró a hdt. raktáraktól 200 km-re levő VERA-t határozta meg a katonai kereskedelmi ellátás és természetbeni járandóságok forrásainak – konkrét hadtápfelderítés alapján – kötelességünk lett volna jelenteni, hogy a két-három megyét magába foglaló védősávban levő FÜSZÉRT vállalatok „raktárházai” legalább 8-10 napra elegendő áru található, hisz ezek evakuálása nem megy egyik órától a másikra.

Amíg egyes területeken a „túlszabályozás”-t tapasztaltuk, addig kevesebb figyelmet fordítottunk a több ezer tonna anyag rakodására. Még frissen él bennem az élmény: az egyik mozgósított gk. szállító zászlóalj a számára előírt málházási terv alapján berendezett rakodóállásokon, rakodógépek és váltó műszakban dolgozó 160 fő IPM alkalmazásával nagy nehézségek árán volt képes 2000 t lőszer 24 óra alatt felmálházni. A HTPF-ek hajlamosak arra, hogy „szorongatott” helyzetükben azt jelentsék, hogy a rakodást gl. erőkkal fogják megoldani. Én azt gondolom, gl. aeg. megerősítés a hadtáp fedezőbiztosításhoz sem lesz elegendő. A rakodást úgy a hazai, mint az ellenséges területen az arcvonal mögött közigazgatási szervek által kirendelt polgári lakosság igénybevételével kell megoldani. Így történt ez a megelőző helyi és világháborúkban is.

Az anyagi biztosítás és szállítás néhány aktuális kérdésének elemzése arra enged következtetni, hogy a megkezdett úton tovább haladva tovább kell növelni – elsősorban – a gl. hk. z. és dd. tagozatokban a tüzer, aknavető, páncéltörő lőszerkészleteket, korszerűsíteni kell a csapatok várható alapvető feladataiból kiindulva a *mozgó és kiegészítő készletek belső arányait*, elsősorban a lőszer javára, ezzel párhuzamosan *emelni kell a szállító kötélekek kapacitását*. Ezek a gondolatok a gl. hk. zászlóalj szállító szakasz, gl. hk., tü. dd. szállítószázad szervezetek létrehozása felé mutatnak ha azt akarjuk, hogy krónikus lőszerhiány már a hadművelet első napján ne következhesen be.

4. A *hadtáp szaktechnikai biztosítása* a közlekedési, egészségügyi, élelmezési, ruházati szaktechnikai eszközök állandó alkalmazható állapotában tartását jelenti. Ez magába foglalja a szaktechnikai eszközök szakszerű üzemeltetését, megóvását, karbantartását, kiszolgálását, javítását, a helyszínen nem javítható eszközök hátraszállítását, vontatását. A tapasztalatok azt igazolják, hogy hasonlóan a más technikai biztosítási rendszerekhez, a várható szakfeladatokkal összhangban kell tervezni üzemeltetésüket, kiszolgálásukat, a várható veszteségeket egyaránt.

A tapasztalatok azt bizonyítják, hogy a hadtápszaktechnikai biztosítás valamennyi területét a fegyverzeti és technikai szolgálattal összehangoltan a hadtápbiztosítás szerves részeként kell kezelni. E tekintetben az igénybevétel tervezése kellően megalapozott, emellett elsősorban a karbantartás, de különösen a javítás, a veszteségek pótlása még nagyon az út elején tart, a dd. és a hdt. hadtáptörzsekben.

A gondok lényege abban összegezhető, hogy az egységes technikai biztosítás rendszerének csatornáin végig haladó szaktechnikai eszközök javítási feltételei ezideig nem teremtődtek meg, a megsemmisült eszközök pótlásának pedig tovább gyengültek a lehetőségei. A csapatok a legegyszerűbb eszközökhöz sem rendelkeznek javítóanyagokkal, alkatrészekkel, célszerszámokkal, a „nyugati” importból származó speciális eszközeink sorsa szinte „tragikussá” válhat.

Ebben a szellemben kell foglalkozni azzal a gondolattal, hogy a gl. hk. dd. ello. e. javítószázadaiban a hdt. javítózászlóaljában létrehozott hadtápszaktechnikai javítóreszlegeket el kell látni hadtápszaktechnikai javítóanyagokkal, tartalék alkatrészekkel a hdt. raktárakban pedig célszerűnek látszik a pc. és gk. javítóág. raktárban *hadtápszaktechnikai javítóág. raktár részleget* létrehozni, a szükséges javító-, *mozgókészleteket megalakítani*. Talán nem felesleges megemlíteni, nehéz hinni abban, hogy háborúban lesz, ha békében is gondot okoz az alkatrészkészletek csapasztintú megalakítása, a potenciális ellenségtől vásárolt eszközök hazai részegységekkel való kiváltása.

5. Az *egészségügyi biztosítás* feltételei a szervezeti változások során tovább javultak, a szervezetek korszerűsödtek. Az egészségügyi anyagellátás irányában is történtek biztató lépések. Ebben a szellemben kell foglalkozni azzal a gondolattal, hogy elégségesek-e az erők és eszközök a hdt. hadműveletek egészségügyi biztosításához. A válasz az, hogy nem, de azt is hozzá kell tenni, hogy a *betört ellenség megállításához alkalmazott erők egészségügyi biztosításához a hdt.-ek elegendő erőkkel és eszközökkel rendelkeznek, a további feladatok megerősítő erőkre és eszközökre van szükség.*

A parancsnoki és törzsvezetési gyakorlaton a hdt. védelmi hadműveletében 15%, 4500 fő eü. veszteséggel számoltunk, amelyből az első napon 5%, 1400 sérült ellátását kellett biztosítani. A feladat végrehajtásához – védelmi hadművelet időszakára – a hdt. két eü. o., két sebesültszállító gépkocsiraj, egy fürdető raj, egy sebész szakorvos csoport

mege erősítést kapott. Ebbe a képbe kell beilleszteni azt az elvi megállapítást, hogy a g. hdt. hadműveleteiben naponta 2-2 eü. o. megerősítésre van szükség. A számvetések azt igazolják, hogy esetlegesen tömegpusztító fegyverek alkalmazása esetén is – amikor az eü. veszteség elérheti a 2500 főt – a két eü. o. és a már említett megerősítés elegendőnek látszik.

A végrehajtott eddigi gyakorlatokon a védelmi hadműveletekben az egészségügyi biztosítást három fontos tényező befolyásolta: a fegyveres küzdelem kezdetén a *mély biztosítási övben erős csoportosítás* – a hdt. erőinek közel 25%-a – kerülhet alkalmazásra; számolni kell a *légi-légvédelmi hadművelet során* az ellenség által a *főerőkre mért nagy erejű csapásokkal*, s végül számolni kell a többszörös túlerőben levő *ellenség több irányból mért csapásával* és harcászati-hadműveleti mélységbe történő *betörésével*.

Ebben a szellemben kell foglalkozni azzal a gondolattal, hogy a biztosítási övben folyó 1-2 napos harc eü. biztosítására – meggyőződésem szerint – célszerűnek látszik az irányokban védő megerősített gl., hk. és határőr zászlóaljakat eü. erőkkel – z. SH-el – megerősíteni, irányonként orvoscsoporttal, sebesültszállító gk. erőkkel megerősített gl. tü. dd. SH-et telepíteni, s egyáltalán nem látszik feleslegesnek – a kórházak távolságait figyelembe véve – egy eü. o. telepítése sem. Gondoljuk végig: ez a terület végül is „feladásra van kárhozthatva”; a polgári eü. létesítményekre nem számolhatunk; a polgári lakosság és szervek evakuálása megkezdődött, a sebesülteket a hátrább, 60-80 km-re kijelölt polgári kórházakba lehet csak hátraszállítani.

A gondolat sor folytatásaként célszerű a fő- és másik iránynak megfelelően első lépésként a szervezeten legerősebb sebesültszállító gk. rajokkal, orvoscsoportokkal megerősített két eü. zászlóaljat telepíteni. A sebesültszállító eszközöket még az ellenség rohama előtt előre kell vinni a települt dd. SH-hez. A főirányban védő dd.-t célszerű megerősíteni a megerősítő vagy a biztosítási övből visszavont tü. dd. SH-el.

A védelmi hadműveletben az eü. erők csoportosításánál abból kell kiindulni, hogy az SH-ek állandóan készen álljanak a tartalékkörlet elfoglalására, a bekerítésben levő dd.-ok ellátására mért minden lehetőséget meg kell ragadni a sebesültek hátraszállítására. Ebbe a feladatba be kell vonni a visszatérő általános rendeltetésű szállítóeszközöket és a nem szállítható súlyos sérültek kiürítését a hdt. helikopterek, a leszállásból visszatérő harci helikopterek, folyókon, tavakon – pl. a Balatonon – uszályok, kompok bevonásával. A szigorú rendszabályok bevezetése mellett azzal is számolni kell, hogy a súlyos sérültek ellátását át kell „kapcsolni” a védelem mélységébe, ezért célszerű az ellenség rohamának megállítása időszakában a szakorvosi segély második lépcsőjét létrehozni, és egyik eü. o.-t a hdt. védelem terepszakaszán telepíteni, a biztosítási övből hátravont eü. o.-t pedig a hdt. második lépcsőjében, a védelmi terepszakasz mögött településre felkészíteni. Szükségesnek látszik a hdt. szintű mentőosztalba egy fegyvernemi e. SH-et, illetve irányonként 1-1 települt eü. z. osztályozó csoportot, és eü. védelmi erői egy részét beosztani.

A *közegészségügyi és járványügyi feladatok a hdt. hadtápfelderítés szerves részét képezik*. A tapasztalatok arra intenek, hogy e feladatokat a PK HTPH-nek személyesen kell az eü. szolgálat részére megszabni. Különösen fontos a működési terület, a vízlelőhelyek, ellátó források felderítése, a személyi állomány élelmezési, vízellátásának, eü. állapotának, elhelyezési körülményeinek vizsgálata és folyamatos figyelemmel kísérése. Járható útnak tűnik, ha a felderítés és ellenőrzés is a sebesült-ellátási, kiürítési irányoknak megfelelően valósul meg.

Az *állategészségügyi biztosítás* feltételei alapvetően megvannak, azonban védelmi hadműveletekben elsősorban élő állatok vágása, élelmiszerek helyszíni beszerzése esetén szükségesnek látszik a HDS áeü. o. „támogatása” is. Természetesen a „metszéspontokban” az eü. védelmi századdal együttműködésben kell feladataikat megoldani. Ennek összehangolása a hdt. EÜSZF és ÉSZF feladata.

A *hdt. eü. ag. raktár* létrehozásával jelentősen megszilárdultak az eü. ag. és gyógydiagnosztikai berendezések ellátásának keretei. Az ellátás rendje hosszú évtizedeken keresztül alakult ki, mégis azt kell mondani, hogy az ellátás rendje „eresztékeli” helyenként meglazultak. Az eü. ag. ellátás rendje nem egységes. Az ag. ellátás a hdt. tagozattól a katonáig a segélyhelyeken keresztül a hdt. eü. z. egészségügyi anyagraktárak útján valósul meg. Az ellátási rendszer ellentmondásai akkor éleződnek, amikor nem az eü. z.-ok, hanem az eü. osztagok települnek, amelyek az eü. ag. raktárai a csapatok ellátásához nem rendelkeznek készletekkel, az pedig egyáltalán nem lesz könnyű, hogy az eü. z.-k eü. ag. raktárait a feladatokhoz előrevonjuk. A hdt. eü. raktár a szükségleteknek csupán egy részével, gyógydiagnosztikai eszközcserekhez pedig egyáltalán nem rendelkezik cserekészletekkel, alkatrészekkel. Meg vagyok győződve arról, hogy ez az ellátási rend, már az első hadműveletben döccenőkké működne. Ezért célszerűbb lenne a hdt. eü. ag. raktárkészleteit a szükségleteknek megfelelően kiegészítő gyógydiagnosztikai és szakttechnikai eszköztartalék készletekkel teljessé tenni, és az utanszállítási és ellátási rendszer kereteit tovább erősíteni.

Ez a szervezet már most képes lenne nagyobb feladatok megoldására is.

6. A *hdt. hadtáp harcbiztosítása*, amely magába foglalja a hadtáp felderítését, a rádióelektronikai és tömegpusztító fegyverek elleni védelmet, az álcázást, a műszaki, a vegyi- és fedezőbiztosítást, az élet-, a működő-, a teljesítőképesség alapkérdéseit.

A harcbiztosítás komplex rendszerében döntő fontosságú helyet foglal el a *felderítés*. Igaz, hogy az eü. felderítő és áeü. erők hdt.-t méretű feladatokat oldanak meg, mégis azt kell mondani, fő feladataik hdt. hadtáp érdekűek, melyet a hadtápkörletek, utak, ellátóforrások, vízlelőhelyek tekintetében a többi hadtápfelderítő erővel együttműködésben kell, hogy megoldja. A hdt. felderítést – tapasztalataink szerint – komplex *felderítési terv* alapján lehet megszervezni a hdt. érintett szakágfőnökeivel, parancsnokhelyeteseivel egyeztetve.

A hdt. hadtáp *tömegpusztító fegyverek elleni védelmének* feltételei csakis a hdt. komplex rendszerén belül valósulhatnak meg. Alapját három fontos kérdés képezi: az időbeni értesítés, a passzív védelmi rendszer megléte, és a következmények szervezett felszámolása feltételeinek megteremtése. Ezen belül is lényeges kérdésnek tekinthető a széttagolt elhelyezés, a tartalékkörletek előkészítése, a műszaki munkák elvégzése, tartalékutak berendezése, a mentőosztagok szervezett felkészítése. *Olyan helyzetet kell teremteni, amelyben egy időben megvalósítható a vezetés helyreállítása, a következmények felszámolása, és a működőképességüket megőrzött erők összevont alkalmazása a harcot tovább folytató harcászati csoportosítás érdekében.*

A *rádiótechnikai védelem* megszervezését a hdt. REHF-i által javasolt rendszabályok figyelembevételével célszerű megszervezni, amely magába foglalja a nagy teljesítményű rádióállomások HVP-től minél nagyobb távolságban történő telepítését, műszaki berendezését. Emellett a HÍF által kidolgozott terveknek megfelelően mesterien kell alkalmazni, az üzemmódok, védőáramkörök, tervezett üzemiidők, frekvenciák clostát-

Az álcázást, a műszaki biztosítást a hadtápszervezetek zömében saját erejükre támaszkodva végzik. Ehhez a hadtápnak nincsenek meg a szükséges erő- és eszközfeltételei. Célszerűnek látszik, ha védelmi hadművelet megszervezése időszakában a PK HTPH intézkedésében meghatározza a műszaki munkák sorozatának rendjét. Ismételten azt kell mondani, előttünk állnak olyan háborús tapasztalatok, amelyek arra biztatnak bennünket, hogy a hdt. védelmének mélységében *meg vannak a kirendelt lakosság, földmunkagépek, helyszínen talált építőanyagok igénybevételének feltételei*. Erről lemondani egy elkövetkező háborúban sem szabad, mert a rombolt utak, műtárgyak helyreállítása „tömegmunka” nélkül elképzelhetetlen.

A hdt. hadtápvegyibiztosítása a tömegpusztító fegyverek elleni védelem kérdés-komplexumából kiszakíthatatlan, mégis néhány speciális kérdésről külön is kell szólni: a rendelkezésre álló erőkkel, a körletekben az utakon a felderítési terv részeként is, meg kell szervezni a folyamatos vegyi-, sugár- és biológiai felderítést, és valamennyi körletben létre kell hozni – ott is ahol nincs szervezve – a tűzoltó aeg.-ket, amelyek a hdt. hadtápvédelem szerves részét képezik.

Talán nem szükségtelen külön is szólni arról, hogy célszerű a hadtápkörleteken belül a személyi, az anyagi eszközkészletek szaktechnikai eszközök mentesítésére *mentesítő állomásokat előkészíteni*. Ezzel párhuzamosan *kell előkészíteni* a szennyezett ruházati anyagok mentesítését, a hdt. közvetlen vegyivédelmi zászlóalj állományába szervezett *ruházati mentesítő aeg.-k alkalmazását*.

E témakör további fontos kérdése a hadtápvédőbiztosítása. A fedezőbiztosítást alapvetően két irányban kell szervezni: egyfelől a saját erőkkel és eszközökkel, másfelől a parancsnok által biztosított gl. hk. alegységekkel.

Azt gondolom, ma már nincs olyan egység-, magasabbegység-parancsnok, aki ne pontosan értené a hadtápvédőbiztosításának jelentőségét, amelyet csak megerősítő, támogató erőkkel lehet magabiztosan szervezni. Ennek ellenére elsődrendű kötelességünk, hogy saját erőink felhasználásával megszervezzük a földi és légi figyelmet, a vizuális felderítést, az objektumok közvetlen őrzését, az ügyeletes alegységek létrehozását, a közúti komendáns- és rendészeti szolgálatot.

A korábbi gyakorlatok tapasztalatai alapján célszerű a körletekben a védelmi terepszakaszokat kiépíteni, amelyet a saját és megerősítő erők szállnak meg a diverziós csoportok, légideszantok, visszamaradt ellenséges erők támadásának visszaveréséhez. Emellett elsősorban a megerősítő erőkkel – a saját erők alkalmazásával együtt – célszerű megszervezni az utak műtárgyait, a vízközpontok, kirakóállomások őrzését, az anyagszállító és sebesültkiürítő oszlopok kísérését, az alacsonyan szálló légi célok ellen légvédelmi tűzcsoportok létrehozását.

Ilyen irányú biztató lépések mellett azzal is számolni lehet, hogy a hdt. parancsnoktól kapott meghatalmazás alapján az egyes hdt., dd. hadtápcsoportosítás a PK HTPH „jelére” a közeli csapatoktól a betört ellenség szétverése érdekében „támogatást” kapjon. Sajnos azt kell mondani, hogy a légi oltalmazás közvetve a hdt., a dd. légvédelmi rendszerében valósul meg, pedig a hagyományos légvédelmi tüzérezred rendszerbe állításával megerősíthető a hdt. főcsoportosításának vele együtt a HVP-nak közvetlen légvédelmi oltalmazása. Ebben a kérdésben a felfogások megoszlanak, mert az összefegyvernemi parancsnokok jól látják a kérdés fontosságát, a légvédelmi szakemberek sajnos nem jutottak még el e kérdés fontosságának felismeréséhez.

Azt kell mondanom – a hosszú évtizedes tapasztalataim alapján –, hogy magabiztosan csak azt tartjuk kézben, arra számíthatunk, ami a hadtápszervezetekben rendszerezésű van. A szervezeti változásoktól joggal elvárható lépések ezen a területen nem következtek be. Amíg szinte valamennyi szervezet még a rendészeti komendánszázlójak is légvédelmi eszközöket, műszaki gépeket kaptak, addig az ellátóezred számára csak a „műszaki-lapát” jutott, légvédelmi eszközök tekintetében pedig még SZTRELA-II. sem. Azt sem mondhatjuk, hogy a vegyivédelem, a -mentésítés – a nagy tömegű anyagot és technikai eszközt figyelembe véve – az erős oldalunk lenne, reális igényként felmerülő tűzoltó gk.-ról nem is szólva.

Továbbra sem rendezett a hdt. hadműveleteiben a hadifoglyok gyűjtése, őrzése, ellátása és bátraszállítása. A korábbi gyakorlatok során egy alkalommal a hadiállományra feltöltött HDS HFGYÁ-val való együttműködés e kérdést kimozdította a holtpontról, de a várt szervezeti keretek a hadtest vonatkozásában nem jöttek létre. *A halottak temetése* meg-meg újuló kérdés. Mi úgy ítéljük meg, hogy az új szabályzat-tervezetben a felelősség mögött nincs meg a végrehajtás feltétele, mivel *ez a kérdés csak egyoldalúan van szabályozva*, mert pl. a hdt. MÚF számára ez a feladat nincs előírva.

7. *A hdt., a dd. hadtápvezetése* feltételei, a hadtápszervezetek korszerűsítésének eredményeként számottevően javultak. A dd., a hdt. hadtáptörzsek funkcionális feladatokra szervezettek, „önálló” híradó kötelekkel rendelkeznek, a hadtápcapatok erői jobban koncentráltak, a hadművelati, harcászati felépítésnek megfelelően csoportosíthatók és *magabiztosan vezethetők.*

A hadtápvetés valamennyi kérdését nincs lehetőség részletesen érinteni. Talán erre e tanulmány keretében nincs is szükség. Arra vállalkozhatom, hogy a gyakorlatok során szerzett újszerű tapasztalatokat érintsem.

Meghatározó kérdésnek tartom a hdt. hadtáptörzs a feladatnak megfelelő funkcionális csoportosítását és annak újszerű vonásait az olvasó elé tárni:

A védelmi hadművelet előkészítése és végrehajtásának vezetését az „önállóan” a harcállásponttól 20–25 km-re hármás csoportosításban települő HVP-ről célszerű megvalósítani. Ezen belül a hadtáptörzset állandó és változó csoportosítás szerint kell működtetni. Az alapvető csoportosítást a hadművelati tervező, a közlekedési biztosítást tervező, az anyagi biztosítást tervező, az egészségügyi biztosítást tervező, mobil adatfeldolgozó csoport képezték. Az ideiglenes funkcionális csoportosítás magába foglalja az esetenként jelentkező kiemelt feladatok vezetését. Ezek közül is leglényegesebb a hadművelet, az egyes kiemelt hadművelati „lépések” *tervezése* során a H-on a PK HTPH vezetésével működő „*hadtáphadművelati operatív csoport*”.

A tapasztalatok arra engednek következtetni, hogy a védelmi hadművelet tervezése időszakában olyan munkarendet és funkcionális csoportosítást kell létrehozni, amely biztosítja a parancsnokkal és helyetteseivel a személyes kapcsolattartást a feladat tisztázásától, az elhatározás meghozataláig. Ezt pedig csak közös kollektív munkával a H-on lehet elvégezni, majd a HVP-on szakadatlan együttműködésben folytatni. Aki már valaha vezetett hadosztály, hadtesthadtápot, könnyen megérti, hogy a HVP „*léte*” *elsősorban a H-hoz és nem a hdt. ello. e.-hez kötődik.* A HVP az összes alárendelt hadtáp-, fegyverzeti és technikai biztosítása vezetésére bivatott, ezért nem érhető az ellátóezredhez – ennek is a második lépcsőjéhez – való indokolatlan ragaszkodás.

A végrehajtott eddigi gyakorlatokon néhány vezetési aktus újszerűen valósult meg. A hadtáphadművelati tervező csoport a H-on R-142 rádióállomást telepített, titkosított

távbeszélő-készülékkel rendelkezett és a fegyverzeti és technikai hadművelati tervező csoporttal két oldalsátorral rendelkező közös törzsbuszban települt, *abonnan*:

- vázlatok eljuttatása mellett folyamatosan tájékoztattuk a HVP-t az elgondolás kialakulásáról;

- az írásos előzetes intézkedést már megelőzve a *fő feladatokat megoldó csapatok PK HTPH-t*, a hadtápcsatatok parancsnokait rádióon, távbeszélőn *tájékoztattuk és feladatokat szabtuk számukra* a küszöbön álló tennivalókra (ténylegesen működött az ello. e., egy eü. operatív csoportja);

- a parancsnoknak tett jelentés után az összefegyvernemi vezetésben bevált módszereket követve a *hdt. PK HTPH-e* híradó eszközökön - az előzetes intézkedés kiadása előtt - *a hadművelati hadtápbiztosítására kialakított elgondolását jelentette* a HDS PK HTPH-ének, aki minden esetben előretékintő útmutatást adott a feladatok végrehajtásához;

- valamennyi érintett PK H-el, fegyvernemi főnökkel pontosításra kerültek az együttműködési alapkérdések.

Talán nem szükségtelen megemlíteni, hogy a tervezési, vezetési okmányok alapvetően tartalmukban, formájukban változtak.

Ezen belül is a hadosztályok ezirányú munkájával szemben lényeges változás, hogy a hadtesthadtáp a hadművelati teljes időszakára tervezett, ezen belül teljes részletességgel az első napra. A hadtápbiztosítás fő etapjait képezte: az előkészítő időszak, a légvédelmi hadművelati és a mély biztosítási övben folyó harctevékenység, az ellenség fővédővonal elleni rohamának elhárítása, a betörő ellenség ellenlökésekkel történő megállítás; a második lépcső ellencsapása és az eredeti helyzet visszaállítás; a HDS ellencsapásához csatlakozó csapatok támadásának hadtápbiztosítása.

Az új szabályzat-tervezet tükrében a hadművelati hadtápbiztosításra hadtesthadtápparancs került kidolgozásra, amelyből az alárendelt összefegyvernemi megerősítők (pl. tü. dd.) hadtápparancs-kivonatot, a hdt. hadtápcsatatok intézkedést kaptak. Mint ahogyan a kialakult helyzetnek megfelelően *minden egyes hadművelati napra biztosítási tervet készítettünk, úgy naponként hadtápjintézkedés készült*, amelyből az alárendelt, megerősítők intézkedés-kivonatot kaptak.

Befejezésül csupán néhány gondolatban a hadtápegységműködés kérdéseit kívánom érinteni. Úgy gondolom, ma már senkit sem kell meggyőzni arról, hogy a hadtest-hadműveletek hadtápbiztosításának sikere csak a hadművelletben részt vevő valamennyi hadtáperő és -eszköz, támogató összefegyvernemi, fegyvernemi csoportosítás együttes erőfeszítésével, szoros, szakadatlan együttműködésével és a lehetőségek legteljesebb kihasználásával érhető el.

Ma azt kell mondani, hogy a hadtápbiztosítás minden tagozatában, minden területen együttműködést kell szervezni, amelyet nap mint nap meg kell újítani.

A gyakorlatok összegezett tapasztalatai arra engednek következtetni, hogy a hadtápegységműködés alapját a jóváhagyott biztosítási tervek, a HDS PK HTPH, a hdt. PK együttműködési utasításai képezik. Az a véleményünk alakult ki, hogy a hdt., dd., hadtápbiztosítását a megszervezés időszakában kell végrehajtani az alárendelt és megerősítő általárendelt PK HTPH-ek, hdt., dd. saját és megerősítő, esetleges támogató hadtápcsatatok parancsnokai részére. *Célszerűnek látszik az együttműködést terepasztalon, térképen „rendelkezés” módszerével megszervezni*. Arról is szó lehet, hogy a hdt. PK együttműködését követően a hdt. PK HTPH az együttműködést a *H-on aprólékos munkával*

kiépített hadtápelemekkel gazdagított összefegyvernemi terepasztal felhasználásával vezesse le, mivel ennek feltételei a HVP-n még nem teremődtek meg.

Az ezideig végrehajtott HKSZ és M ellenőrzés, a parancsnoki és törzsvezetési, az együttműködési és harcászati gyakorlatok összegezett tapasztalái arra engednek következtetni, hogy a hadtápszervezetek széleskörű korszerűsítése, további integrálása, a hadtáperők összpontosítása biztos alapját képezi a hdt. hadműveletek hadtápbiztosításának. Az új szabályzat magába foglalja a hadtudomány legfontosabb elveit, a hadtápbiztosítás gyakorlati módszereit. Előretekintő útmutatást ad a harc hadtápbiztosítása végrehajtásához, a hadtápcsoportok alkalmazásához. Emellett néhány területen a várt előrelépés még nem következett be, a feszültségek nem nyertek feloldást.

A helyzet túlságosan sokféle ahhoz, hogy egyszer és mindenkorra meghatározott szabályokat alkalmazzunk. Mégis néhány területen célszerűnek látszik a megkezdett úton tovább haladni. *Az eddigi tapasztalatok alapján célszerűnek látszik a korszerűsítést a további területeken folytatni:*

1. A Harcszabályzat-tervezet II. rész pontjait átrendezni, pontosítani, nevezetesen a ZSH működésével, a zászlóaljhadtáp vezetésével a hadtápfelügyelőpont kialakításával kapcsolatos kérdésekben.

2. A zászlóalj és dd. tagozatban növelni kell a lőszer-mozgókészleteket és ehhez fejleszteni szükséges szállító kötelekeket. Úgy tűnik, hogy a megkezdett út horizontján máris kirajzolódta a zászlóalj ellátószázad, a gl. hk., tü. dandár ellátózászlóalj szervezetek, a további integráció és a hagyományos fegyverrendszerek felgyorsuló fejlesztésének eredményeként.

3. Elkerülhetetlennek látszik a hdt. közúti biztosításának átértelmezése. Reális szükségletként vetődik fel három forgalomszabályzó és egy út-, hídépítő szakaszról álló hadtest közvetlen közúti komendánszázad rendszerbe állítása.

4. Elkerülhetetlen a hadtápegységek és -alegységek légvédelmi fegyverekkel, földmunkagépekkel való ellátása, a hagyományos hdt. létü. e. alkalmazásának felülvizsgálata, valamint az ello. e.-ben a repülő ellátószakasz létrehozása.

5. Sürgető kérdésként vetődik fel az anyagmozgató eszközökkel való ellátás meggyorsítása, önrakodó gépkocsik számának növelése, a TS kemencéinek eredeti, szám szerinti helyreállítása, mivel a TS-ék eredeti 10 db kemencéjének száma érthetetlen okok miatt 9 db-ra csökkent.

6. El kell érni, hogy más szolgálatok számára a CSHSZ-ben előírt feladatok, követelmények, az érintett szolgálatok szakutassításaiba is bekerüljenek.

Talán nem szükséges befejezésként megemlíteni, ezek a tapasztalatok az első hdt. dd. gyakorlatok végrehajtása során születtek. Mégis azt kell mondani, hogy a hdt. a dd. elméletileg megalapozott hadtápbiztosítás rendszeréhez, korszerűen integrált hadtápszervezetekkel rendelkezik. Az előrehaladás útjai máris kirajzolódta, van és lesz állandó tennivalónk, azonban már most azt mondhatjuk, hogy a hdt., dd. z. hadtápszervezetek *megfelelnek alaprendeltetésüknek.*

Gépesített lövészászlóalj parancsnok hadtáphelyettese voltam egy gépesített lövészdandár harcászati gyakorlatán

Dani József százados

1987. 08. 24. – 09. 05-ig vezénylésre kerültem egy gl. dd. harcászati gyakorlatára az 1. gl. zpk. hadtáphelyettesi beosztásba. A szervezeti korszerűsítésnek megfelelően, valamint a Magyar Néphadsereg szárazföldi csapatainak harcszabályzatának követelményei alapján a kötelékben levő gl. z. állományába – „M” beosztásba – rendszeresítésre (beosztásra) került a zpk. htp. h.-e. Mivel ilyen beosztás az eddigi állománytáblákban nem szerepelt, ezáltal új feladatokat kellett megismerni, s azokat a gyakorlatban alkalmazni.

Olyan céllal dolgoztam fel szerzett tapasztalataimat, hogy a következő gyakorlatokon ilyen beosztásba kerülő htp. tiszt előtt rövid időn belül letisztázódjon felelőssége, kötelessége, helye-szerepe és feladata a gl. z. htp. h.-i teendők ellátása tekintetében.

A zpk. htp. h. felelőssége, kötelessége, helye-szerepe:

Felelős:

- a z. htp. alegységei harckészültségéért, mozgósítási készségéért;
- a htp. biztosítási feladatok végrehajtásának megszervezéséért, a vezetés fenntartásáért.

Kötelességei:

- állandóan ismerje a z. előtt álló feladatokat;
- ismerje az alárendelt és megerősítésül kapott hadtápegységek állapotát, lehetőségeiket;
- a zpk. elhatározásának és a dd. pk. htp. h. intézkedéseinek megfelelően tervezze és szervezze az alárendelt htp. aeg.-ek alkalmazását;
- az alárendelt htp. aeg.-ek részére szabja meg feladataikat és nyújtson segítséget azok végrehajtásában.

Helye-szerepe:

- A zpk. htp. h. közvetlenül a zpk.-nak van alárendelve. A zpk. és helyettesei kivételével szolgálati előljárója a z. egész személyi állományának.
- Közvetlen szakmai előljárója a dd. pk. htp. h.
- Közvetlen alárendeltségébe tartozik a gl. z. ellő. szakasz, a ZSH állománya, valamint az alegységek szolgálatvezetői állománya.

Az alá- és fölrendeltségi viszonyból azonnal kitűnik, hogy a zpk. htp. h.-nek milyen munkamódszerrel kell dolgozni a feladatok eredményes végrehajtása érdekében.

Elsősorban a z. pk.-sággal, a dd. pk. htp. h. és törzsével kell olyan szoros munkaviszonyt kialakítani, amelyek segítenek a z. ellőtt álló feladatok értelmezésében, továbbá a végrehajtáshoz szükséges htp. anyagi-technikai eszközök pontosításában, az anyagi készletek lépcsőzésében, a személyi állomány és technikai eszközök minden oldalú kiszolgálásában.

Másodsorban feladata vezetni, irányítani és ellenőrizni az alárendeltségébe tartozó z. ellátó szakaszt, ZSH-t, a szd. szolg. vezetőket, valamint a megerősítésül kapott htp. aeg. személyi állományát.

A zpk. htp. h.-i beosztást – sajátos körülmények között – akkor vettem át, amikor már a z. ellő. szakasza és segélyhelye végrehajtotta béke helyőrségben a gyakorlatra történő felkészülést és a vasúti szállítást, majd tábori körülmények között rendezkedett be.

Zászlóaljunk „B” állománnyal – a dd. pk.-ság által vezetett – harcászati gyakorlatot hajtott végre, mintegy 297 fővel, 42 db harcjárművel, 21 db kerekos járművel és 5 utánfutóval. A z. megerősítésre került egy hk. szd.-dal, mely beosztásra került a gl. szd.-ok állományába.

A gyakorlat tárgya az 1. gl. z. részére az alábbi volt:

Védelmi harc megtervezése, megszervezése a gl. dd. első lépcsőjében. A z. foglaljon védelmi terepszakaszt, akadályozza meg az ellenség betörését. Készüljön fel ellenlökésben való részvételre, a megerősített terepszakaszról az ellenség mélységéből indított támadás elhárítására, ezzel biztosítva a gl. dd. második lépcsőjének harcbavetését.

A gyakorlat htp. célkitűzéseit az alábbiakban határozta meg a dd. pk. htp. h.-e:

– Gyakoroltatni a z. ellő. szakaszát és ZSH-et a védelmi harc ellátási feladatainak érdekében.

– Felmérni az alárendelt htp. aeg.-ek felkészültségét, összekovácsoltságát.

– Fokozni a gépjármű-vezetők gyakorlottságát nehéz terepen, valamint a menetek végrehajtása során történt vezetésben, a technikai kiszolgálásban.

– Gyakoroltatni a személyi állomány anyagi és eü.-i ellátását a harctevékenységek különböző fajtáiban.

A gyakorlatra történő vezénylés első lépéseként kettő alapvető dolgot kellett tisztázni és elsajátítani:

1. Megismerni a gépesített lövészzászlóalj szervezeti felépítését, harcértékét, alkalmazási területeit a személyi állomány és technikai eszközök vonatkozásában.

2. Megismerni a gl. z. ellő. szakaszának, ZSH-nek anyagi-technikai feltöltöttségét, felkészültségét és kiképzettségét.

A gyakorlaton a gl. z. hadtápbiztosítási, ellátási, kiszolgálási feladatokat az alábbi állománnyal hajtottuk végre:

A) *Gl. z. ellő. szakasz:*

– z. ellő. szpk.: 1 fő tts.;

– lőszer ellátó raj: 1 fő tts.,

2 fő sor, 2 db DAC-665 tj. tgk.;

– élm. ellő. raj: 1 fő ts. 1 db DAC-665 tj. tgk.,

6 fő sor 1 db Cs-344 tj. tgk.,

4 db 69 M MKO,

1 db vízszáll. ufó.;

- szállító raj: 1 fő ts.,
3 fő sor 1 URAL-375 tö. gk.,
2 Cs-344 tj. tgg.

B) Zászlóalj segélyhely:

- ZSH PK 1 fő tts.
- gk. vez. 2 fő sor 1 db UAZ-452 seb. száll. gk.
- eü. katona 1 fő sor 1 db LUAZ-967/M seb. kihordó

C) Aeg. szolg. vezetői állomány:

- 1., 2., 3. gl. szd. és
av. ü. aeg. szolg. vez.-ők 2 fő ht. szd.-onként 1-1
2 fő sor ag. száll. tj. tgg.

A z. htp. szolgálat állománya és technikai eszközei:

1 fő ti.	6 db tj. tgg.
3 fő tts.	3 db klgs. gk.
16 fő sor	5 db vontatmány
<u>20 fő</u>	<u>14 db techn. eszköz</u>

A gl. z. ellő. szakaszának és ZSH-nek felkészítése

A vasúti szállítás végrehajtása után a dd. pk. htp. h. intézkedése alapján a zászlóalj ellátó szakaszok bevonásra kerültek a gl. dd. ellő. századába, majd 08. 25-28. között közösen végrehajtották - az előljáró hdt. pk. htp. h. által kiadott követelmények szerint - a szakharcászati foglalkozásokat a valós htp. biztosítási és ellátási feladatokat.

A felkészítések megtörténte után került sor a gl. dd. komplex feltöltésére. Ennek érdekében a hdt. pk. htp. h. parancsára a hdt. ellő. e. lősz. száll. és üza. száll. szd.-dal közösen a dd. ellő. szd.-dal - benne a gl. z. ellő. szakasz állományával - hajtottuk végre a komplex feltöltést 08. 28-án.

A közös felkészítés során az üza. száll. szd. csővezetékes töltősoron 16 töltőfejjel 50' alatt 66 db harcjárművet és 32 db kerekos gépjárművet töltött fel 7,3 t gázolajjal és 1,5 t benzinnel.

Megítélésem szerint a hadtáp anyagi készletek lépcsőzését elsősorban üzemanyag, ruházat, eü.-i anyagok vonatkozásában *át kell értékelni*, amit három alapvető ok indokol.

- A szervezeti korszerűsítésből adódóan, valamint a z. részére megerősítésül kapott alegységek anyagszükségletei megnövekedtek.

- A zászlóalj ellátó szakasz nem rendelkezik - jelenleg - a harcból kivont szd. vagy zászlóalj komplex feltöltéséhez szükséges hadtáp anyagi készletekkel, ehhez szükséges szállítótérrel és személyi állománnyal.

- A fentiek alapján - a gyakorlat bizonyította - a komplex feltöltések *rövid időn belüli* végrehajtása érdekében szükség volt a gl. dd. ellő. szd. és az ellő. e. erőinek és eszközeinek bevonására.

Célszerűnek tartom a BMP-vel, illetve PSZH-val felszerelt gépesített lövész-zászlóaljak ellátó szakaszainál elsősorban a lőszerszállítások végrehajtása érdekében a *szállítótér növelését*, illetve valamennyi lőszerből olyan készlet lépcsőzését, amely elegendő egy önálló vagy megerősített szd. komplex feltöltéséhez.

A felkészítés másik iránya a ZSH állományának, valamint a gl. szd.-ok állományába tartozó (2-2 fő) nem szervezetszerű sebesültvivő párok kiképzésére összpontosult, melynek megszervezése szintén összevontan a DD SH-en a DD VEZO irányításával került végrehajtásra.

A kiképzés elsősorban a védelmi harctevékenység során keletkezett sérültek, sebesültek felderítésére, harcjárművekből történő kiemelésre, sebesültgyűjtő fészekhez történő szállításukra és ellátásukra irányult. Ezen kiképzési feladatok végrehajtását gyakorlatiasan imitált sérülteken történő elméleti és gyakorlati foglalkozással és begyakorlással végezte az összevont állomány.

Összességében a felkészítés folyamata és rendszere jó alkalmat adott számomra és a beosztott állomány részére, hogy megismerjen az elló. sz. és ZSH állománya pedig gyakorolja – nagyobb szervezeti kötelékben is – a lőszerrel, üzemanyaggal, élelemmel és az egyéb anyaggal történő ellátás rendjét.

A felkészítés során alakult ki az a munkakapcsolat köztem, a z. vezetése és ht. állománya, valamint a dd. pk. htp. h. és a dd. htp. szolg. ág főnökök között, amely lehetővé tette a gyakorlat során a feladatok pontos értelmezését, végrehajtásának gyakorlati megvalósítását.

Ebben az időszakban – a harcszabályzatban meghatározottak szerint – olyan *munkafüzetet* fektettem fel, amely tartalmazta:

- a gl. z. szervezeti felépítését, harcértékét;
- a gl. z. htp. szervezeti felépítését, harcértékét;
- a rendelkezésre álló szállítóteret;
- a mozgó anyagi készletek és 1 ja súlyadatait;
- részletes anyagbiztosítási és szállítási számvetést;
- a gyakorlatra kiszállított ag.-i készletek mennyiségét;
- a gyakorlat étrendjét;
- a zpk.-tól és dd. pk. htp. h.-től kapott parancsokat, intézkedéseket.

08. 29-én a DD HVP-n a dd. pk. htp. b.-e az alábbi feladatokat határozta meg:

1. A DD HVP és dd. raktárak helyét az előrevonás után.
2. Az után- és hátraszállítás útvonalát.
3. Az önálló ellátás rendjét, vételezések időpontjait.
4. A megerősítésül kapott technikai eszközöket.
5. Az összeköttetés rendjét. Jelentéstételt a dd. HVP-ra 3 óránként TBK-n, és jelentést mindennap személyesen az ellátási feladatokról, szükségletekről 21.00-kor.

A feladatmeghatározás után a dd. htp. szolg. ág főnökökkel tisztáztam még a létszámadatokat, vízvételezés helyét, fürdetés, fehérműcsere, szennyes ruházat leadásának rendjét, a nap folyamán felmerült problémákat, javaslataimat és kéréseimet.

A gl. z. begyakorlásának hadtápbiztosítási és ellátási feladatai

A felkészítés befejezése után 08. 31-én 06.00-08.00-ig a dd. elló. szd. állományából kivált a z. elló. szakasz, a ZSH állománya és technikai eszközei, majd besoroltatásra került a z. előkészítő részlegébe. A z. elló. szakasz megerősítésül kapott 1 DAC-665 típusú 5000 l-es vízszállító gépkocsit.

A zászlóalj az előrevonást két menetvonalon hajtotta végre, külön az előkészítő és külön a harcoló gl. szd.-ok és az av. ü.

A zpk. az alábbi intézkedést adta az előkészítő részlegbe beosztott állománynak és a zpk. htp. b.-nek:

- biztosítsák a zászlóalj aeg.-ei beérkezésére a vezetési és munkafeltételeket;
- az 1., 2., 3. gl. szd. és av. ü. gép- és harcjárműveinek feltöltését és az állomány meleg étellel történő ellátását.

Az előrevonás menettávolsága 50-53 km volt. Az elló. sz. és a ZSH részére kijelölt körlet elfoglalása, berendezése 2 órát vett igénybe.

A gl. szd.-ok és az av. ü. települt a z. üza. töltőponton 1 URAL-375 tö. gk.-val, 2 töltőfejjel a 63 db harc és gépjárművet 1 ó 50' alatt töltötte fel 3,6 t go.-jal és 0,2 t benzinnel.

A feltöltéssel párhuzamosan az aeg. szolg. vezetők felvételezték a meleg ételmet 14 l-es háti éthordóba és 7 l-es hőtartó éthordóba, majd a századok települési körleteiben osztották ki a személyi állomány részére.

Az üza. feltöltőhely ellenkező oldalára telepítettük az 1000 l-es vízz szállító utánfutót kulacs töltővel, mivel a kezelőszemélyzet - addig amíg a harcjárművezető az üza. feltöltést végezte - felvételezték a BMP-hez rendszeresített 4 l ivóvíztárolóba és a kulacsokba az ivóvizet.

Telepítésre (berendezésre) kerültek a zászlóalj hadtáp elemei:

Z. elm. elló. pont:

4 db 69 M MKO	6 klt. 63 M egys. sátor
1 db Cs-344 tj. tgg.-vét. gk.	1 klt. hűselőkészítő
1 db DAC-665 tj. tgg. rakt. gk.	1 klt. zöldségelőkészítő 4 klt. konyhasátor
1 db DAC-665 vízzsáll. gk.	4 db raklap-ételkiosztó
1 db vízzsáll. ufó.	2 db pad-ételkiosztó

Tiszti étkezde:

3 klt. sátor	1 klt. sátor
1 klt. sátor-tálaló	
2 klt. ti.-i étkezde	
40 fő ti.-i étkezde felszer.	

Z. segélyhely:

1 db UAZ-452 seb. száll. gk.	4 db hordágy
1 db LUAZ seb. kihordó gjmű.	1 seb. száll. heveder
2 db cü.-i táská	1 „B” tip. 30 napos
1 db tts.-i táská	cü.-i készlet

Z. üza. elló. pont:

1 db URAL-375 üza. tö. gk.	
1 db Cs-344 üza., kenő karb. tartó gk.	
40 db 20 l-es üza. kanná - E-86 benzin	
2 hordó MT-16/P motorolaj	
1 hordó ELIT-2	
1 aeg. készlet láda	

Egyéb ag. ellátó pont:

1 db Cs-344 tj. tgc.

100% fehérenemű cserekészlet

20% felsőruházat és lábbeli

kantináru

A z. települési körletében előkészítettünk és berendeztünk egy lőszerfelvételező-rakaszoló helyet és egy sebesültgyűjtő fészket, amely bemutatására került a szakasz lőszeres katonái és a sebesültvivő párok részére.

09. 01-04. között került sor a műszaki munkák elvégzésére, a z. begyakorlására és a harcászati feladat kidolgozására.

A zpk. htp. h. begyakorlás és a harcászati feladat kidolgozásának időszakában:

Munkahelye a zpk.-i munkasátor, közvetlen kapcsolatban van a zpk.-kal és helyetteseivel, TBK-n és R-123-as rádióval a gl. szd. pk.-kal és az av. ü. parancsnokával, TBK-n a hadtáp vezetési ponttal.

A gyakorlat bizonyította, hogy szükséges a zpk. htp. h. részére olyan *munkatérkép*, amelyen kidolgozza a gl. z. hadtápbiztosítását, *ahol szerepelni kell:*

- a gl. z. működési területének;
- a gl. szd.-ok és av. ü. elhelyezkedésének;
- a gl. szd.-ok sebesültgyűjtő fészkeinek, lőszer- és elm. felvételező helyeinek;
- az elló. szakasz és ZSH települési helyének;
- a gl. századokhoz bevezető utaknak;
- a dd. HTP-nak, dd. rakt.-ak települési helyének, tart. települési helyének;
- a dd. HVP és dd. raktárakhoz vezető utaknak;
- táblázatos formában a készletképzésnek, a dd. htp. által a z. részére kiszállított lőszer- és üza. mennyiségének.

A feladat értelmezése után a zpk. megtartotta harcászati tájékoztatóját, majd *az alábbiakat határozta meg:*

- a gl. szd.-ok védőkörleteit, elhelyezkedésüket;
- a készletképzést a készenlét idejére és a nap végére;
- a szemrevételezés, a műszaki munkák és a készenlét idejét;
- az elgondolás jelentésének idejét.

A harcászati feladat ismertetése után dolgoztam ki a munkatérképet és a z. htp. biztosítási tervet, majd jelentettem a dd. pk. htp. h.-nek a kapott feladatról. A munkatérképem vonatkozó adatait egyeztettem a dd. pk. htp. h. munkatérképével.

A dd. pk. htp. h. előzetes intézkedést adott ki, majd személyesen pedig *az alábbiakat határozta meg:*

- készüljön fel az ellátó szakasz a dd. raktár által három ütemben kiszállított vegyes és hk. lőszer TP-on történő átvételére;
- szállítások, vételezések rendjét, időpontját;
- a keletkezett súlyos sérülteket a ZSH-ról a DD SH üríti le és szállítja hátra.

A zpk.-kal, a szd. pk.-kal, elló. szpk.-kal, aeg. szolg. vezetőkkel a szemrevételezés során pontosítottam térképen és terepen a sebesült gyűjtőpontok helyét a védelmi terepszakasz mögött 100-150 m-re, a szd. lőszerfelvételező és elm. elló. pontok helyét 200-250 m-re.

Védelmi harctevékenység során szükségesnek tartom elsősorban a z. elló. szakasz, z. segélyhely irányítása, sérült gépjármű hátravontatása céljából a zpk. htp. h. és zpk. techn. h. részére „*hadtáp és technikai figyelőpont*” létrehozását, alkalmazását, amelybe egy gépjármű és egy R-130 rádió kerülne rendszeresítésre.

A zpk. harcparancsának meghozatalához jelentettem elgondolásomat a z. védelmi harcának htp. biztosítására.

A gl. z. gyakorlatának valós hadtápbiztosítási rendje

A gyakorlat folyamán az egészségügyi ellátás kétirányú volt. Egyrészt a valóságos ellátásra, másrészt a harcászati feladat végrehajtására irányult. A DD SH-en ellátásra került 2 fő, ZSH-en 6 fő. Fertőző megbetegedés nem történt.

Védelmi harctevékenység során, amikor a gl. szd. harcjárművei fedezékben voltak, a seb. szállító gk.-ban levő R-123-as rádióon keresztül kapta a parancsot a ZSH pk.-a hol, melyik harcjárműben keletkezett sérült vagy sebesült, majd a LUAZ seb. kihordó megközelítette a harcjárművet és a seb. vivő párok kiemelték a sérültet és hátraszállításra kerültek a ZSH-re. A könnyű sérülteket a sebesültgyűjtő fészekben elsősegélyben részesítették. A végrehajtás során 5 fő súlyos sérült került harcjárműből kiemelésre és ZSH-re szállításra, majd a DD SH üritette le a ZSH-et.

A z. részére a dd. elló. szd. lőszer szállító gépjárművei szállítottak ki 3,5 t vegyeslőszert. A dd. száll. szolg. főnökkel történő egyeztetés során pontosítottam az elló. sz. települési körletét, a bevezető utat, a forg. szabályozást és az átadás-átvétel időpontját. A szd. lőszerellátó pontokra történő kiszállítás után a szd., sz. lőszeres katonák vitték a harcjárművekhez a lőszerjavadalmaszt.

A gyakorlat során a napi feltöltéseket a szállító raj saját eszközeivel hajtotta végre. A feltöltött (felhasznált) üza. mennyiségét jelentettem a dd. pk. htp. h.-nek, majd a dd. üzf. meghatározta a vételezés idejét a dd. üza. raktártól.

Három alkalommal került komplex módon feltöltésre a gl. z., az elló dd. üza. száll. sz.-a és a gl. dd. üza. száll. szakaszának eszközeivel és állományával. Első alkalommal a táborban, második alkalommal a készenlét előtt, majd a dinamika befejezése után a vasúti szállítás megkezdése előtt.

Miután a gl. szd.-ok egymás után kivonásra kerülnek, végre kell hajtani a komplex feltöltést, hogy a harcbevételhez szükséges anyagok a személyi állománnyal és a harcjárműveknél rendelkezésre álljanak.

Szükségesnek tartom a *zászlóalj hadtápnál* olyan szintű *tartalék készlet* (lőszer, seb. kötöző anyag, ruházati és vegyvédelmi anyag) létrehozását, hogy az ellátó szakasz képes legyen szd. vagy a zászlóalj feltöltésére és az anyagi készletek cseréjére.

Mindezek figyelembevételével azt sem tartom túlzásnak, ha ellátó szd. kerülne megszervezésre, elsősorban a lőszer szállító raj és az egyéb anyag szállító raj személyi állománya és technikai eszközei szakaszszintű erőre történő emelésével.

Az elm. ellátást a dd. elm. szolg. főnök által kiadott étlap alapján szerveztük meg. A z. elm. elló. raja vételezte naponta a dd. elm. raktártól az élelmezési nyersanyagot és biztosította az állomány napi háromszori melegétkeztését.

Problémaként merült fel a kenyér szállítása és tárolása, mivel a z. elm. elló. raj készletébe 1 db kenyereskosár tartozik. A szállítás, tárolás, minőségmegővés érdekében

szükség lenne kenyeres fémkonténer rendszeresítésére az élm. elló. raj felszerelési készletébe. A z. elló. szakasznál 2 napi hideg tartalékélelem volt, ez a tartalék nem került felhasználásra. *A meleg étellel történő ellátást háromféle módszerrel gyakoroltuk be és oldottuk meg:*

a) Az aeg. szolg. vezetők vételeztek a z. élm. elló. ponttól, majd 14 l-es háti éthordóban és 7 l-es hőtartó éthordóban kiszállították az ételmet a szd.-ok részére.

b) Az élm. elló. rajpk. és 1 fő szakács 2 gépjárművel, egy 69 M mko.-val és egy 1000 l-es vízszáll. utánfutóval a szd. élm. elló. pontokra kiszállította az ételmet, az aeg. szolg. vezetők pedig kiosztották az állomány részére.

c) A komplex feltöltés során települt az élm. elló. pont egy mozgókonyhával egy vízszáll. utánfutóval, tisztí étkezdével és itt került sor az étel kiosztására a szem. áll. részére.

Nagy figyelmet kellett fordítani a higiéniai rendszabályok betartására és betartatására egyrészt a z. élm. ellátó pontján, másrészt a személyi állománynál, hisz a gyakorlatot 28-33 °C meleg, száraz időben hajtottuk végre. Ebből következett az ivóvízzel, a főzéshez, mosogatáshoz, tisztálkodáshoz szükséges vízellátás megszervezése.

A harcjárművekhez rendszeresített 4 l-es ivóvíztároló és a katonáknál levő kulacsok feltöltéséhez egy időben közel 400-450 l víz került felhasználásra.

A z.-nál egy kantin működött, amely biztosította az üdítőitalt, cigarettát, kávét és csokoládét. A működéshez szükséges anyagokat az élm.-i ag. vételezéssel együtt hajtották végre a dd. élm. rakt.-ból.

A harcnap során meleg reggelivel, teával, előre csomagolt hideg ebéddel, a harcból való kivonás után a komplex feltöltéskor pedig meleg étellel láttuk el a személyi állományt.

A személyi állomány jó minőségű tiszta ruhába vonult el a gyakorlatra. A katonánál egy rend fehérmű, a z. elló. szakasznál 1 rend fehérnemű és 20% felsőruházat áll rendelkezésre. A gyakorlat során négy alkalommal volt biztosítva a fürdetés és fehérneműcsere.

A tiszta fehérneműt az elló. szpk. vételezte fel a dd. ruh. raktárból, majd a települési körletbe történő szállítás után létszámba kiadta az aeg. szolg. vezetőknek, akik végrehajtották a személyi állománynál a tisztaruházat kiadását és a szennyes ruházat levételét, majd elszámoltak az elló. szpk. felé.

Vezetés rendje:

A z. anyagi ellátását, katonáig, harcjárműig történő anyagkiadást, vételezést szóban és R-123-as rádión határozta meg a zpk.-kal történő előzetes egyeztetés után a szd. pk.-ok részére, rajtuk keresztül az aeg. szolg. vezetők részére.

Fontos dolognak tartom, hogy a DD HVP-on a napi jelentés megtételekor - ahol a DD PK HTP H közvetlenül meghatározta a zpk. htp. h. részére a következő napi fő ellátási feladatokat, valamint pontosításra kerültek a szükségletek, a kiszállított (átvitelre kerülő) anyagi készletek, valamint azok végrehajtásának ideje és rendje.

Összegzett következtetés:

A gl. z. jelenlegi szervezete, a megerősítésül kapott hk. alegység és más szervezettekkel (felderítő, műszaki, híradó, vegyivédelmi) együtt olyan erőt képvisel, hogy szükség van a zpk. htp. h.-i beosztásra és célszerűnek tartanak hk. z.-akhoz is rendszeresítést.

A zászlóalj hadtápszolgálatának olyan szervezeti egységgé kell válnia, amely rendelkezik a kiszolgálások (feltöltések) végrehajtásához szükséges személyi állománnyal, megfelelő anyagi készletekkel, szállító kapacitással, annak érdekében, hogy közvetlenül a felhasználóhoz (katonához) gép- és harcjárművekhez biztosítani tudja (egy időben) a harc megvívásához szükséges lőszer, üza., élm. és egyéb anyagokat, valamint ellátja és hátraszállítja a keletkezett sérülteket, sebesülteket.

Ezen széles körű feladatok megszervezésére, irányítására, az ellátási feladatok maradéktalan végrehajtására hivatott a zpk. htp. h.-e.

A „Bazalt-87” kétfokozatú hadtestparancsnoki és törzsvezetési bemutató gyakorlat főbb hadtáptapasztalatai

MN 2284 hadtáptörzs

A Magyar Néphadsereg életében és fejlődése folyamatában kiemelt helyet foglalt el a néphadsereg szervezeti-vezetési rendszerének átfogó korszerűsítése. 1987-ben végrehajtottuk a szárazföldi hadsereg új szervezeti formára történő áttérését, megalakultak a dandárszervezetű hadtestek.

Az új szervezeti és vezetési struktúraváltás – bár alapjaiban nem változtatta meg a harcászat, illetve a hadtápbiztosítás elveit – mégis szükségessé vált az új harcszabályzat és a csapathadtáptá szabályzat-tervezetek kidolgozása. Ezen új szabályozók elsajátításának, gyakorlatban történő alkalmazásának és az új szervezetek teljeskörű megismerésének jó alapot szolgáltatott a *terveknek megfelelően október 5. és november 2. között végrehajtott „Bazalt-87” fedőnéven levezetett kétfokozatú hadtestparancsnoki törzsvezetési és bemutató gyakorlat.*

Az „M” állományú gl. dd. bemutatásával végrehajtott gyakorlat számos, a jövőben hasznosítható tapasztalatot adott. Megalapozódott a részt vevő hadtáptörzsek ismerete, jártassága az új szabályzat-tervezetek alkotó alkalmazása, a hadtápbiztosítás megtervezése, megszervezése és vezetése terén.

A gyakorlatok hadtápelgondolásának kialakításánál és az oktatási kérdések beállításánál – a témának megfelelően – figyelembevételre került az előjáró tagozatok által meghatározott követelmények, a harcászat és a hadtápbiztosítás elméletében és gyakorlatában végbement változások, a végrehajtott továbbképzések, törzsgyakorlások tapasztalatai, az új szervezeti kereteknek megfelelően az új harcszabályzatban és a csapathadtáptá szabályzat-tervezetekben előírt követelmények.

A gyakorlat tervezése, szervezése és végrehajtása során mindvégig kiemelt figyelmet fordítottunk a résztvevő vezető és végrehajtó állomány elméleti, gyakorlati felkészítésére, a balesetmentes végrehajtásra, az anyagi és pénzeszközök célorientált felhasználására, a technikai eszközök gazdaságos üzemeltetésére, a kombinált menetek előkészítésére, a hadtápalgóságok telepítésére és tevékenységük bemutatására, az elrendelt harci okmányok követelmények szerinti kidolgozására, valamint a csapatok tényleges hadtápbiztosítására.

Hadtápvonatkozásban a gyakorlat tárgya volt:

A hadsereg első lépcsőjében levő gépesített hadtest első védelmi hadműveletének előkészítése és végrehajtása, majd támadásba való átmenete hadtápbiztosításának meg-

tervezése, megszervezése és vezetése hagyományos fegyverek alkalmazásának viszonyai között a háború kezdetén.

A gyakorlat célkitűzései voltak:

1. Gyakoroltatni a PK HTPH-eket, hadtáptörzseket és hadtápcapatokat az új szervezeti felépítésben és az új normatíváknak megfelelően, a harctevékenységek előkészítése hadtápbiztosításának megtervezésében, megszervezésében és végrehajtásában.

2. Módszert adni a harcszabályzat és a csapathadtáp szabályzat-tervezetekben rögzített elvek és normák gyakorlati alkalmazására.

3. Útmutatást adni a dandárhadtáptörzsek, ellátóezred és egészségügyi zászlóaljparancsnokságok részére a védelmi és támadó hadművelet (harc) hadtápbiztosításának, valamint a szakegységek alkalmazásának megtervezése, megszervezése során az okmányok kidolgozásához, a tartalmi és formai követelmények megvalósításához.

A gyakorlaton részt vett:

A hdt. állományából mintegy 6000 fő és 1500 db gép- és harci technikai eszköz, a gl. dd. htp. „M” állományán túl a táborok működtetéséhez szükséges személyi állomány, szállító és szaktechnika. Az ellátóezred-parancsnokság, a szállító z. és szd. pk.-ok, a tábori sütőde négy kemencés részleggel, az egészségügyi z.-ak parancsnokságaiból kialakított operatív csoport (csak a békehelyőrségben), valamint az ellátóezred állományából egy 90 fős vasúti ellátóállomás (VEÁ).

A gyakorlat főbb általános és hadtápsajátosságai az alábbiakban összegezhető:

1. A védelmi hadművelet (harc) hadtápbiztosítása megszervezésének tervét és a kapcsolódó okmányokat a hadtáptörzsek (hdt., dd., e.), az ellátóezred, egészségügyi zászlóaljparancsnokai teljes terjedelemben a békehelyőrségeikben dolgozták ki.

2. A parancsnoki és törzszvetési gyakorlat keretén belül bemutató jelleggel – egy megerősített gl. z. védőkörlete, egy szd. sebesültgyűjtő fészek, az szd. ételkiosztóhely, a ZSH települési helyei műszakilag teljesen berendezve, a z. ello. sz., a dd. SH, a dd., a g. hdt. HVP műszaki munkák nélkül felkészülve működési helyeik bemutatására – a csapatok valós tevékenysége került végrehajtásra.

3. A bemutatót végrehajtó dd. hadiállományra való feltöltése tartalékosok igénybevétele nélkül más alakulatoktól történő vezénnyelssel volt biztosítva. A bemutatót részt vevő hadtápszakállomány és szaktechnika tényleges ellátási feladatokba nem került bevonásra, de a kikerkezést követően október 25-ig a felsorakozásra való gyakorláson túl szakharcászati tárgykörök szerinti összekovácsolást hajtottak végre.

4. A bemutatót követő törzszvetési gyakorlat későbbi időpontban a béke helyőrségekben került levezetésre.

5. A hadtápvezetési pontok telepítése, működése az okmányok kidolgozása, a hadtápvezetés rendje az MNHF által kiadott követelmények szerint történt.

6. A gyakorlat közvetlenül az alapkiképzés befejezése után került végrehajtásra, így az I. időszakos állomány csak a 30 órás szakkiképzési foglalkozás anyagát sajátította el.

7. Az alapkiképzést követően az egyébként báziskiképzésben részesülő szakállomány részére a helyőrségekben kellett intenzív – a munkába épített – felkészítő foglalkozásokat levezetni.

8. A csapatok ellátása a gyakorlat körzetében két ellátási körzet, ezen belül öt alkörzet működtetésével történt. A központosított ellátás érdekében Zirc vasútállomáson VEÁ működött.

9. A települési helyre beérkező csapatokat meleg étellel láttuk el, a harc- és gépjárműveket a két ellátási körzetben kialakított tábori TH-en telepített töltősorok alkalmazásával töltöttük fel.

Összességében mindezek a sajátosságok jelentősen próbára tették a hadtáp személyi állományát és technikai eszközeit. A feladat végrehajtása során reális képet kaptunk a különböző szintű hadtáptörzsek, hadtápegységek, -alegységek felkészültségéről az új szabályzat-tervezetekben előírtak védelmi irányelveinek elsajátítási és alkalmazási fokáról, az új szervezetek összekovácsoltsági szintjéről és a hadtáptechnikai eszközök hadrafordításáról.

Kezdetől fogva tapasztaltuk előjáróink érdemi segítő-irányító tevékenységét, elismeréssel nyilatkoztak a látottakról, észrevételeikkel jelentős segítséget nyújtottak a szakfeladatok eredményes végrehajtásához.

I.

A GYAKORLAT ELŐKÉSZÍTÉSÉNEK HADTÁPTAPASZTALATAI

A gyakorlat sikeres végrehajtása érdekében az előjáró törzs által megszabott követelmények és a hadtestparancsnok által jóváhagyott felkészülési terv alapján végeztük a munkát. Az előkészítő munka feladatainak végrehajtása alapvetően két ütemben történt, gyakorlatilag ez a tevékenység már április hónapban beindult.

Kiemelten kezeltük a gyakorlaton részt vevő állomány elméleti felkészítését. A hdt. PK HTPH hadműveleti-harcászati kérdéseket tanulmányozó csoport kiképzésére – sajátosan – bevontuk az alárendelt PK HTPH-eket, a végrehajtó hk., gl. dd. htp. tö.-ek vezető állományát is. A továbbképzésen, törzsgyakorlásokon feldolgoztuk a frontparancsnoki és törzsvezetési gyakorlat tapasztalatait, értelmeztük az MN SZÁRAZFÖLDI CSAPATAI HARCSZABÁLYZAT és a CSAPATHADTÁP SZABÁLYZAT-tervezetekben rögzített elveket és normákat. A tanulmányozást és a feldolgozást azonban nehezítette, hogy ebben az időszakban az alárendeltek nem rendelkeztek egyetlen egy szabályzat-tervezettel sem, ezért ez a felkészítés jelentős idő és energia-ráfordítást igényelt.

1987 májusában az összefegyvernemi követelményekre építetten kidolgoztuk – differenciáltan kiadtuk – a hadtesthadtáptörzs „FELKÉSZÜLÉSI TERV”-ét, melyben részletesen ütemezésre került a törzsben, valamint a csapatoknál lefolytatandó segítő tevékenység. Kiadásra került az általános hadtápszervezési intézkedés, amelyben az ellátás alapkövetelményei kerültek meghatározásra. Az adatok pontosítását követően viszont résztvevőként differenciáltan kiadtuk a „2. sz. hadtáptétekezést”, amelyben véglegesen, részletesen meghatározásra kerültek a konkrét feladatok. E módszer biztosította az alárendeltekkel történő párhuzamos munkavégzés feltételeit.

Ebben az időszakban a teljeskörű okmányminta-kollekciók kidolgozását – a HDS HTP törzs iránymutatásai, követelményei alapján – végrehajtottuk.

Az előkészítő időszak egyik legkiemelkedőbb feladatának lehet tekinteni a gl. dd. hadiállományra történő kiegészítésének, a gyakorlat anyagi és technikai eszközszükségletének megtervezését, megszervezését, a gyakorlat körzetének szemrevételezését és a hadtápelemek települési követelményeinek meghatározását. Ezen feladat végrehajtása – annak ellenére, hogy PK HTPH-i értekezleteken az értelmezése megtörtént – kezdetben nehézségbe ütközött, ami alapvetően a több irányból érkező információk zavaró hatására vezethető vissza.

Az előkészítés időszakában a legtöbb gondot a szükséges pihentetési anyagok átcsoportosítása, a készletek időbeni megalakítása, lépcsőzése jelentette. Az okokat megvizsgálva megállapítottuk, hogy a ruházati szolgálatfőnökök a pihentetési anyagszükségletüket hiányosan mérték fel, elsősorban a 63 M egységes sátorból. A biztosítást nem laktanyaszinten koordinálták, illetve az utalt egységek késvé, vagy nem is adták meg az igényüket. A másik jellemző hiányosság volt, hogy a pihentetéshez szükséges anyagmennyiséggel számoltak és nem vették figyelembe a HDS PK vonatkozó intézkedését, amelyben a táborok követelményeit határozza meg. Így fordulhatott elő, hogy a hadtestszintű igények az elvonulás előtt, de még a gyakorlat színhelyén is folyamatosan emelkedtek. Természetesen mindezek a hiányosságok a különböző szintű szakellenőr-zések alkalmával, a következetes elszámoltatással megelőzhetőek lettek volna.

A jelentős mennyiségű hadtesten belüli átcsoportosítás ellenére előljárótól került biztosításra 475 klt. 63 M egységes sátor, 3000 db 4 cm PH ágybetét és 1000 db gumimatrac. Az anyagi eszközök átcsoportosítását alapvetően közúti szállítással hajtottuk végre esemény, rendkívüli esemény nélkül. Az átcsoportosítások feladataira mintegy 35 db szállító gépjárművet, 15 db pótkocsit vettünk igénybe. A végrehajtás során 9600 km-t használtunk fel.

A békében rendszeresített vízszállító és hűtőkapacitás – bemutató miatti – elégtelensége következtében az előljárótól kérni kellett további szaktechnikai eszközöket.

Nagy figyelmet fordítottunk a törzsek és csapatok megbízható – téli időjárás sajátosságainak megfelelő – élelmezési ellátás megszervezésére. Az ellátást a csapatok és törzsek gyakorlaton történő elhelyezkedésének megfelelően két ellátási körzetben, ezen belül öt ellátási alkörzetben szerveztük és hajtottuk végre. Az ellátás centralizálása és a gazdaságos vételezések megvalósítása érdekében az ellátóezred állományával egy vasúttállomáson VEÁ-t működtettünk. A VEÁ állományába 3 fő tiszt, 11 fő tiszthelyettes és 76 fő sorkatona tartozott és biztosította a két körzetben levő gyakorló állomány romlandó élelmezési anyaggal, tüzfával és katonakereskedelmi cikkekkel való ellátását, a gép- és harcjárművek feltöltéséhez szükséges hajtóanyag-szükségletet. A VEÁ-n 19 db vasúti vagonban tárolt anyag és annak pótlása a polgári vállalatok általi napi kiszállítással biztosította a gyakorlat körzetében levő állomány és technikai eszköz anyagszükségletét. A vételezéshez és a saját állomány ellátásához 18 db szaktechnikai eszköz volt biztosítva.

A települési körletek szemrevételezése több lépcsőben az érintett állomány részvételével került végrehajtásra. Kiemelten vizsgáltuk a körletek közegészségügyi-járványügyi helyzetét. Az állomány felkészítése során foglalkozások kerültek levezetésre a közegészségügyi-járványügyi, a téli időjárási rendszabályok betartásával kapcsolatosan.

A vasúti szállítások tervezésére, a végrehajtás irányítására, kézbentartására a hdt. PK HTPH vezetésével hadtestszintű operatív bizottság került kijelölésre. A bizottság a

tervező munkát központosítottan kézben tartotta, a gördülőanyag-igénylések kellő tartalommal időben felterjesztésre, majd biztosításra kerültek.

A vasúti szállítás biztonsági rendszabályainak és az egészségügyi rendszabályok betartására az egész állomány részére a felvilágosító előadások megtörténtek. Jó tartalommal, gyakorlatiasan vezették le a módszertani vasúti berakási gyakorlatokat.

A gyakorlatra elvonuló alakulatok hadtápszolgálatainak felkészítését a hadtesthad-táptörzs folyamatosan figyelemmel kísérte, a gyakorlatra való elvonulást megelőzően három helyőrségben ellenőrizték a készenlélet, végrehajtásra került az állomány alaki szemléje, az anyagok csoportosításának, lépcsőzésének ellenőrzése. A felmerült kisebb hiányosságok (méret, minőségi csere, rendfokozati jelzések stb.) a helyszínen megszüntetésre kerültek. A követelmények egységesítése érdekében hadtestszinten, majd a gl. dd. szintjén is bemutattuk a főzőpontok és pihenősátrak telepítését.

A gyakorlat előkészítése, a végrehajtásra való felkészülés tervszerű volt, ennek ellenére a laktanyákban maradt néhány fontos anyag, eszköz, melyekért később vissza kellett jönni, illetve a csapatok után kellett szállítani. Az elkövetkezőkben – mindezek megelőzése érdekében – célszerű lenne az alaki szemléket olyan számvetéssel végrehajtani, hogy a szemlére előkészített anyagmennyiség szerelvényenkénti csoportosításban, a végrehajtást követően ne a raktárakba, elhelyezési körletekbe kerüljön vissza, hanem a megfelelő őrzés megszervezésére közvetlenül a szerelvényekre kerüljön berakásra.

II.

A HADMŰVELETI FELADAT FELDOLGOZÁSA, A TÖRZSEK TERVEZŐ-SZERVEZŐ TEVÉKENYSÉGE

Az előkészítő időszak egyik kiemelkedő feladata volt az október 05-06-i békehelyőrségben végrehajtott törzsfoglalkozás. Feldolgozásra került „A hadsereg első lépcsőjében levő gépesített hadtest védelmi hadműveletének előkészítése és végrehajtása hadtápbiztosításának megtervezése, megszervezése és vezetése hagyományos fegyverek alkalmazásának viszonyai között a háború kezdetén” tárgyú hadműveleti feladat.

A kidolgozás négyórás munkagrafikon alapján történt. A PK HTPH vezetésével a parancsnoki munkahelyen („Harcállásponton”) operatív csoport működött, állományába a KSZF, EÜSZF, ÜSZF és a hadtápösszekötő tiszt (gyógyszerész) tartoztak.

Ez a csoport alakította ki a hadtápelgondolást, illetve a parancsnok részére szükséges javaslatok megtételét, együttműködve az összefegyvernemi törzsszel, a parancsnok elhatározása térképéhez megadta a hadtápegységek csoportosítását. A csoport feladatát képezte még az első lépcső dandárok felé az írásos előzetes intézkedések kiadása, mely a feladat vételétől számított 2,5 órán belül megtörtént.

A megismert kiinduló adatokat, az előjárói intézkedés lényegét, a hadtápelgondolást a hadtápvezetési pont munkahelyére az operatív csoport összekötő tiszt útján juttatta el, így a hadtápbiztosítási terv kidolgozása párhuzamosan beindult.

A hadtápvezetési pont munkahelyén a kidolgozói munka ebben az időszakban a hadtáptörzsfőnök vezetésével folyt.

A munkavégzés egyik alapvető gondjaként jelentkezett, hogy a kialakított funkcionális csoportok működése annak ellenére, hogy részükre az önálló munkahelyek kijelö-

lése irodákban megtörtént, munkaköri leírásban a feladatok meghatározásra kerültek, nem volt zavartalan. Egyes funkcionális csoportparancsnokok feladataira ugyan elméletileg felkészültek, de kevés gyakorlati tapasztalattal rendelkeztek, magasabb szintű törzsben csak néhány hónapja szolgálnak, a hadtáptörzs csak az alapszintű összekovácsoltságot érte el. Ezért több olyan feladatot, amelyet a különböző csoportoknak kellett volna megoldani, a tervező alosztály végezte, minek következtében „csúszott”, elhúzódtott a grafikon szerinti kidolgozás.

A fegyvernemi törzsekkel az együttműködés megfelelő volt, de továbbra sem megnyugtató a szállítási feladatok összehangolása. A szállítótér-igénylések leadása – annak ellenére, hogy a figyelmet többször ráirányítottuk – késve vagy egyáltalán nem kerültek végrehajtásra.

Az alárendeltek részére az előzetes intézkedések, hadtápparancs-kivonatok, szakmai intézkedések időben kidolgozásra kerültek, azok továbbítása titkosított géptávirón történt. Gondként jelentkezett, hogy a nagy tömegű intézkedések rejtjelezése elhúzódtott, ezért a más helyőrségben dolgozó operatív csoportok a kidolgozást késve, 1-2 nap eltolódással tudták csak megkezdeni. Tata helyőrségben működő három operatív csoport részére az intézkedéseket összekötő tiszttal továbbítottuk.

A hadtesthadtáptörzs, a dandár, az ellátóezred és az egészségügyi zászlóalj operatív csoportok által kidolgozott okmányok összességében a követelményeknek megfelelőnek, azonban azok mennyiségét célszerű lenne csökkenteni. Ezen okmányok közé tartozik a helikopterszázad külön hadtápbiztosítási terve, intézkedés a hadtáp-híradószázad részére és intézkedés a hadtápegységek tömegpusztító fegyverek elleni védelmére. Ezt az indokolja, hogy a helikopterszázad hadtápbiztosítása szerves részét képezi a hadtest csapatai hadtápbiztosításának, az intézkedések tekintetében pedig a hadtesthadtáptörzs szakemberekkel nem rendelkezik. Ezen intézkedések elkészítésére célszerű lenne a hadtest HÍF-öt és VVF-öt kötelezni.

A kidolgozói munkában segítséget nyújtott a tábori VT-20 gépi adatfeldolgozás. A számvetések mintegy 40%-a gépi feldolgozással készült. Az elkészített számvetések elemzése azonban ráirányította a figyelmet, hogy a kidolgozás időszükségletének nagysága a biztosított adatok minősége, mennyisége a hadtestszinten már nem elegendő. A számvetések az ellátóezred megbontását nem követik, a báziselosztás nem megoldható. A jelenleg rendelkezésre álló program csak „hadosztályszintű”, ami csak a megnevezésében tekinthető hadtestszintűnek. A törzsgyakorlást követően a rendelkezésünkre álló IBM személyi számítógéppel végrehajtott próbafuttatás során bebizonyosodott, hogy a kidolgozás időszükséglete jelentősen, mintegy 30%-kal csökkent, az adatok minősége, mennyisége a követelményszintet eléri, az elkészített táblázatok kulturáltak, könnyen áttekinthetők. Az elkövetkező gyakorlatok során – bár ezek az eszközök nem rendszeresítettek – használatuk a VT-20-szal szemben korszerűbb.

A végrehajtott kétnapos törzsgyakorlás és a kitelepülésig rendelkezésre álló közel két hét – a szervezési munkák mellett is – jelentős mennyiségű időt biztosított a további kidolgozói tevékenységhez és a pontosítások végrehajtásához. Ennek ellenére a teljeskörű okmánykidolgozás feszített volt, amely bebizonyította, hogy a feladat kidolgozására rendelkezésre álló 16 órás ciklusidő csak akkor tartható, ha a jelenleginél jóval összekovácsoltabb a hadtáptörzs, a hadtáptisztek általános katonai, hadtáp- és szakismeretei közel azonosan, jó szinten vannak, képesek egymás helyettesítésére, segítésére.

III.

A KOMBINÁLT MENET VÉGREHAJTÁSA, A GYAKORLAT KÖRZETÉNEK ELFOGLALÁSA HADTÁPTAPASZTALATAI

A gyakorlatra történő elvonulás kombinált menettel, ezen belül döntő mértékben vasúti szállítással történt. A végrehajtásra 10. 10-től, 10. 15-ig 5 nap keretében került sor.

Keréken az előkészítő részlegek állománya összesen 480 fő, 74 db technika hajtott végre menetet. Ez az állomány – összetételénél fogva – jól oldotta meg feladatát. A csapatok beérkezéséig biztosították a vezetési, munka és pihentetési feltételeket, az állomány meleg étellel való fogadását.

A gyakorlat körzetébe a kiszállítás alapvetően katonavonatokkal került átcsoportosításra. A vasúti szállítás 6 berakó- és 5 kirakóállomás igénybevételével került végrehajtásra. A vasúti szállításra az állomány felkészítése megtörtént, a szolgálati személyek az előírt okmányokkal rendelkezett. Jó színvonalú együttműködés volt a katonai szállító szervekkel. A vasúti be- és kirakások, a szállítmányok egészségügyi és technikai biztosítása a követelmények szintjén valósult meg, az állomásokon a melegedősátrakat időben felállították, biztosították a személyi állomány részére a melegítő ital kiszolgáltatását. A be- és kirakások során három súlyosabb sérülés történt, melyek a munkavédelmi előírások be nem tartása miatt következtek be.

A kijelölt táborhelyek elfoglalása, berendezése összességében tervszerűen történt. Ugyanakkor a végrehajtott helyszíni ellenőrzések több hiányosságot tártak fel. Így például a 63 M egységes sátrakat nem a meghatározott követelmények szerint telepítették. A sátrak körülárkolásánál a földet a pvc szegély fölé emelték, háromnál több sátrat összefűztek, nem minden sátorhoz volt szikrafogó- és füstcsőkivezető-lemez. A táborokban nehezen alakult ki az egységes belrend. Ebben az időszakban az állomány katonakereskedelmi cikkekkel való ellátása és a szakácsruházat cseréje akadozott.

A fenti hiányosságok az ellenőrzések hatására a helyszínen megszüntetésre kerültek, a készenlétet a törzsek és a csapatok a meghatározott időre elérték.

IV.

A TÉNYLEGES HADTÁPBIZTOSÍTÁSI, ELLÁTÁSI FELADATOK VÉGREHAJTÁSÁNAK TAPASZTALATAI

A gyakorlat hadtápbiztosítása, az előjáró tagozat követelményei és az érvényben levő szakutasítások előírásai alapján került megszervezésre.

A gyakorlaton részt vett csapatok hajtóanyagból mozgó- és kiegészítő készletekkel, élelmiszerből – az irányéltap szerint – a gyakorlat teljes időszakára szükséges nem romlandó, alkörzetenként 2 napi romlandó és a létszámnak megfelelő 2 ja. tartalék étellel, a hadiruházat téli változatával, 300% fehérnemű, 50% felsőruházat és 20% lábbeli készlettel, a személyi állomány pihentetését biztosító sátrakkal és tábori elhelyezési anyagokkal, az állomány után illetményes 30 napos készletnek megfelelő egészségügyi anyagokkal vonultak el.

Az egészségügyi szolgálatok jó szinten hajtották végre az egészségügyi objektumok telepítését, berendezését, működésük megindítását, minden esetben haladéktalanul intézkedtek a gyors és szakszerű ellátásra.

A segélyhelyeken az előírásoknak megfelelően történt a betegforgalmi naplók felkeltetése és vezetése. A kiszállított gyógyszer- és kötszerekészletek biztosították az állomány ellátását.

Gondot okozott a közegészségügyi és járványügyi munka területén az ellenőrzések folyamatos biztosítása és annak dokumentálása. Az egészségügyi szolgálatfőnököt a 33. gl. dd.-nál sorakozók alkalmával fél napokra kivonták a szervező, ellenőrző munkából, így a segélyhely irányítottsága alacsony színvonalú volt.

További gondként jelentkezett, hogy a kihelyezett alegységek az előírásokat megszegve – kereskedelemből és nem a kijelölt vízvételi helyekről – vételeztek élelmiszert és ivóvizet, ezért két esetben 15, illetve 10 fős enyhe lefolyású hasmenéses megbetegedés fordult elő.

A gyakorlat időtartama alatt rendelkezésre 614 fő jelent meg, melyből kórházba került 11 fő, helyőrségi segélyhelyre lett szállítva 17 sorállományú és 2 fő hivatásos katona. A szakrendelésre utalt állomány 1/5-e fogászati jellegű gondokkal került.

A gyakorlat várható üzemanyag-kiszámítását negatívan befolyásolta, hogy a harcérték a tervezés időszakában gyakran változott a tervezett felhasználható kilométer – rágyakorlások miatt – a gyakorlat során jelentősen megnövekedett.

Megfelelő tartalékképzéssel (30%) a VEÁ-ra biztosítottunk 45 t E-86-os, 24 t ESZ-92 benzint, 94 t gázolajat és 1,0 t MT-16p harckocsi-motorolajat.

A technikával történő begyakorlások után a harc- és gépjárművek utántöltése tábori töltősorok felhasználásával megtörtént. A napi átlagfelhasználás ezeken a napokon hadtestszinten gázolajból 16 t volt. A felhasznált hajtóanyagot Zirc VEÁ-ról a csapatok vételezéssel pótolták.

A begyakorlások sűrűsége következtében október 25-én a VEÁ-n elfogyott a gázolaj és harckocsi-motorolaj, kiszállítás is szükségessé vált.

Ebben az időpontban az alárendelt alakulatok töltőgépjárművei feltöltött állapotban voltak. Így a 33. gl dd. üzemanyag-raktára 105 t, a 25. hk. dd. üzemanyag-raktára 29 t gázolajjal rendelkezett, ami elegendő lett volna a harc- és gépjárművek által felhasznált hajtóanyag utántöltésére a békehelyőrségbe történő visszaérkezésig. A helyőrségben mindkét alakulat rendelkezett az utántöltéshez szükséges mennyiséggel.

Az előljáró által pótlólag a VEÁ-ra biztosított 49 t gázolaj felvételeztetése után a hadtest valamennyi harc- és gépjárműve feltöltött állapotban került vissza a békehelyőrségbe.

Az elkövetkező gyakorlatok hajtóanyaggal való ellátása érdekében a várható fogyasztás kétszeresét célszerű tervezni, és ezzel párhuzamosan intézkedni kell egy-két nagy fogyasztású alakulat felé, hogy a békehelyőrségben rendelkezzenek meghatározott üres tárolóterrel a gyakorlaton esetlegesen megmaradt hajtóanyag fogadására.

A résztvevő állomány élelmezési ellátása összességében jó színvonalú volt. A begyakorlási napokon a személyi állomány részére az igénybevételnek megfelelő magas kalóriatartalmú étkezést biztosítottunk. A hidegre érzékeny élelmiszerek megővésére kiemelt figyelmet fordítottunk. A berendezett vasúti ellátó állomáson feldolgozott nyersanyagok jelentősen megkönnyítette a főközpontok dolgát, csökkent az ételek előkészítési és elkészítési ideje.

Gondot jelentett azonban, hogy kezdetben kevés figyelmet fordítottak a főzőpontok szabályos berendezésére, a higiénés feltételek biztosítására. Ezen a téren a rend fenntartása érdekében folyamatos ráhatás vált szükségessé.

Több főzőponton a személyre menő munkaelosztás, feladatszabás nem történt meg, ezért a munkavégzés szervezetlen volt, esetenként a szakácsállomány 20–22 órát dolgozott.

A személyi állomány katonakereskedelmi ellátása szervezési intézkedésben meghatározottak szerint történt. A gyakorlat ideje alatt a forgalmazás értéke elérte az 1,2 mFt-ot, melyből az étkezés-feljavításra átadható összeg – átlagosan 14 napra vetítve – 4,95 Ft/fő/nap.

Általános problémaként jelentkezett, hogy a VEÁ által beszerzett anyagfélések a KESZG törzsadatokban nem szerepelnek, feldolgozásuk hosszadalmas, jelentősen megnöveli a gépidőt.

A VEÁ működése megfelelően szolgálta az anyagellátás terén vele szemben támasztott követelményeket. Rendelkezett a zavartalan működést biztosító személyi és tárgyi feltételekkel. A vállalatok – a sütőipar kivételével – az előre leadott megrendelők alapján a szükséges anyagokat kiszállították, ezzel a kocsimozgásokat jelentős mértékben csökkenteni tudtuk.

Az elrendelt nyilvántartásokkal rendelkeztek, azok vezetése folyamatosan történt, azonban az is bebizonyosodott, hogy az élelmezési raktár részleg által vezetett „klasszikus” gyakorlati nyilvántartás nem felel meg a követelményeknek, mivel az egységek felé történő számlázáshoz újbóli összesítéseket kell végrehajtani.

A résztvevő állomány jó minőségű ruházati biztosítása érdekében hadseregtagozatból 1000 db 65 M gyakorlónadrág, 1000 db 65 M gyakorlókabát és 150 db 65 M páncéloskabát került átcsoportosításra. A gyakorlat folyamán az öltözködési fegyelem, a biztosított anyagok minősége megfelelő szintűnek minősíthető, azonban a ruházatunk gyenge pontjai itt is megmutatkoztak. A 65 M bakancs a karbantartás ellenére is gyorsan átázik, a teljes felszerelésben nehézkes a mozgás, a 82 M kabát hideg stb.

A tisztacserét először az alegységek készleteiből, majd a központi raktárkészletekből biztosítottuk. Az elrendelt cserekészlet nem volt elegendő, ezért két alkalommal a zalaegerszegi táborba az MN TJÚ kiszállított, a tatabánya táborba önálló szállítással biztosítottuk a folyamatos cserelehetőséget.

A gyakorlaton a vv.- szolgálattal együttműködésben 7 fürdőpontot üzemeltettünk FMG gépkocsik felhasználásával. A fürdetősátrak mellé telepített ruházati raktárak cserekészleteiből biztosított volt a tisztaruha-csere. Ez a fürdetési kapacitás biztosította ugyan az állomány fürdetését, de az elkövetkező gyakorlatok tervezése során számolni kellene a gyakorlótér körzetében található laktanyák és polgári vállalatok fürdetési lehetőségeivel is.

V.

A GYAKORLAT BEFEJEZÉSÉNEK, AZ EREDETI HELYZET VISSZAÁLLÍTÁSÁNAK HADTÁPTAPASZTALATAI

A gyakorlatból a résztvevő csapatok a bemutató ütemének megfelelően lépcsőzetesen kerültek kiléptetésre. Ez mind az ellátásuk, mind a vasúti visszaszállítás vonatkozásában komoly szervező munkát igényelt.

A visszaszállítással kapcsolatos szervező tevékenység több hiányossággal valósult meg. Ezt csak részben magyarázza az, hogy az eredeti tervhez képest változtak a berakóállomások, illetve a visszaszállításra kerülő technikai eszközökben is változások történtek.

Az első szállítmányok parancsnokai a VKP-vel későn vették fel a kapcsolatot a berakások megkezdése eltolódott. Ez alapvetően a tervező tevékenység hiányosságaira vezethető vissza, mivel a gyakorlatból történő kiléptetés és a berakás megkezdése között csak két és fél óra állt rendelkezésre a végrehajtóknak. A gyakorlatok tervezése során a továbbiakban célszerű lenne elérni azt, hogy a feladat végrehajtása után a berakás megkezdéséig legalább 12 óra álljon rendelkezésre a végrehajtóknak.

A vasúti berakóállomásokra elrendelt egészségügyi, anyagi és technikai biztosítási feltételeket megeremtettük. A telepítési követelmények előírás szerinti végrehajtására azonban több esetben a helyszínen a kirendelt operatív bizottságnak kellett intézkedni.

A szállítások esemény, rendkívüli esemény nélkül kerültek végrehajtásra.

A gyakorlatról visszaérkező állomány fogadására a békehelyőrségekben visszamaradt állomány jól felkészült. Valamennyi helyőrségben biztosított volt a visszaérkező állomány fürdetése, fehérműcseréje, illetve a melegítkezéssel való ellátásuk.

VI.

KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK

1. A gyakorlat célkitűzéseinek megfelelően megállapítható, hogy 1987. évi kiemelt feladataink közül a szervezeti korszerűsítés egy jelentős állomáshoz érkeztünk el. Előjáróban le kell rögzíteni, hogy e nagy jelentőségű feladatsort a tervezett ütemben, szervezeten, megfelelő minőségben - az előjáró htp. tö.-el szoros együttműködésben - hajtottuk végre.

A gyakorlat tapasztalataival gazdagodva egyértelműen megállapítható, hogy a g. hdt. és alárendelt dd. htp.-ok, az ellátóezred a követelményeknek megfelelően korszerűsödött, javultak a háborús hadtápbiztosítás szervezeti keretei, a békeellátás feltételei.

Érdemben javultak a hadtáp béke és háborús irányításának szervezeti és technikai feltételei, lehetőségei.

A gyakorlat eredményes végrehajtásával túl vagyunk az első összekovácsoláson, felkészítésen, mely megfelelő tapasztalatot adott az egész hdt. vezető és végrehajtó állományának. Úgy gondolom, hogy joggal megállapítható: a dd. szervezetű hdt. szervezet jelentős előnyöket ad a felkészítés, alkalmazás, a mindennapi élet elveinek és gyakorlatának egységes szemléletkövetelmények szerinti szervezésében és végrehajtásában. Megfelelő elvárásaink vannak a megerősített hdt. és dd. htp. törzsek megnövekedett lehetőségeivel szemben, úgy a béke ellátás, mind a háborús felkészülés minőségének további javításában.

Kezdetlegesen tapasztalhatóak voltak a szervezetekben megjelent htp. híradó, a száll. kísérő, rakodó szd.-ok lehetőségei, melyek minőségben új feltételeit hozták létre a hdt. hdm. (harca) hadtápbiztosítása megbízhatóságának folyamatosságában és vezettségében.

A gyakorlatra meghatározott célkitűzések teljesültek. A PK HTPH-ek, a hadtáptörzsek és -csapatok megfelelő ismereteket szereztek a HARCSZABÁLYZAT és a

CSAPATHADTÁP SZABÁLYZAT-tervezetek előírásainak megismerésében az új normatíváknak megfelelően, a harctevékenységek előkészítése hadtápbiztosításának megtervezésében és megszervezésében. Megteremtődtek a kellő alapok az egységesített okmánymintarendszer végleges kidolgozásához.

A gyakorlat alkalmával végrehajtott bemutató hadtápfeltételeit és -feladatait, valamint újszerűen a védelemben levő gl. z. ZSH-nek és a hdt. HVP-nak plénumos demonstratív bemutatását az előjárói követelményeknek megfelelően – a tényleges ellátásban kezdetben tapasztalt gondokkal együtt – követelmények szintjén hajtottuk végre.

2. Reális alapokra kell helyezni a hadtápbiztosítás tervezését, olyan számvetési okmányokat lenne célszerű kidolgozni, amelyekre a hadtáptörzsek a rendelkezésre álló állománnyal harci körülmények között képesek dolgozni. A számvetések és jelentések kidolgozása alapvetően füzetbe történjen, ezzel elkerülhető lenne a szám nélküli papírokra való kidolgozás. A hadtest- és dandárhadtáptörzsek, ellátóalegységek részére elrendelt, kidolgozandó térképek szükségessége további megfontolás tárgyát kell, hogy képezze.

3. A tábori VT-20 számítógép alkalmazása a jelenleg meglévő programokkal korszerűtlen, a továbbfejlődés irányát véleményünk szerint az IBM rendszerű személyi számítógépek alkalmazása jelentené.

4. Az új HARCSZABÁLYZAT és CSAPATHADTÁP SZABÁLYZAT-tervezetek előírásai figyelembevételével célszerű lenne egy hadseregszintű módszertani foglalkozás levezetése a hdt. és dd. HVP telepítése és az ott folyó munka megszervezése témakörből.

5. A komendánszászlóalj a békében meglévő állománnyal a hadtesthadtápvezetési pont kiszolgálását csak külső vezénnyelssel biztosított állománnyal képes végrehajtani.

6. Az elvonulás előtti ellenőrzések megszervezésénél célszerű lenne azt a módszert követni, hogy a szemle végrehajtása után közvetlenül az elrendelt anyagi készletek bevaonórozásra kerüljenek.

7. Az előkészítő időszakban nagyobb hangsúlyt kell fektetni a megalapozott számvetések elkészítésére és biztosítani szükséges a stabil, megbízható személyi és technikai harcértéket. Ezzel elérhető, hogy a gyakorlat helyszínén megszűnjenek a soronkívüli igénylések.

8. A táborokban az összevont főzőpontok üzemeltetése nem minden esetben célszerű. A továbbiakban alapelvnek kell tekinteni a zászlóalj (osztály) főzőpontok rendszerét, ezzel biztosítható a parancsnok ellátási felelőssége az alárendeltjei irányába.

9. Hadtestszinten célszerűnek és gazdaságosnak tartjuk egy központi készlet létrehozását sátorból, pihentetési anyagokból és törzsbútorzatból.

Nagyságrendjénél abból célszerű kiindulni, hogy egy dandárgyakorlat szükségletét biztosítsa. Ezzel jelentős mérvű emberi energiát, kilométert és üzemanyagot lehetne megtakarítani.

10. A személyi állomány fürdetésénél minden esetben számolnunk kell a gyakorlatok körzetében található stacionér laktanyai és polgári vállalatok fürdőivel.

11. A gyakorlatok befejezését követően a visszaszállítás megszervezésére legalább

12 óra biztosítása szükséges. Ezzel lehetőséget biztosítunk a VKP-val történő egyeztetésre, a szállítmányok megindulási körletben történő rendezésére és a berakások szervezett végrehajtására.

A honi légvédelem 1987. évben a Szovjetunió állami löterén végrehajtott éleslövészettel egybekötött harcászati gyakorlatai hadtápbiztosításának tapasztalatai

Hautzinger Gyula alezredez

Az 1987. év a külföldi éleslövészetek szempontjából nem tekinthető igazán kiemelkedő esztendőnek. Ebben az évben nem került sor a légvédelem nagy eseményének számító, hadtestszintű „Sztrelba” típusú gyakorlatra, amely egy-egy időszak fokmérője, a felkészültség vizsgálója valamennyi résztvevőnek.

1987. év mégis mérföldkő a maga nemében. Először lőtt a légvédelem a nem egészen egy évvel ezelőtt rendszerbe állított új nagy hatótávolságú VEGA légvédelmi rakétakomplexummal, először hajtottak végre a vadászrepülőök ezredkötelékben nagy távolságú légi átrepülési manővert hazai repülőterükről a Szovjetunió állami löterére.

A végrehajtott egység-, és magasabbegység szintű gyakorlatok talán a megszervezés és a löfeladatok bonyolultsága szempontjából jelentettek érdekes, újszerű feladatot a hadtestparancsnokságnak, a lövészetek szervezőinek.

Az időben egymást követő gyakorlatok összefogására, a feladatok irányítására gyakorlatvezetőség került létrehozásra, amely a márciusi Szovjetunióban végrehajtott szemrevételezés után elvégezte a gyakorlat megszervezésével kapcsolatos munkát, majd a helyszínen irányította, koordinálta a csapatok tevékenységét.

A csapatok hadtápbiztosítása a helyzetből adódóan sok új vonással gyarapodott, a feladatok bonyolultsága miatt több szempontból érdekes, újszerű helyzetekben kellett a munkát végezni.

A gyakorlatokra való felkészülés időszakában igénylésre kerültek a szükséges szállítóeszközök. Mivel a feladatok végrehajtására saját technika nem került kiszállításra, ezért az EFE megállapodásoknak megfelelően a személyi állomány szállítása - nagyobb részt - nemzetközi személyszállító vonatok igénybevételével volt tervezve. A szükséges férőhelyigényt a szovjet fél visszaigazolta. A gyakorlatok tervezői viszont az érvényben lévő szabályzók szerint olyan követelményeket állítottak a lövő csapatok elé, amely a visszajagoltaktól eltérő kiszállításokat követeltek. Így a tavaszi szemrevételezés után a pontosításoknak megfelelően szükségessé vált a szállítások bizonyos fokú módosítása. Ennek eredményeként a korábbi évek szállítási gyakorlatától eltérően több fajta szállítási mód került alkalmazásra, azaz a nagy távolságú szállításokat földi és légi szállítóeszközök igénybevételével hajtottuk végre. A földi szállításokat vasúton, a gyakorlat első időszakában valünk együtt feladatot végrehajtó l. g. hdt. katonavonatain, valamint menet-

rendszerinti nemzetközi személyszállító vonatokon végeztük, mely szállításokat kiegészítették a hazai és a külföldi szakaszban a szükségessé vált közúti személy- és anyagszállítások. Légi úton a Csapatrepülő parancsnokság szállító gépeivel személy- és anyagszállítás történt, és bizonyos értelemben „szállításként” fogható fel a vadászrepülőök saját gépeiken végrehajtott átrepülése is.

A honi légvédelem gyakorlatainak történetében először került sor légi szállításra a MALÉV TU-154 B típusú gépevel. A „charter” járat kétszeri felhasználása gyakorlatilag megoldotta az Asztrahány körzetében feladatot megoldó állomány ki- és hátraszállítását, valamint az első ütemben feladatot végrehajtó légvédelmi rakétaegység állománya nagyobb részének hazaszállítását. Jelentős előrelépés, hogy a légvédelmi rakéta éleslövészetek színhelyén megépített repülőtér igénybevételével egyszerűsödtek a kinti „belső” légi szállítások, amelyeket nagyrészt a saját, kinttartózkodó AN típusú gépekkel oldottuk meg, ami jelentősen lecsökkentette a szovjet szállító helikopterek bérbevételét.

A gyakorlat első időszakában szoros együttműködés alakult ki az 1. g. hdt. hadtápszolgálatával. Az előkészítés során a két hadtest között megállapodás született a közösen végrehajtásra kerülő feladatokat illetően. Ezt követően a közös tevékenység példásan alakult, jól bizonyítva a hasonló szervezetek közötti együttműködés jó lehetőségét. Az 1. g. hdt. jelentős személy- és anyagkiszállítást hajtott végre a saját technikával, katonavonatokon lövészetre menő légvédelmi rakétaezrede útján az 1. h. lé. hdt. részére, míg az 1. h. lé. hdt. a záhonyi átrakóközvetben biztosította a katonavonatok ellátását. A honi légvédelemnél már jól begyakorolt módszerekkel meleg élelemmel történő ellátás, még egy étkezésre úticsomag várta a határra érkezőket. A technika átrakása után melegvizes zuhanyozás, tisztacsere állt a személyi állomány rendelkezésére.

A technika átrakásánál korszerű, jól bevált az UMK rögzítő eszköz, amely nagyban lerövidíti az átrakási időt. Alkalmazása egyszerű, biztonságos, száműzi a sok veszélyessel, jelentős idővesztéssel járó „kötözést” és faékelést. Az anyagszállító kocsik áttengelyezhetősége megszüntette a korábbi átrakódás idő- és munkaigényes manőverét. Az anyagkocsikban létrehozott egységcsomagok, konténeres rakományok képzése különben is korszerűsítette az anyagszállítást.

A szállítások a bonyolult szervezés ellenére zökkenőmentesen, jó együttműködésben kerültek végrehajtásra a feladat teljes időszakában.

Az egészségügyi szolgálatok már a hazai felkészülés időszakában komoly munkát végeztek. Megtörtént a kiválasztott személyi állomány egészségügyi szűrése, valamint védőoltása. Összeállításra kerültek azok a leglényegesebb egészségügyi anyagok, amelyek biztosították a kinti, saját bázisú ellátást. Ennek szükségességét indokolta, hogy a gyakorlat térségében levő klimatikus körülmények, elsősorban a 35–40 °C körüli nappali hőmérséklet, a lőtérre jellemző krónikus vízelégtelenség nehéz helyzet elé állította az állományt. A gondos hazai előkészítő és felkészítő-felvilágosító munka, valamint a kint folyamatosan végzett járványügyi tevékenység meghozta az eredményt. Járványos betegség nem fordult elő, egy komolyabb – kórházi, helyszíni ápolást igénylő – esetet leszámítva megbetegedés nem történt. A szórványosan előforduló egészségügyi problémák megoldása jó színvonalon történt.

A gyakorlaton részt vett csapatok élelmezése többféle módon, szervezésben valósult meg. A rakéta éleslövészetben részt vevő csapatok élelmezési ellátását az első ütemben az 1. g. hdt. éleslövészetet végrehajtó ezrede végezte, magas színvonalon. A második ütemben feladatot végrehajtó magasabbegység ellátását, az első ütemben katonavo-

natokon kiszállított anyagokból, helyi vételezéssel kiegészítve (hús, zsír, vaj, tojás) a magasabbegység hadtápjá a körülményeket felülmúló, gondos, körültekintő hazai szervezést és előkészítést bizonyító munkával végezte.

A legbonyolultabb ellátási helyzet Asztrahányban alakult ki. Nehezítette a helyzetet, hogy a korábbi gyakorlatoktól eltérően ide nem sikerült saját hadtápot kivinni, így a nagy létszámú repülő-, mérnök-műszaki, illetve rádiótechnikai állomány ellátását teljesen a szovjet hadseregben érvényben levő normák szerint, természetben biztosított normakiszabatok alapján kellett megszervezni. Elismerés a feladatot végrehajtó vadászrepülő egység hadtápállományának, akik bonyolult körülmények között, nagy leleményességgel a szovjet étlap szerinti anyagokból ízletes magyar ételeket főztek.

A hajózóállomány élelmezési ellátása a korábbi jó szinten a szovjet hajózóétekdekben történt.

Jelentős, új elemként értékelem a praktikus csomagolású 1,5 literes kiszerezésben biztosított ásványvíz-ellátást. A kiszállított többezer flakon ásványvíz, kiegészítve a helyszínen beszerzett ásványvízzel, az étkezésekhez biztosított teával együtt a nagy hőségben is zökkenőmentesen biztosította az állomány folyadékszükségletét.

A ruházati ellátásban újként értékelem a repülő-műszaki állomány ezévben rendszeresített új, nyári ruházatának nehéz időjárási körülmények közötti kipróbálását. Az új ruha kiállta a próbáját. Az állomány – egy-két negatív véleményen kívül – meglepedéssel fogadta a korszerű, munkavégzést jobban biztosító tereptarka öltözetet.

A teljes állomány fehérnemű-ellátása előrecsomagolva, a teljes időszak szükségleteit fedezve történt. A kiszállítást mindenki maga végezte. Egységenként tartalék ruházat, porvédő szemüveg és különleges ruházat lett biztosítva és kiszállítva. A vonaton utazó állomány részére bőröndökben egységcsomagok kerültek kialakításra.

Az állomány elhelyezése a lőtérén az első időszakban kissé zsúfoltan, a másodikban viszonylag jobb körülmények között történt. Az ágyakkal, ágyfelszereléssel való ellátást a szovjet fél végezte. Asztrahányban a tiszti és tiszthelyettesi állomány elhelyezése szállodában, a sorállományé a szovjet fél által biztosított és berendezett sátrakban történt, zökkenőmentesen.

A gyakorlat főbb hadtáptapasztalatait az alábbiakban foglalom össze:

A szállítások terén: jól bevált a technika úgynevezett UMK eszközökkel történő rögzítése, az átrakásokat egyszerűbbé tette az anyagszállító kocsik áttengelyezése. Egyszerű és gyors a polgári légi közlekedési vállalat „charter” járatának igénybevétele. Célszerű a helyi, belső személy- és anyagszállításokhoz saját AN repülőgépeket használni a lőtér és Asztrahány között. Folytatni kell az egységcsomagok, minikonténerek mind nagyobb körű alkalmazását.

Az egészségügyi biztosítás most is elsősorban a megelőzésre, a járványvédelmi rendszabályok fokozottabb betartására irányult.

Az élelmezés terén a hazai ízek, a magyar koszt biztosítása volt a fő feladat, amelyet alapvetően kiszállítással, itthonról kellett megoldani. Elengedhetetlenül fontos a nagy vízvesztés pótlására az ásványvíz biztosítása.

Az igazi próbán jól vizsgázott a műszaki állomány új mintájú, korszerű tereptarka ruházata.

A vezetés területén először most működtek együtt közvetlenül – eredményesen – a honi légvédelmi és gépesített hadtestek hadtápszolgálatai, megszervezve mindazon

közös ellátási-biztosítási feladatokat, amelyek jelentősen hozzájárultak a fő feladatok eredményes végrehajtásához.

Összességében a gyakorlaton részt vevő hadtápszolgálatok magas színvonalú munkával, jó szinten hajtották végre biztosítási tevékenységüket. Nehezítő körülmény, hogy katonavonatok hiányában, úgy a hadtáp, mind az egyéb biztosítási feladatok csak nagy körültekintést igénylő szervezés és előkészítés útján valósulhatnak meg, amelyek sok objektív hibalehetőséggel jár együtt.

Célszerű lenne a személyi állomány mindenkori katonavonatokon történő szállítása - harci technika kiszállítása nélküli esetekben is -, mert csak így valósítható meg a zökkenőmentes, minden oldalú biztosítás.

HADTÁPKIKÉPZÉS

A felderítő repülőszázad harctevékenysége hadtápbiztosításának alapvető kérdései

Márkus József alezredes

A felderítő repülőszázad harci technikáját tekintve jelenleg a Magyar Néphadsereg egyik legkorszerűbb repülőalegysége. Több célúan alkalmazható, nagy pusztító erővel rendelkezik, a hadműveleti-harcászati feladatok sikerében jelentős szerepe lehet. Ennek megfelelően a harctevékenységének biztosítására, kiszolgálására is megkülönböztetett figyelmet kell fordítani. Az ellátó, kiszolgáló alegységeknek minden körülmények között biztosítani kell tudni a repülő harci eszközök meghatározott időre történő bevetését. Ez nem egyszerű feladat, a végrehajtóktól koncentrált, megfeszített ütemű, tervszerű és minőségi munkát igényel. A cikkben a hadtápszolgálat ezzel kapcsolatos tevékenységét foglaltam össze az eddigi gyakorlatok tapasztalatai és a rendelkezésre álló irodalom alapján.

1. A hadtápbiztosítást befolyásoló tényezők:

A repülő harctevékenység hadtápbiztosításában is alapvetően az általános alapelvek érvényesülnek. A biztosítási, kiszolgálási feladatok tervezését, szervezését, végrehajtását azonban több, az általánostól eltérő, speciális tényező befolyásolja. Ezek eleve adódnak abból, *hogy a repülőegység, -alegység harctevékenységének jellege is más, mint azoké a szárazföldi, összefegyvernemi csapatoké, amelyekre épülnek a hadtápbiztosítás elvei:*

a) Az összefegyvernemi egység, alegység alapvetően naponta egyszer kap feladatot. Biztosítási, ellátási tevékenységét többnyire a harcbevétel előtt, illetve a kivonás után igényel.

Ezzel szemben a repülőalegységek, így a felderítő repülőszázad is naponta több, 2-3 bevetésben vesznek részt kötetlenségben vagy repülőgépenként. Az alegységek napi harctevékenysége folyamatos, a biztosító, ellátó alegységeknek ezért a nap folyamán szinte állandó, folyamatos, feszített ütemű feladata van.

b) A repülőszázad a premvonaltól 80-150 km-re települ kiépített repülőterekre, tehát közúton jól megközelíthetők. A települési helye a HDS ello. dd. mögött, és gyakran közelebb lesz a központhadtáp előretolt lépcső ello. dd.-hoz. Ez az ellátás rendjét, forrását befolyásolja. A támadó hadművelet ütemétől függően 2-4 naponként települ át új repülőterre. Ez lehetővé teszi a védettebb település kiépítését, a biztosítási feladatok szervezettebb végrehajtását. Az ellenség számára a felderítő repülőszázad fontos megsemmisítendő célpont, és mivel kiépített repülőtéren települ, könnyebben fel is deríthető. Ezek a tényezők kiemelik a védelem, különösen a légi tevékenység elleni védelem megszervezésének szerepét, a hadtápagegységek széttelepítését a repülőter kör-

zetében, az anyagi készletek megosztott tárolását, az álcázást, fedezékek gyors ütemű kiépítését.

c) A hadtápbiztosítást jelentősen befolyásoló tényező a hadtápegységek szervezete, kapacitása, lehetőségei. A jelenlegi szervezet még nem elégíti ki azt a követelményt, amit a felderítő repülőszázad alkalmazása, mozgó anyagi készleteinek nagysága, a kiszolgálás feszített üteme vele szemben támaszt.

A felderítő repülőszázad elvonuló önálló alegység az összefegyvernemi HDS alárendeltségében. Így szállítani kellene a VKF által elrendelt „MK”-t. Ennek súlya hajtóanyagból mintegy 360 t, szilárd anyagból 590 t. Ezzel szemben a szállítókapacitás 60 t folyékony, 200 t szilárd. A hiány jelentős. Figyelembe véve a gépek egy feltöltését is, a hajtóanyagból csak egy napi, egyéb anyagból 1-2 napi készletet tud egy fordulóval a szállító alegység szállítani. Ez kevés, a kiszolgálás szempontjából nem biztonságos. Figyelembe véve, hogy a jelenleg rendszeresített üzemanyagtöltő gépjárművek a repülőgép töltéséhez szükségesek, a hajtóanyag utánszállítását sem képes a század végrehajtani. Az ellentmondás feloldásának módja lehet, ha az előljáró vasúton kiszállítja a folyékony és szilárd anyagot, vagy a HDS hadtáp az ello. dd.-ből szállítóeszközökkel erősíti meg a századot, továbbá figyelembe kell venni azt a tényt, hogy a felderítő repülőszázad kiépített repülőtéren települ, ahol feltehetően repülő-hajtóanyag van. Ezek voltak azok a főbb tényezők, amelyek a hadtápbiztosítást alapvetően befolyásolhatják.

2. A hadtápegységek települése:

Mint már az előzőekben is utaltam rá, a felderítő repülőszázad az ellenség potenciális célpontja, ezért a hadtápegységeket a repülőtér környékén, lehetőleg erdőben, fedetten és megosztva kell elhelyezni, a repülőtér középpontjától egy 5 km-es sugarú körön kívül, de 8 km-en belül, a le-, felszálló iránytól oldalt.

A telepítendő funkcionális részlegek:

a) A start közelében a repülőgépek közvetlen kiszolgálására, az ott tartózkodó személyi állomány *ellátására*:

- startorvosi rendelő;
- hajózőkonyha és startbüfé;
- a repülést közvetlenül kiszolgáló hadtáptechnikai eszközök;
- repülő-hajtóanyagtöltő pont.

b) A repülés közvetlen kiszolgálásához, ellátásához nem szükséges objektumok *repülőtéren kívül*:

- hadtápvezetési csoport;
- századsegélyhely;
- raktárak, amelyek a szükséges mértékben telepíthetők;
- élelmezési ellátópontok;
- gépjármű-üzemanyagtöltő hely.

Az életképesség, működőképesség fenntartása szempontjából fontos kérdéssel, az őrzés-védelem kérdéseivel – annak terjedelme miatt – nem kívánok foglalkozni. Bár a korszerű harc mindinkább szükségessé és igen fontossá teszi ezzel a kérdéssel való foglalkozást.

Minél korszerűbb, hatékonyabb harci technikával rendelkezik egy egység, alegység, annál fontosabb célpontjává válik az ellenségnek. Ezért nem elhanyagolható az élet- és

működőképesség fenntartásának megszervezése, ami nemcsak a harci technika, hanem az ellátó, kiszolgáló alegységek, anyagi készletek védelmét is jelenti. Csak a kettő együtt-lése biztosítja a század harci alkalmazásának lehetőségét.

3. *Anyagellátás:*

Az anyagi biztosítás, a különböző szakanyagok decentralizálásával ágazatonként valósul meg.

A felderítő repülőszázadnál a szárazföldi vagy másképpen általános szakanyagokon kívül különböző repülőszakanyagok is található az ellátási ágakon belül, illetve önálló ellátási ágként. Ilyen önálló ellátási ág a repülő-műszaki anyagellátás. *Ellátási ágakon belüli speciális repülőszakanyagok a felderítő repülőszázadnál:*

- repülőrakéta, lőszer és bomba;
- repülő-hajtóanyag;
- hajózó- és műszaki ruházat;
- repülőter karbantartó anyag;
- egészségügyi oxigén stb.

Az egyes ellátási ágazatok és azon belül az egyes anyagi eszközök nem egyforma jelentőségűek. Ebből a szempontból a felderítő repülőalegységnél az ellátás alapvető anyagai mindenkor, bármilyen hadműveletben a repülőlőszer, rakéta, repülő-hajtóanyag, repülő műszaki anyag. Ezeknek döntő jelentősége van a harc feladatok sikeres végrehajtása szempontjából.

A felderítő repülőszázad ellátásáért, az összefegyvernemi hadseregnek történő átadásig a Csapatrepülő Parancsnokság a felelős, utána ezt a felelősséget a hadsereg veszi át.

A hadseregrepülő, így többek között a felderítő repülőszázad ellátására a hadsereg ello. dd. szervezetében csapatrepülő ello. szd. található. Ez az alegység tárolja, szállítja a hadseregszintű repülő-hajtó- és egyéb szakanyag készleteket. A hadsereghadtápfőnök az itt levő készletekkel tudja az ellátási felelősségét biztosítani a hadseregrepülő irányába.

A hadsereg ello. dd.-ben 2-3, a KHEL ello. dd.-ban szintén 2-3 napi készlet van, a fre. szd. „MK”-e 2-3 napi harctevékenységet biztosít. Ez összesen 6-10 napi készlet, ami elegendő egy támadó hadművelet időszakára.

A felderítő repülőszázad ellátásában is a szakaszos ellátás elve érvényesül, az anyagi készlet a felhasználóhoz ellátási szakaszokon, tagozatokon keresztül jut el. Ez az összefegyvernemi egységeknél hosszú láncolat KHEL-HDS-hdt.-dd.-z.-szd. ellátási szakaszok. A felderítő repülőszázad esetében ez a láncolat jóval rövidebb, kimarad a hdt., dd., z., ellátási szakasz, sőt gyakori lehet – a települési távolság miatt – a HDS ellátási tagozat kimaradása, az anyag a KHEL ello. dd.-tól közvetlenül kerülhet a fre. szd.-hoz.

A felderítő repülőszázad anyagszükséglete, fogyása:

Mivel az 5. HDS alárendeltségében a felderítő század a jelenlegi harci technikával viszonylag új hadrendi elem, ezért a harctevékenysége napj anyagszükséglete még nem határozható meg biztosan. Kevés a gyakorlati tapasztalat, és azok is ellentmondások. Az anyagszükségletet alapvetően a bevetések száma és a feladat határozza meg.

Már a bevetések tekintetében sincs egy stabil álláspont, legtöbbször a napi átlag 2 bevetés szerepel, de van olyan irodalom, amelyik 2-3 vagy annál többet is megjelöl. De ezek csak átlagszámok. A támadó hadművelet közelebbi feladatának időszakában több, napi 3-4, a távolabbi feladat időszakában kevesebb, napi 1-2 bevetéssel lehet számolni.

A másik meghatározó tényező a feladat jellege. A feladat jellegétől függ a bevetésenkénti anyagfogyás nagysága. Nem mindegy, hogy útvonal vagy objektum felderítési, légi fényképezési légvédelmi vadász vagy felderítő-csapásmérő feladatot hajtanak végre. A feladattól függően más és más a repülőlőszer, rakéta és hajtóanyag felhasználás. A repülő-hajtóanyag felhasználásra bevetésenként 0,7-0,8 javadalmazást lehet számolni. Így a napi átlagfogyás 2-3 bevetés esetén 1,6-2,4 javadalmazás lehet. Ez tonnában 90-140, kritikus napokon a 120-180 tonnát is elérheti (GRÁNIT-85).

A repülőlőszer, rakétafogyás a feladatok függvényében sokkal változatosabb lehet, egy bevetésre elérheti az 1 javadalmazást is, de a felderítési feladat esetén még a 0,4 jav. sem valószínű, hogy elfogy. Várhatóan ez utóbbi lesz a gyakoribb, mivel a század alaprendeltesége légi felderítés útján adatszolgáltatás az ellenségről. Ennek sikeres teljesítése érdekében lehetőleg el fogja kerülni a légi harcot, csapást is csak a legfontosabb célokra vált ki. Átlagosan, bevetésenként ezekből az anyagokból 0,4-0,5 jav. fogyással számolhatunk. Így a napi fogyás 1-2 javadalmazás re. lőszer. és rakéta, kritikus napokon 1,5-2,5 jav. *Ez tonnában:*

	Átlagos napon:	Kritikus napon:
Re. lőszer	5-10 t	5-15 t
Rakéta IR	50-100 t	70-120 t
NIR	<u>40-80 t</u>	<u>60-100 t</u>
Összesen:	95-190 t	135-235 t

Egyéb szilárd anyagfogyás 10-12 t naponta. A gépjármű-hajtóanyagból viszonylag kevés fogyással kell számolni, mivel egy támadó hadművelet alatt csak 2-3 esetben kell áttelepülnie, a kis szállítókapaicitás miatt az utánszállításba az előljáró nem tudja bevonni. Alapvetően a repülőtér működését, a repülőalegység tevékenységét biztosító eszközök igénybevitelével kell számolni. Így a gépjármű hajtóanyag várható napi átlag fogyása 0,3 jav., 4-5 t.

A fenti számvetésnek megfelelően naponta szilárd anyagszükséglet átlagosan mintegy 100-200 t, kritikus napon 150-250 t, folyékony anyag átlagosan mintegy 100-140 t, kritikus napon 130-190 t.

Az anyagellátás forrásai honi területen:

- az alaprepülőtéri készletek;
- központhadtáp raktárak;
- termelőüzemek;
- más repülőterek (re. hajtóanyag), ha a gép ott száll le.

Honi területen kívül:

- HDS ello. dd.;
- KHEL ello. dd.;
- honi területről érkező közvetlen szállítmányokból (KÁ-ról, anyagbiztosítási repülőtérről);
- zsákmányanyag (külön engedéllyel lehet csak felhasználni);
- helyi beszerzés (élelmezési anyag, tüzelőanyag stb.).

Az anyagok utánszállítása:

A szükséges utánszállítást jelentősen befolyásolja az a tény, hogy a fre. szd. szállító

alegységének szállítókapacitása a szükséglethez képest rendkívül kicsi. A szállítóeszközök alapvetően csak a közvetlen kiszolgálásra elegendők. Így feltétlen szükséges, hogy az előjáró szállítsa ki a repülő-hajtóanyagot teljes egészében, a repülőlőszer és rakéta szükségletnek legalább a felét. A honi területen a központhadtáp nagyobb arányban vasúton, Ká-ra szállít. Honi területen kívül a HDS vagy a KHEL ello. dd., CSR ello. szd.-ra - attól függően, hogy melyikhez települ közelebb - közúton szállítja ki a szükséges készleteket.

A repülőlőszer és rakéta gyors utánszállítása érdekében az előjáró légi utánszállítást is alkalmazni fogja az ello. dd.-ból vagy közvetlenül a hátországból. Ez utóbbi esetben a szállítmány anyagbiztosítási repülőterre érkezik, ahonnan a századnak kell átvenni az anyagot. A többi anyagszükséglet - gépjármű-hajtóanyag és egyéb szilárd anyag - utánszállítására a fre. szd. szállító alegységei képesek, ezért az előjáró valószínűleg bevonja vételezésére.

Feltétlenül az előjáró segítsége szükséges az áttelepülés végrehajtásához, amikor is egy időben kell biztosítani - rövid ideig - az új és régi repülőtéren a repülési feladatokhoz szükséges anyagi készleteket, egészségügyi ellátást.

A század részére esedékes anyagutánpótlást az előjáró az új repülőterre kell, hogy kiszállítsa, amire a századhadtáp rátelepül. Meg kell szervezni a régi repülőtéren maradt anyagi készletek több fordulóval történő átszállítását.

Ebben az időszakban a századhadtápot feltétlenül meg kell erősíteni nemcsak szállítóeszközökkel, hanem repülő-üzemanyagtöltő eszközökkel is, mert egy időben két repülőtéren a századhadtáp nem képes a repülő-hajtóanyag utántöltésére.

Ellátás a repülőtéren:

A repülőterre utánszállított anyag átvételével az anyagellátás nem fejeződik be, sőt ezután kezdődik a századhadtáp igazi munkája. A repülőlőszer és rakéta útját nem ismertetem, mert annak csak a szállítási része hadtápfeladat.

A repülő-hajtóanyag minőségi ellenőrzése a hadtápbiztosítás egyik nagyon fontos mozzanata. Nem engedhető meg, hogy repülőgépet, repülőgép-vezetőt a rossz minőségű (szennyezett) hajtóanyag miatt veszítsünk el. A repülő-hajtóanyag bevizsgálva, minőségi bizonylattal érkezik a központi, illetve a hadsereg raktárakból. Ettől függetlenül a tartályban tárolt anyagokból, a kiadás előtt a századnál laboratóriumi minőségi vizsgálat szükséges (lobbanáspont, desztillációs próba, sűrűség, viszkozitás stb.). A töltő gépjárművekben levő hajtóanyagot közvetlen feltöltés előtt vizuálisan kell ellenőrizni (szín, víztartalom, mechanikai szennyeződés, fajsúly). A laboratóriumi vizsgálatot, a rendszeresített PL-2M tábori laboratóriumban kell elvégezni. Természetesen igénybe vehető és igénybe is kell venni a repülőtéren található stacionér laboratórium eszközeit.

A repülés biztonsága érdekében a töltőkocsik felkészítésére, a szűrők tisztítására háborús körülmények között is kiemelt figyelmet kell fordítani. A század állományában rendszeresített repülő-üzemanyagtöltő gépjárművekkel egyszerre 25-40 t keraszin tölthető fel, ami csak igen szűken felel meg az egyszeri századbevetés repülő-hajtóanyag szükségletének. Ez kritikus napon elérheti a 45 tonnát. Honi területen, ahol CZT rendszer is van, ez nem jelent gondot, de más repülőtéren, vagy a CZT rendszer meghibásodása esetén a repülő-hajtóanyag utántöltése feszültséget fog okozni. A töltő gépjárművek kb. 30-40 perc alatt képesek a tartályban levő hajtóanyagot a repülőgépekbe tölteni,

de ha ez kevés a század repülőgépeinek bevetés utáni feltöltésére, akkor ez az idő – a töltő gépjárművek újratöltése miatt – jelentősen nő. Ha a feladatot századkötelékben vagy rövid időközönként indított rajkötelékben hajtják végre, akkor a repülő-hajtóanyag utántöltésének szűk kapacitása miatt a harcfeladat végrehajtásában kritikus helyzet állhat elő.

A rakéta és lőszer betöltésének, függesztésének időszükséglete is jelentős, szállítása pedig kiemelt fontosságú. Erre vonatkozóan még nem áll rendelkezésre sem számított, sem mért adat. Ezeknek a kérdéseknek a kimunkálása, gyakorlatban történő bemérését az együttműködés érdekében fontos feladatnak tartom az elkövetkezendő időben.

Az élelmezési ellátást az élelmezési ellátó raj végzi. A főzés repülőtér körzetében települő tábori konyhákön általános és hajózó norma szerint történik, a készételt onnan kell kiszállítani háti éthordókban – települési csoportoknak megfelelően – 2-3 élelmezési ellátópontra és a startétkezőbe.

Az ellátópontra az étel kiszállítását az alegységparancsnokok szervezik meg, az alegység szolgálatvezető vezetésével hajtják végre. A starthelyekre – a hajózók és a repülés közvetlen kiszolgálásban részt vevők részére – a készétel kiszállítása, kiosztása a repülési feladatok hadtápbiztosításának közvetlen irányítására naponta kijelölt hadtápösszekötő tiszt, tiszthelyettes felelősségével történik. A startétkezőben a hajózó étkezde beosztott állománya végzi el az étel melegen tartását, kiosztását, a hajózó állomány részére a főétkezések közötti büfé jellegű étkeztetést.

A mozgókonyhák száma lehetővé teszi a kettő – általános és hajózó – norma szerinti főzést, de a helyzettől függően főzhetnek csak egy, az általános norma szerint is. A hajózók részére az általános norma szerint elkészített ételt a főétkezések és a pótlékkal pótlékolják. Mind a két változat elfogadható, az adott helyzettől függően erről – a hadtápfőnök javaslatát figyelembe véve – a parancsnok dönt.

4. Egészségügyi biztosítás:

Mivel a század a peremvonaltól távol települ, a várható napi átlagveszteség 2-3% (15-20 fő). A veszteség nagyobb része az ellenség légi támadása során keletkezik, ilyenkor 6-8%-os (40-60 fő), vagy ettől is nagyobb veszteséggel kell számolni. Sajátos, hogy a hajózó állomány egészségügyi vesztesége a repülőtéren kívül lesz nagyobb, ahol ők is bekerülnek az összefegyvernemi hadsereg ellátási rendszerébe. A századsegélyhely szervezetében 3 fő orvos van, az egy órai első orvosi segély kapacitás 9 fő, napi 60-90 fő.

Tehát – hagyományos fegyverek alkalmazása esetén – a várható egészségügyi veszteség ellátásra képesek még a kritikus napon is. A századsegélynek sebesültkiűrtő alegység nincs szervezve. Így a repülőtéren keletkezett sérültek összegyűjtésében jelentős szerepe lesz a nem szervezetszerű sebesültvivőknek. Ők fogják a sérülteket, az alegységparancsnokok irányításával a repülőtéren a kijelölt sebesültgyűjtő helyekre összegyűjteni, ahonnan a segélyhely szakállománya szállítja majd a gépjárművel a segélyhelyre. Sebesültszállító kapacitás egy fordulóval 10 fő, ezért a tömeges sérülés esetén ki kell egészíteni 2-3 általános rendeltetésű szállítóeszközzel is. A sérülteket saját szállítóeszközeikkel kell szállítani honi területen a kijelölt kórházakba, azon túl az egészségügyi ezred kórházaiba.

A hajózó állomány pótlása, mivel csak kevesen alkalmasak repülőgép-vezetőnek – viszonylag sok időt vesz igénybe kiképzésük –, nem könnyű feladat. Ezért biztosítani kell, hogy a sérült hajózók minél hamarabb visszatérhessenek egészségesen az alakula-

tukhoz. A sérült hajózókat a legrövidebb időn belül kórházba és lehetőleg repülőorvosi kórházba kell szállítani. Ehhez – ha szükséges – légi szállítóeszközt is igénybe kell venni. Helikopterekkel meg kell szervezni hadseregszinten a kutató-mentő szolgálatot, aminek feladata a sérült hajózók felkutatása, elsősegély után kórházba szállítása.

A repülési feladatok közvetlen egészségügyi biztosítására a starton startorvosi rendelőt kell működtetni egy orvossal és egy egészségügyi katonával (gk. vezető), egy sebesültszállító gépjárművel. A napi repülési feladatok megkezdése előtt az orvos a starton végrehajtja a hajózók repülés előtti orvosi vizsgálatát, és megállapítja azok egészségügyi alkalmasságát a repülési feladatra. A nap folyamán a startorvos első orvosi segílyt nyújt a sérülten visszaérkező hajózók és a starton keletkezett sérültek részére. Folyamatosan figyelemmel kíséri a hajózók egészségügyi állapotát, pihenését, étkezését. Részt vesz a repülőteret ért csapás következményeinek egészségügyi felszámolásában.

5. *Hadtáp vezetése:*

A hadtápalegységeket a századparancsnok hadtáphelyettese irányítja. A vezetés megvalósításához vezetési csoport települ a század vezetési pontja közelében. Mivel a hadtáptörzs kis létszámú, így a parancsnok hadtáphelyettes vezetése az alegységek felé közvetlenebb, operatívabb. A hadtápbiztosításra naponta készít tervet, „Munkatérkép”-en és füzetben. A munkatérképet folyamatosan több napig vezeti. A hadtápbiztosítási terv elkészítéséhez, a hadtáppal szembeni követelményeket a század parancsnoka határozza meg.

Ezek tartalma a következő:

- a készenlét ideje a repülő harctevékenység végrehajtására;
- a hajózó állomány ellátásával kapcsolatos időpontok (orvosi vizsgálat, étkezés);
- áttelepülés esetén az új repülőtéren a fogadókészség elérésének ideje;
- a repülő harcbevetések száma, jellege, időtartama, a hajtóanyag-fogyás számításához.

A PK HTPH javaslata alapján a parancsnok dönt az alábbi kérdésekben:

- az alegységek településének rendje a repülőtéren és körzetében;
- az áttelepülés rendje, az új repülőtéren a fogadókészség elérésének, a régi repülőtéren a fogadókészség fenntartásának ideje;
- az anyagellátás alapvető rendszabályai (étkezés rendje, ideje, orvosi vizsgálat időpontja stb.);
- a hadtápellátásra megerősítésül adható erők, eszközök (őrzés-védelemre stb.);
- a hadtápvezetési csoport települési helye.

A hadtápfőnök a feladatokat szóban határozza meg az alegységek részére, amit rögzít a munkafüzetében. A hadtápbiztosítás végrehajtását a szolgálatiág-vezetők útján irányítja. A szolgálatiág-vezetők, az üzemanyag szolgálat kivételével tiszthelyettesek.

Az üzemanyagszolgálat-vezető – az üzemanyag-ellátás volumene, jelentősége miatt – tisztt. Az egészségügyi biztosítást egészségügyi szolgálatfőnök, orvos tisztt irányítja, szervezi. A segélyhelyen az egészségügyi ellátást segélyhelyparancsnok orvos tisztt vezeti, a hajózó állomány egészségügyi ellátására repülést biztosító orvos tisztt van szervezve.

A repülő harctevékenység közvetlen hadtápbiztosítását a starton hadtápösszekötő tisztt vagy tiszthelyettes irányítja, naponkénti váltással. Feladata, hogy szervezze – a repülési tevékenységhez igazodva, a parancsnok által meghatározott időben – a starton

levő személyi állomány ellátását, étkeztetését, intézkedjen a kiürült töltő gépjárművek újrafeltöltésére, a különböző ruházati anyagok szükség szerinti biztosítására (sátor, tiszta, száraz ruha stb.), a repüléssel összefüggő szállítási feladatok végrehajtására, különös tekintettel a rakéta, lőszer, repülő-hajtóanyag repülőgépekhez történő szállítására. A feladat végrehajtásához a starton, a szolgálat idejére alárendeltségébe kerül egy élelemelő látó raj és szállító alegység. Az operativitás, gyorsaság érdekében közvetlen összeköttetése kell hogy legyen a parancsnok hadtáphelyettesével és az ügyeletes mérnökkel.

A felderítő repülőszázad harctevékenysége hadtápbiztosításának eddigi gyakorlati tapasztalatait, elméleti következtetéseit ennyiben kívánom összefoglalni és cikk formájában közreadni.

Összességében megállapítható, hogy a korszerű harci technikával felszerelt felderítő repülőszázad jelenlegi hadtápszervezete alkalmas a harctevékenység közvetlen hadtápbiztosítására. A folyamatos anyag-utánszállításra, mozgókészlettel történő áttelepülésre azonban csak az előljáró hadtáptagozat nagy arányú segítségével képes. Ez korlátozza a század hatékony földi manőverező képességét, veszélyezteti a folyamatos anyagi biztosítást.

Szakácsképzés helyzete a Magyar Néphadseregben

Széli Ferenc alezredes

A Magyar Néphadsereg ételmezési szolgálatának feladata, a néphadsereg személyi állományának jó minőségű, a korszerű táplálkozásélettani követelményeknek megfelelő mennyiségű és összetételű ételekkel való ellátása. Az étkeztetés kulturált körülmények közötti megszervezése, laktanyai elhelyezésben és tábori körülmények között egyaránt.

Az ételmezési ellátás színvonalát, minőségét egyidejűleg több tényező határozza meg. Ezek közül a legfontosabbak:

- az ételmezési norma pénzértéke;
- a szezonáras ételkészítési árak szintjének változásai;
- az ételkészítési árak alakulása;
- az ételmezés tárgyi feltételeinek (konyha, étterem felszereltségének) színvonala;
- az ételmezési szolgálatban dolgozók, ezen belül is legnagyobb mértékben a szakácsok szakképzettségének színvonala.

A következőkben a ételmezés minőségét legjobban befolyásoló szakemberek, a szakácsok képzésének helyzetével kívánok foglalkozni.

A csapatoknál a szükséges létszám hiánya miatt nem lehet biztosítani az állománytáblában rendszeresített szokásos beosztások feltöltését, mert a bevonult újoncok között nincs elég szakács szakmunkás. Tovább kell növelni a sorkatonai szakácsszükségletet, hogy a rendszeresített polgári szakács helyek egy részét is sorkatonai szakácsokkal kell feltölteni a polgári szakácsok hiánya miatt.

A sorkatonai szakács szükséglet biztosítása érdekében már a néphadsereg fejlesztésének kezdetén megszervezték a szakács tanfolyamot, először három, majd később – a tizenhét hónapos sorkatonai szolgálat bevezetésétől – kéthónapos időtartamban. A szakács tanfolyam különböző hadtáptintézetek kereteiben működött, jelenleg a Hadtáptervező Központ szervezetében végzi feladatát.

A tanfolyamrendszerű szakácsképzés alapkonceptiója az volt, hogy a csapatokhoz szakács beosztásba azokra az állománytáblában biztosított szakács helyekre, amelyekre szakképzett szakácsot nem tudnak biztosítani, a rokon szakmájukat – cukrászt, henteset, felszolgálót, péket – oszthatnak be és ezeket vezénylik szakács tanfolyamra. A tanfolyamon csak a legszükségesebb elméleti ismeretekre építve nagy óraszámú gyakorlati ételkészítést tanulnak és felügyelet mellett tankonyhán, üzemi konyhán és tábori konyhán gyakorolják a főzést.

A tanfolyam eredményes elvégzése után csapataikhoz visszatérve beosztott szakácsként – fokozott irányítás és ellenőrzés mellett – képesek feladataikat megfelelően ellátni.

Ez a rendszer, mint a szakácsképzés egyik formája, napjainkban is funkcionál. *Ennek a rendszernek azonban a hiánypótló célszerűsége mellett több hátránya is van, ezek:*

- mivel beosztásban levő sorkatonákat kell a tanfolyamra vezényelni, a tanfolyam idejére hiányoznak a beosztásukból, csökkentve a különben is szűkös szakács állomány létszámát;

- előfordul, hogy szakács helyre még rokon szakmájú sorkatonát sem tudnak tenni, így minden előképzettség nélkül kerül tanfolyamra;

- a tanfolyam rövid időtartama alatt csak a legalapvetőbb ismereteket sajátíthatják el, csak a hadseregben leggyakrabban készített ételek elkészítését ismerhetik meg;

- az élelmezési előképzettség nélkül tanfolyamra került katonák felkészültsége csak a minimális követelményeknek felel meg, amit a beosztásában a munka folyamatában kell bővíteni a vezető szakácsoknak.

Míndezen körülményeket figyelembe véve kezdeményezte az MN élelmezési szolgálat vezetése, egy hosszabb időtartamú, alaposabb képzést adó tanfolyam szervezését a sorállományúak számára, olyan beiskolázási rendszerrel, ami nem terheli a csapatok szakács állományát a tanfolyam ideje alatt.

A képzési forma megtervezésénél figyelembe vették a sorállomány általános kiképzési rendszerét és a szakácsképzés idejét egy kiképzési időszakban határozták meg. A háromszor nyolchónapos rendszerben egy hónap alapkiképzés és hat hónap szakács szakkiképzés, majd a háromszor hathónapos rendszerben egy hónap alapkiképzés és öt hónap szakkiképzés.

A tanfolyam a Hadtáp Kiképző Központ szervezetében levő szakácsképző századnál kerül megtartásra, minden kiképzési időszakban. A tanfolyamra közvetlenül a polgári életből vonulnak be az újoncok a minisztérium által biztosított létszámkeretre, kiképzési időszakonként ötven fő.

A hathónapos tanfolyamra is lehetőleg a rokonszakmával rendelkezőket hívják be, azonban itt már tágabban értelmezve a rokon szakmát, így az élelmiszeripar különböző ágaiban – tejipar, húsipar, konzervipar, tésztaipar stb. – szakképesítést szerzett fiatalok is kerülnek a hathónapos szakácstanfolyamra behívásra.

A tanfolyam tananyagát úgy állították össze, hogy tartalmazza mindazon szakmai tantárgyakat, amelyeket a polgári szakács szakmunkásképző iskolák tantervei, így az élelmiszer ismeretet, vendéglátó ismereteket, ételkészítési ismereteket. Ezeket a tantárgyakat teljes terjedelmében oktatják is, de természetesen kevesebb óraszámában, mint a szakmunkás iskolákban. Ezenkívül tanulnak katonai élelmezési ismereteket, táborigyelmeztetési és gyakorlati főzést, tankonyhán, legénységi konyhán és mozgókonyhán.

Az oktatást a Hadtáp Kiképző Központ szakképzett, nagy gyakorlati tapasztalatokkal rendelkező katonai és polgári oktatói végzik, akik a kiképzési idő alatt felkészítik a tanfolyamon részt vevőket a beosztott szakács feladatainak ellátására, laktanyai és táborigyelmeztetési körülmények között egyaránt.

Természetesen a hathónapos képzés is alapozó képzésnek tekinthető, amit a csapatoknál a hadtápkiképzés keretében és a mindennapok gyakorlatában tovább kell folytatni. Ez a feladata a csapatkonyhákhoz rendszeresített polgári oktató főszakácsoknak és a szakképzett sor- és tiszthelyettes állományú főszakácsoknak, élelmezési ellátó rajpa-

rancsnokoknak. Így a körültekintő állományváltással biztosítható, hogy a szakács állománynak csak egyharmada legyen kezdő, természetesen ott, ahol a rendszeresített szakács létszám ezt lehetővé teszi.

A Honvédelmi Minisztérium és a Belkereskedelmi Minisztérium között létrejött megállapodás alapján a hathónapos szakácstanfolyamot végzett állománynak a csapatoknál eltöltött időt beszámítják oktatásban töltött gyakorlati munkának és a sorkatonai szolgálatuk letöltése után a budapesti „Rózsa Ferenc” Vendéglátóipari Szakmunkás Iskolában jelentkezhetnek tanfolyam nélküli szakács szakmunkásvizsgára és amennyiben a vizsgán megfelelnek, polgári szakács szakmunkás bizonyítványt kaphatnak.

Ez a lehetőség azoknál, akik meg akarják szerezni a szakács szakmunkás bizonyítványt, nyilvánvalóan ösztönző a szakma gyakorlati és elméleti ismereteinek minél jobb elsajátítására, az pedig hozzájárulhat ahhoz, hogy jó minőségű ételeket állítsanak elő a személyi állomány részére.

Az előzőekből megállapítható, hogy a sorállományú szakácsok mintegy egyharmada mindenkor kezdőnek tekinthető, akik fokozott szakmai ellenőrzést és folyamatos oktatást igényelnek, annak érdekében, hogy mindennapi munkájukat jó színvonalon tudják elvégezni. Ehhez azonban szükséges, hogy az ételkészítést szervező, irányító főszakács, ételmezési ellátó rajparancsnok tiszthelyettesi állomány szakmailag jól képzett, kellő gyakorlati tapasztalattal rendelkező ételmezési szakemberekből álljon.

Ennek biztosítása érdekében hozta létre a hadsereg vezetése a Hadtáp Kiképző Központ bázisán az MN Ételmezési Tiszthelyettes- és Szakmunkásképző Iskolát. Az iskola feladatának szabták, hogy négyéves képzési időben olyan tiszthelyetteseket képezzen a hadsereg számára, akiknek elméleti és gyakorlati felkészültsége biztosítja a főszakács, ételmezési ellátó rajparancsnok feladatainak megfelelő színvonalú végrehajtását, továbbá legyenek képesek a beosztott szakács állomány szakmai irányítására, továbbképzése szervezésére, végrehajtására.

A négyéves ételmezési tiszthelyettes iskolába 8 általános iskolát végzett tizennégy éves gyereket iskoláznak be, így ezek ugyanabban az életkorban tanulják szakmájukat, mint a polgári életben a szakmunkás iskolákban, amikor a legfogékonyabbak az új ismeretek befogadására.

Az iskola tananyagát úgy állították össze, hogy teljes egészében tartalmazza a polgári szakács szakmunkásképző iskola tananyagát és azon felül az ételmezési tiszthelyettesi beosztás ellátásához szükséges ismereteket adó tananyagot. A szakács szakmunkásképzés idejének ötven százaléka gyakorlati képzés, ami részben tankonyhán, részben kijelölt katonai szervezetek konyháin realizálódik. Így a négy év során megszerzik mindazon ismereteket, amelyek főszakács beosztásuk eredményes ellátásához szükségesek.

Az ételmezés színvonalának folyamatos növelési igénye, az ehhez szükséges ismeretek bővülése, valamint a négyéves tiszthelyettesképzés középszintűre emelése indokoltá tette, hogy az ételmezési tiszthelyettesképzést is szakközépszintűre emeljék.

1987. szeptember 1-jével az MN Ételmezési Tiszthelyettes- és Szakmunkásképző Iskolából megalakult az MN Ételmezési Tiszthelyettesképző Szakközépszintű Iskola és megkezdte az első szakközépszintű évfolyam oktatását.

A szakács szakmunkásképzéssel egybekötött ételmezési tiszthelyettesképzést már megkezdett osztályok a képzést a régi rend szerint fejezik be és ez a képzési forma megszűnik.

Az élelmezési tiszthelyettesek szerteágazó feladatait figyelembe véve, ezekre a feladatokra való felkészítést legjobban a vendéglátóipari szakközépiskola tananyaga szolgáltatja. Az élelmezési tiszthelyetteseknek csak kisebb része dolgozik mint főszakács, nagyobb része más élelmezési beosztásokban, mint raktárvezető, beszerző, étkezdevezető és önálló alegység élelmezési szolgálatvezető látja el feladatát. A vendéglátóipari szakközépiskola tananyaga a középiskolai közismereti tantárgyak mellett biztosítja a szakács, cukrász és felszolgáló ismeretek elsajátítását, tehát komplexebb felkészítést biztosít a leendő tiszthelyettesek számára, mint a szakács szakmunkásképzés.

Az élelmezési tiszthelyettes, mint élelmezési vezető kell, hogy ismerje a szakma minden ágazatát, hogy minden élelmezési beosztásban kellő szakismerettel hatékonyan tudjon dolgozni, beosztottait irányítani, ellenőrizni és továbbképezni.

A szakközépiskola elvégzése után a hallgatók képesítő érettségi vizsgát és tiszthelyettesi kibocsátó vizsgát tesznek. A legjobbak kérhetik felvételüket a Zalka Máté Katonai Műszaki Főiskola hadtáp tagozatára, ahol élelmezési tisztek lehetnek. A csapatokhoz élelmezési szakbeosztásba helyezett tiszthelyettesek pedig az élelmezés minden területéről szerzett ismeretek birtokában jól felkészült vezetői lehetnek az élelmezési szolgálat különböző szakterületeinek.

A Magyar Néphadseregben kialakított szakács és élelmezési tiszthelyettes (főszakács) képzési rendszer biztosítja a résztvevőknek a korszerű, beosztásukhoz szükséges, elméleti és gyakorlati ismeretek elsajátítását, és az egymásra épülő képzésben való kiemelkedő eredmények elérése esetén a feljebb jutást a szakképzésben és beosztásban egyaránt. A jól képzett széles körű szakmai ismeretekkel rendelkező élelmezési személyi állomány egyik legfontosabb feltétele a korszerű, az igényeket legjobban kielégítő élelmezési ellátásnak. A jelenlegi kiképzési rendszer ezt minden tekintetben biztosítja.

Csapatgazdálkodás – társadalmi tulajdonvédelem

Az anyagi fegyelem elvi és gyakorlati kérdései

S. Nagy József alezredes

Az utóbbi években ismert okok miatt, mind a népgazdaságban, mind a hadseregben, a gazdaságosságra való törekvés a tervezés és a végrehajtás szintjein is a figyelem középpontjába került. Pártunk XIII. kongresszusának határozatai és az azt követő KB-ülések állásfoglalásai a gazdálkodó szervek egyértelmű kötelezettségeként írták elő a messzemenő takarékoságot, a gazdálkodás hatékonyságának javítását.

A hadseregben folyó sajátos gazdálkodásnak is sarkalatos tételei a pénz- és az anyagi eszközök megóvása, a károk megelőzése, a helyi lehetőségek fokozottabb feltárása és más, a gazdálkodás hatékonyságát javító rendszabályok.

A gazdaságosságra való törekvés egyik nem lebecsülendő területe az anyagi eszközökben keletkező károk visszaszorítása, megelőzése érdekében kifejtett sokirányú munka. Azok az anyagi jellegű károk, hiányok, amelyek a kezelésünkre bízott javakban keletkeznek, negatívan befolyásolják gazdálkodási tevékenységünk hatékonyságát és a hiányok pótlására fordított összegek növelik a fenntartási költségeket. A központi és helyi erőfeszítések ellenére az anyagi jellegű károk, hiányok nem csökkenő, hanem inkább növekvő tendenciát mutatnak.

Különösen szembevetendő a ruházati anyagokban keletkezett károk nagysága. A csapatok és a vezető szervek minden lehetséges eszközzel és módszerrel igyekeznek visszaszorítani, csökkenteni a károkat, hiányokat, az erre irányuló munka, néha más területről von el jelentős energiát.

Az MN HÁVP alárendeltjeinél is bizottsági vizsgálatot folytattunk e célból, s a vizsgálat során több megállapítás született. Igen élesen merült fel a vizsgálat során az anyagi fegyelem kérdése a csapatoknál.

A károk, hiányok okai az elemzések során szinte mindig az anyagi fegyelem lazaságára, vagy mindenkori állapotára vezethetők vissza. Az anyagi fegyelem az utóbbi időben a csapatok mindennapi életében jelentős tényezővé lépett elő, úgy is fogalmazhatnánk, hogy divatos kifejezéssé vált. Ez természetes is, hiszen a hadsereg anyagi-technikai eszközeinek értéke egyre növekszik, a hadsereg fejlesztésére és fenntartására fordított összegek mind nagyobb volumenűek, s a szűkös gazdasági helyzetben nem engedhetjük meg javaink herdálását.

A Hátországvédelmi Parancsnokságon a közelmúltban megtartott fegyelmi értekezleten is kellő hangsúllyal vetődött fel az anyagi fegyelem kérdése. Ezen az értekezleten merült fel annak gondolata, hogy jelen helyzetben, amikor komoly erőfeszítések

folynak seregtest szerte az anyagi fegyelem javításáért, szilárdításáért, célszerű vizsgálat alá venni magát az anyagi fegyelmet mint fogalmat, tisztázni helyét, szerepét a katonai élet rendszerében, feltárni a katonai fegyelem és az anyagi fegyelem viszonyát, kapcsolatát, s hogy a helyzet javítására irányuló erőfeszítések konkrét tartalmat kapjanak, célszerű körvonalazni annak összetevőit, elemeit.

Az *anyagi fegyelem fogalmának* megközelítésénél – a vizsgálat következtetései szerint – célszerű abból kiindulni, hogy az a csapatok életének nem egy önálló területe, nem függetleníthető magától az *általános katonai fegyelemtől*, önmagában nem létezik, része egy egésznek, azaz a katonai fegyelemnek.

Az anyagi fegyelmet úgy célszerű felfogni, mint a katonai fegyelem részét, a katonai fegyelem tükröződését a katonai szervezetek gazdálkodási tevékenységében.

E megállapítások, tételek, nem elvont fogalmak, hanem a témában folytatott vizsgálatok, elemzések eredményeként levont következtetések, melyek realitását több példán keresztül is szemléltetni kívánom.

A fenti eszmefuttatást elfogadva lerögzíthetjük, hogy a katonai fegyelem mint egész és az anyagi fegyelem – mint az egész része – között szoros összefüggés van, kölcsönösen hatnak egymásra. Miben nyilvánul ez meg? Abban például, hogy azon alegységeknél, ahol a katonai fegyelem szilárd, ahol szervezetség és rend uralkodik, nem jellemző az anyagihiányok előfordulása. Ha mégis hiány mutatkozik, azt súlyos fegyelemsértésként fogják fel, szinte rendkívüli esemény számba megy, ügyet csinálnak belőle, nem siklanak el fölötte, így ez csak nagy ritkán fordulhat elő. Az ilyen alegységeknél, egységeknél, ahol a parancsnok tudatosan kézben tartja, irányítja, befolyásolja a napi életet, általában feszes a katonai fegyelem, az élet minden területén rend uralkodik, s ez tükröződik az anyagok megőrzésében, kezelésében, egyszerűen a gazdálkodásban is.

Ahol viszont ez nem így van, ahol a parancsnokok *fegyelmet*, rendet alakító, befolyásoló képessége hiányos, a rend és fegyelem csorbát szenved, ott az anyagok megővése terén is több probléma van, a katonák lopkodják egymás anyagait, felszerelési tárgyait, feltörik a katonaszekrényeket, ilyen helyen még a lakattal lezárt szekrények sem jelentenek biztonságot, az anyagok elvesztése az anyagihiányok szinte a napi élet velejárójává lesznek. Az ilyen katonai szervezeteknél a parancsnok szerepe arra korlátozódik, hogy utólag vizsgálgatja a hiányokat, kéreljések lefolytatásával köti le az idejét. Ez így passzív szerep, az események után való kullogás, melynek eredménye az anyagok nagytömegben jelentkező, sorozatos hiánya.

A fentiek azt igazolják, hogy a katonai *fegyelem* terén meglévő lazaságok, alapját képezhetik az anyagi *fegyelem* meglazulásának. Ugyanez viszont fordítva is igaz, ugyanis az anyagi *fegyelem* terén állandósult, vagy előforduló normasértések, negatív befolyást gyakorolnak az adott katonai szervezet általános katonai *fegyelmi* helyzetére.

Azt, hogy a szabályozottság, a szolgálati rend és *fegyelem* terén meglévő lazaságok, milyen mértékben hatnak vissza az anyagi *fegyelem* alakulására egy jellemző példával igazolnám. Egyik egységünknel a ruházati raktárban nagyobb hiány keletkezett, s az ezt követő vizsgálat során megállapítást nyert, hogy a nem kellő szabályozottság, a szolgálati *fegyelem* megsértése következtében az egységügyeletésnél nem tartják be a kulcsdobozok felvételezésének nyilvántartására vonatkozó előírásokat, a kulcsdobozokat illetékteleneknek is kiadják, a raktárakba történő belépések szabályait nem tartják be, a lak-tanyából történő anyagkiszállításoknál az ellenőrzést a szolgálati közegek elmulasztják.

Még az is előfordult, hogy a parancsnok által leltározásra kiadott parancsot nem hajtották végre, s mivel a végrehajtást senki nem kérte számon, észre sem vették, hogy pl. a ruházati raktárt nem leltározták.

A fentiekkel azt kívántam érzékeltetni, hogy a csapatoknál uralkodó *erkölcsi-fegyelmi állapot, az igényesség a követelménytámasztás adott szintje, egyik meghatározó tényezője az anyagi fegyelemnek.*

Az anyagi fegyelem alakulásának *másik meghatározó tényezője* az anyagi szolgálatok tevékenysége, társadalmi tulajdon védelme érdekében kifejtett munkájuk, gyűjtőnéven az *egység gazdálkodási, számadási rendje.*

Mint az anyagi fegyelem másik meghatározó tényezőjét célszerű a csapatok gazdálkodási, számadási rendjét is vizsgálni, elemezni. Előjáróban leszögezhetjük, hogy a *gazdálkodási, számadási rend a csapatok kezelésében levő anyagi, technikai és pénzeszközök beszerzésére, felhasználására, nyilvántartására és elszámolására vonatkozó átfogó szabályozók betartásának, érvényesülésének mindenkor helyzete, állapota.*

Vizsgálatához, alakításához, befolyásolásához ismerni szükséges annak elemeit, összetevőit, melyek egy változatban *a következők lehetnek:*

- az anyagnyilvántartások naprakészsége, pontossága;
- az anyagmozgatások szabályozottsága, okmányolása, a bizonylati fegyelen betartása;
- az anyagok személyhez kötése;
- az anyagok tárolásának, megővésének, karbantartásának előírás szerinti végrehajtása;
- az anyagok beszállítása, átvétele, kiadása szabályainak betartása;
- a konyhán fel nem használt anyagok okmányolásának, visszavételezésének végrehajtása;
- a készletekkel történő elszámoltatás rendszeressége;
- az ellenőrzési kötelemények teljesítése;
- a káreljárások időben történő lefolytatása.

Az anyagi szolgálatok vezető állományának a fenti elemek helyzetére, állapotára kell a figyelmét pontosítani és erről az oldalról kell az anyagi fegyelem alapjait megteremteni, illetve erősíteni. A gazdálkodási, számadási rend felsorolt összetevőinek ugyanis komoly szerepük van az anyagi fegyelem alakulásában. Csak néhány elemét emelném ki a szemléltetés kedvéért.

Egyik lényeges eleme a nyilvántartások állapota, naprakészsége. Enélkül nincs tisztánlátás, nem lehet eligazodni az anyagi helyzetben. Ezt igazolja egyik önálló zászlóaljunk példája, ahol a ruházati nyilvántartások vezetésének elhanyagolása miatt, a századparancsnokok hónapokon keresztül nem tudták, hogy milyen készletek terhelik őket, mennyi anyaggal rendelkeznek, így nem tudták ellenőrzési kötelezettségeiket teljesíteni sem. Ennek az eredménye nagyszámú hiány volt. Ugyanennél a zászlóaljnál a raktárnyilvántartás is elhanyagolt volt, s ott is komoly hiányok keletkeztek. Az utóbbi időszakban, amikor a katonák részére kiadott ruházati anyagokat az egység összkészletéből kiadásba helyezik, s az állomány átcsoportosítására, (áthelyezésére, vezénylésére) vonatkozó egységparancsnok az anyagváltozást előidéző okmányok részévé váltak, a nyilvántartások naprakész és pontos vezetésének a korábbiakhoz viszonyítva lényegesen nagyobb jelentősége lett. A gyakorlat azt igazolja, hogy ezzel a nyilvántartási módszerrel nehezebbé vált a csapatok elszámoltatása, s nagyobb a hibalehetőség.

Hasonló jelentősége van az anyagmozgások szabályozottságának, az okmányolásnak, a bizonylati fegyelem betartásának. Egyik egységnél a ruházati raktár vezetője minden okmányolás nélkül adta át a csereraktárnak a mosatásba, tisztításba küldendő ruházati anyagokat. Ez hosszabb időn keresztül nem jelentett problémát, míg egy alkalommal, a csereraktárban keletkezett hiány pótlására használták fel az okmány nélkül átadott anyagokat, s mivel a ruházati raktárvezető ezt bizonyítani nem tudta, viselte a szabálytalan anyagátadásért az anyagi felelősséget.

Nem elhanyagolható az anyagok beszállítása, átvétele, kiadása szabályainak betartása sem. Ha ezeket elmulasztjuk, a visszaélés melegágyát teremtjük meg vele, ugyanis azokból az anyagokból, melyekből rendszeresen ismétlődik a beszerzés (pl. a romlandó élelmiszerek) ha a raktárban többletet képeznek, a városban vételezett mennyiséget a képzett többletnek megfelelő mértékben be sem kell a laktanyába szállítani, mód van annak saját zsebre történő értékesítésére anélkül, hogy a készletben hiányt észlelnénk. Ezért is kell rendszeresen ellenőrizni a beszerzett anyagok beszállításakor azok mennyiségét és minőségét.

Ugyanis visszaélésre ad lehetőséget az is, ha nem fordítunk gondot a konyhán fel nem használt anyagok okmányolására, visszavételezésére, illetve a kiadott élelmiszerek felhasználásának ellenőrzésére. Egyik egységnél a szakácsok rendszeresen dézsmálták az ételkészítésre kiadott anyagokat, s azokat a laktanyából igen furfangos módon szállították ki. A szolgálat felelős vezetői – a leleplezést követően – arra hivatkoztak, hogy ugyan kinek jutott volna eszébe, hogy az ételmaradékos hordó alján keresse a lopott ételmet, s erre való hivatkozással akarták felelősségüket elhárítani. A mulasztást viszont akkor követték el, amikor nem gondoskodtak a konyhára kiadott élelmiszerek felhasználásának rendszeres ellenőrzéséről, illetve a megmaradt élelmiszerek okmányolásáról, visszavételezéséről. Ezzel teremtették meg a feltételeket a visszaéléshez, a laktanyából történő kiszállítása a lopott anyagoknak már részletkérdés volt.

A gazdálkodási, számadási rend mindenkor helyzetének egyik legfontosabb tényezője az *ellenőrzési kötelek* teljesítésének rendszeressége. Az élet azt igazolja, hogy amelyik egységnél szabályozottság, rend van valamennyi területen, ott a különböző szolgálati személyek végrehajtják az előírt ellenőrzési köteleket. Ezen egységeknél az anyagi fegyelem terén is rend van, az anyagok kezelése megbízható, hiányok csak elvétve fordulnak elő. Ahol viszont a kötelező ellenőrzéseket nem, vagy hanyagul teljesítik, ott az anyaghiányok szinte a napi élet velejárói. A különböző károk vizsgálatánál, szinte minden esetben kimutatható az ellenőrzések elmulasztása. Sajnos az olyan esetek sem mennek ritkaság számba, amikor látszólag teljesítik az ellenőrzési köteleket, dokumentálják is azokat és éveken keresztül úgy alakul a helyzet, hogy nem mutatkoznak hiányok. Az előjáró szervek is ennek megfelelően kezelik az adott katonai szervezetet, hajlamosá válnak az olyan ellenőrzésre, hogy itt ugyanis rend van, nem szükséges a dolgok mélyére nézni, hiszen évek óta nem voltak hiányok. A meglepetés akkor következik be, ha valamelyik raktárvezetői, vagy szolgálatfőnöki beosztásban váltásra kerül sor, vagy átalárendelés következtében, átfogó ellenőrzést hajtanak végre. Ilyen esetekben általában az átvevők teljes mélységben ellenőrzik a különböző területeket és az éveken keresztül felgyülemlett, de fel nem tárt hiányok felfedésre kerülnek. Ilyenkor legtöbbször az a jellemző, hogy azok az ellenőrzésre kötelezett szolgálati személyek, akik éveken keresztül dokumentálgatták a felszínes ellenőrzéseket, körömszakadtáig igyekeznek bizonyítani, hogy a felfedett hiányok nem régi eredetűek, hanem azok az utóbbi időben

keletkeztek. Teszik ezt azért, hogy igazolják saját mulasztásaikat, bizonyítsák saját vételségüket.

A felületes ellenőrzés, vagy az ellenőrzések elmulasztása valósággal ösztönzi az arra hajlamos embereket a visszaélésre, a laza ellenőrzés melegágyát képezi a nagy anyagi károk kialakulásának. Számtalan példa igazolja ezt. Az ellenőrzések rendszeres és alapos végrehajtása az anyagi fegyelem alakításának nélkülözhetetlen eleme.

Az ellenőrzési tevékenység kapcsán szükséges hangsúlyozottan szólni a személyesen végrehajtott ellenőrzés jelentőségéről. A különböző, bizottságok által végrehajtott ellenőrzések nélkülözhetetlen elemei az ellenőrzés kialakított rendszerének, ezek azonban soha nem helyettesíthetik a vezetők – a parancsnokok, hadtáphelyettesek – személyes ellenőrzéseit.

A személyes benyomások egy-egy szolgálati ág munkájáról, a bizonylatok kezeléséről, a konyhán, illetve a különböző raktárakban folyó tevékenységről, a vezetés nélkülözhetetlen elemét képezik. Csak az a vezető tud reálisan vezetni, irányítani, csak az lehet ura a helyzetnek, aki nemcsak a felszint ismeri, hanem személyes benyomásai alapján belelát a tevékenységek mélységébe. A megelőzésnek ez a legmegbízhatóbb módja. Ha érzik a beosztottak, hogy rendszeresen és szakszerűen ellenőrizve vannak, visszatartó erőként hat, ahol viszont ez nem így van, ösztönözve vannak a szabálytalanságok, visszaélések elkövetésére.

Még egy gondolat felvetését az ellenőrzés kapcsán szükségesnek tartom, mégpedig azt, hogy akár a hadtáphelyettesek, akár az előjáró hadtápszervek bármilyen cél ellenőrzéséről legyen is szó, anélkül nem lehet teljesértékű, ha a legfontosabb cikkekből néhányat, szűrőpróbaszerűen ne leltározzanak. Legyen szó bármilyen jellegű ellenőrzésről is, a szűrőpróbaszerű leltározást nem lehet mellőzni, mert annak eredménye a legjobb jellemzője lehet a helyzetnek, állapotnak. Ezt nagyon fontosnak ítélem meg.

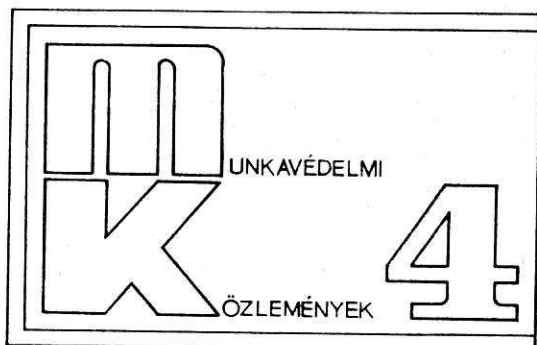
A fenti néhány példán keresztül a csapatoknál kialakult gazdálkodási, számadási rend összetevőinek, elemeinek – azok közül is csak néhánynak – a jelentőségét, fontosságát kívántam alátámasztani.

Összegezve a fejtegetéseket lerögzíthetjük, hogy az anyagi fegyelem szilárdsága, vagy mindenkori állapota két meghatározó tényezőtől függ:

- az egyik az általános katonai rend, fegyelem színvonala;
- a másik a gazdálkodási, számadási rend állapota, helyzete.

Mindkét tényező egyaránt fontos, a kettő együtt lehet és kell formálni a meghatározó viszont az általános katonai fegyelem. Az anyagi fegyelem terén meghonosodott visszasságok, normasértések felszámolását, a rend helyreállítását elsősorban a katonai fegyelem javításával, szigorításával kell kezdeni, a fő erő kifejtést erre kell összpontosítani. Ez valamennyi tisztre, tiszthelyettesre egyaránt vonatkozik, nemcsak a parancsnokoknak, hanem a hadtáptiszteknek és más szolgálathoz tartozóknak is egyformán kötelessége. A katonai fegyelem szigorításával, helyreállításával párhuzamosan, az általános rendbe, szabályozottságba illeszkedve kell a gazdálkodási, számadási rend terén meglevő lazaságokat felszámolni, az összetevők, elemek, tényezők megvizsgálásával számbavenni a tennivalókat és fokozatosan megvalósítani a szabályozók előírásainak érvényesítését.

A szilárd anyagi fegyelem megteremtése és fenntartása valamennyiünk együttes feladata, s a napjainkban parancsoló szükségszerűségként jelentkező takarékos gazdálkodás egyik lényeges tényezője.

Összeállította
az MN Pénzügyi Szolgálatfőnökség
Baleset-elhárítási és Munkavédelmi Osztálya

Tartalom:

- 1. Tájékoztató halálos üzemi balesetekről**
- 2. Aszfalt, bitumen, kátrány és az alvázvédő anyagok egészségkárosító hatása**

1. Tájékoztató halálos üzemi balesetekről

Berényi Sándor kpa.

Az elmúlt években kedvező irányba fejlődött a néphadseregben a polgári alkalmazottak baleseti helyzete. Csökkenő tendenciát mutatott a súlyos balesetek előfordulása, 1983-85 években halálos kimenetelű üzemi baleset nem fordult elő. A kedvező irányú fejlődés az utóbbi időben megszakadt, amit jelez az is, hogy 1986-ban egy, 1987-ben három dolgozó halt meg üzemi baleset következtében. A helyzet romlásának hátterében az alapvető munkavédelmi előírások megszegése áll, amit a halálos kimenetelű balesetek bekövetkezésének körülményei is szemléltetően mutatnak.

T. T. kpa., minőségi ellenőr egyik társával az MN Kiképzési Eszkögyártó Üzemnél a raktári épület villamosvédelmi rendszerének felülvizsgálatát végezte. Ebből a célból felmentek az épület hullámpala fedésű tetejére. A munka befejezése után visszafelé jövetben T. T. kpa. letért a tetőgerinc vonaláról, hogy hamarabb odaérjen az épület közepe táján elhelyezett létrához. A hullámpala beszakadt alatta és a raktár betonpadozatára zuhant. Kórházba szállítás után meghalt.

A baleset bekövetkezéséhez a tetőn való szabálytalan mozgás mellett hozzájárult az is, hogy a hullámpala repedt volt és a rálépésből adódó terhelést nem bírta el, továbbá, hogy a biztonságos munkavégzéshez tetőlétrát, biztonsági övet, valamint mentőkötelet sem használtak.

P. S. kpa., az MN Textilisztító és Javító Üzem 9. sz. üzemegységének mosómestere a farmerfakítás munkafolyamatát a nadrágok színének ellenőrzése céljából megszakította, a

gépet leállította. Ezt követően anélkül, hogy a 90 °C-os hőmérsékletű hypós vizet a technológiai utasításban előírt 50 °C hőmérséklet alá lehűtötte volna, a gépajtót kinyitotta. Miután a rekeszajtó nem a gépajtóval szemben állt, az ajtó nyithatósága érdekében az üzemmód kapcsolót „MOSÁS” állásba fordította. Ezt követően az ajtó reteszelését kézzel feloldotta, aminek következtében a gép dobja hirtelen forgásba jött. A gépből kicsapódó 90 °C-os mosóvíz P. S. kpa.-t leforrázta, aki sérüléseibe a kórházban belehalt.

A baleset bekövetkezésében a baleseti előírások sorozatos megszegése, köztük a gép biztonsági-védelmi berendezésének önkényes hatástalanítása mellett közrehatott az a körülmény is, hogy P. S. kpa. – aki több mint 20 éve dolgozott az üzemnél – a részére biztosított egyéni védőeszközöket nem viselte.

F. Zs. kpa., mint az MN Zalka Máté Katonai Műszaki Főiskola elhelyezési szolgálatvezetője, az egyik nyolcemeletes tantermi épület tetején a korábban feltárt beázás okát szándékozott megállapítani. A dolgozó az épület tetejére egyedül ment fel, és miután a tetőt szegélyező mellvédhez túl közel ment, feltehetően rosszullett következtében az épület tetejéről lezuhant és a helyszínen életét veszítette.

A baleset bekövetkezésének oka az volt, hogy a sérült megszegte a magasban végzendő munka alapvető előírásait. Semmiféle biztonsági intézkedést nem tett, övet, kötelet nem vitt magával, sőt egyedül ment fel a tetőre, noha szívpanaszai miatt esetleges szédülés, hirtelen rosszullett bekövetkezésére és annak ilyen magasságban együttjáró következményeivel számolnia kellett volna.

Zs. S. esztergályos az MN Gödöllői Gépgyárban a vésőgépen dolgozott az éjszakai műszakban. Munka közben feltehetően rosszullett következtében elesett. Feje a függőleges mozgást végző szerszám és a munkadarab közé került. Súlyos koponyasérülésebe a kórházba szállítás közben belehalt.

A baleset a dolgozónak a munkavégzésre adott időben alkalmatlan egészségi állapota miatt következett be. A dolgozó már a balesetet megelőző időben sem volt egészséges, ezt környezete is tapasztalta. Művezetője felhívására a baleset napját megelőző négy napban idegi fáradtság miatt szabadságon volt, orvosi kezelésére azonban nem fordított gondot. Ez a körülmény végül is döntő módon hatott közre tragikus balesetében.

A megtörtént balesetek – bár okaik nem azonosak – együttesen arra figyelmeztetnek, hogy a munkahelyeken nagyobb figyelmet kell fordítani a munkavégzésre vonatkozó alapvető munkavédelmi előírások, az ismert, gyakran egyszerűnek tűnő szabályok következetes érvényesítésére.

A példaként ismertetett súlyos balesetek kapcsán külön is ki kell emelni a következő előírásokat:

– a személyi állomány tagjai kötelesek a gépeket, berendezéseket a kezelési utasítás szerint, a személyi munkavédelmi védőeszközöket rendeltetésüknek megfelelően használni, a munkahelyen a feladat ellátására alkalmas állapotban megjelenni, illetve a feladatot így ellátni (KÁBESZ 24. pont);

– a magasból való leesés elleni védelmet elsősorban a munkahely megfelelő kialakításával, biztonságot nyújtó berendezésekkel (pl. állványokkal) és védőeszközökkel (korlát, védőtető, -háló stb.) kell biztosítani. Ha erre nincs mód, a dolgozót biztonsági övvel, illetve biztonsági hevederzettel kell ellátni és kötéllel szilárd teherbíró szerkezet-

hez kell kötni. A biztonsági öv kötelét úgy kell rögzíteni, hogy a munka bármely fázisában a dolgozó 1,5 m-nél többet ne zuhanhasson (KÁBESZ 71. pont);

- az egészségi ártalomnak és baleset veszélyének kitett munkakörökben a munkakör betöltése előtt előzetes alkalmassági vizsgálatot, majd a továbbiakban meghatározott időközökben időszakos alkalmassági vizsgálatot kell végezni. A vizsgálat célja annak eldöntése, hogy a dolgozó betegsége, a munkakör ellátása során nem idézhet-e elő saját személyével vagy dolgozó társaival kapcsolatban baleseti veszélyt, nem szenved-e olyan betegségben, amely miatt gyógykezelésre, gondozásra szorul (93/1981. /HK 3/1982./ HM számú utasítás 2. §);

- a vizsgálatra kötelezett munkakörökben az előzetes, illetve az előírt időközökben megismételt, az alkalmasságot bizonyító vizsgálat nélkül a munkavégzés tilos. Ennek betartásáért a katonai szervezet parancsnoka (vezetője) felelős (93/1981. /HK 3./1982./ HM számú utasítás 3. §).

2. Aszfalt, bitumen, kátrány és az alvázvédő anyagok egészségkárosító hatása

Dr. Gaál Zoltán mk. százados

Az alvázvédő anyagok jellegzetes szurok-fekete színe, jó tapadóképessége, víz- és más taszító tulajdonsága ismert. Többnyire e tulajdonságokat az aszfaltútépítő anyagok egyik fő alkotóelemének, a szurok-fekete bitumen saját tulajdonságaiként tartják számon. Kevesen tudják, hogy e tulajdonságok a tartós alvázvédelmet nem biztosítják. A többéves védőhatást a bitumenbe mintegy 10%-ban kevert adalékok biztosítják. A szobahőmérsékletű bitumen – adalékok nélkül – ridegen törik, rosszul tapad, sérülékeny. A bitumen forrásának kedvező hőmérséklete 370 °C, lágyulni pedig 60-100 °C-on kezd. A bitumen tehát önmagában csak 100 °C-hoz közeli hőmérsékleten ecsetelhető, szóró eljárással felvitele nem is lehetséges.

Éppen a felviteli eljárások kifejlesztése során alakult ki a legkedvezőbb összetétel, amely 50-60% szárazanyag és 40% körüli lakkbenzin tartalommal van. Ez az összetétel jó konzisztenciát biztosít az ecseteléshez és az adalékok egyenletes elkeveréséhez. Ha szórással történik a védőanyag felvitele, akkor további lakkbenzin hígítás szükséges.

A hiedelmekkel ellentétben az alvázvédő hatású adalékolt oldószeres bitumenek nem kátrányanyagok.

A bitumenek az ásványolaj-lepárlás termékei közül a szobahőmérsékleten szilárd maradékok. A kátrány pedig a kőszén gázgyári hőbontása során visszamaradó fekete-nedves, jelentős vízőldékony részt is tartalmazó melléktermék. Több mint százéves múltú városigáz-gyártás kezdetén a kátrányban számos klasszikus szerves anyagot (aromás molekulákat) fedeztek fel. Utalva ezek egykori előfordulási helyére, némelyiküket még ma is mint kátrányanyagokat emlegetik.

A bitumeneket német nyelvterületeken aszfaltoknak nevezik. A magyar nyelvben is mint régies német eredetű maradvány szó ismert, azonban teljes polgárjogot nyert azáltal, hogy az útépitési (különböző töltelékkel adalékolt) bitumeneket definíció szerint aszfaltoknak nevezik.

Tény, hogy a kátrányban felfedezett benzol és származékai úgynevezett klasszikus „rákkeltő” anyagok. Nem helyes azonban a szintetikus vegyipar jónéhány aromás színezékét, adalékanyagát, tartósítószerét, mint úgynevezett kátrányeredetű anyagot eleve fekete listára tenni. Ezek az adott alkalmazási körülményekre tudományos módszerekkel bizonyítottan megfelelőek. Tehát a köztudatban a „kátrány” a kátrányeredetű stb. fogalmak zavaros megítélése általános. A félreértések tovább sokasodnak azáltal, hogy a vízdoldékony részeket nem tartalmazó bitumeneket és a kátrányt egymással felcserélik. Ennek valószínű alapja az, hogy mindkét anyag jellegzetesen szurok-fekete, majdnem szilárd anyag. Ezek után azonban világosan látni kell, hogy a vízdoldékony mérgező-rákkeltő anyagokat tartalmazó kátrány mérgező anyag, de a testnedvekben oldhatatlan bitumen nem az!

Az alvázvédők viszont mégis egészségkárosító hatásúak. A magyarázatot a lakkbenzin jelenlétében kell keresni. A lakkbenzin ugyanis illékony, gyorsan felszívódik a tüdőn, sőt a bőrön keresztül is.

Huzamos időn át érintkezve lakkbenzinnel, a vérképző szervek, a vese, a máj és a központi idegrendszer károsodása következhet be.

Ezek a hatások nem pillanatszerűen, hanem hosszan elhúzódva jelentkeznek. Jó tudni még azt is, hogy a szintelen benzinek sokaságából a lakkbenzin egészségkárosító hatása a legkifejezettebb.

Visszatérve az alvázvédő anyagok felhordásával kapcsolatos egészségvédelmi problémákra, érthető, hogy a kéz bőrét és a légzőszerveket meg kell védeni a lakkbenzintől. Ezért az alvázvédelmi munkákat védőkesztyűben és ipari „A” betétes kolloid előszűrős gázálcban, vagy úgynevezett friss levegős légzőkészülékben szabad csak végezni. Ily módon, huzamos időn keresztül (akár évekig) alvázvédő műhelyben foglalkoztatottak egészségvédelme is biztosított. Jellemző módon, az alvázvédőkkel foglalkozók csekély hányada a túlérzékenység és a védekezés elmulasztása esetén egy-két hét elteltével bőrbetegséget kap. Ezeknél az orvosi kezelést követően, ha a műhelybe visszakerülnek gondos védekezés ellenére ismét kifejlődnek a tünetek. Ez a probléma ismert a gépko-sziszterelő tanulók között is.

Az alvázvédő (és lakkbenzin hígítóval előállított egyéb festékre) túlérzékeny egyének, állás vagy munkaköri változtatás oldja meg a teljes gyógyulást.

Mіндеzekből látható, hogy a bitumenalapú alvázvédők munkavédelmi előírásainak az érintettek teljes körére kiterjedően következetesen érvényt kell szerezni.

Mi erről a találkozóról a folyóiratban azért szólnunk, mert a 2/9 karhatalmi század tagjainak több mint 90%-a a ZMKA hadtáptanszék és a Zalka Máté Katonai Műszaki Főiskola hadtáptanszékének állományából tevődött össze.

Szerkesztőség

**Emlékeztető
az MSZMP XVIII. kerületi Bizottsága
és a 2. Forradalmi Karhatalmi Ezred 9. század
volt parancsnokságának rendezésében megtartott
bajtársi találkozóról**

Dr. Damó László nyá. vörgy., a hadtudományok doktora

A XVIII., MSZMP PB és a 2/9. karhatalmi

század parancsnoksága

meghívja Önt

a 2/9. karhatalmi század

állományára

bajtársi találkozójára

A találkozó programja :

10.00 Találkozás a Steinmetz

gimnázium előtt

10.00-12.00 Megemlékezés a karhatalmi

század tevékenységéről

12.00-14.00 A karhatalom fontosabb objek-

tumainak és a kerület főbb

nevezetességeinek megtekintése

15.00 Közös ebéd.

Ideje: 1987. november 11.

Öltözet: ht. nyá. katonák részére köznap,

z. ing, felöltő, kitiüntetések szalagsávon

* * *

* * *

1987. november 11-én a XVIII. kerület Steimetz Miklós Gimnázium épületében – ahol a 9. század parancsnoksága 1956-ban helyezkedett el – a fent jelzett 1956. november 11-én megalakult karhatalmi század életben maradt állománya megemlékezett a Munkás-Paraszt Forradalmi Kormány megalakulásának 31. évfordulójáról, valamint a század XVIII. kerületben végzett munkájáról.

A megemlékezésen dr. Katona Béla első titkár elnökölt, megnyitó beszédében méltatta a karhatalmi század tevékenységének politikai, társadalmi és gazdasági jelentőségét. Ezt követően:

– Joó Sándor ny. ezredes elvtárs ismertette az 1956 novemberében aláírt Tiszti Nyilatkozat szövegét, felolvasta a század eredeti állományának, valamint az azóta elhunytak névsorát. Utóbbiaknak egy percre néma felállással rótták le kegyeletüket a jelenlevők.

– dr. Damó László ny. vezérőrnagy mondott megemlékező beszédet.

– Kárpáti Gábor r. őrnagy elvtárs a kerület Rendőrkapitányságának vezetője méltatta az eseményt és felvázolta a kerület jelenlegi köz- és vagyonbiztonságának helyzetét, valamint a kerületi Rendőrkapitányság legjelentősebb feladatait.

– a Magyar Ellenállók és Antifasiszták Szövetségének részéről Szigetvári Árpád ny. r. ezredes elvtárs szólott hozzá, amelyben méltatta a karhatalmisták 1956-os tevékenységét és tájékoztatót adott az 1956-os koreai csoport munkájáról.

A megemlékezésen részt vettek a kerület és a Steimetz Gimnázium vezető KISZ-funkcionáriusai is.

Hozzászólók: Lex Mihály ny. ezredes, a századparancsnok volt helyettese, Makai László ny. alezredes, volt járőrparancsnok, Ujfalusi Sándor, az 1956-ban alakult MSZMP XVIII. kerületi Intéző Bizottságának elnöke, Lapos Mihály vezérőrnagy, a központi őrs volt parancsnoka, Tóth Sándor, a Steimetz Gimnázium igazgatója, Borbély Ferenc ny. alezredes, a század volt pártszervezője.

A megemlékezés Katona Béla elvtárs jelentős politikai súlyú, ugyanakkor érzelmi-leg szívhez szóló zárszavával ért véget.

✱

A megemlékezést követően a jelenlevők megtekintették az 1956-ban levő rendőr-őrök meglevő épületeit, a Ferihegyi repülőtér környékét és a Steimetz szobrot. Ezután a XVIII. kerületi Tanács általános elnökhelyettese bemutatta a kerület nevezetességeit, köztük a Havanna- és a KISZ-lakótelepet, valamint a Szabadidő Központot. A jelenlevő volt karhatalmisták nagy elismeréssel szóltak a kerület fejlődéséről és kifejezésre juttatták a kerülethez való szoros érzelmi kötődést.

✱

A városnézést elvtársi ebéd követte, az MN 4010 alakulat bázisán. Itt felszólaltak: Gábor László elvtárs, a XVIII. kerületi PB PTO titkára, Királyné elvtársnő, a PB adminisztratív csoportjának vezetője, Ujfalusi Sándor elvtárs, dr. Damó László ny. vörög., valamint a volt karhatalmisták közül tíz fő.

✱

Az előkészítő bizottság tagjai voltak:

dr. Damó László ny. vörgy.,

dr. Lapos Mihály vörgy.,

Joó Sándor ny. ezrede,

Lex Mihály ny. ezredes,

Borbély Ferenc ny. alezredes,

Szabó Árpád alezredes.

✕.

TISZTI NYILATKOZAT

Hazánkban nagyméretű hazafias népmozgalom indult meg a szocialista demokrácia kiszélesítéséért, a Rákosi-Gerő-klikk által elkövetett súlyos hibák kijavításáért, a nemzeti függetlenség és szuverenitás biztosításáért.

Ezeknek a követeléseknek jogosságát elismerem, ezeket magam is támogatom. Ugyanakkor mélységesen elítélem az ellenforradalmi erők minden formáját, a brutális fehér terrort, a kapitalista restaurációs törekvéseket, a kapitalista körök aknamunkáját, népi hatalmunk ellen.

Kész vagyok az ilyen törekvések ellen teljes erőmből küzdeni. Tudom, hogy a reakciós erők becsületes dolgozókat is megtévesztettek.

A helyzet tisztázását nagymértékben megnehezítette a Nagy Imre kormány gyengesége és határozatlansága. E politika következtében néphadseregünkben is meglazult a katonai fegyelem. Ezekután népünket az a súlyos veszély fenyegette, hogy az ellenforradalmi erők felülkerekednek, visszadják a gyárakat a tőkésnek, a földet a nagybirtokosoknak, megdöntik hazánkban a nép hatalmát.

Kijelentem, hogy feltétel nélkül csatlakozom az 1956. november 4-én megalakult Forradalmi Munkás-Paraszt Kormányhoz. Támogatom kormányunkat az elmúlt hibák és hiányosságok kijavításában.

Egyetértek azzal, hogy a népünket és hazánkat fenyegető ellenforradalmi veszély miatt szükséges volt kérni a baráti Szovjetunió kormánya, illetve a szövetséges szovjet hadsereg segítségét, az ellenforradalmi erők felszámolásához, népi demokratikus rendszerünk és szabadságunk megszilárdításához.

Híve vagyok az őszinte egyenjogúságon alapuló magyar-szovjet barátságnak!

Ünnepélyesen kijelentem, hogy a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány intézkedéseit magamra nézve feltétel nélkül kötelezőnek elismerem és a katonai eskühöz híven, a katonai parancsoknak öntudatosan alávetem magam.

Tudatában vagyok annak, hogy a népi hatalmunknak a rend, nyugalom, a békés építő munka helyreállítása érdekében olyan hadseregre van szüksége, amely a rendet az egész országban fenn tudja tartani és szilárd, megingathatatlan támasza kormányunknak, népi demokratikus rendszerünknek.

Egyben kijelentem, hogy az elmúlt időben nem vettem részt népi demokráciánk törvényeit sértő cselekmények végrehajtásában, amelyeket a Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány elítél.

A fentieket magamra nézve kötelezőnek tartom, amit aláírással igazolok.
Budapest, 1956. november .....

.....
aláírás

✕

A 2. Forradalmi Karhatalmi Ezred 9. század névsora

A 9. karhatalmi század állományába 51 fő hivatásos katona, 3 honvédségi polgári alkalmazott tartozott. A század feladatát a XVIII. ker. Rendőrkapitánysággal együttműködésben oldotta meg, ahonnan 23 fő vett részt a tevékenységben.

1. 1987. november 11-én a század állományából aktív szolgálatban és nyugállományban levők névsora

1.1. Hivatásos katonák:

1. Dr. Damó László nyá. vörgy., szd. pk.	22. Lackovics Károly nyá. alez.
2. Baksa Sándor nyá. alez.	23. Dr. Lapos Mihály vörgy.
3. Balázs Árpád nyá. alez.	24. Lex Mihály nyá. ezds.
4. Balázs Béla nyá. alez.	25. Makai László nyá. alez.
5. Borbély Ferenc nyá. alez., PTK.	26. Dr. Máthé László alez.
6. Csáki Béla nyá. alez.	27. Miskolczi Sándor nyá. alez.
7. Dányi István nyá. alez.	28. Morvai Géza nyá. alez.
8. Dobó Ferenc nyá. alez.	29. Németh László ezds.
9. Dörnyei László nyá. alez.	30. Nauszbaum Béla nyá. alez.
10. Elekes János nyá. ezds.	31. Reznicek János nyá. alez.
11. Fejes János nyá. alez.	32. Román István nyá. alez.
12. Fekete György nyá. ezds.	33. Sarkadi Mihály nyá. alez.
13. Fridl László nyá. alez.	34. Setényi János nyá. ezds.
14. Gecse János nyá. őrgy.	35. Szabó Árpád alez.
15. Halász Mihály t. őrgy.	36. Szabó János nyá. alez.
16. Joó Sándor nyá. ezds.	37. Szakács Mihály t. őrgy.
17. Dr. Kiss József nyá. alez.	38. Tenyei Gyula nyá. alez.
18. Kovács János nyá. alez.	39. Tóth László nyá. alez.
19. Dr. Körmendy István nyá. alez.	40. Vágvölgyi Imre nyá. alez.
20. Kudari György nyá. alez.	41. Dr. Varga József nyá. alez.
21. Kurucz Zoltán vörgy.	42. Vári Sándor nyá. alez.

1.2. A honvédség állományába tartozó polgári dolgozók:

1. Babics Mihályné
2. Borsos Józsefné
3. Tóth Lajosné

1.3. A XVIII. ker. Rendőrkapitányság állományából
a századdal együtt tevékenykedők:

1. Bodó Mihály nyá. r. őrgy.
2. Csaba László nyá. r. ftőrm.
3. Fűrész Lajos nyá. r. ftőrm.
4. Holpár József nyá. r. ftőrm.
5. Knul János nyá. r. őrgy.
6. Kormos József nyá. r. ftőrm.
7. Mester József nyá. r. fhdgy.
8. Boros János nyá. r. őrgy.
9. Erdélyi Imre nyá. r. ftőrm.
10. Répászky Jenő nyá. r. ftőrm.
11. Szomorú József nyá. r. ftőrm. - 41. sz. őrs pk.
12. Szücs Gábor nyá. r. fhdgy. - 42. sz. őrs pk.
13. Végh István nyá. r. fhdgy. - 42. sz. őrs pk.

2. 1987. november 11-ig a század állományából elhalálozottak:

2.1. Hivatásos honvédtisztek:

1. Borbás Lajos alez.
2. Biró István alez.
3. Bodnár László alez.
4. Czétényi János őrgy.
5. Domonkos Tibor alez.
6. Kálai Lajos őrgy.
7. Kovács Benjamin alez.
8. Orbán Aladár alez.
9. Ujvári József alez.

2.2. Rendőrök:

1. Bihari Gyula r. ftőrm.
2. Csapó Imre r. ftőrm.
3. Gadácsi József r. ftőrm.
4. Herczegfi Pál r. ftőrm.
5. Kontra Gyula r. ftőrm.
6. Kőgler Sándor r. őrgy.
7. Nagy 24. Ferenc r. ftőrm.
8. Paizs János r. ftőrm.
9. Vágvölgyi Miklós r. szds.
10. Zámbó Mihály r. ftőrm.

A volt 9. század parancsnokának beszéde

Kedves Elvtársnők!

Kedves Elvtársak!

31 évvel ezelőtt, 1956. november 4-én hajnalban hangzott el Kádár János elvtárs rádiófelhívása. E felhívásból egy mondatot idézek: „Elvtársak, munkások, katonák! Fogjatok fegyvert, veszélyben van a néphatalom!” - Ez a felhívás nekünk hivatásos katonáknak és rendőröknek óhatatlanul megdobbantotta szívünket és a karhatalom

megalakulására vonatkozó kormány-felhívás után az itt jelenlevők egy szóra beléptünk a karhatalomba. Így tették ezt többen a fegyveres erőkhöz nem tartozó kommunisták is. Az MPFK statáriumot rendelt el.

A 2. forradalmi karhatalmi ezred 9. százada, amely a XVII. kerületben került alkalmazásra, 1956. november 11-én alakult meg, és november 13-án foglalta el harcálláspontját itt Pestlőrincen, a Steimetz Miklós Gimnáziumban. Az ezred parancsnoka 1956. november 15. és 1957. január 6-a között Borbás Máté vezérőrnagy elvtárs, majd ezt követően Lóránt Imre ezredes elvtárs (később vezérőrnagy) volt.

A 9. század négy objektumban helyezkedett el. Vezetéssel egy riadócsoport itt a gimnázium épületében volt. A központi őrs parancsnoka: Lapos Mihály elvtárs, akkor még őrnagy, ma vezérőrnagy, a pestlőrinci őrsön Joó Sándor elvtárs, akkor még őrnagy, ma ezredes, míg a pestimrei őrsön Domonkos Tibor százados elvtárs, aki alezredeként hunyt el. A 9. századparancsnok politikai helyettese Ujvári József százados elvtárs volt, aki alezredeként hunyt el. A századparancsnok helyettese Lex Mihály őrnagy volt, jelenleg ezredes. A század pártszervezője Borbély Ferenc őrnagy elvtárs volt, jelenleg alezredes.

Az 1956. október 23. és november 11-e között eltelt időben a véres események alatt is fegyveres őrseget adtunk a Szabad Nép székháznál, a VIII. kerületi Pártbizottságnál és Rendőrkapitányságnál, a Kőbánya-Kispesti vasútállomásnál, az Athenaeum Nyomdánál, a X. kerületi Radiátor Gyárban és más objektumoknál. A Zrínyi Miklós Katonai Akadémia objektumát az ott levő törzs tanári és hallgatói állomány megvédte az ellenforradalmárok ellen. Több kísérlet után sem tudták birtokba venni.

Az ellenforradalmi Nagy Imre féle kormány honvédelmi miniszterének Maléter Pálnak egyetlen parancsát sem hajtottuk végre.

Az egész ezred alapvetően a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia állományából és az ott gyülekező, korábban más alakulatnál szolgáló azon tisztekből alakult meg, akik aláírták a „Tiszti Nyilatkozat”-ot.

A „NYILATKOZAT” abban az időben rendkívül fontos eszmei és politikai állásfoglalást jelentett, mert egyúttal elkötelezettséget jelentett a marxizmus-leninizmus, a proletárdiktatúra, a Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány és a szocializmus fegyveres védelmére. Ez választóvíz volt az MN hivatásos állománya számára. A ZMKA hivatásos állományának – emlékezetem szerint – mintegy 85%-a aláírta a tiszti nyilatkozatot és fegyveres karhatalmi szolgálatot vállalt. Így az 1. és 2. FKE mintegy 90%-a honvédtisztből állt.

Mindkét ezred megalakulásában és az egész karhatalmi szolgálat közvetlen megszervezésében kiemelkedő szerepe volt Uszta Gyula altábornagy elvtársnak. Így a ZMKA-ra is ő jött ki a tiszti nyilatkozat aláírására.

Ez a vállalás történelmi jelentőségű volt ezen tisztek (rendőrök és karhatalomba lépő emberek) részéről, amit teljes érdemben csak akkor érthetünk meg, ha ismételten felidézzük azon időszak politikai, ideológiai zavarait, az ellenforradalom romboló hatását, az országban elég széleskörűen eluralkodott revizionista és szeptáns nézeteket, a feléledő nacionalizmust, szovjetellenességet és bizalmatlanságot. Ezeket az embereket a szocializmushoz, a proletárhatalomhoz való kötődésük, a néphadseregben kapott hivatásra nevelésük, mély és cselekvő hivatástudatuk vezérelte, motiválta döntésükben, még amellet is, hogy abban az időben mi sem láthattunk mindent a részletkérdésekben. Magyarország bel- és külpolitikai helyzete kusza, ellentmondásos és zűrzavaros volt. Az MDP összeomlott.

Az ezred 9. százada a ZMKA hadtáp tanszékének, hadtáp hallgatóinak, a Ságvári Endre Hadtáp Tiszti Iskola tanárainak az állományából alakult meg, politikai, repülő- és lövésztisztekkel történt kiegészítéssel.

A század - amelynek élő és itt megjelent tagjai közösen emlékeznek a karhatalmi század tevékenységéről - Pestlőrinc-Pestimre Ferihegy területén teljesített fegyveres karhatalmi szolgálatot 1957. április 30-ig.

A ZMKA-ra történt bevonulás és az oktatás megkezdése után a hadtáp tagozat - melynek parancsnoka lettem - még 1957 nyaráig fegyveres ügyeletes alegység szolgálatot adott.

1957. május elsején a felvonulók első sorában toltuk a guruló transzparenszeket. Hideg, szeles május 1-e volt, de fűtött bennünket az a tudat, hogy rend van az országban.

A század azt a feladatot kapta - a karhatalmi ezredek rendeltetésének megfelelően - hogy végezze el a kerületben, együttműködésben a kerületi párt-, szovjet és rendőri szervekkel:

- az ellenforradalmi erők utóvédek harcának teljes fegyveres felszámolását;
- a köz- és vagyonbiztonság helyreállítását;
- működjön közre a békés, szocialista építőmunka feltételeinek megteremtésében, valamint a kerület lakosságának felvilágosításában, a közöttük végzendő politikai munkában.

A századot a nagyszámú, jó érzelmű, a rend helyreállítására vágyó lakosság nagy része megértően - támogatóan fogadta. Igen széleskörűen gondoskodtak a párt- és tanácsi vezetők a század munkájának feltételeiről. Eredményes tevékenységének ez volt az egyik záloga.

A század barci feladatának főbb jellemzői az alábbiakban foglalhatók össze:

- A személyi állomány 24 órás váltásokkal végezte a kijelölt körzetekben járőrszolgálatát, igen gyakran nagyon kedvezőtlen időjárási viszonyok között. Kemény tél volt. Néhány esetben tűzharca került sor. A másik váltást a 2. FKE 8. szd.-a adta, akikkel igen jó elvtársi, bajtársi együttműködés alakult ki.

- Századunk egyik kiemelkedő tevékenysége volt az ellenforradalomban aktív politikai és fegyveres harcot folytató személyek felderítése, felkutatása, előállítása. Ebből a célból - a karhatalom szervezésével összhangban - a század állományából is felderítők kerültek kijelölésre. Ezek több veszélyes elemet, bandacsoportokat kutattak fel. Hasonlóképpen 1957 januárjában létrehoztuk a politikai rendőri csoportot is, amely igen hatékonyan tevékenykedett a politikai bűnözők kézrekerítése és elszállítása érdekében.

- A század gyűjtötte össze a börtönökből megszökött, az ellenforradalmárok által „kiszabadított” bűnösök felkutatását, összegyűjtését és a kósbányai börtönbe való szállítását. Éjszakánként egy-egy raziánál 50-100 fő közötti személyt tartóztattunk le és szállítottunk el. Minden esetben a statáriumban megparancsoltak szerint jártunk el.

- A saját felderítés és a lakossággal való eredményes együttműködéssel igen nagy mennyiségű honvédségi és rendőrségi anyagot (fegyvert, lőszer) gyűjtöttünk össze (laktanyákból és egyéb objektumokból lopott és rabolt anyagokról van szó).

- Jelentős és rendszeres segítséget nyújtottunk - főleg a kijárási tilalom alatti időben - a polgári lakosoknak, sürgős ügyeinek elintézésére, elsősorban a sütőipari dolgozók, villamos- és autóbuszvezetők éjszakai szállításához.

- Mindennapos tevékenységünkhöz tartozott a munka felvételének biztosítása: ezen belül is a sztrájkokkal, álhírekkel, kapcsolatos propaganda munka, a torz tömeg-

hangulatok leszerelése, s nem utolsósorban segítettük a kerület lakosságát a munkahelyekre és munkahelyekről való elszállításában, azokban az esetekben, amikor a közlekedés egyáltalán nem volt, bizonytalan volt, illetve egyes napszakokban teljesen megszakadt.

- A karhatalom határozott fellépésével akadályoztunk meg esetenként kedvezőtlenül befolyásolt gyűlések megtartását, a munkafelvétel megakadályozására irányuló hangulatkeltést, jelentősebb szándékos rombolásokat.

- Különösen erőteljes felvilágosító munkát végzett a század a lakosság felvilágosításában 1956. 12. 6-i és a „MUK” időszakában, felhasználva a szóbeli, írásos (plakátok) módszereket, s eltüntettek az ellenséges jelszavakat a falakról. 1956. 12. 5-én elfogtuk és szétvertük az eldugott fegyverekért Budapestről Pestlőrincre tartó ellenforradalmi csoportokat.

Összegezve: úgy ítéljük meg, hogy a 2. Forradalmi Karhatalmi Ezred 9. karhatalmi százada, a szovjet erőkkel és rendőri szervekkel, valamint a helyi párt- és állami szervekkel együttműködésben végzett munkájával jelentősen hozzájárult a kerület közbiztonságának kialakításához, a kerület lakossága, gazdasági-társadalmi intézményei zavartalan élete, munkája feltételeinek a megteremtéséhez, a néphatalom tömegbázisának a kiszélesítéséért folyó helyi és országos küzdelemhez.

A század maradéktalanul teljesítette feladatát, megbízatását. Őszinte és tartós barátságot kemény küzdelemben kovácsolt és építette ki a kerület vezetőivel, megbecsülést szerzett a kerület lakossága részéről. Jellemző, hogy munkája során mindig ésszerűen össze tudta kapcsolni a megtévesztettek körében végzett munka és a bűnözőkkel való magatartás, eljárások célszerű eszközeit és módszereit. Magának a századnak a személyi állománya is igen tanulságos iskolán ment keresztül: erkölcsileg, politikailag megszilárdult, összekovácsolódott, sokoldalú tapasztalatokat szerzett, fejlődtek politikai, katonai erényei, fegyelme, hivatástudata, kemény harcban tovább edződött elkötelezettsége.

Tagjait méltán tölti el annak a tudata, hogy hazánkban eredményesen zárhattuk le a konszolidáció első, döntő szakaszát.

Szerénytelenség nélkül állapíthatjuk meg, hogy ennek a karhatalmi századnak az állományából sokan kerültek magas beosztásba a Magyar Néphadsereg Hadtápfőnökségénél, a Magyar Néphadsereg Vezérkaránál, valamint alárendeltjeiknél.

Sajnos, immár vannak, akik bár halálukig szolgáltak az ügyet, ma nem lehetnek közöttünk. Vannak, akik már nyugállományúként, vannak akik még hivatásos szolgálatban teljesítik a Magyar Szocialista Munkáspárt, a Magyar Népköztársaság kormánya határozatait. Tehettük ezt azért is, mert pártszervezőink eredményes munkája nyomán 1957 januárjában megalakult az MSZMP alapszervezete, ahová az MDP-tagok maradéktalanul beléptek.

Elvtársak!

A napokban ünnepeltük a Nagy Októberi Szocialista Forradalom győzelmének 70. évfordulóját. Gondolom, mindnyájan visszaemlékszünk 1956. november 7-ére. Ez a nap úgy maradt emlékezetünkben, mint a szomorúság és az öröm napja. Szomorúak voltunk azért, mert 1956. nov. 7-én nem ünnepelhettük meg az évfordulót a szokásos módon. Csendben ünnepeltünk magunk között. Ugyanakkor örömet jelentett számunkra, hogy egy újjászülető hadseregben újra fegyvert foghattunk és pártunk vezetése mögött tetterre készen, teljes harcészültségben felsorakoztunk.

Elvtársak!

Javaslom, hogy a század összejöveleit tegyük rendszeressé. E gondolatot dr. Katona Béla elvtárs, a kerület PB I. titkára vetette fel az előkészítő munka során. Köszönjük. Úgy gondolom, hogy legközelebb találkozunk 1990. őszén, majd ezt követően 5 évenként, addig is keressük meg annak lehetőségét, hogy kötetlenül és gyakrabban klubszerűen találkozunk a Magyar Néphadsereg Művelődési Házának, vagy más objektumnak a bázisán.

E feladatot a jelenlegi előkészítő bizottság magára vállalja.

Kérésem, hogy lehetőleg mindenki írja le visszaemlékezéseit és küldje meg címemre. Ezt később rendezük és megjelentetjük.

Végül megköszönöm a lehetőséget a XVIII. ker. Pártbizottsága I. titkárának, dr. Katona Béla elvtársnak, PTO titkárának, Gábor László elvtársnak, dr. Tancsik Rudolf elvtársnak, a kerület tanácselnökének, Ujfalusi Sándor elvtársnak, aki 1956-ban az MSZMP Intéző Bizottság elnöke volt, Tóth Nándor elvtársnak, a Steimetz gimnázium igazgatójának, Kárpáti Gábor rendőr őrnagy elvtársnak, a kerületi rendőrkapitánynak messzemenő segítségnyújtását a találkozó szervezésében.

Megköszönöm Szigetvári Árpád r. ezredes elvtársnak a Magyar Ellenállók és Antifasiszták Szövetsége 1956-os tagozat elnökségi tagjának részvételét. Megköszönöm az előkészítő bizottság fáradhatatlan, lelkes munkáját.

Kérem Katona elvtársat, hogy a mai megemlékezésünkről készítsünk emlékeztetőt, amelyet juttassunk el az MSZMP Néphadseregi Bizottság első titkárának, a Budapesti Pártbizottságnak, a MEASZ 56-os tagozat elnökének, Tóth Lajos vezérőrnagy elvtársnak, a Hadtörténelmi Levéltárnak és a ZMKA parancsnokának. Javaslom továbbá, hogy az elhunytak hozzátartozóinak írjunk levelet, melyben tudatjuk, hogy megemlékeztünk a 9. karhatalmi században szolgálatot teljesítő hozzátartozóik kiemelkedő fegyveres tevékenységéről.

Éljen a Magyar Szocialista Munkáspárt, élén Kádár János elvtárssal, akinek 1956-ban is helyén volt a szíve és az esze!

Éljen a szovjet-magyar barátság és a magyar-szovjet fegyverbarátság!

Éljen szeretett hazánk, a Magyar Népköztársaság!

Éljen a szocializmus és a béke!

Örök hála és dicsőség azoknak a szovjet-magyar katonáknak, rendőröknek, munkásőröknek és karhatalmistáknak, akik életüket adták a néphatalomért.

A haza mindig számíthat ránk!

(Dr. Damó László ny. vezérőrnagy)
a Magyar Népköztársaság vezérkari főnökének
ny. helyettese, a 2/9. karhatalmi század
volt parancsnoka

Az elhunytak hozzátartozóinak írt levélmásolat

2. FORRADALMI KARHATALMI EZRED
9. SZÁZADÁNAK
VOLT PARANCSNOKSÁGA

MAGYAR SZOCIALISTA
MUNKÁSPÁRT XVIII. KER.
BIZOTTSÁGA

KEDVES ELVTÁRSNŐ!

Értesítjük, hogy az MSZMP XVIII. kerületi Bizottsága és a 9. század volt parancsnoksága a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány megalakulásának 31. évfordulója alkalmából bajtársi találkozót szervezett Pestlőrincen a Steimetz Miklós Gimnázium épületében.

A találkozó során megemlékeztünk a karhatalmi szolgálatot teljesítők 1956-1957-ben végzett munkájáról. Szívből sajnáljuk, hogy Kedves hozzátartozója -, aki a század tevékenységében kiemelkedő fegyveres szolgálatot teljesített - nem lehet köztünk.

Emlékét kegyelettel megőrizzük!

Budapest, 1987. november 11-én.

Eltvársi üdvözlettel:

(Dr. Damó Iászló ny. vörgey.)
a 9. század volt parancsnoka

(Dr. Katona Béla)
első titkár

HADTÁPTÖRTÉNET

A hadtáp-szágépkocsik állománya fejlődésének történeti áttekintése

*Dr. Thürmer Gyula ny. alezredes,
a hadtudomány doktora*

Napjainkban a néphadseregünk hadi szükséglete hadtáp-szágépkocsikból meghaladja a hatezer darabot. Ez a mennyiség az összes különleges gépkocsi hadi szükségletünk több mint egy negyedét jelenti. Figyelembe véve azt a tényt, hogy negyven évvel ezelőtt ezen a téren gyakorlatilag a nulláról indultunk, az ezideig elért eredményeinket mind mennyiségileg, mind minőségileg nagyra értékelhetjük.

A tapasztalataink szerint a hadtáp-szágépkocsik állománya fejlődésének történetét két időszakra célszerű felbontani. Az első periódus az ötvenes évtizedet foglalja magába, a másik a hatvanas évekkkel kezdődik és jelenleg is folyamatban van. Másképpen fogalmazva, először a hadtápellátás szempontjából a legfontosabb szágépkocsikat biztosítottuk és csak ezután tértünk át a ma már több mint huszonöt évet átfogó minőségi fejlesztésre.

Mint ismeretes, az ötvenes évek elején egy nagy létszámú hadsereget hoztunk létre, ami a második világháborúban kialakult szovjet szervezési tapasztalatokon és fegyverzetten alapult. A békében működő hadsereg mozgósításkor méreteiben több mint kétszeresére nőtt volna. Ez a helyzet a hadtápellátás minden területén felvette a szágépkocsiigényt. Ezzel szemben a néphadseregünk extenzív fejlesztésének megkezdésekor ilyen eszközökkel nem rendelkezünk.

Két-három évvel később, amikor a hadsereg gépesítésének kérdése került napirendre, ez a probléma tovább fokozódott. Viszonylag rövid idő alatt - 1949 és 1956 közötti időszakban - a néphadsereg szervezetébe került több mint hétszáz darab rohamlöveg, közepes harcokcsi, illetve harcokcsi vontató. A gépjármű hadi szükségletünk megközelítette az ötvennégyezer darabot. Emellett jelentős számú dugattyús és sugárhajtású repülőgépparkunk jött létre, a hadihajóink, valamint műszaki munkagépeink, aggregátoraink is nagy mennyiségben voltak.

Ebben az időszakban a szakmai vezetés arra kényszerült, hogy sorolja a felmerült igények kielégítését. A döntés értelmében prioritást kapott az üzemanyag-szállító, a sebesültszállító, vízszállító gépkocsiigény kielégítése. Az egészségügyi szolgálat feladatai elengedhetetlenül szükségessé tették a laboratóriumi gépkocsik beszerzését.

Az ötvenes évtized első éveiben a szükségleteink kielégítésének alapvető forrása a hadiiparunk volt. Ebben az időben gyártottuk a Csepel-130 terepjáró, Csepel-350B

közúti és a RÁBA SUPER tehergépkocsikat. Ezeknek a típusoknak az alvázaira épültek fel a hadtáp-szágépkocsik döntő többsége. Ezenkívül beszereztünk ZISZ-151, ZISZ-150, GMC, AUSZTRÓFIAT alvázra épített üzemanyag-szállító gépkocsikat.

A pénzügyi, ipari és az import lehetőségeink mintegy 900 db hadtáp-szágépkocsi beszerzését tették lehetővé az 1949–1956 közötti években. Ezzel gyakorlatilag létrejött a hadtáp-szágépkocsik első generációja.

A baráti országok hadseregeiben a hadtáptechnika fejlesztése az ötvenes évek vége felé megindult. Ezeknek a törekvéseknek az eredményeit az 1960. évi Prágában megtartott EFE szintű hadtápkonferencia bemutatta.

Sajnálatos módon, az ellenforradalmi események miatt ezen a téren néhány éves lemaradásra kényszerültünk. Mi a hadtáp-szágépkocsi állományunk fejlesztését mennyiségben és minőségben a második öt éves terv időszakában tudtuk elkezdni. Az azóta eltelt több mint negyed évszázad alatt a fejlesztés irányát és ütemét számos tényező befolyásolta.

A hadtápellátás szempontjából meghatározó az a tény, hogy a néphadseregünk fegyverzeti rendszere rendszeresen mennyiségben és minőségben fejlődött, és ezáltal a harcérték szempontjából erősödött és korszerűsödött. A vadászrepülőgép állományunk többször lecserélődött korszerűbb típusokra, több mint száz darab helikoptert szereztünk be. A harckocsi állományunk megközelítette az 1200 db-ot. Új eszközként közel 1400 db páncélozott szállító gépjármű lépett be a fegyverzeti rendszerünkbe. A gépjármű szükségletünk a hatvanas évek igényéhez viszonyítva megháromszorozódott. A műszaki gépek és az aggregátorok száma megkétszázszorozódott. Mindez elsősorban a hajtóanyag-szállítással szemben támasztott követelményeket növelte.

A hadtáp-szágépkocsik alapjárművének megválasztásánál igen lényeges, hogy milyen az alakulatok harcjármű állományának terepjáró képessége. Napjainkban elértük, hogy csapataink gépjárműveinek döntő többsége terepjáró.

Szükségesnek tartom megjegyezni, hogy a hadtáp-szágépkocsik terepjáró képességének kérdésében többféle nézet alakult ki. Egyes szakértők szerint valamennyi hadtáp-szágépkocsinak terepjáró alvázra kell épülni. Mások véleménye arra utal, hogy ez nem szükséges, mivel a hadtápegységek a harctevékenységek során nagyobb részt jól kiépített és berendezett katonai utakon közlekednek. Ismert olyan álláspont is, mely szerint a hadtáp-szágépkocsik terepjáró képességének meg kell felelni az általuk kiszolgált alegységekével. Magam részéről ezzel az állásponttal értek egyet, mivel csak így biztosítható terepen a hadtáp által a harcoló alegységek követése. Ennek az elvnek elfogadása bizonyos differenciálódást is feltételez, azaz a hadtápellátás különböző tagozataiban más és más lehet a hadtáp-szágépkocsik terepjáró képességével kapcsolatos követelmény.

A hadtápellátás biztosításához szükséges speciális gépjárművek minőségének és mennyiségének alakulását jelentősen befolyásolták a hatvanas években a harcászati elvekben bekövetkezett változások. Az a tény, hogy megnőtt a harctevékenységek szélessége és mélysége, üteme, intenzitása, a hadtáp teljesítőképességének, mozgékonyságának növelését követelte meg.

A hatvanas évtizedben már jelentkezett a fizikai elhasználódás következményeképpen a hadtáp-szágépkocsik első generációjának újakkal történő felváltása.

Míndezek alapján 1961-1970 közötti időszakban az volt a feladatunk, hogy az igényeknek megfelelően újabb hadtápszakkocsi-típusokat állítsunk rendszerbe, a meglévők számát és minőségét növeljük, az elhasználdottakat cseréljük le.

Az előttünk álló feladatok megoldása szempontjából részünkre igen kedvező volt, hogy a második ötéves terv időszakában megindult a Csepel D-344 terepjáró tehergépkocsi gyártása. Erre az alvázra épült fel jelentős mértékben a hadtáp-szaggépkocsik második generációja. Ezen belül: üzemanyagtöltő, vízszállító, kenyérszállító, hűtő- és az egészségügyi labor gépkocsik, amiknek a száma összességében meghaladta a 900 db-ot.

A hatvanas évek elején indult meg a hadtáp-szaggépkocsik importból történő beszerzése. Ebben az időszakban sebesültszállító gépkocsikat az NDK-ból és a SZU-ból, vérszállító gépkocsikat pedig a CSSZSZK-ból vásároltunk.

A hadtáp-szaggépkocsik alapvető beszerzési forrása a hatvanas évek végéig a hazai iparunk volt. A hetvenes évek kezdetétől napjainkig az import az, ami lehetővé teszi az igényeink kielégítését. Ez természetesen a szállítási készségtől való függőséget is jelenti, aminek hiánya, késedelme gyakran problémákat okoz. Míndez arra utal, hogy a hadtáp-szaggépkocsik harmadik generációja döntő többségében import gépkocsiból fog állni.

Szakmai és gazdasági okok számításba vétele alapján rendszerint csak azokból a hadtáp-szaggépkocsikból szerezzük be a teljes hadi szükségletet, amelyekből a népgazdaságból történő biztosítás nem lehetséges. Azoknál a típusoknál, amelyeknél a népgazdaságból bevont eszközök szakmailag megfelelők vagy szükségképpen helyettesíthetők, a hadi szükségletnek csak egy része kerül beszerzésre.

Indokoltnak tartom kihangsúlyozni azt a szakmai felismerést, hogy hadtáp-szaggépkocsiból az ellátási feladatok térbeni és időbeni maradéktalan ellátásához sokkal több kellene. Ennek az igénynek azonban rendszerint a pénzügyi és a beszerzési lehetőségek gátat szabnak. Ezért számos esetben a szakfeladatokhoz szükséges kapacitások biztosítása érdekében pótkocsis, utánfutós megoldásokat választottunk, ami törvény-szerűen magában hordja a vontatás problémáját.

Míndezek a problémák kisebb-nagyobb mértékben az alábbiak szerint hatottak a hadtápszolgálat egyes ágai szaggépkocsi állományának kialakítására és fejlődésére.

Üzemanyag-szaggépkocsik

Az 1945-1949 közötti időszakban a néphadseregünkben az üzemanyag-gépkocsin történő szállítása a viszonylag kicsi hajtóanyagok fogyasztó technikai parkunk miatt különösebb gondot nem okozott.

A normál hajtóanyag-szállítóeszköz problémáinak a néphadseregünk nagyarányú szervezeti fejlesztésének s kissé később bekövetkező gépesítésének megindulásával kezdődött. Míndezek eredményeképpen a hadi szükségletünk 1953 év végére 3 tonnás üzemanyagtartály és töltőgépkocsikból az 1300 db-ot, 5 tonnás üzemanyagtartály-gépkocsikból pedig az 500 db-ot elérte.

A dinamikus erővel jelentkező igényeket hazai gyártásból és import beszerzés útján igyekeztünk kielégíteni, amelynek eredményeképpen az első ötéves terv időszakában hét típusból álló (CS-350B, ZISZ-151, ZISZ-150, RÁBA S, GMC, AUSZTROFIAT) több mint 600 darabot jelentő üzemanyag-szállító gépjárműparkunk jött létre. Ebből a mennyiségből a hazai gyártású Csepel-350B közúti tehergépkocsi alvázra épített hajtóanyag-szállító és töltőgépkocsik száma meghaladta az 500 db-ot.

Az elhasználódott üzemanyag-szállító eszközök pótlása, illetve a hajtóanyag-szállító kapacitásaink növelése érdekében 1965-ben rendszeresítve lett a Csepel D-346 típusú üzemanyagtöltő gépkocsi, amelynek alváza azonos a Csepel D-344 típusú terepjáró tehergépkocsijával.

A 4000 liter tartálytérfogató eszköz rendeltetése: hajtóanyag-tárolás és szállítás; gép- és harcjárművek, repülőgépek és helikopterek feltöltése mért és szűrt hajtóanyagokkal, tábori körülmények között is; hajtóanyagok átfajtása, lefajtása és keverése.

Ebből a típusból a második és a harmadik öt éves terv időszakában több mint 500 db-ot szereztünk be a hazai iparunktól.

A hetvenes években alapvetően a hajtóanyag-szállító kapacitásaink bővítése érdekében URAL-375D típusú terepjáró tehergépkocsi alváza épített 5 tonnás hajtóanyag-szállító gépkocsik kerültek rendszeresítésre, illetve beszerzésre.

Ennek a programnak keretében 1974-ben rendszerünkbe került az AC-5-375 típusú hajtóanyagtöltő-gépkocsi, amelynek rendeltetése: tartálytöltése szívócsonkon keresztül; üzemanyag kiadása tartályból; idegen tartály töltése idegen tartályból; üzemanyag-keverés saját tartályban. Alapjárműve: URAL-375D. Tartálytérfogata (üzemi): 5500 liter.

Ezt a típust az AC-5,5-375 típusú hajtóanyagtöltő gépkocsi követte, amely 1976-ban került rendszeresítésre, paraméterei megegyeznek elődjével.

A szovjet relációból származó URAL hajtóanyagtöltő gépkocsik beszerzése az ötödik öt éves terv időszakában kezdődött meg, és azt követően tíz év alatt mintegy 700 db-ot importáltunk.

A közelmúltban az URAL hajtóanyagtöltő gépkocsik beszerzése terén nehézségek léptek fel elsősorban a szállítási készség hiánya miatt. Ezért egy új típus, a román relációból származó DAC 5 tonnás hajtóanyagtöltő gépkocsi beszerzése került napirendre.

A néphadseregünk fejlődése során a hajtóanyagtöltő gépkocsi-szükségleteink állandóan növekedtek, és 1980-ban már megközelítették a kétezret.

A hadi szükségletünknek csak egy részét tudjuk a saját eszközeinkből biztosítani. Ezért a népgazdaságból mozgósításkor jelentős számú hajtóanyag-szállításra alkalmas eszköz igénybevitelével kell számolnunk. Ezeknek a gépjárműveknek csak egy része szakszükségletű. Népgazdaságból hajtóanyag-szállításra nagyobb részben csak tehergépkocsik igénybevitelére van lehetőségünk. Kezdetben a hajtóanyagtöltő gépkocsik helyettesítésére biztosított tehergépkocsikat hordókkal (12 db 200 l-es) láttuk el, majd a későbbiek folyamán erre a célra hajlékony tartályokat és 4 m³-es könnyített acéltartályokat rendszeresítettünk.

A tárgyalat történelmi időszakban a hajtóanyagszállító gépjármű kapacitásaink kiegészítése, bővítése érdekében a következő vontatható eszközök kerültek a rendszerünkbe:

Az 1000 l-es vontatható vashordó mintapéldánya 1952-ben készült el, az ötvenes évek közepéig nem számottevő mennyiségeket gyártottunk belőle.

A 3 tonnás üzemanyagtartály pótkocsiból a hatvanas évek elején 39 db-bel rendelkeztünk. Közel húsz évig voltak rendszerben, elhasználódásuk miatt a nyolcvanas évek elején kivonásra kerültek.

Az egytengelyes üzemanyag-szállító utánfutóból két típus (1 és az 1,25 m³-es) készült. Mindkettő 1000 l-es alumínium tartállyal rendelkezik. A kettő közötti különb-

ség az, hogy az egyikén 2 db, a másikon pedig 14 db 20 l-es kanna helyezhető el. Ezen eszközöknek a rendszerbe állítása 1968-ban történt, ezt követően két ötéves tervidőszakban a szükségleteinknek megfelelően 700 db-ot szereztünk be a hazai iparunktól.

Az 5 tonnás üzemanyag-szállító pótkocsi rendszerbe állítása 1979-ben történt. A kéttengelyes üzemanyag-szállító pótkocsi rendeltetése gépjárművek hajtóanyagainak szállítása és azok tartályainak feltöltése. Ebből az eszközből 1980-ig a hazai iparunk részünkre több mint 100 db-ot gyártott.

A kéttengelyes 2,5 tonnás üzemanyag-szállító pótkocsi rendszerbe állítása 1982-ben történt. Rendeltetése a harcjárművek és gépjárművek tartályainak feltöltése, továbbá üzemanyag-töltő gépkocsik tartálykapacitásainak kiegészítése. A sorozatgyártása a közelmúltban kezdődött meg.

Repülőüzemanyag-töltő gépkocsiból számottevő igény először a légierőnk rohamos fejlesztésének időszakában (1953. év végén 249 db) jelentkezett. Erre a célra akkor meglevő hajtóanyag-töltő gépjármű parkunkból 78 db-ot tudtunk biztosítani. Az ötvenes évek közepén a légierőnk minőségi fejlesztésének megkezdésekor a repülő-üzemanyag-töltő gépkocsi szükségletünk közel 100 db-ra csökkent, aminek kielégítésére 60 db állt rendelkezésünkre.

Ezen a téren lényeges változás a hatvanas évek elején következett be, amikor is a sugárhajtású gépek rendszerbe állítása speciális repülőüzemanyag-szállító és -töltő eszközöket igényelt.

Ebből a követelményből eredően került 1961-ben rendszeresítésre a TZ-200 típusú repülőüzemanyag-töltő gépkocsi, amelynek feladata: szűrt és mért hajtóanyag kiadása tartályból; tartály feltöltés; átfertés külső tartályból külső tartályba a szűrőn keresztül, keverés; vezetékekben levő hajtóanyag kiszívása. Alapjárműve: MAZ-200. Tartálytérfogata (üzemi): 7000 l. Ebből a típusból a rendszerbe állítást követő években szovjet relációból több mint 50 db-ot szereztünk be, amelynek jelentős része a hetvenes években elhasználódott.

A TZ-200-as típust 1972-ben a TZ-500-as típus követte. A két típus paraméterei azonosak, eltérés csak az alapjárműnél van, a TZ-500-as alapjárműve a MAZ-500. Ebből az eszközből a negyedik és az ötödik ötéves terv időszakában több mint 100 db-ot szereztünk be szovjet relációból.

A TZA-7,5-500A üzemanyag-töltő gépkocsi 1979-ben került a rendszerünkbe. Rendeltetése a repülőtechnika feltöltése repülő-hajtóanyaggal, zárt rendszerben és szabad beömlés útján, szilárd burkolatú repülőtereken -40°C és $+50^{\circ}\text{C}$ hőmérséklet határok között. Alapjárműve: MAZ-500A. Tartálytérfogata (üzemi): 7,500 l. Ennek az eszköznek a beszerzése szovjet relációból a hatodik ötéves terv időszakában kezdődött meg.

A ZIL-130 típusú tehergépkocsi alvázra épített PSZG-160 tábori szivattyúállomás 1968-ban került rendszerünkbe. Rendeltetése: vasúti tartálygépkocsik töltése és lefejtése; tábori töltősorok üzemeltetése; raktáron belüli szivattyúzás; az üzemanyag feladása a tábori fővonali csővezeték indítóállomásához. Ezt a típust nálunk a PSZG-65/130 szivattyúállomás előzte meg, amely GAZ-51 tehergépkocsi alvázra volt építve. A PSZG-160 tábori szivattyúállomásokból a teljes szükségletünket a közelmúltig beszereztük szovjet import útján.

Élelmezési szakgépkocsik

Az ötvenes évtized első éveiben került kifejlesztésre Csepel-350B típusú központi tehergépkocsi alvázra a vízszállító gépkocsi első generációja, melyből a hazai iparunk 1956. 7. 1.-ig részünkre mindössze 19 darabot gyártott. Ez a mennyiség az 1951–1954 közötti nagy létszámú hadseregünk vízszállítási igényeinek csak igen kis részét elégítette ki. Ebben az időszakban a gyakorlatokon, a táborok létrehozásakor a vízszállítás lófogató lajtkocsikkal, gépkocsikon, hordókban, tejeskannákban történt döntő mértékben.

A vízszállító gépkocsi-helyzet javítására tett intézkedések eredményeképpen 1960. év végére már 29 db Csepel-350B és 15 db Csepel-420D vízszállító gépkocsink volt. A közúti tehergépkocsi alvázra épített vízszállító gépkocsi állományunk 1971. év végére 66 darabra emelkedett, ami az igényeknek csak a töredékét elégítette ki.

Ezen a téren jelentős változást jelentett az 1000 literes vízszállító utánfutó kifejlesztése és 1964-ben történő rendszeresítése. Ettől az időtől kezdve az élelmezési szolgálat rendelkezik olyan eszközökkel, ami a főzéshez és az iváshoz szükséges víz termosztált szállítására, tárolására alkalmas. Vízszállító utánfutóból a hetvenes évtized végén 450 darabbal rendelkezünk, ami abban az időszakban az ellátottságunkat teljes mértékben biztosította.

A vízszállító gépkocsink második generációja Csepel D-346 típusú terepjáró tehergépkocsi alvázra lett kialakítva. Ez a 3000 literes vízszállító eszköz 1970-ben került a rendszerünkbe és a negyedik ötéves terv időszakában a hazai iparunk 210 darabot gyártott részünkre.

A vízszállító gépkocsi-szükségletünk kezdettől fogva rohamosan nőtt és 1980-ban megközelítette a 600 darabot. Tapasztalataink szerint a néphadsereg készletében levő vízszállító gépkocsik még a békeigények kielégítése szempontjából is kevésnek bizonyultak. Ebből a helyzetből eredően a hadi szükségletek nagyobb részének feltöltését a népgazdaságból biztosítható helyettesítő eszközökkel (bor-, sör-, szörp-szállító gépkocsikkal) terveztük.

A hetvenes évek végén felmerült a 15 éve rendszerben levő Csepel D-346 típusú terepjáró vízszállító gépkocsik újjakkal történő lecserélésének igénye. Ennek érdekében a nyolcvanas évtized első éveiben megkezdődött URAL terepjáró tehergépkocsi alvázra 4000 literes vízszállító gépkocsi fejlesztési munkálatai, a prototípus elkészítése. Az importból származó alvázak beszerzése terén jelentkező akadályok miatt le kellett mondanunk a vízszállító gépkocsik harmadik generációjának hazai gyártásáról. Ezért kerestük a baráti országokból való beszerzés lehetőségét. Ennek során merült fel a DAC terepjáró gépkocsi alvázra épített 5 m³-es hőszigetelt vízszállító gépkocsi román relációból történő importálásának kérdése.

A kenyérszállítás tábori körülmények között jelentős gondot okozott a hetvenes évek második feléig az alakulatoknak, különösen azoknak, amelyek nagy létszámmal rendelkeztek. A kenyérszállító szakgépkocsik hiánya miatt a hadtápszervek szükségmegoldásokat alakítottak ki. Pl.: ponyvázott gépkocsikra kenyeres állványok elhelyezése, a kenyér rekeszekbe történő szállítása. Ezek a módszerek a kenyeret az időjárás hatásaitól csak részben védték meg, ezért a minősége gyakran károsodást szenvedett.

A tábori körülmények közötti kenyérszállítás problémáinak részbeni megoldása érdekében került kialakításra és 1964-ben rendszeresítésre a 2 tonnás kenyérszállító gépkocsi. Ez az eszköz Csepel-344 típusú tehergépjármű alvázra lett kifejlesztve, a zárt,

hőszigetelt, fűtő-szellőző berendezéssel ellátott felépítménye alkalmassá tette $-20\text{ }^{\circ}\text{C}$ külső hőmérséklet mellett 24 óráig a kenyér termosztált szállítását és tárolását. Ebből a szakgépkocsiból a hetvenes évek közepén 39 db került a hazai iparunktól beszerzésre.

A 3 tonnás kenyérszállító gépkocsi (konténeres) a több mint másfél évtizede rendszerben levő, fizikailag elhasználódott 2 tonnás kenyérszállító gépkocsi felváltása és az ezen a téren szükséges kapacitás bővítése érdekében került kialakításra és 1982-ben rendszeresítésre.

A hűtőaggregáttal ellátott 20 m^3 rakodótérrel konténer hordozója ZIL-130G típusú tehergépkocsi alváz. Az eszköz biztosítja télen-nyáron a kenyér $20\text{ }^{\circ}\text{C}$ -on történő szállítását, szükség esetén a forró kenyér károsodásmentes lehülését, hideg időben a kenyér fagytól való megóvását, a kenyér rövid idejű tárolását.

Mindkét kenyérszállító gépkocsi típusból csak a legfontosabb békeszükségleteinket tudtuk kielégíteni. A kenyérszállító szakgépkocsi-szükségletének alakulására az állandó növekedés tendenciája jellemző, amit bizonyít az a tény, hogy 1965-1980 közötti időszakban hétszeresére nőtt a hadi szükségletünk. Ennek az igénynek döntő többségét a népgazdaságból mozgósításkor történő igénybevétel útján kisebb részben kenyérszállító szakgépkocsikkal nagyobb részben azok helyettesítésére alkalmas gépjárművekkel tudjuk biztosítani.

A tábori körülmények közötti hús- és hentesáru szállítása és tárolása kezdettől fogva felvetette az erre a célra szükséges hűtőkapacitások létrehozásának igényét. Ezzel szemben a hatvanas évek közepéig csak néhány darab (1963-ban 3 db) Csepel-350 típusú közúti tehergépkocsi alvázra épített hűtő- (thermos) gépkocsival rendelkezünk.

A néphadseregünk minőségi fejlesztésének elején dinamikusán megnőtt a hűtőgépkocsi szükségletünk. A felmerült igények kielégítése érdekében került kialakításra és 1964-ben rendszeresítésre a 2 tonnás hűtőgépkocsi.

A Csepel D-346 típusú terepjáró tehergépjármű alvázra épített felépítmény hőhidmentes, hőszigetelt, belső borítású, mosható szerkezet, amely alkalmas hús- és hentesáruk hűtött, mélyhűtött állapotú szállítására, tárolására, valamint a hűtőládák hőakkumulátorainak fagyasztására. Ebből a típusból a béke szükségleteinket a hazai iparunktól a hatvanas évek közepén beszereztük.

A 4 tonnás hűtőgépkocsi (konténeres) a fizikailag elhasználódott 2 tonnás hűtőgépkocsik felváltására és a hűtőszállító, tárolókapacitásunk bővítése érdekében került kifejlesztésre és rendszeresítésre 1982-ben. Az eszköz rendeltetése gyorsan romló élelmiszerek előírt és szabályozott hőfokon történő szállítása és 1-3 napos tárolása, valamint az egység hűtőládái hűtőakkumulátorainak lefagyasztása.

A konténeres felépítmény hordozója ZIL-130G típusú tehergépkocsi alváz. A hűtőgépkocsiból a béke szükségletnek megfelelő mennyiség beszerzése a hazai ipartól a hatodik öt éves terv időszakában megtörtént. A hadi szükséglet hűtőgépkocsiból a nyolcvanas évek elején a 100 db-ot meghaladta. Ezért a népgazdaságból mozgósításkor a hadi szükségleteink kielégítése érdekében hűtőgépkocsik vagy ezek helyettesítésére alkalmas thermos gépkocsik kerülnek igénybevételre.

A hatvanas évek első felében felmerült egy korszerű tábori sütőde létrehozásának igénye. Ez a probléma alapvetően a harctevékenységek intenzitásának megváltozásából, ugrásszerű növekedéséből eredt. Másképpen fogalmazva, a bonyolult, gyors lefolyású harctevékenységek között lényegesen kevesebb idő áll rendelkezésre a kenyérsütésre, mint korábban. Ezzel szemben a meglévő, előregedett 34/53M sütődék korszerűtlennek

bizonyultak. Ezek az eszközök 2 tonnás pótkocsi alvázra lettek építve, teljesítményük 60 db 700 gr-os kenyér óránként, felfűtési idejük 1,5-2 óra, sütési idő 40-55 perc attól függően, hogy fa- vagy olajtüzeléssel üzemelnek.

Közel húsz éves útkeresés után került kifejlesztésre a tábori mozgó sütőüzemünk (TMS-80 SÜMEG), amely 1982-ben került rendszeresítésre. Az eszköz technológiai berendezései 3 db 20' méretű konténerszerű felépítményben helyezkednek el. A konténernek gépkocsin, vasúton és légi úton szállíthatók. A konténernek szállítási helyzetben túlnyomás alá helyezhetők, így alkalmasak szennyezett terepen való áthaladásra is.

A három konténerben elhelyezett berendezések egy sütőde részleg eszközei, amelyekkel óránként 500 kg formakenyér süthető búzaliszt vagy búza- és rozsliszt keverékből.

A gyártó berendezések a konténerekben kirakás nélkül üzemeltethetők, így a telepítési idejük rövid. A kenyérfeldolgozással kapcsolatos munkálatok a lehetőségekhez képest gépesítettek. A berendezések lehetővé teszik többfajta liszt homogenizálását és felhasználását. A tésztafeldolgozó gép automatikus vezérlésű, így a késztermék jó minősége és egyenletessége elérhető. Az eszköz hazai sorozatgyártása a hetedik öt éves terv időszakában megkezdődött.

A törzskonyha-gépkocsi házilag került kifejlesztésre, és 1982-ben került a prototípus elfogadásra. Az eszköz rendeltetése 200 főre napi háromszori meleg étel elkészítésének biztosítása és 40 fő egy idejű étkeztetése tábori körülmények között. Alkalmas étel előkészítésére és főzésre álló, valamint menethelyzetben egyaránt.

A törzskonyha egységgépkocsiból (URAL 375A) és pótkocsiból áll. Sorozatgyártása a későbbiek folyamán fog beindulni.

Napjainkban a néphadseregünkben a tábori körülmények közötti ételfőzés alapvető eszközei a mozgókonyhák, amelyek vontatása különböző típusú gépkocsikkal történik. A gyakorlatok tapasztalatai azt mutatják, hogy a lánctalpas harcjárművekkel rendelkező alegységeket számos esetben a gépkocsikkal vontatott mozgókonyhák nem tudják követni. A harcoló alakulatok terepjáró képességének növekedése szükségszerűen maga után vonja a konyhagépkocsik kialakításának és rendszerbe állításának szükségességét. Ez a felismerés a szakemberek részéről már régen megtörtént. A terepjáró alvázra épített konyhagépkocsi létrehozása perspektívában indokolt.

Egészségügyi szakgépkocsik

A rendelkezésre álló forrásanyagok szerint a háború után összegyűjtött eszközökből 23 db RÁBA-S és néhány darab FORD márkájú sebesültszállító gépjármű maradt ránk.

A néphadseregünk fejlődéstörténetének első periódusában az alakulatok a beteg-és sebesültszállítást az országos mentőhálózat igénybevételével és az összegyűjtött szakgépkocsikkal, illetve szükségesszükszerekkel oldották meg.

Ezen a téren éles fordulat következett be az ötvenes évek elején. A néphadseregünk nagyarányú és rohamos fejlesztése oda vezetett, hogy a sebesültszállító gépjármű hadi szükségletünk 1953. év végén meghaladta az 500 db-ot. Ebben az időszakban az igényeink kielégítése érdekében a hazai iparunk gyártotta az 1,5 tonnás terepjáró (Csepel-130) és a 3 tonnás (Csepel-350/B) alvázakra épített sebesültszállító gépjárműveket. Az előbbi négy, az utóbbi kilenc fekvő sérült szállítására volt alkalmas. Ez a két típus

minősíthető a sebesültszállító gépjárműveink első generációjának. Hogy ezekből az eszközökből az iparunk mennyit gyártott, ma már nehéz megállapítani. A rendelkezésre álló adataink szerint 1956 nyarán 1,5 tonnás terepjáró sebesültszállító gépkocsiból 123 db, a 3 tonnás közúti sebesültszállító gépkocsiból pedig 238 db volt a készletünkben.

A történeti hűség érdekében célszerű megjegyezni, hogy a néphadseregünk gépesítésének megkezdéséig és annak nagy arányú fokozásáig számos szállítási problémát fogatolt gépjárművekkel kellett megoldanunk. Ezért az egészségügyi szolgálat is kialakította a sebesültszállításra alkalmas taligákat, amelyekből 1954-ben 100 db-ot rendeltünk az iparunktól, a több mint 300 db-os hadi szükségletünk feltöltése érdekében.

A hetvenes évek elején a néphadseregünk minőségi fejlesztésével összefüggésben rohamosan kezdett nőni a sebesültszállító gépjármű-igényünk. Az ötvenes évek szükségletei a hatvanas években kétszeresére, a hetvenes években pedig háromszorosára emelkedtek.

Az ötvenes évek első felében gyártott Csepel-130 és Csepel-350/B típusú sebesültszállító gépjárművek döntő többsége tíz év alatt elhasználódott. Az elhasználódott sebesültszállító gépjárművek pótlására, illetve a sebesültszállító kapacitásaink növelése érdekében NDK relációból a hatvanas évek elején megkezdtük a GARANT K-30, majd ezt követően a GARANT LO-1800 típusok beszerzését. Az első típus négy, a második pedig hat fekvő sérült szállítására volt alkalmas.

Az NDK-ból származó két típusból a GARANT LO-1800-as 1961-ben rendszerezítve lett, és ezt követően tíz év alatt több mint 250 darabot szereztünk be.

A GARANT sebesültszállító gépkocsik közúti alvázra épültek, a kerekeik gumi felületének kiképzése volt az, ami a terepen való mozgásukat segítette.

A második ötéves terv keretében lehetővé vált, hogy szovjet relációból terepjáró (UAZ-452) sebesültszállító gépjárműveket szerezzünk be, amelyek 4 fekvő sebesült szállítására alkalmasak. Ebből a típusból 1980. év végéig közel 650 db-ot szereztünk be. Napjainkban majdnem teljes egészében az UAZ-452 típusú eszközök képezik a meglévő sebesültszállító gépjárműparkunkat.

A sebesültszállító gépjármű hadi szükségleteink egy részét szükségképpen a népgazdaságból mozgósításkor igénybe vett tehergépkocsikkal tudjuk csak biztosítani. Fekvő sérültek szállítására való alkalmassá tételük érdekében hordágy függesztő szerkezetet fejlesztettünk ki a hatvanas évek közepén, mely alkalmas kilenc fekvő sérült elhelyezésére a tehergépjárművek rakodó felületén. Ennek az eszköznek a tömeges gyártását a második ötéves terv időszakában kezdtük meg.

A hordágy függesztő fejlesztett változata az univerzális horágyrögzítő készlet, amely 1984-ben került a rendszerünkbe. A hazailag kifejlesztett eszköz alkalmas hat fekvő és öt ülő sérült szállítására.

A hatvanas évek második felében előtérbe került a sebesültek harcmezőről való kiürítésének problémája. Ebben az időszakban speciális kiürítő eszközök beszerzésének nem volt forrása. A probléma csökkentésének, illetve részbeni megoldásának érdekében kerestük annak lehetőségeit, hogy a harcjárművek hogyan tudnak részt venni a sebesültek harcmezőről történő kihordásában. Ennek kapcsán 6 db, az átfegyverzés során a csapatoktól kivont BTR-152 páncélozott harcjármű sebesültszállításra való alkalmassá tételére nyílt lehetőségünk. Ezek az eszközök körülbelül tíz évig voltak rendszerben.

A harci sérültek sebesültgyűjtő helyekről való kihordásának kérdésében jelentős előrelépést jelentett a LUAZ-967M sebesült kihordó gépjármű 1981-ben történő rend-

szerbe állítása. Ezen szovjet relációból származó eszköz két fekvő vagy ülő sérült szállítására alkalmas. A LUAZ-967M sebesült kihordó gépjárművekből a beszerzés és az ellátás a hatodik ötéves terv időszakában kezdődött meg.

Az egészségügyi ellátásban részesített szállítható állapotban levő fekvő sérültek szállítására 1977-ben sebesültszállító autóbuszok kerültek rendszerítésre. A műszaki fejlesztés eredményeképpen kialakított szerkezetekkel a népgazdaságból mozgósításkor igénybe vett IKARUSZ-260 és a SKODA típusú autóbuszok rövid időn belül alkalmassá tehetők 18 fő fekvő sérült szállítására.

A hatvanas évek elején felvetődött az ezredsegélyhelyek több lépcsős áttelepítésének problémája. Ennek a szakharcászati követelményeken alapuló igénynek a kielégítése érdekében került kifejlesztésre a kötözőgépkocsi. Ez az eszköz lehetővé teszi, hogy a harccselekmények dinamikájának megfelelően az ezred- (dandár-) segélyhelyek egy része – amely az első orvosi ellátást biztosítani tudja – előre települjön és önállóan megkezdje a működését. A kötözőgépkocsi rendszerbe kerülése egyben az ezredsegélyhelyek kapacitásának bővítését is jelentette.

A kötözőgépkocsi rendeltetése, hogy a berendezése és felszerelése az első orvosi segélynyújtás legszükségesebb anyagi (műszeres) feltételeit biztosítsa tábori körülmények között. Az eszköz Csepel D-344 terepjáró tehergépkocsi alvárra épített egységes zárt felépítménybe került kialakításra. Ebből a speciális gépjárműből az első igények 1963-ban fogalmazódtak meg, az eszköz sorozatgyártásának megkezdésére azonban csak a harmadik ötéves terv időszakában került sor. Ezt követően a hetvenes évek végéig a teljes hadi szükségletünket a hazai ipartól 100%-ig biztosítottuk.

A Csepel D-344 terepjáró egységes zárt felépítményű gépkocsik elhasználódása, valamint a konténeres rendszerű felépítményekre való áttérés miatt a nyolcvanas évek elején felmerült egy új kötözőgépkocsi kialakításának igénye, amely napirendben levő problémáink közé tartozik.

Az ötvenes évek első felében tábori körülmények között jelentkező és az egészségügyi szolgálat hatáskörébe tartozó alapvető laboratóriumi vizsgálatok technikai feltételeinek biztosítása érdekében 16 db orvosi laboratórium gépkocsi (Csepel-350/B közúti tehergépkocsi alvázon) került legyártásra.

A hatvanas évek elejére az egészségügyi szolgálat laboratóriumi feladatai kiszélesedtek, ami egyben azok szakosításával is járt. A szakmai igényeknek megfelelően kerültek kialakításra és 1967-ben rendszerítésre a laboratóriumi gépkocsik második generációja. Ezzel létrehozásra került egy egységes laboratóriumi szakgépkocsi hálózat, amelynek elemei: a mozgóbakteriológiai-szerológiai, egészségvédelmi-radiometriai, toxikológiai, vírus, hematológiai, kórbonctani laboratóriumi gépkocsik és a vivárium gépkocsi.

A laboratóriumi gépkocsik második generációjára jellemző, hogy valamennyi Csepel D-344 terepjáró tehergépkocsi alvárra épített egységes zárt felépítménybe került kialakításra. A laboratóriumi gépkocsik mindegyike az önálló tevékenységhez szükséges berendezésekkel, eszközökkel (pl.: aggregátor, sátor, csatlakozó szerelvények, víz- és hőellátó rendszerek stb.) el lettek látva. A rendszerítést követően a laboratóriumi gépkocsik beszerzése csökkentett mértékben történt meg az egységes zárt felépítmények hiánya miatt. Ebből következően 1980-ban a hadi szükségletünknek csak egyharmada volt biztosítva.

A nyolcvanas évek elején felvetődött az egészségügyi laboratóriumi hálózat korszerűsítésének és továbbfejlesztésének szükségessége. Ennek kapcsán megindult az új labo-

ratóriumi eszközökkel összefüggő műszaki fejlesztés, ami jelenleg is folyamatban van. Ezen új eszközökre a konténeres rendszer lesz a jellemző.

A vérszállító gépkocsi - amely csehszlovák relációból származik - 1964-ben került rendszeresítésre. Ennek az eszköznek a rendeltetése, hogy transzfúziós vért tartalmazó palackokat szállítson és tároljon +2 és +5°C közötti hőmérsékleten akkor, ha a környező levegő hőmérséklete -20 és +40 °C között van. Alapjárműve: PRÁGA V3S háromtengelyes tehergépkocsi alváz. Vérszállító gépkocsiból a hadi szükségletünk jelentős részét a népgazdaságból mozgósításkor igénybe vett hűtőgépkocsikkal töltjük fel, amelyeket ellátunk Dexion-Salgó elemekből kialakított állványzattal és a vért tartalmazó üvegek szállítására alkalmas műanyag ládákkal.

A DDA-66 típusú fürdető-fertőtlenítő gépkocsi szovjet relációból származik, 1982-ben került a rendszerünkbe, a PDP-2 fürdő-fertőtlenítő berendezést váltja fel.

A GAZ-66 típusú gépkocsi alvázra szerelt fürdető-fertőtlenítő berendezés biztosítja a személyi állomány zuhanyozási lehetőségét, valamint a nyári és téli ruházatának fertőtlenítését tábori körülmények között.

Az egészségügyi szolgálat a konténerizáció keretében kialakította a műtőkonténer és a deminarizáló-sterilizáló berendezést konténerben. Mindkét eszköz hordozása tehergépkocsi alvázt igényel. Ezt a tényt figyelembe véve ezeket az eszközöket is a szakgépkocsik fogalomkörébe célszerű sorolni. A műtőkonténer két műtőasztalon egy sebészbrigád folyamatos munkáját tudja biztosítani. Ez az eszköz 1979-ben került rendszeresítésre.

A KF-2 konténer típusban kialakított és 1985-ben rendszeresített deminarizáló-sterilizáló berendezés a több mint húsz éve meglevő autokláv-vízdesztilláló utánfutót váltja fel.

A régi eszközökkel szemben jelentős tulajdonsága, hogy sterilizálási kapacitása nagyobb, desztillált víz helyett ionmentes vizet állít elő, nem hővel desztillál, hanem gyantaféleségek alkalmazásával, nem csak üveg palackokba, hanem műanyag flakonokba töltött infúziós oldatok sterilizálására is alkalmas.

Szállító gépkocsik

Jelenleg az anyagszállító gépjárművek nem tartoznak a különleges gépjárművek kategóriájába. Ma a normál tehergépkocsi az általános gépjárművek körébe van sorolva. Azonban az anyagmozgatás fejlődése eredményeképpen ezekre az alapjárművekre más önrakodó daruk, hátsó emelőfalak építhetők. A konténerizáció viszont a konténer rakodó és szállító gépkocsik rendszerbe állítását igényli. Ezeknek az eszközöknek a rendszerbe állítása és beszerzése a néphadseregünkben is kezdetét vette a hetvenes évek második felében. Ennek keretében számos forgó rakodógépet, terepjáró rakodó gépet, konténerakodó szállító tgg.-t stb. szereztünk be, melyek a közlekedési szolgálat szakgépkocsi állományába tartoznak.

Befejezésképpen

A hadtáp-szakgépkocsi állomány közel negyven éves fejlődésének trendje azt mutatja, hogy a harceszközök mennyiségének és korszerűségi szintjének, az általános és szakharcászati követelményeknek megfelelően igényli a jövőbeni változást.

A mennyiségi és minőségi fejlesztés várható feltételeit figyelembe véve a jövőben is a szakgépkocsikat a fizikai elhasználódásukig kell rendszerbe tartani. Az alapjárművek költségeinek megtakarítása érdekében célszerűnek látszik a konténeres, pótkocsis, utánfutós megoldások kiszélesítése, természetesen a szállítási és vontatási problémák rendezésével egyidejűleg. Ezen felül számolni kell a hadtáp-szakgépkocsik népgazdasági igénybevétel útján történő biztosításának kiszélesítésével.

A Magyar Néphadsereg személyi állománya illetményellátásáról (1945–1987)

Tóth József ezredes

A Magyar Néphadsereg személyi állománya a fegyveres szolgálat teljesítéséért (végzett munkájukért) – a kereső foglalkozást folytató más dolgozó kategóriákhoz hasonlóan – rendszeres illetmény járandóságra jogosultak melyek összetevői időszakonként ugyan változtak de főbb vonalakban a következők voltak:

1. *Hivatásos és továbbszolgáló tisztek, tiszthelyetteseknél:*
  - rendfokozati illetmény (törzsbér);
  - beosztási illetmény;
  - szolgálati időpótlék;
  - egyéb pótlékok (továbbszolgálati, helyőrségi, munkahelyi, veszélyességi, magasabb képzettségi stb.);
  - teljesítmény elismerés (tizenharmadik havi illetmény);
  - jutalmazási lehetőség.
2. *A sorállománynál:*
  - természetbeni – díjtalan – ellátás (napi teljes étellemezés, egyenruházat, szállás stb.);
  - havi rendszeres pénzilletmény (zsold);
(rendfokozati, esetenként beosztási)
  - egyes természetbeni járandóságok folyamatos megváltási összege (szappan, dohány, távollét esetén az étellemezési norma pénzbeli kifizetése stb.);
  - jutalmazási lehetőség.
3. *A polgári alkalmazotti állománynál:*
  - munkaköri bér;
  - törzsbér (kpa-nál);
  - szolgálati időpótlék;
  - különböző pótlékok (ügyeleti, veszélyességi stb.);
  - teljesítményelismerés;
  - jutalmazási lehetőség stb.

Az illetmények nagyiöbbsége – a sorállomány természetbeni étellemezés-ellátása kivételével – konkrétan pénz formájában került az állományhoz. Ezen túlmenően a néphadsereg tagjai számos más kedvezményben is részesültek, amelyek pénzértékben is kifejezhetőek voltak, de „járandóságként”, illetve természetbeni juttatásként a szolgálati, élet- és munkakörülmények javítását szolgálták.

Ezek közül feltétlen kiemelés érdemel a hivatásos, továbbszolgáló és polgári állomány-kategóriát érintően:

- családosooknak szolgálati - kedvezményes szövetkezeti, vagy OTP-lakás, nötleknél, hajadonoknál szálló, albérleti hozzájárulás;
- ruházati illetmény;
- díjtalan egészségügyi ellátás;
- kedvezményes étkezés, üdültetés, utazás stb.;
- nyugdíjra való jogosultság.

A sorállományúak katonai szolgálat alatti járandóságainak köre nem a keresőfoglalkozást folytató rétegekéhez, hanem a saját mindennapos - társadalmilag, elismert - lét-szükségletükhöz igazodott. A már említettekben túlmenően utazási kedvezmény, indokolt esetben családosooknak rendszeres havi segély, leszereléskor külön segély stb. járt.

A tartalékos tiszti, tiszthelyettesi rendfokozattal rendelkezők behívásuk esetén (10 napnál hosszabb) szolgálatuk idejére ugyanazokat az illetményeket kapják, mint a hivatásos, vagy továbbszolgáló állomány. A tartalékos honvédek, tisztetek a sorállománnyal azonos természetbeni ellátásban, és pénzbeni illetményben részesülnek. A tartalékos katonák anyagi elismerése 1967-től rendeződött, melynek következtében kormányrendelet alapján utólag, egyösszegben központi (munkáltatói) keretből kell kompenzálni a tartalékosok behívás előtti átlagkeresete és az ideiglenes katonai szolgálat időszakájában kapott járandóságok (természetbeni és pénzbeli együttes összeg) közötti különbséget.

Továbbiakban a személyi állomány illetményellátása nagyléptékű történeti áttekintésre vállalkozom hiteles irodalmi források és személyes tapasztalataim alapján, *elsősorban az MN állandó állománykategóriájára* vonatkozóan.

Az 1945-48-ig terjedő években - a korlátozott pénzügyi lehetőségekre tekintettel - a költségvetési kihatások döntő részét a személyi állomány életkörülményeinek (illetmény, élelmezés stb.) biztosítására irányozták elő és használták fel.

Különös nehézségek mutatkoztak az 1945-46-os években, közvetlenül a háborút követően bekövetkezett általános gazdasági romlás és növekvő infláció körülményei között. 1945-ben a kormányzat érthető okokból költségvetéssel nem rendelkezett, bevételei (adó) stb. a minimumra csökkentek. A legszükségesebb kiadások egyetlen kezdeti forrása a szovjet kormány által 1945 februárjában nyújtott százmilliós kölcsön volt, pengő bankjegyek formájában. Később kényszermegoldásként 1945 júniusától több és több papírpénz került forgalomba, szédületes ütemben vesztítette a pengő vásárló erejét, az árarányok teljesen felbomlottak.

Az ország a legteljesebb pénzhánytól szenvedett, pl.: 1945. nyarán még a bérfizetéshez szükséges fedezettel sem rendelkeztek a vállalatok.

Az időszak pénzügyi helyzete egyúttal meghatározta a hadsereg ellátásának reális lehetőségeit is. A pénzhányra tekintettel a honvédelmi vezetés a számára juttatott minimális finansziális alapokat mindenekelőtt a személyi állomány létszükségeiteinek biztosítására fordította, ezen belül is elsősorban az élelmezésre, az egészségügyi ellátásra.

Az 1945. elejétől az 1946. augusztusi stabilizációig eltelt másfél év alatt, a világ legnagyobb méretű inflációja zajlott le hazánkban. 1946 júliusában az infláció utolsó hónapjában 61 milliószorosra növekedtek az árak. Átlagban napi 2 milliószoros volt az árak növekedése. A fogyasztói árak színvonala 1946 júliusára 400 000 qvadbillőszor volt magasabb mint 1938-ban.

Ilyen körülmények között a személyi állomány illetményét gyakorlatilag alig lehetett bérezésre fordítani, hiszen az áruforgalom túlnyomó része közvetlen árucseré formájában bonyolódott le.

A személyi állomány élelmezésénél a beszerzési gondok sokszor pénzügyi nehézségekkel is jártak. Előfordult, hogy a legénység zsoldját visszatartva és felhasználva tudták csak a számlákat kiegyenlíteni.

A tisztek és tiszthelyettesek, polgári alkalmazottak gyakran késve jutottak hozzá illetményükhöz. Csak tovább súlyosbította a hivatásos állomány megélhetését, hogy a pénz gyors devalválódását nem tudták ellensúlyozni az egymást követő illetménymódosítások sem.

A kommunista párt által javasolt és megindult gazdasági stabilizáció nyomán kezdődött meg a hadsereg személyi állománya élet- és munkakörülményeinek fokozatos javulása, végül a nehézségek teljes megszűnése.

Az 1947/48. évi állami költségvetés már szilárd pénzügyi alapokra helyezte a demokratikus hadsereg személyi állománya ellátásának finansziális feltételeit, megteremtve az illetmény, zsold, élelmezési, ruházati és más ellátási feltételek megfelelő színvonalú biztosítását.

Az 1948–1956-ig terjedő években a néphadsereg és azon belül a személyi állomány ellátásának pénzügyi alapjai biztosításában jelentős változás következett be, amikor 1949. január 1-től az ország legfelsőbb szintű gazdasági vezetése életbeléptette az állami költségvetés reformját. Az állami számviteli új törvény a néphadseregben is módosította a pénzügyi kiadások és bevételek rendjét, a pénzeszközök felhasználását a céloknak megfelelően maximálisan behatárolta.

A pénzellátásban további változásokat vezetett be 1950-ben a kiadott szabályrendelet, előrevetítve az áttérést 1951. februárban minden szükségletnél – a személyi kiadásoknál is – a normagazdálkodási rendszerre.

Megtörtént az anyagi-pénzügyi alpnormák szolgálati ágankénti kiadása. A pénzügyi szolgálaté tartalmazta az összes illetmény, pótlék és egyéb pénzbeni járandóságok kiszabatait.

A személyi állomány pénzbeni járandóságait 1956-ig terjedő időszakban lényegében ebben a rendszerben kapta. A hivatásos és továbbszolgáló állomány rendszeres illetménye a törzsfizetésből, beosztási illetményből és a családi pótlékból tevődött össze. Ezekhez kapcsolódtak az esetenként, illetve meghatározott tevékenységekhez kapcsolódó nem rendszeres illetmények, mint pl. a vezényelték illetményei, veszélyességi, bűvár- és más pótlékok. Végül ide tartoztak a különös illetmények, mint a különélők illetménye, a gyakorlatok alatti illetmény és mások.

A politikai-szakmai kiképzés, a nevelés, a takarékoság, az anyagkezelés, az éberség, az anyagi és katonai fegyelem stb. területén kiváló eredményeket elérő, illetve átlagon felüli munkásságot kifejtő személyek elismerését megfelelő jutalomkeretek tették lehetővé. A pénzbeni juttatásokhoz tartoztak még a különböző segélyek is.

1949-ben a tisztek átlagos havi illetménye 1500,- Ft volt, a polgári alkalmazottak 1000,- Ft átlagos munkabért kaptak. A hadsereg tagjai részére ez az illetmény csak az alapvető megélhetést biztosította, igen sok családi feszültséget, perspektívtalanságot teremtett. Ez a körülmény is hozzájárult a hivatásos állomány jelentős részének demoralizálódásához.

Az 1956-os év eseményei hadseregbeni okainak vizsgálatánál felvetődött a tiszti és tiszthelyettesi állománynak az illetmény oldaláról történt kedvezőtlen megbecsülése is.

Az objektív megítélésnél segít a hadsereg illetményviszonyainak a társadalom más csoportjaival való összehasonlítása. Az ipari dolgozók 1220,- Ft, a közlekedésben foglalkoztatottak 1117,- Ft, az államigazgatás dolgozói pedig 1104,- Ft havi átlagkeresettel rendelkeztek 1956-ban.

A kérdéses időszakban a tiszti állomány 88,2 százalékát kitevő alhadnagytól főhadnagyig terjedő rendfokozatot viselői 1300,-, 1540,- Ft havi illetményt kaptak. Ez az összehasonlítás azonban nem jelenti azt, hogy az állománynak nem voltak anyagi gondjai. Hiszen elég figyelembe venni a SZOT adatait, miszerint egy három fős család létminimumához 1460,- Ft jövedelemre volt szükség. A következtetések realitását alátámasztja, hogy az állomány döntő része vidéki helyőrségekben szolgált, ahol a feleségek foglalkoztatásának körülményei mostohák voltak.

A sor-tiszthelyettesek (örvezető-főtörzsőrmesteri) átlagos havi zsoldja 120,- Ft, míg a legénység (honvédtől-szakaszvezetőig) havonta átlagosan 63,- Ft volt, melyhez járult még az egyes technikai és egészségügyi jellegű beosztásokban levők kiegészítő illetménye az állomány mintegy 15%-át kitevően.

A Honvédelmi Tanács 1957. áprilisi határozatával felemelték a néphadseregben az illetményeket és a munkabéreket. A hivatásos tisztek illetménye átlagosan 27%-kal, hivatásos és továbbszolgáló tiszthelyetteseké átlagosan 23%-kal, a polgári alkalmazottak munkabére átlagosan 12%-kal emelkedett.

Az illetményrendezés eredményeképpen a tisztek átlagilletménye 1739,- Ft-ról 2212,- Ft-ra, a tiszthelyettesek átlagilletménye pedig 1204,- Ft-ról 1490,- Ft-ra emelkedett.

Egyidejűleg 1957. április 1-i hatállyal új illetményrendszer lépett életbe, melynek során az illetmények emelésén kívül az összilletményen belül megnövekedett a törzsilletmény - a rendfokozat tekintélyének emelése céljából - a beosztási illetmény csökkentése mellett.

Ez az illetményrendszer hosszabb távra megoldotta az állomány illetmény-ellátását és a következő években végrehajtott „szintrehozó” bérkorrekciók biztosították a tisztességes megélhetést részükre.

A személyi állomány pénzbeni járandóságai fejlesztésének csak átmeneti korlátozását jelentette, amikor az 1965 januárjában - az MSZMP KB 1964. decemberi határozatának megfelelően - kiadott miniszteri takarékosági intézkedés keretében több hónapra felfüggesztették az illetmény-előresorolásokat és béremeléseket, zárolták a jutalmazási keretek 50%-át. Mindezek hatásaként mintegy 11 millió forint megtakarítást értek el a személyi járandóságoknál anélkül, hogy az életkörülményekben jelentősebben éreztette volna negatív hatását. Az 1965. évet a közvélemény „Takarékossági év”-nek nevezte.

Kedvezően hatott a személyi állomány ellátására, hogy 1967-től a költségvetési gazdálkodás továbbfejlesztéseként lehetőség nyílt a csapatok bevételei egy részének felhasználására és az ellátás javítására. Ugyanilyen irányba hatott az egyes jogcímenek jóváhagyott előirányzatok 30%-áig való átcsoportosítási lehetősége parancsnoki hatáskörben.

Az 1968. január 1-ével megkezdődött új gazdasági mechanizmusra való áttérés további lehetőségeket teremtett az állomány ellátásának gyorsuló fejlesztésére is. Közvetlenül eredményezte a katonákról való gondoskodás pénzforrásának bővülését a

merev természetbeni normáról a pénznormákra való áttérés. Jogot kaptak a parancsnokok a költségvetési előirányzatok közötti átcsoportosításra, a szükségletek hatékonyabb kielégítésére, mely utóbbi elsősorban a katonák elhelyezési körülményei érezhető javulásában mutatkozott meg.

Lehetőség nyílt a jóváhagyott beralap-illetmény megtakarítások meghatározott szabályok szerinti felhasználására a jutalmazásoknál.

Míndezek a csapatok úgynevezett „önálló költségvetési gazdálkodása” keretében valósultak meg.

Jelentős változást eredményezett a hivatásos és a továbbszolgáló állomány jövedelem viszonyaiban a 030/1971. sz. HM parancssal 1971. július 01-ével életbe léptetett új illetményrendszerre való áttérés, valamint az alapilletmény és a pótlékok folyósításának újra szabályozása. Az új illetményrendszerrel 7–13%-os illetményemelkedés következett be.

Az alapilletménybe beépítették a korábbi akadémiai, az egyetemi végzettségűek, a bírák és ügyészek pótlékát, a mérnöki rendkívüli pótlékot, illetve az orvosi jutalom éves összege egytizenkettőt és másokat. Ugyanakkor a rendszeresített pótlékok köre kiterjedt a következőkre:

Égésügyi veszélyességi, egészségügyi, egészségügyi ártalmassági, tűzrendész, bűvár, ejtőernyős ugrási, gépkocsivezetői, idegen nyelvtudási, terepfelmérő, távoli helyőrségi, osztálybasorolási pótlék és mások, valamint a katonatorvosi ügyeleti díj.

Míndezek pénzbeni juttatás formájában is elismerték a speciális felkészültséget és igénybevételt igénylő szolgálati tevékenységeket.

A hivatásos és továbbszolgáló állomány új illetményrendszere bevezetésével egy időben megtörtént a 11/1971. sz. miniszteri parancssal az MN polgári alkalmazottainak béremelése is.

A különböző bértételekben besorolt polgári alkalmazottak bérét 8–10, illetve 20%-kal emelték fel. Ehhez járultak még az egyes megemelt pótlékok.

A polgári alkalmazotti állomány fokozottabb megbecsülése jutott kifejezésre az 55/71. sz. HM parancs és a 48/71. sz. Szű. Fcsf. és PÜSZF együttes intézkedése alapján létrehozott „kinevezett polgári állománykategória bevezetése”. Az intézkedés során mind az illetmény, mind az egyéb juttatások (ruhapénz stb.) szilárdították az érintettek néphadsereghez kötődését.

Az új illetmény és bér gazdálkodási szabályok a beralap megtakarításokból való részesedés bevezetése eredményeként teljesebben használhatták fel a beralapot, valamint – a norma szerint járó jutalmazási kereten felül – igen jelentős összegeket tudtak fordítani a személyi állomány illetményen és béren felüli jövedelmének általános növelésére, illetve a kiemelkedő és többletmunkát végzők anyagi megbecsülésének kifizetésére.

Az MN teljes hivatásos, továbbszolgáló és polgári alkalmazott állományát érintő fenti illetmény és bér intézkedések megfelelően biztosították az érintettek anyagi körülményeinek szintentartását és a következő évekbeni tervszerű fejlesztését. Morálisan kedvezően hatottak a személyi állomány erkölcsi-politikai hangulatára, a növekvő követelmények teljesítésére, egységének erősítéséhez.

A *személyi állomány illetményfejlesztése* az 1980-as években a népgazdasági bérfeljesztések kapcsán a Magyar Néphadseregben évente a költségvetési szerveket némileg meghaladóan valósult meg.

Kiemelkedő volt az 1987. év, amikor a 49/1987. számú HM utasítással új illetményrendszer lépett életbe.

Az utasítás figyelembe vette a megelőző 1971. évi szabályozás óta a gazdaságban és a társadalomban, ezen belül a néphadsereg tiszti és tiszthelyettesi állománya helyzetében végbement jelentős változásokat.

A hatékonyabb munkára ösztönzés érdekében megnövekedett az igény az anyagi elismerésére. A fogyasztói árak gyorsabb ütemű növekedése következtében az illetményfejlesztések mértékének emelkedése is felgyorsult. Csökkent a nagyobb terhekkel járó foglalkozások iránti érdeklődés, így a hivatásos katonai pálya vonzása is. Ezzel összefüggésben jelentősen növekedtek az utánpótlási gondok.

A hivatásos és továbbszolgáló állomány előző illetményrendszere feladatát betöltötte, már nem tudott eleget tenni a megváltozott körülményekből fakadó igényeknek, ezért megszüntetése, helyébe a helyzetnek jobban megfelelő, ugyanakkor a jövőt is megalapozó új illetményrendszer bevezetése vált indokolttá.

Az új illetményrendszer lehetővé tette:

- az illetmények fejlesztésére rendelkezésünkre bocsátott költségvetési eszközök célirányos felhasználását;

- a káderutánpótlás javítása érdekében megfelelő anyagi alapok biztosítását a pályakezdők számára;

- a tisztek és tiszthelyettesek illetményének a beosztásukban viselt felelősségük, felkészültségük, szaktudásuk, feladataik bonyolultsága, továbbá a szolgálat ellátása körülményei, az alá- és fölrendeltségi viszonyok figyelembevételével történő megállapítását;

- az illetmények teljesítmény szerinti fokozottabb differenciálását a végzett munka mennyisége, minősége és eredményessége alapján, a jobb ösztönzést a szolgálattal járó feladatok kiemelkedő teljesítésére;

- minden tiszt és tiszthelyettes illetményének és pályafutásának egész időtartama alatti rendszeres emelését, még akkor is, ha ugyanazon beosztásban hosszú időn át teljesít szolgálatot, feltéve, ha a beosztásával járó követelményeket becsülettel teljesíti;

- a káderek szükséges mozzgatásának elősegítését, továbbá

- az illetményszabályok fegyelmezési eszközként való felhasználását.

Az új illetményrendszerrel változatlan maradt annak szerkezete, továbbra is két fő elemből állt, mint az alapilletmény (rendfokozati illetmény + beosztási illetmény) és a pótlékok.

Az utasítás elrendelte a pótlékok korszerűsítése keretében a honi légvédelmi és repülőcsapatok munkahelyi pótlékának, a technikai pótléknek, az irányított személyi pótléknek, továbbá az egyes külön meghatározott beosztásokban járó különleges személyi pótlékok megszüntetését.

Az idegen nyelvtudási pótlék rendszerének módosításával ösztönzi a nyelvtudás megszerzését, elrendelte a 24 órás ügyeleti szolgáltatért, valamint a gyakorlatok miatti távollétekért fizetett díjazásokra vonatkozó jogosultság feltételeinek felülvizsgálását. A többi pótlék lényegében változatlan feltételei mellett általában 100-200,- Ft-tal megemelte azok folyósítását.

Az új illetményrendszer jelentősen kiszélesítette a parancsnokok hatáskörét, a tisztek és tiszthelyettesek illetményének megállapításában és ezzel összefüggésben az illetményekkel való gazdálkodásban.

A hivatásos és továbbbszolgáló állomány új illetményrendszerének bevezetésével egy időben egységesen havi 450,- Ft-tal emelkedett a polgári alkalmazottak bérrendszerén belül a kinevezett állomány törzsbérfokokozatainak összege, a műszakpótlékot pedig kiterjesztették valamennyi több műszakos munkaidőbeosztásban foglalkoztatott fizikai és a termelést közvetlenül irányító dolgozóra.

Míndezek az illetmény és bérintézkedések a hivatásos és továbbbszolgáló állomány-nál 15%-os, a szerződéses polgári alkalmazottaknál 10%-os jövedelememelkedéssel járt.

Az illetmények és bérek emeléséről hozott döntésben újólag kifejezésre jutott pártunk és államunk, a társadalom messzemenő gondoskodása néphadseregünk tisztí és tiszthelyettesi állományáról, valamint polgári alkalmazottairól.

A személyi állomány illetmény és bérrendszere fejlesztésénél az ármozgások és a személyi jövedelemadó bevezetése együttesen motiválják a feladatokat a pénzbeni juttatások készhezkapott összegének biztosítására.

Nagyobb szerep jut az illetmény- és bérfejlesztésre rendelkezésre bocsátott költségvetési eszközök célirányosabb felhasználásának a teljesítmények szerinti differenciálásában, a pályakezdők segítségével, a káderek mozgatása elősegítésében, a személyi állomány szolgálati, munka- és életkörülményei alakításának folyamatában.

IRODALOMJEGYZÉK

Magyar Közlöny 1945. évi 2. szám

Minisztertanácsi jegyzőkönyv, 1945. március 9.

HL HM Htp. szf. 1951. 2366. cs. 05280/Htp. szf. szerv. 30-83. lap

HL HM Pücsf. 1954. 472/2. cs. 01171/Htp. szf. Hbs. Csf. 254-255. lap

Honvédségi Közlöny 1951. évf. 15. szám

HL HM Pü. Csf. 1954. 472/2. cs. 0272/Pü. Csf. 45-49. lap

HL HM 5/1957. (HK 4.) HM sz. pcs. (59. p.)

HL HM 18/1958. (HK 7.) Pü. Csf. sz. ut.

HL HM 42/1960. (HK 1.) MNHF és Pü. Csf. sz. ut.

HM 10/HVK Szab. Szerk. Csf. - 1951.

Általános Pénzügyi illetmény szabályzat

Nyt. sz.: 25/36/1960.

Az MN pénzügyi utasítása

Az MN pénzügyi főnökének 31. sz. utasítása

1971. évi május hó 24-én

A néphadsereg polgári alkalmazottainak béremelése

MN pénzügyi főnökének 30. sz. utasítása

1971. évi május hó 25-én

A néphadsereg hivatásos és továbbbszolgáló állományának áttérése az új illetményrendszerre, az alapilletmény és pótlékok folyósításának szabályai

MN pénzügyi főnökének 32. sz. intézkedése

1971. évi június hó 8-án

A hivatásos állomány új illetményrendszerére vonatkozó áttérési szabályok kiegészítése

55/1971. HM parancs és 48/1971. Szü. Fcsf.

és PÜSZF együttes utasítás

Kinevezett polgári állomány kategória létrehozása

49/1987. sz. parancs

A néphadsereg hivatásos és továbbszolgáló állománya új illetményrendszerének bevezetéséről és a polgári alkalmazottak bérrendszerének korrekciójáról, valamint az illetmények (munkabérek) július 1-i emeléséről.

MN Pénzügyi Szolgálatfőnökének 35/1987. sz. (HK 14.) intézkedése

A néphadsereg polgári alkalmazottainak bérrendszeréről szóló 10/1984. (HK 12.) MN PÜSZF számú intézkedés módosításáról

MN Pénzügyi Jogszabálygyűjtemény 1985.

Dr. Zimonyi István

A katonák élet- és munkakörülményeinek javításáért.

Hadtápbiztosítás 1975. 3. szám

Dr. Zimonyi István

Az új demokratikus hadsereg személyi állománya szolgálati, élet- és létkörülményei biztosításának költségvetési alapja (1945-1948)

Hadtápbiztosítás 1987. 3. szám

Szabó Imre nyá. ezds. Összefoglaló vázlat 0191/5/1986. sz.

Az MN katonáállománya illetmény- és ellátási rendszeréről

Az Osztrák–Magyar Monarchia ellátószolgálat az első világháborúban

Vágner Béla őrnagy

A háborúról és hadseregről szóló marxista-leninista tanítás teljes mélységben feltárja a hadtáp szerepe növekedésének objektív törvényszerűségeit, a háborúban, a hadügy fejlődése szerint. Az I. világháborút és az azt megelőző háborúkat a hadtudományt értékes tapasztalatokkal gazdagították, mely vonatkozik a fegyveres erők hadtápbiztosításának szervezésére is.

Mindenekelőtt a háború egésze ékesen igazolta a marxizmus-leninizmus azon tételét, mely szerint a háború menete és kimenetele a harcoló államok adott gazdasági és szociálpolitikai viszonyaitól függ. A fegyveres erők hadtápjának fejlődésére kihatással vannak az adott időszak társadalmi-gazdasági feltételein, politikáján kívül más objektív és szubjektív tényezők is, így többek között az állam történelmi sajátosságai és földrajzi környezete, területének nagysága, az uralkodó osztályok politikai céljai, a hadszínterek távolsága, az ország alapvető gazdasági körzetei stb. Ezek a feltételek és tényezők az ipari termelés fejlődése, a fegyverzet és harci technika mennyiségének, minőségének növekedése – a harctevékenységek módjainak és formáinak, elveinek változását vonja maga után, és ez feltételezi a hadtápfeladatok mennyiségi növekedését és bonyolultságát, meghatározza szervezetének és munkamódszereinek állandó tökéletesítésével szembeni követelményeket. A XIX. században és a XX. század elején elsősorban a termelőerők fejlődése által kínált technikai lehetőségek, a haditechnikai eszközök számának és mennyiségének növekedése, nagyobb pusztító képessége az oka annak, hogy a háborúk térben és időben növekednek, a résztvevők száma is folyamatosan nő, és mindezek következtében emelkednek a hadviselés költségei. Az I. világháború ezt jól példázta. A politikusokat és államférfiakat az elhűzódó imperialista összeütközés (4 év, 4 hónap) súlyos tapasztalata döböntette rá, hogy a XX. században a háború legalább annyira gazdasági, mint katonai kérdés. (1 legurális katonára 2-3 munkáskézre volt szükség a háországban, a nemzeti jövedelemből háborús célokra fordított rész 15-42%-ot tett ki.) A háború gazdasági háttere, a háború és a gazdaság összefüggései mindig is fontos szerepet játszottak. Engels az Anti-Dühringben írja: „... a háború az esetek legnagyobb részében a rendelkezésre álló anyagi eszközökön alapszik.”

A gazdaságnak a háborúra, a harcra, hadműveletre és hadászatra gyakorolt hatása két irányban érvényesült. Egyrészt a politikán keresztül meghatározó szerepet játszik a katonai doktrína kialakításában, biztosítja a hadviseléshez szükséges fegyveres erők és

harci technikai eszközök fejlesztését és fenntartását. Másrészt a gazdaságnak képesnek kell lenni arra, hogy fegyveres erők folyamatos tevékenysége során a küzdelemben részt vevő csapatokat még a háborús pusztulás következtében lecsökkent termelési kapacitás és a harcolók pótlására kivont munkaerő mellett is folyamatosan ellássa mindazon anyagi, technikai és egészségügyi eszközökkel, felszerelésekkel, amelyek a harc megvívásához, létfenntartásához fontosak.

A korszerű háborúk alapvető törvényszerűségeinek kutatása során Lenin nagyra értékelte a hadtáp szerepét a háborúban. A harctevékenységek, hadműveletek és az egész háború menetét és kimenetelét meghatározó tényezők egyikének tartotta a hátor-szágot.

„A komoly hadviseléshez erős, szervezett hátország szükséges. A legjobb hadsereget, a forradalom legodaadóbb híveit is azonnal elpusztítja az ellenség, ha nincsenek eléggé felfegyverezve, ha nincsenek kielégítően ellátva élelmiszerrel...”

Az elmúlt háborúk megvívása, története valóban alátámasztja azt, hogy a háborúban az a fél vívja ki a győzelmet, amelyik szilárdabb és szervezettebb hadtáp létrehozására volt képes.

Az 1914–1918. évi világháború volt az első háború, amelyben a legteljesebb mértékben megnyilvánulnak a fegyveres erők hadtápjával szembeni megnövekedett követelmények.

Ezek után rátérnék az I. világháború ellátó- (hadtáp-) szolgálat tevékenységének vizsgálatára, a fontosabb tapasztalatok levonására, a társadalmi, politikai, gazdasági jellemzőinek figyelembevételével.

A XIX. és XX. század határán a kapitalizmus a legmagasabb, utolsó fejlődési szakaszába lép, az imperializmusba. Az imperialista államok egyenlőtlen gazdasági és politikai fejlődése még jobban kidomborodik, s ez kiélezte a harcot a világ újrafelosztásáért, és ez előrevetítette egy súlyos világháború veszélyét. Az első világháború gazdasági, politikai és katonai előkészítése a XIX. század 80-as, 90-es éveire nyúlik vissza. Amikor is a vezető imperialista nagyhatalmak a világ újrafelosztására, a gyarmati sorban élő nemzeti felszabadító mozgalmainak elfojtására, a nemzeti függetlenségi mozgalmak elnyomására imperialista államközi szövetségek alakultak. Kialakult az imperialista államok két szemben álló csoportosulása: a központi hatalmak 1882-ben élükön Németországgal, tagjaik voltak: az Osztrák-Magyar Monarchia és Olaszország, melyhez később Románia is csatlakozott. A világháború idején Olaszország és Románia a Központhatalmak ellen fordult. A másik csoport kialakulása az Antant 1892. évi francia-orosz szövetséggel vette kezdetét. 1904-ben Franciaország és Anglia között jött létre megegyezés, majd Anglia – mint a Szövetség vezetője – 1907-ben Oroszországgal köt szövetséget. A két imperialista csoport között a harc egyre élesebbé vált, ami nemzetközi válságok sorozatához, sőt nyílt katonai összeütközésekhez vezetett. 1905–1906-ban az első marokkói válság (francia-német), 1911-ben az olasz-török háború, 1912–1913-ban a Balkán háborúk (osztrák-német-orosz ellentét) voltak az állomásai.

Az imperialista nagyhatalmak közötti ellentétek kiéleződése gyorsított fegyverkezési hajszával párosult. A fegyverkezésben, vagyis az imperialista háborúra való közvet-

len felkészülésben Németország járt az élen, hasznosítva a technikai fejlődés új vívmányait.

A termelőerők az imperializmus korszakában nagyon magas színvonalat értek el. Ez lehetővé tette a különböző fajta, új haditechnika létrehozását. A XX. század első éveiben különböző típusú automata lőfegyvereket, páncélcsovikat, harci repülőgépeket, harcsovikat, lángszórókat, mérgező harcanyagokat, aknavetőket, gránátvetőket, páncéltörő lövegeket állítottak a hadviselés szolgálatába. Széles körben elterjedtek a gépi szállító- és híreszközök, megkezdődött a fegyveres erők motorizálásának folyamata. Jelentősen megnőtt ezek birtokában a gazdasági és az erkölcsi tényezők szerepe.

A termelőerők gyors fejlődése magával hozta a XIX. század végén a demográfiai hullám emelkedését, a milliós tömeghadseregek személyi szükségleteinek kielégítését.

A háború kezdetére a fegyveres erők a legtöbb országban szárazföldi erőkől és haditengerészeti flottából álltak. A szárazföldi erőknél 70-75%-ot tett ki a gyalogság. Ilyen számarányok mellett feltételezték, hogy valamennyi harcfeleladatot a gyalogság erejével, a többi fegyvernemek csekély támogatásával meg lehet oldani.

Ezen elv, valamint a gyors lefolyású háború elmélete megdőlt a háború folyamán, így a haditevékenységek komoly változtatásokat követelt a csapatok állományában és szervezésében. Jelentős befolyást eredményezett a gazdaság és technika fejlődése a háború menetére és kimenetelére.

Az Osztrák-Magyar Monarchiában a háborút megelőző éveket szintén a „fegyverkezési láz” jellemezte. Ezek az évek a háborús felkészülés miatt döntő jelentőségűek voltak. A megoldásra váró problémák középpontjában a hadseregfejlesztés és kiképzés állt. A hadseregfejlesztés iránya azonban nem állt összhangban a korszerű követelményekkel. Valamennyi nagyhatalom tüzérsége közül a monarchiáé volt a leggyengébb. Ezen belül még rosszabb volt a magyar honvédség helyzete, mert amíg például a német hadosztályok 72 ágyúval rendelkeztek, addig a magyar hadosztályoknak mindössze 6 rendszeresített ágyúja volt. Ezt a hadvezetés egyes vezetői nemegyszer hangoztatták, hogy ezen változtatni kell, mert az elkövetkező háború legfontosabb fegyverneme - a gyalogság után - a tüzérség lesz. Sok katonai vezető felismerte, hogy kár a flottába hatalmas összegeket befektetni, amikor is az Adrián sohasem lehet a monarchia az úr.

Ezt az 1. számú melléklet is igazolja, amely a hadiflották erőit tartalmazza az I. világháború kezdetén. Melyből megállapítható, hogy általános erőviszonyok az antant részére kedveznek (kétszeres erőfölény).

Lépések történtek az új kiképzési és harcászati tapasztalatok bevezetésére, szabályzatbeli rögzítésére. Pl.: erősítette az alacsonyabb szakasz-, századparancsnokok helyzetét, fokozta önálló tevékenységük lehetőségét - így például a roham végrehajtásában - az ellenség átkarolása, áttörés kérdése, együttműködés elsődlegessége, manőverezés és váratlanúság elvének az előtérbe kerülése stb.

A módosítások szembeűnőek, főként ha összevetjük az 1907. évi kiadással, de még így sem felelt meg a háború követelményeinek.

A nagyfokú fegyverkezést a parlamenti ellenzék esetenként gátolni igyekezett. Külpolitikai válságok azonban mindig újabb lökést adtak a versenynak. Így például az 1908. évi úgynevezett annexió válságnak köszönhető, hogy a hadsereg - egyéb más fegyverek mellett - a mozgókonyhákat é főzóládákat megkapta. Az 1912. évi külpolitikai bonyodalmak behatása alatt, miután a hadvezetőség kijelentette, hogy téli hadjáratra kellően nincsenek felkészülve, a téli alsóruházatot is beszerezték. A monarchia anyagi

felkészültségét értékelve megállapítható, hogy nem készült fel egy elhúzódó háborúra, a hadianyag túlnyomó részéből csak kisebb tartalék készletek voltak tárolva és ezek pótlására (gyártására) nem történtek meg a kellő előkészületek.

Az ellátást szolgáló tábori intézetek, szervezetek és intézmények, valamint a felszerelés hiányosságaira már a háború kezdeti időszakában szerzett tapasztalatok rámutattak, ezért azok a háború további időszakaiban többször és fokozatosan megváltoztak. A háborús nélkülözés soha nem alkalmazott pótszerek (szederlevélből tea, csalánrostból vagy papírból készült szövet) alkalmazására vezetett. A pénzügyi illetmények fokozatos, az élelemadagok, főként a kenyér- és a húsadag kiszabotának csökkentése kísérő jelenségei voltak a gazdasági viszonyok általános leromlásának.

A hadvezetésnek is rá kellett ébrednie a háború folyamán, hogy az anyagi ellátás nem elhanyagolható tényezője a hadműveleti sikernek. A szerbiai offenzíva összeomlása lett a tanulság, amiért a hadjárat vezetői e tényezőt figyelmen kívül hagyták.

A háború későbbi éveiben, amikor úgy a hátszágban, mint a fronton az emberek éheztek, akadózott az ellátás, a hadsereg főparancsnokság is belátta, hogy Magyarország nem képes hónapokra ellátni az egész hadsereget élelemmel, ezért előfordult, hogy esetenként az anyagi ellátás lett a hadműveletek célja (lásd: Galícia, Ukrajna).

A hadvezetés súlyos mulasztása, hogy a háború gazdasági előkészítését elmulasztották. Amilyen nagy előrelátással megszervezték és megtették minden intézkedést a katonai mozgósításra, úgy elmulasztották a gazdasági mozgósítást. A háború lefolyásának időtartamával kapcsolatban az a közfelfogás nyilvánult meg, neves közgazdászoknak az volt a véleménye, hogy „3-4 hónapnál tovább tartó háborút egyik hadviselő állam sem bír el.” Úgy vélték a hadsereg szükségletei kielégíthetők azokból a készletekből, amelyeket béke idején felhalmoztak. Elegendőnek tartották, ha valamennyi ellátmányi anyagból 6 hónapos tartalékanyaggal rendelkeznek. Nem vették figyelembe a gazdaság mozgósításának szükségességét. A háború előkészítésével nemcsak a monarchia, de a többi kapitalista állam sem foglalkozott. Németország tett némi előkészületet, de ők sem készültek fel ilyen hosszán tartó háborúra (gyors lefolyású háború). Voltak olyan katonai vezetők is, akik a fenti nézetekkel nem értettek egyet, más álláspontot képviseltek. Ide sorolható Langlois és Mordacg tábornok, akik úgy vélekedtek, hogy a háború igenis sokáig fog tartani, és a Németországgal szemben vívott háború nem fog egyetlen csatában eldőlni. Véleményüket az orosz-japán háború és a balkán háború tanulságaira építették, azonban ezek az aggodalmak a vezérkarnál nem találtak megértésre. Elfoglaltságukban elhanyagolták a közelmúlt háborúk részletes tanulmányozását, nem vették figyelembe a lőszerfogyasztást és az utánszállítás kérdését. A vezérkar csatláthatatlan dogmaként állította, hogy a háború rövid tartamú lesz, továbbá, hogy a sikert a feltartóztathatatlan előrenyomulás és fölényes támadószellem fogja meghozni. Ezen elvek alkalmazása később végzetes következményekkel járt, mert megakadályozta az ipar és a gazdaság mozgósítását. Vallották: „a háború sorsa egy, legfeljebb két hónap alatt eldől”, ezért felesleges lenne minden olyan szervezetet létrehozni, amelynek az eredményei csak késve jelentkeznének. Többet ér ennél, ha a harcponalból egyetlen katonát sem vonnak el, mert így a lehető legnagyobb létszámmal ronthatnak az ellenségre.

A háború lefolyását illető helytelen meggyőződés kihatott az anyagi szolgálat egészére is. Nagy koncepciókra, kicsinyes aggodalmaktól mentes, nagyvonalú gondoskodásra nevelték a hadbiztosokat a bécsi hadbiztosai tanfolyamon. Az elv az volt, hogy két-

szeresen, sőt háromszorosán kell a hadsereg szükségletét biztosítani, ha azt meg akarják óvni a nélkülözéstől. Abból a feltevésből kiindulva, hogy a háború sokáig nem tarthat, Magyarország éléskamrája kimeríthetetlen, a háborút pazarlás jegyében kezdték meg. Jóval bőségesebben szabták meg az anyagnormákat, mintsem az szükséges lett volna. A legfelső állami és katonai körökben csakhamar felismerték ugyan, hogy a tékozlás veszélyes következményekkel jár, intézkedtek is annak megszüntetésére, de azt az elvet, hogy a pénz, anyag nem számít, nem tudták az emberek tudatából száműzni.

×

Annyi sok háborús előjátékkal teli év után kitört a világháború!

A szarajevói merénylet 1914. június 28., a trónörökös meggyilkolása (Ferenc Ferdinánd) szolgált ürügyül a fegyveres leszámolásra, s indította el a világháborút.

A monarchia Szerbiának szóló hadüzenetét követte Németország és Oroszország hadbalépése, majd a láncreakció folytatódott: Franciaország, Anglia, Belgium, Japán és Montenegró. A szembenálló nagyhatalmak fegyveres összeütközése éppen 1914-ben robbant ki, ez azzal magyarázható, hogy a központi hatalmak egy csoportja – elsősorban Németország és a monarchia – ezt az időpontot vélte a legjobbnak, saját szempontjából területszerzésre, míg az antant viszont nem ítélte annyira alkalmatlannak az időpontot a fegyveres harc céljából, hogy engedményeket tegyen.

Lenin jóval a háború előtt megmászhatatlan tényként beszélt arról, hogy az európai háború elkerülhetetlen, a háború kitörésekor a háború jellegére is rámutatott: „... ez a háború két nagyhatalmi rablócsoportha háborúja a gyarmatok felosztásáért, más szervezetek leigázásáért, világgiazi előnyökért és kiváltságokért.”

A monarchia hadserege számban, felszerelésben és kiképzésben is mélyen alatta maradt a helyzet követelte mértéknek. Az antant 5 700 000 katonát sorakoztatott fel, a központi hatalmak 3 500 000 katonájával szemben, ebből a monarchia mindössze 1 400 000-et adott.

A monarchia egyes katonai vezetői – pl.: Stromfeld – ismerték a központi hatalmak erőforrásait, tudták, hogy az antant ipari-gazdasági hadipotenciálja a magasabb, amit Németország jól felkészült hadserege is csak átmenetileg ellensúlyozhat.

Előzőekben vázoltak szerint a monarchia nem készült fel gazdaságilag egy hosszan tartó háborúra, a hadianyag túlnyomó részéből csak kisebb tartalék készletek voltak tárolva, és az utángyártásra sem tették meg az előkészületeket. *Áttekintve a monarchia hadseregének akkori felszerelését, az alábbiak szerint jellemezhetjük:*

a) *Gyalogsági fegyverek:* A fegyverzet-ellátás nehézségeit a háború hiányos előkészítése, megnövekedett fogyasztás, valamint az előállított nyersanyaghiány okozta. Kézi lőfegyverekből kevés tartalék készlettel rendelkeztek. Ez is hamar felhasználásra került (2-ik menetászlőaljak), ezért az új alakulatok felfegyverzésére a puskákat más alakulatoktól (népfelkelés) kellett elvenni, s az utóbbiakat német Mauser (154 000 darabot 18 000 000 tölténnyel vásároltak), sőt egylovétű Wernld puskákkal kellett ellátni. Ezek a fegyverek azonban elavultak voltak, a velük felszerelt alakulatok harcképességét csökkentették.

Két fegyvergyár közül csak az osztrák (Steyrban) volt nagyobb volumenő gyártásra berendezve, míg a magyarnak (Budapesten) a kapacitása csekély volt. (Osztrák politikai és gazdasági féltékenység.)

b) *Géppuska*: A 7-es, illetve 7/12 mintájú Schwarzlose szerkezetű géppuska kiváló volt. A meglevő tartalék készlet az első szükséglet fedezete.

c) *Löveg*: A tábori ágyú szerkezetileg és az egyes lövés hatását, illetőleg a kis hordtávolsága ellenére is modern volt. A tábori tarackok kis lőtávolságuk miatt elmaradtak a kor követelményeitől. Nehéz tábori tarackok (15 cm) száma a háború kezdetén még kevésnek bizonyult, s ezek is elavultak. Hatásos légvédelmi lövegek is hiányoztak, s a csapatok légvédelmét a legveszélyesebb szakaszokon sem tudták megoldani.

A lemaradottságot a háború folyamán igyekeztek bepótolni, amikor is fokozott gondot fordítottak a könnyű és nehézlövegek, messzehordó tábori ágyú és tarack, lőpor, lövedék, géppuska, kézpuska, kézigránát, repülőgép és harcoksi elleni lövedékek tömeges gyártására. Használatossá vált az aknavető és gránátvető.

d) *Lőszer*: A vezérkar főnöke 1908 óta javasolta a hadügyminiszternek, hogy nagyobb lőszerkészletet hozzon létre és tároljon, másrészt fejlesszék tovább a lőszergyárakat, úgy hogy szükség esetén a legrövidebb idő alatt a tömeggyártást megkezdhesék.

A hadügyminiszter azonban ezirányú javaslatokat, pénzügyi fedezet hiányában elvetette.

Súlyosbította a helyzetet, hogy a hüvelygyártáshoz szükséges réz nem volt készletben, sőt a beszerzésre sem tették meg a szükséges intézkedéseket.

Ennek következtében a csapatoknál és a lőszerraktáraknál az első készleten felül lőszer minimális volt, így már az első harcok után a Balkánon, valamint Galíciában lőszerből nagy hiányok voltak, melyet csak hosszabb idő után tudtak pótolni.

Műszaki: Mindhárom fő fegyvernem műszaki felszerelése minőségben jónak, de mennyiségben kevésnek bizonyult.

Híradó: A vasúti és távirócsapatok felszerelése ugyancsak jók voltak, de kevés.

Légi csapatok: Repülőszázadokból és léggömb osztagokból álltak. Légi hadviselésre a monarchia nem készült fel, a többi nagyhatalom mögött messze lemaradt. Nem felelt meg a háborús követelményeknek sem a gépek száma, sem a motorok megbízhatósága és teljesítménye.

Páncélos gépjárműcsapatok: A páncélos vonatból, páncélgépkocsiból, valamint gépkocsiból kevés állott rendelkezésre (még csak kialakulóban volt), felszerelésük hiányos volt.

Vegyivédelem: A gázt, mint vegyi fegyvert alkalmazták, ezt több alkalommal igénybe vették, ennek során az osztrák–magyar csapatok pl. 1916. június 29-én 6 ezer gázpalackot használtak fel az olaszok ellen. Ezzel párhuzamosan a saját csapatokat ellátták gázálarccal.

Egészségügy: Az orvosok száma már a háború kezdetén igen kevésnek bizonyult, különösen sebészekben volt nagy hiány. A háború kezdetén – súlyos mulasztásként – csakhamar kitűnt, hogy a járványok ellen nem tették meg a szükséges előkészületeket. Háború esetére az állatorvosok szolgálat nem volt megszervezve. A csapatoknál hiányoztak az állatorvosok, csak patkolómesterek és patkolókovácsok voltak.

Ruházat, felszerelés: A monarchia hadserege a békében használt egyenruhában ment a harctérre. A gyalogság csukaszürke, a népfelkelők sötétkék, a lovasság díszegyenruhájában vonult el. A gyalogság csukaszürke enyenruháját, sötétebb árnyalatú tábori szűrkevel váltották fel. Az ellátó és hátországi alakulatok polgári ruhájukat viselték, csak katonasapkát és nemzetiszínű kokárdát kaptak.

Hátrányosan hatott a ruházat utánpótlására, hogy egyes fegyvernemek részére különféle szabású ruházati cikkek voltak rendszeresítve. A hadvezetőség csak 1916-ban rendelte el az egész hadsereg számára az egységes ruházatot.

A hadsereg ruházati raktárában körülbelül 700 000 tábori ruhakészlet állt a mozgósításkor felállított összes alakulatok felruházása után még rendelkezésre, azonban ezt a mennyiséget a további alakulatok felszerelésére csakhamar felhasználták. A lábbeli tartalék készlet is minimális volt, ezt is hamar felhasználták a háború kezdetén felállított új alakulatok felszereléséhez.

Békében a tömeges gyártásra való előkészítés annyira hiányos volt, hogy csak jóval a háborúba lépés után tudták a felmerült szükségleteket fedezni. Hiány volt a cserzett, sőt a nyersbőr anyagban is. Ugyanakkor késve intézkedtek, a hadseregnél levágott és elhullott állatok bőrének összegyűjtésére, beszolgáltatására. Nem volt elegendő felszerelési cikk sem. A háti bőröndök helyett rövid időn belül hátizsákot rendszeresítettek, a vízhatlan sátrakból és főleg takarókból, ponyvákából stb. a fokozódó szükségletet csak késve és hiányosan tudták pótolni. A csapatok meleg ruhával és hegyi felszereléssel való ellátása csak megkésve és részben került végrehajtásra.

Élelmezés: Békében a csapat maga gondoskodott a legénység mindennapi étkezéséről. Az élelmezés terén az előkészületek háború esetére abból álltak, hogy a hadügyi, honvédelmi igazgatások hús-, kávé- és főzelékkonzerveket gyártottak és élelmezési raktárakban kétszersültet készítettek. Háború esetén az első és további folyamatos ellátás biztosítása végett szerződést kötöttek békében konzervgyárakkal, nagyobb szállítókkal, kereskedőkkel. Katonai élelmezési raktárakban már békében meghatározott tartalék készletet tartottak fenn lisztből és zabból. A nagyobb teljesítő képességű malmokat, kenyérgyárakat és sütődéket nyilvántartották. Csapatoknál az ellátóállományt szakácsokká képezték ki, valamint elsajátították a pótsütőkemencékben való kenyérsütést. Háború idején az anyagok beszerzését a hadművelleti területről, adott országból hajtották végre, másodsorban az anyaországból utánszállítással biztosították.

A hadi élelmezési adag háború kiszabatban volt megállapítva: teljes, szabványos, tartalék.

A csapatok élelmezési felszerelését az alapjavadalmazás képezte, amelyet maga a csapat vitt magával. Az alapjavadalmazás ember és ló részére egy szabványos és két tartalékadagból (1 Sz+2 T), a lovashadosztályoknál és önálló lovasdandároknál 4 tartalékadagból állt.

Mozgókonyhák, főzőládák, sütődék: A mozgókonyhák és főzőládák rendszeresítésére új korszakot nyitott a hadsereg élelmezésében.

Hosszas kísérletek után, a magyar és osztrák gyárosok versenypályázata alapján alkotta meg 1910-ben a bécsi Militár Technisches Komite a legjobbnak vélt mozgókonyhatípust, melyet azután a királyi honvédség elfogadott. A mozgókonyhák, főzőládák igen jól beváltak, utóbbi különösen erdős-hegyes terepen és kisebb csapatok felszerelésében.

A háború kezdetén 5000 db mozgókonyha és 20 000 db főzőláda volt tartalék készletként tárolva.

A tábori sütőde magyar találmány volt (Békéssy vezérkari őrnagy szerkesztette), melyet 1901-ben rendszeresítették. Ezzel megoldást nyert e hadsereg kenyérellátásának problémája.

Egyéb anyag: Ezen a területen sem történtek meg a szükséges intézkedések, az ellátás folyamatosságának biztosítására. Nem készültek fel a szálláskörletek fűtésére, gőngyölegek, hűtőkapacitás, fertőtlenítő berendezésekkel stb. való ellátásra.

Az ellátószolgálat feladata az volt, hogy a hadsereg anyagi szükségleteiről úgy gondoskodjon mindazon anyagokból, felszerelésekből, amelyek nélkülözhetetlenek a hadsereg fenntartásához, a harc megvívásához.

A világháborúban a hadsereg gazdaszat-közigazgatási személyzete az anyagi ellátási szolgálatot *irányító, vezető* és e szolgálatot *végrehajtó* személyzetből állott.

Az anyagi-ellátási szolgálat vezetését hadbizottsági tisztviselők végezték, míg a végrehajtó szolgálatot a gazdaszati tisztek vezették.

Az osztrák–magyar hadseregben a hadbiztosok kiválasztása és kiképzése szigorú követelmények szerint történt. Hadbiztosokká csak olyan csapattiszteket képeztek ki, akik legalább hat éven át a csapatnál teljesítettek szolgálatot, kiváló minősítést kaptak, vonzalmat éreztek a hivatás iránt és a bécsi hadbiztosai tanfolyamot sikeresen elvégezték. A hadbiztosai tanfolyamra vezénylés felvételi vizsgához volt kötve. A tanfolyamra jelentkező tisztek, a tanfolyamot megelőző hat hónapon át valamely csapat gazdasági hivatalánál próbaszolgálatot teljesítettek és erről minősítést kaptak.

A hadbizottsági tisztviselők rendszeresített állománya 1913-ban a m. királyi honvédségnél 97 fő volt.

Béke időszakban a létszám mellett a hadbiztosai kar képes volt az elvárásoknak megfelelni. A háború rövid időtartamát feltételezve e létszám az első hadi szükséglet fedezésére elegendő is lett volna. Azonban a háború első időszakában szerzett tapasztalatok rámutattak, hogy ez a létszám már kevés. Ezen úgy próbáltak segíteni, hogy a háború kitörésekor a nyugállományú hadbiztosokat vonultatták be szolgálatra, de ezzel sem tudták a hiányokat pótolni. A háború későbbi időszakában 6-8 hetes gyors kiképző tanfolyamokat indítottak a hadbiztosai ismeretek elsajátítására.

Az anyagi készletek felvételezésének, elosztásának, felhasználásának ellenőrzését a háború kezdeti időszakában nem folytatták. Csak amikor az ellenőrzések elmaradása miatt a visszaélések veszélyes méreteket kezdtek ölteni, kényszerült a hadbizottság a gazdaszat-közigazgatási szemlék útján az ellenőrzésre is kiemelt figyelmet fordítani.

A magasabb katonai parancsnokságok szervezetéhez tartozó hadbizottsági főnökök a hadművelési szolgálatot illetően a parancsnoknak voltak alárendelve a vezérkari főnök útján, míg a gazdaszat-közigazgatás vonatkozásában részben közvetlenül a parancsnoknak voltak alárendelve, részben pedig azt önálló hatáskörrel látták el. Gyakran előfordult, hogy a hadbizottsági főnököt nem tájékoztatták, a harci eseményekről, nem ismerte a parancsnok elgondolását, úgy intézkedéseit késve, vagy tévesen hozta meg, amely tovább nehezítette az ellátás megszervezését, végrehajtását.

Nehezítette a hadbiztosok szolgálatát az a körülmény is, hogy tisztviselői kategóriába voltak sorolva, nem voltak felruházva katonai intézkedési jogkörrel.

Ebből következett az a sajnálatos helyzet, hogy a hadbizottsági tisztviselőknek a végrehajtó szolgálatra rendelt csapatszámvevő tisztek, élélmező és gazdaszti tisztekkel stb. szemben parancsadási jogkörük nem volt. Így kérdéses esetekben (vételezéseknél, utánszállításoknál), amikor döntenie kellett volna, arra őket mindig külön fel kellett hatalmazni a feladat végrehajtására.

A csapatok és seregtestek anyagai és felszerelése ahhoz igazodott, hogy a seregtest (hadosztály, dandár) hadműveletekre sík területen vagy hegységben került sor, vagyis

tábori és hegyi felszereléssel rendelkezett. A tábori és hegyi felszerelésen kívül vegyes felszerelést is alkalmaztak, amely mindkettő kombinálásából állott.

A lényeges különbség – a katonai szervezettől eltekintve – elvileg, hogy míg a tábori felszerelésnél a vonatok és intézetek kocsiból (lófogatú, gépjármű) állottak, addig a hegyi felszerelésnél ezek szerepét a málhás állatok, esetleg teherhordó emberek vették át. A vegyes felszerelésnél a készletek egy részét kocsikon, másik részét málhás állatokkal szállították. Szervezetileg megkülönböztettek: csapatvonatot és seregvonatot.

A csapatvonat az ezred összes kocsijaiból, a lovakból és hajtószemélyzetből alakult. Két részre tagozódott: ütközet- és az eleség-, vagy málhavonatra.

Az ütközetvonat azokat az anyagokat vitte, amelyekre a harc alatt és közvetlenül a harc után szükség volt (pl.: lőszeres kocsik, mozgókonyha, egészségügyi málhás állat).

Az eleség- vagy málhavonatra tartoztak: az eleség-, málhá- és a szerszámkocsik.

A seregvonatot a seregtestparancsnokságok felszerelését szállította, valamint a mozgóintézetek felszerelését és anyagkészletét.

Az ütközet- és eleségvonat kincstári járművekből, kincstári hám- (málhás-, nyereg-) szerszámmal alakult.

Az autóvonatok (oszlopok) békeelőkészítése is sok kívánnivalót hagyott maga után. Nem azonos sebességű és azonos súlyú önjáró kocsik kerültek egy vonatba, ami azok manőverezőképességét csökkentette. Hibaként róható fel, hogy a gépkocsikat lábon vitték a felvonulási területre anélkül, hogy az utak mentén megszervezték volna a javítást. A működő hadsereg kötelékében alkalmazott autók száma maximumát 1915. januárjában érte el, összesen 1382 tonna raksúllyal, ami csak 24/5 vasúti vonatnak felelt meg. Az autók használhatóságát a csakhamar beálló gumihány is korlátozta.

Az utánszállítás rendszerében mindjárt a háború elején, úgy az orosz, mint a szerb hadszíntéren problémák adódtak, *melynek okai az alábbiak voltak:*

- A hadműveleti tervek elkészítésénél az anyagi ellátás kellő mérlegelését elmulasztották. A hadműveleteket mindkét hadszíntéren megkezdték, mielőtt a seregek teljes anyagi feltöltését elvégezték volna.

- A hadsereghadtáp, a hadtest- és hadosztály-parancsnokságok a vonattal nem, vagy javításra váróval rendelkeztek, illetve ezek irányítására kellő súlyt nem helyeztek.

- A seregtest-parancsnokságok túlzott anyagigénylésekkel léptek fel, melyet a hadtáp-főparancsnokság és a hadügyminisztérium igyekezett kielégíteni. Ennek eredményeképpen e vasúti végállomásokon az anyagszállító vonatok összetorlódtak, a vonatok forgalmában zavarokat idéztek elő, anyagot nem vették át, s az részben az ellenség kezére került, illetve megromlott, míg a csapat éhezett.

- Úthálózat minőségében és a vonatszervezetekben hibák voltak, melyek egymással szoros összefüggésben voltak. A hadvezetőség nem látta előre, hogy a nehéz kincstári járművek nem felelnek meg sem a szerbiai, sem a galíciai útviszonyoknak. Szerbiában a hegységben és mocsaras vidéken a meglevő gyér úthálózat az évszak és az időjárás is nagyban befolyásolta. Az utak javítására, karbantartására 1914. december közepén munkásosztagokat hoztak létre megfelelő útjavító anyagokkal, felszerelésekkel. 1915. szeptember közepén hat mérnöki osztagot alakítottak a tervezett szerbiai hadműveletek folyamán szükséges útépítési munkálatokra és egy osztagot pedig főleg nehéz hadtáphi-dak építéséhez.

A nehéz kincstári járművek tartós használat következtében csakhamar megromlódtak, s nehezítették az utánszállítást. Keserű tapasztalatok birtokában, 1914. októbe-

rében a csapatok vonataiban levő kincstári járműveket, országos könnyű járművekkel cserélték ki, és fokozatosan a többi intézetknél is végrehajtották.

- A csapatok az utánszállítás nehézségeit látva, igyekeztek meguknak nagyobb élelmiszer készletet biztosítani, ezért szaporították az ütközővonatokat. A zsákmányoknak külön járműveket állítottak be, így a „vadmenet” a béke előírtnak kétszeresére is emelkedett, így lassú és nehézkes volt a szállítás. Ez lassította a hadműveleteket, manőverezést, meghúsiította a megjelentést és így csaknem hozzájárult az eredménytelenséghez.

- Utánszállítást nagyban nehezítette azon elv is, hogy minden szükséglet közvetlenül a hátsországból jusson a harcoló csapatokhoz, vagyis közbülső raktárak a háború elején nem voltak. Ennek igen súlyos következményei voltak. Az anyag egy része a csapatok elvonulása után a táborhelyen visszamaradt vagy elveszett. Sebesültek, betegek felszerelésüket, fegyverüket is magukkal vitték tábori egészségügyi intézetbe, vagy eldobálták. Egyéb összegyűjtött anyagokat a hadsereg-parancsnokságok a legközelebbi alkalommal az anyaországba küldték. Ezen állapotok megszüntetésére 1915 őszén minden hadsereg részére tábori anyagraktárakat és a felesleges anyagok gyűjtésére „anyaggyűjtőhelyeket” hoztak létre. A zsákmányanyagok gyűjtését a katonai munkásosztatok végezték egyéb feladatuk mellett (halottak temetése, útépités stb.), vagyis a rendeltetésük olyan sokoldalú volt, hogy egyiknek sem tudtak kellően megfelelni. Csak 1915. októberében állítottak a szerbiai hadszíntér számára külön e célokra katonai osztásokat, melyek működése kiváló eredményeket hozott. A hegyes vidéken a mállás állatok korlátozott száma miatt 1915 tavaszán a Kárpátokban kötélpályákat építettek. A főparancsnokság 3 ezer darab teherszállításra alkalmas szánt szerzett be, főleg a Kárpátokban küzdő seregének számára, ahol a tél tartósságára lehetett számítani. Ezen felül minden jármű részére szántalpakot utaltak ki, hogy ezek helyzet szerint kocsiként vagy szánként hasznosíthatók legyenek.

A szánokon és szántalpakon kívül 1914-15 telén a Kárpátokban, 1915-től kezdve az Alpesebben kézisánok, ródlik és grönlandi kutyák által vont szánok is alkalmazásba jöttek.

A fent felsorolt szállítóeszközökkel nem tudták megvalósítani a folyamatos utánszállítást a frontra, ezért szükségessé vált a gépkocsik széleskörű felhasználása, melynek a jelentősége a háború folyamán egyre inkább növekedett. A monarchia azonban kevés gépkocsival rendelkezett, ami csökkentette az ellátószolgálat mozgékonyágát és manőverezőképességét, amely kihatott a csapatok biztosítására, ellátására.

A háború elhúzóásával valamennyi ellátótagozat funkciói folyamatosan bonyolultabbá váltak. A különböző anyagi eszközök szállítási nehézségek miatt jelentős mennyiségeket kellett felhalmozni, melynek tárolására létrehozták a hadosztály, hadsereg, illetve a frontraktárak rendszerét, melyek száma fokozatosan növekedett az állásharcok folytatásával és az új ellátmányi anyagok megjelenésével (vegyivédelmi, légi, gépkocsizó, üzem- és kenőanyagok). Már a háború első hónapjaiban sok gondot okozott az utak építése, helyreállítása. A hadszíntéren vezető földutakat át kellett alakítani a meg-növekedett szállítások miatt gépkocsi közlekedésre.

Kritikus kérdésként jelentkezett az egészségügyi biztosítás kérdése. Az Osztrák-Magyar Monarchia hadseregében az elesettek és a sebesültek száma az előző háborúkhöz viszonyítva meg-többszörözött.

Az Osztrák–Magyar Monarchia a világháború alatt több mint 1 500 000 főt vesztett, a sebesültek száma 1 800 000 főt tett ki. Ebből a veszteségből Magyarország 660 000 halott, 743 000 fő sebesülten vette ki részét a monarchia élethalálharcából.

A harci technika fejlődésének, új fegyverek megjelenésének eredményeként a sérülések és sebesülések formája (gázmérgezések) lényegesen bonyolultabb jellegűek voltak, tömegesen jelentkeztek a különböző megbetegedések, járványok. Mindez az egészségügyi szolgálat átszervezését követelte meg, igényelte a korszerűbb, bonyolultabb sebészeti és egyéb berendezéseket, műszereket, a kórházak és az egészségügyi állomány létszámának növelését.

A hadsereg egészségügyi intézeteinek kiürítésénél azt az elvet tartották szem előtt, hogy azok a betegek és sebesültek, akik rövid időn belül (kb. 14 nap) ismét szolgálatképesek lesznek, a hadsereg körletét nem hagyhatják el, felgyógyulásuk után csapataiknál ismét szolgálatba lépjenek. Érvényesült a szakaszos kiürítés elve, azaz alsóbb tagozatoktól magasabb felé való kiürítés.

Harcban, zászlóalj, ezredsegélyhelyet telepítettek, lehetőleg közel a csapatokhoz, az ellenséges tüzérségi tűztől védett építményekben (házak, majorok, pajták). Az egészségügyi ellátás folyamata a következő volt. Harcvonalban, elsősegély (ön- és bajtársi segély), zászlóalj ezredsegélyhely (elsőszaksegély, első orvosi segély), hadosztálynál orvosi, szakorvosi segély, hadsereg tábori kórházakban, hátsországi egészségügyi intézetekben szakosított szakorvosi segélynyújtást alkalmazták. A sebesültek és betegek hátraszállításához az egészségügyi intézetek nem rendelkeztek elegendő szállítóeszközzel. Ezért a rendszeresített sebesültszállító járműveken kívül e célra igénybe vették a visszatérő üres anyagszállító járműveket, a helyszínen harácsolt járműveket is. A meglévő sebesültszállító járművek is mind szabványos, kincstári járművek voltak, amelyek a rossz útviszonyok miatt elakadtak. Ezért az a gyakorlat alakult ki, hogy az egészségügyi intézetet megosztották, annak egyik, könnyebb járművekből összeállított része követte a csapatokat az előrenyomulás közben, addig az intézet másik, nehéz kincstári járművekkel ellátott része mű- és országutak mentén visszamaradt és ott végezte munkáját. A háborús tapasztalatok alapján a hadsereg-főparancsnokság az újonnan felállított hadosztály egészségügyi intézeteket a nehéz kincstári járművek helyett könnyebb országos járművekkel szerelte fel, sőt 1917-ben a harctéren levő kincstári járműveket is lecseréltette országos járművekkel. Ezen intézkedés hatásaként a hadosztály egészségügyi intézetek mozgékonyabbá váltak, tudták a csapatokat követni. Új feladatként jelentkezett a vegyi sérültek ellátása.

A háború kezdetén – súlyos mulasztásként – csakhamar kitűnt, hogy a járványok ellen nem tették meg a szükséges intézkedést.

Egy régi mondás szerint a háború kitörése magával hozza a járványt és az éhínséget. Találón fogalmazta meg ezt Robert Koch német tudós: „A járványok már békében lappanganak, de mikor a háború kitör, előbújnak rejtekhelyükről, s mindent elpusztítanak ami eléjük kerül, s a büszke hadseregek megsemmisülnek, s ezzel a háborúk és népek sorsát döntik el.”

Általában úgy vélik, hogy az első imperialista világháború 1914–1918-ban aránylag kedvezően folyt le e tekintetben, mert az előző háborúkhöz képest alacsonyabb volt a járványok által elpusztítottak száma a fegyverek okozta halálesetek számánál. Ez egyrészt a tűzfegyverek tökéletesítésében és a járvány elleni intézkedések fejlettségében leli magyarázatát.

Ez a kedvező jelleg azonban mégis csak viszonylagos értékű, mert ennek a háborúnak következtében is jelentős járványok fejlődtek ki.

Most pedig konkrétan vizsgáljuk meg az Osztrák–Magyar Monarchia egészségügyi statisztikai adatait (mely a világháború első három évét tartalmazza), s ezzel párhuzamosan Németország egészségügyi adatait. *Gyakoriságuk szerint a következő módon oszlottak meg a világháborúban a fertőző betegségek:*

Fertőző betegségek	Osztrák–Magyar Monarchia	Németország
nemi betegségek	1 280 000 fő	713 491 fő
tuberkulózis	430 000 fő	134 149 fő
hastífusz	420 000 fő	116 048 fő
vérhas	400 000 fő	155 376 fő
malária	330 000 fő	120 781 fő
trachoma	190 000 fő	-
kolera	80 000 fő	3 303 fő
kiütéses tífusz	30 000 fő	5 982 fő
paratífusz A, B	20 000 fő	-
visszatérő láz	8 000 fő	3 000 fő
Összesen:	3 188 000 fő	1 250 130 fő

A statisztikából kitűnik, hogy az Osztrák–Magyar Monarchia hadserege fertőzőtebb területen harcolt, az ellátás elégtelensége a fizikai erőnlétet, csökkentette és az egészségügyi szolgálat személyileg, technikailag felkészületlenebb volt, mint a német hadseregé.

A háború tapasztalata azt mutatta, hogy a különböző ellátószervek között szükséges elhatárolni a felelősséget, az anyagi eszközök után- és hátraszállításában, a kiürítés rendjében, a közlekedési utakon való rend fenntartásában, az ellátóegységek és intézetek telepítésében és áttelepítésében, valamint őrzés-védelmében. Ennek megfelelően a hadszínteret felelősségi zónákra osztották fel, kijelölték a hadtápkörleteket. A front hadtápkörletek mélysége elérte az 500 km mélységet, a hadseregké 150–300 km-t, a hadtesteké és a hadosztályoké a 67–70 km-t.

A hadtápmunka tartalmának és formáinak gyökeres változása végezt az I. világháborúban szükségessé vált a harckocsik, repülőgépek, gépkocsik kiszolgálásának megszervezése, amely a hadtáp új erőit és eszközeit követelte meg. A háború végére az antant hadrendjében 5000 harckocsi és a két koalícióban összesen 10 136 üzemképes repülőgép volt.

Egy katonára 1914-ben 0,3–0,4 lőerő gépi teljesítmény jutott, 1918-ban pedig már 1,5–2 lőerő.

Bonyolulttá vált a vezetés. A monarchia hadrendjének fejlődése magával hozta a német minta alapján a császári és királyi vezérkar szervezetszerű létrehozását, amely a hadsereg szervezésében, a hadműveletek tervezésén és irányításán kívül a hadműveletek anyagi biztosítását is végezte. A csapatok anyagi szükségleteinek növekedése az ellátás szervezésének változását, az ellátóegységek, intézetek és alegységek mennyiségének növekedését idézte elő, fokozta azok technikai felszereltségét, ellátottságát. Az ellátószolgálat által megoldandó feladatok bonyolultsága és sokoldalúsága, az ellátószervek

szűk szakosodását, új ellátási és szolgálati ágak létrehozását követelte meg, melynek vezetési feladatait nem sikerült megoldani, ez előrevetítette a központosított vezetés szükségességét.

A katonai és gazdasági tartalékok kimerülése, valamint a forradalmi mozgalom erősödése a harcoló koalíciók országaiban e kormányokat arra kényszerítette, hogy keressék a háború gyorsabb befejezésének útjait.

1915–1916-tól egyre több olyan rendelet került a csapatokhoz, amelyek csökkenték a normákat, illetve szigorították annak felhasználását. A hadsereg és ország az anyagi összeomlás szélén állt.

Idéznék néhány adatot a XXVI. hadtest kötelékében harcoló hadosztály életéből, amely tragikus mélységben tárja fel a való helyzetet.

„Honvédek! Lomboszenát gyűjtsetek – olvassuk a hadosztály egyik parancsában. Egy métermázsáért 14 korona 50 fillér jutalomdíj kézre lesz fizetve...” Ugyanitt: „Mint-hogy szalma csak állattápu használható fel és a fagyapot más célra szükséges, fekszalmaul az alábbi pótszerek gyűjtendőek: falomb, amennyiben állattápu nem használható, fűrészpont stb.” A néhány nappal később kiadott parancsban: „A lószőr célszerű és gazdaságos felhasználása végett a lovak sörényét és farkszőrzetét csakis a hadsereg-parancsnokság külön rendelkezésére szabad lenyírni.” Végül is a háború központathalmak vereségével végződött, de igazán nyertes fél nem volt. Mindkét fél hatalmas veszteségeket szenvedett, ami halottakban 10 milliót, sebesültekben 20 millió főt tett ki. Az emberiség történetében először öltött a háború ilyen hatalmas méreteket és romboló jelleget.

Amint az I. világháború tapasztalatai mutatják, a sokmilliós hadseregek szükségletei olyan mértékben megnövekedtek, hogy azok kielégítése nem volt lehetséges az ország teljes gazdaságának mozgósítása nélkül.

A háború során az ellátószolgálatok sokoldalú tapasztalatokat szereztek a milliós hadseregek ellátása, kiszolgálása terén. A teljes értékű tapasztalatszerzés akadályozta, hogy a háború kezdeti időszakát leszámítva állásháborút folytattak, a csapatok támadása az új fegyvernemek hatékonysága nem volt meghatározó szerepű.

Ez korlátozta a csapatok ellátása (hadtápbiztosítása) szervezésének tapasztalatai felhalmozódását a támadó, manőverező hadműveletekben, amelyben már széleskörűen alkalmazásra kerültek volna az új harceszközök (harckocsik, légiérő, mérgező harcanyagok, pct. és légvédelmi tüzérség).

Végezetül az első világháború új anyagi bázisa és a hadművészeti elvek alkalmazásának tapasztalatai döntő módon befolyásolták az ellátási (hadtápbiztosítási) elveknek a két világháború közötti időszakban végbemenő fejlődését.

FORRÁSJEGYZÉK

1. Nagy-Dr. Pisztrai-Tóth-Dr. Zimonyi: A magyar katonai ellátó- (hadtáp-) szolgálat története. Zrínyi Kiadó és MN Hadtápfőnökség, Budapest, 1984.
2. Sz. G. Gorskov: Az állam tengeri hatalma. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1983.
3. Hetés Tibor: Stromfeld Aurél. Kossuth Könyvkiadó, 1976.
4. V. E. Szakvin: A hadműveleti művészet és a harcászat alapelvei. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1974.

5. *Gottl Jenő-Mojzer László*: Hadseregünk ellátása a világháborúban I., III. rész. Csáthy Ferenc egyetemi könyvkereskedés és irodalmi vállalat Rt. Debrecen–Budapest (1914–1918).

6. *Kurkotkin hds. tbk.*: A fegyveres erők hadtápjá a múltban és napjainkban. Hadtápbiztosítás, 1974. 1. sz.

7. *Vágner Béla fbdgy.*: Járványok befolyása a harc, hadműveleti tevékenységek kimenetelére. Hallgatói Közlemények, 1982. 8. sz. ZMKA.

8. *Szauter Lajos őrgy.*: Az első világháború ellátószolgálat. Hadtápbiztosítás, 1983. 4. sz.

9. Magyarország hadtörténete, II. rész. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1984.

10. *Deák Péter*: Az arcvonal mögött. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1983.

11. *Lenin*: A háborúról, a hadseregről és a hadtudományról, II. rész. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1958.

TÁBLÁZAT
a harceszközök termelési terjedelméről

Megnevezés	A termelés nagysága az I. világháborúban				
	Orosz-ország	Anglia	USA	Német-ország	Összesen
Repülőgép (ezer db)	3,5	47,8	13,8	47,3	112,4
Harcokosi (ezer db)	-	2,8	1,0	0,1	3,9
Löveg és aknavető (ezer db)	11,7	28,5	4,0	76,0	120,2
Géppuska (ezer db)	28,0	239,4	75,0	280,0	676,4
Puska (millió)	3,3	3,85	3,5	8,5	19,15
Lövedék (millió)	58,0	218,0	20,0	306,0	602,0

A HADIFLOTTÁK ERŐI AZ ELSŐ VILÁGHÁBORÚ KEZDETÉN

Hajóosztály	Antant				Központi hatalmak		
	Nagy-Britannia	Franciaország	Oroszország	Összesen	Németország	Osztrák-Magyar Monarchia	Összesen
Sorhajók dreadnoughtok és csatacirkálók	29	4	-	33	19	3	22
Kis sorhajók (a dreadnoughtnál kisebbek)	40	17	9	66	22	9	31
Cirkáló	82	24	12	118	44	10	54
Torpedórombolók	225	81	62	368	144	16	160
Tengeralattjárók	76	38	15	129	28	6	34

ТЫЛ И СНАБЖЕНИЕ СОВЕТСКИХ ВООРУЖЕННЫХ СИЛ

Elszigetelt irányokban

N. Miljukov ezredes

(Fordítás: a „Тил Vooruzsennib Szil” 1987/7. számából)

Korszerű összefegyvernemi harcban, különösen ha azt természetes akadályokban gazdag, nehezen megközelíthető terepen vívják, a helyzet rákényszerítheti az ezred alegységeit egymástól elszigetelt irányokban való támadásra. A tüzérfegyverzettel és légvédelmi eszközökkel rendelkező, harckocsikkal megerősített gépesített lövészzászlóalj teljes mértékben alkalmas arra, hogy ilyen viszonyok között önállóan tevékenykedjen. Igaz, hogy ilyenkor sok függ a tisztek harcászati képzettségétől, a katonák és a tiszteltyettesek harckiképzésétől, pszichológiai felkészültségétől és erkölcsi tulajdonságaitól. Jelentős mértékben hozzá fog járulni a sikerhez a hadtápbiztosítás minősége is.

A zászlóalj hadtápegységek önálló tevékenységre való előkészítése és megtanítása az ilyen esetben előirányzott rendszabálykomplexumok önálló végrehajtására napjainkban egyre inkább előtérbe kerül. Az utóbbi időben megtartott gyakorlatok alatt felhalmozódott tapasztalatok azt bizonyítják, hogy az elszigetelten tevékenykedő alegységek által megoldandó feladatok jellege gyakran szükségessé teszi a hadtápbiztosítás általánosan elfogadott módjainak és fogásainak módosítását, jelentősen bővíti és bonyolítja a rendes körülmények között a szolgálati személyekre háruló feladatok körét.

Ilyen viszonyok között mindenekelőtt nő a zászlóaljparancsnok mint a hadtáp működése megszervezőjének a szerepe. Az ő ismereteitől, tapasztalatától, valamint a megszabott feladatok végrehajtásakor keletkező szituációk előrelátásától gyakran függ az alegység harc helyzet között tevékenységéhez való készenléte. V. Carjev őrnagy zászlóaljparancsnok mindig felelősségteljesen és hozzáértően irányítja a hadtápot.

Az egyik harcászati gyakorlaton a harc elszigetelt irányában megvívására készülődő tiszt elhatározásában meghatározta a hadtáp településének és áttelepülésének rendjét, az után- és hátraszállításra alkalmas utakat. Azonkívül megszabta, hogy mennyi lőszerrel és üzemanyaggal kell rendelkezni a zászlóalj harcjárművein és szállítóeszközein, azokat mikor és hova kell az alegységekhez kiszállítani, hova kell hátraszállítani a sebesülteket és a sérült technikát.

Különös gondot fordított V. Carjev őrnagy a hadtáp felkészítésére. Az ezred raktárból az alegység szállítóeszközeire idejében felrakták a szükséges mennyiségű lőszer, üzemanyagot, gyógyszert. Számolva azzal, hogy bonyolult, gyorsan változó helyzetben, kevésbé ismert terepen kell tevékenykedni a zászlóaljparancsnok gondoskodott a had-

tápharcosok oktatásáról is. Utasítására a törzsfőnök azok részére gyakorlatokat és gyakorlatkorlásozókat tartott, amelyek során tanulmányozták az ellátóhelyek településének, felmúlházásának és áttelepülésének rendjét, gyakorolták az anyagi eszközök alegységekhez való kiszállítását, a meleg étel készítését menet és rövid megállók alatt.

A hadtáp felkészítésekor V. Carjev tiszt figyelembe vette a természeti és éghajlati tényezőket is. Tudván azt, hogy a gépkocsik által nehezen járható szakaszon kell támadni, úgy rendelkezett, hogy a harcjárműveken a lőszer mennyiségét az illetményeshez viszonyítva 20–25 százalékkal növeljék. A kiegészítő készleteket a saját erőből készített és a gépkocsikra erősített rácsos tartókon helyezték el. Azonkívül a zászlóaljparancsnok és a törzsfőnök mindent megtett annak érdekében, hogy a szállítással kapcsolatos kényzerszünet ne legyen hatással az alegységek üzemanyaggal, vízzel és élelmiszerral való ellátására. A harcokocsikra és a páncélozott szállítójárművekre kiegészítőleg üzemanyagot és vizet raktak egy kis tartályba, a személyi állomány részére kiosztották és egy adag hideg ételment, a századoknál a tartalékokat kiegészítették 2–3 javadalmazásra.

A hadtáp hatékony munkaviszonyai kialakításának céljából más rendszabályokat is foganatosítottak, amelyek lehetővé tették azt, hogy az alegységeket idejében ellássák minden szükségesséssel és ezek végsősoron hozzájárultak a kiképzési és harc feladatok eredményes végrehajtásához. Nagy jelentőségűnek tartva V. Carjev tapasztalatát és energiáját meg kell említeni azt, hogy még korántsem minden parancsnok irányítja ilyen hozzáértéssel a hadtápot az elszigetelt irányokban folyó harctevékenység előkészítése és megvívása folyamán.

Természetesen mi intézkedtünk annak érdekében, hogy a parancsnokok minél tárgyyszerűbben foglalkozzanak a hadtáp felkészítésével és megszervezésével. A parancsnoki kiképzés keretén belüli gyakorlatokon, összehívásokon azok tanulmányozzák az alegységek terepen való ellátásával kapcsolatos munkarendjét és sajátosságait, gyakorlatok idején gyakorlatban irányítják azok tevékenységét különböző természeti és éghajlati viszonyok között. Ugyanakkor tudni kell azt, hogy a hadtáp megnövekedett jelentősége, az általa megoldandó feladatok bonyolultsága komoly szakmai felkészültséget igényel. Azonkívül a harc folyamán a parancsnokra, a törzsfőnökre háruló feladatoknak széles köre időnként nem teszi lehetővé azt, hogy megfelelő figyelmet fordítsanak a hadtápegységekre.

Az élenjáró egységeknél úgy oldották meg a problémát, hogy a legelkeseredettebb harctevékenységek idejére a legtapasztaltabb tisztet küldték a zászlóaljhoz az anyagi és egészségügyi biztosítás megjavítására. Magabiztosan oldott meg ilyen jellegű feladatot az egyik harcászati gyakorlaton a „Szolgálati Érdemérem”-mel kitüntetett Navruckij főhadnagy. A hadtápbiztosítás bonyolult természeti-éghajlati viszonyok közötti megszervezésében nagy tapasztalattal rendelkező, az elszigetelt irányban folyó harctevékenység megvívásának taktikájában magát jól kiismerő Novruckij tanácsot tudott adni a parancsnoknak, hogyan szervezze meg a hadtáp működését bonyolult viszonyok között.

Amikor pl. az alegységek páncélozott szállítójárműveken támadtak Navruckij azt javasolta, hogy a segélyhelyet amennyire csak lehet vonják előre. Amikor a terep megnehezítette a páncélozott szállítójárművön való mozgást és a személyi állomány gyalogmenetben folytatta a rohamot, a szállítóeszközöket az anyagi készletekkel a legközelebbi fedezékben hagyták vissza.

Idejében kapta meg a parancsnok a szükséges parancsot akkor is, amikor szükségessé vált az „ellenség” ellentámadását visszaverő századnál időelőtt felhasznált lőszer pótlása. A terep bonyolult domborzata miatt azt a lőszerellátóhelyről nem lehetett utánszállítani és akkor ő azt a parancsot adta a törzsfőnöknek, hogy adja át a szomszédban tevékenykedő alegység készleteinek egy részét. Ez lehetővé tette azt, hogy a század folytassa a megszabott feladatok végrehajtását.

Hasonló példát nagyon sokat lehetne felhozni. Sok olyan hadtáptisztet ismerek, akik magabiztosan oldották meg a rájuk bízott feladatokat. Mondjuk meg azonban nyíltan, hogy a helyzet nem mindig teszi lehetővé azoknak ilyen célokra való felhasználását és a szolgálatukkal kapcsolatos feladatokban sem dűskálnak olyan nagyon. Ezért tartjuk mi igen fontosnak a hadtápközépkaderek elsősorban az ellátószakaszparancsnokok, a zászlóaljfelcserek oktatását, az alárendeltek elszigetelt irányokban való tevékenykedés alatti irányítással kapcsolatos jártasságok általuk való elsajátítását.

A gyakorlatok tapasztalata azt bizonyítja, hogy megfelelő szakmai felkészültség esetén azok képesek hozzáértően megoldani az egységek harcbiztosításával kapcsolatos feladatokat, kiválóan kiismerni magukat a helyzetben, gyorsan megtalálni a kiutat a kritikus szituációkból. Az egyik kihelyezésen pl. Maruscák zászlósnaak együtt kellett működni a helikopterekkel, meg kellett szerveznie az anyagi eszközöknek a főerőktől leszakadva tevékenykedő zászlóaljhoz való kiszállítását. És jóllehet neki először kellett megszervezni alegységének hadtápbiztosítását ilyen rendkívüli viszonyok között, a szakaszparancsnok hivatásának magaslatán állott.

A tábori repülőtéren, ahol az ő. ellő. z. p.-ság. települt, úgynevezett ellátó kirendeltséget telepített. A zászlós alárendeltjei azon végezték a rakományok átvételét az ezred raktárból, azok becsomagolását és nomenklatúra szerinti komplettírozását. Az egységparancsnok hadtáphelyettessel és a zászlóalj törzsfőnökkel állandó rádióösszeköttetést tartó Maruscák azok intézkedésére rakatta be a helikopterekbe a szükséges anyagi eszközöket, amelyeket légi úton időben kiszállítottak a „harcot” folytató alegységhez.

Gondoskodott a szakaszparancsnok arról is, hogy ne legyen fennakadás a melegétel-ellátás terén. A kirendeltség mellett települtek a tábori konyhák és amikor eljött az ideje a század üzemanyag és lőszerkészlete feltöltésének, a repülő a lőszeresládákkal és a hordókkal együtt fedélzetre vették a hőtároló edényeket az első és második fogásokkal, a forró kávéval és teával.

Mellesleg nem ez az első eset, amikor az elszigetelt irányokban tevékenykedő alegységek folyamatos lőszerellátásának megszervezéséhez a helikopterek alkalmazása hozzájárult. Nagyon sok példa bizonyítja, hogy azok segítségével a személyi állomány a legbonyolultabb helyzetben is megóvhatja a harckészültségét, még olyankor is, amikor azt hisszük, hogy az utánszállításra már minden lehetőséget kimerítettünk.

Magától értetődik, hogy emellett változik a hadtápbiztosítás megszervezésének hagyományos megközelítése is. Vegyük ugyanazt az utánszállítást. Korábban bizonyára ez volt a legsebezhetőbb hely az anyagi és egészségügyi biztosításon belül, különösen olyan esetekben, amikor a harctevékenységek nehezen megközelíthető terepen bontakoztak ki. Természetesen a tapasztalt tisztek akkor is keresték a kiutat a kialakult helyzetből.

Annál az alakulatnál pl. ahol a közelmúltig A. Kononyenko őrnagy szolgált annak céljából, hogy bonyolult viszonyok között ne függjenek a gépkocsiktól, felemelt készleteket és hadtápeszközöket helyeztek el közvetlenül a harcjárműveken. Erre a célra

130x100 cm méretű vasrácsokat készítettek, amelyeket csavarok segítségével hátulról erősítettek fel a páncélozott szállítójárműre. Azokon helyezték el az üzemanyagot kis tartályokban, az ivóvíz tartálékot, valamint a sátrakat, a kályhákat, a tűzifát és a meleg ruházatot. Ez lehetővé tette az alegységek számára azt, hogy hosszabb ideig önállóan tevékenykedjenek.

Nem ritkák az olyan szituációk, amikor a nagyobb lőszer-, üzemanyag- és gyógy-szerfogyasztást igénylő korszerű harc elkerülhetetlenné teszi a helikopterek igénybevé-telét. Annak érdekében, hogy egyszerűbbé tegyék azok felhasználásának rendjét gyakori a gépesített lövész- (harckocsi-) alegységparancsnokok és a repülőszakemberek közötti együttműködés.

Véleményünk szerint ezzel kapcsolatosan jellemzőek N. Tarakanov alezredes gépesített-lövész zászlóaljparancsnok és az ő. ellő. z. - ahol B. Kaverin tiszt szolgál - összehangolt erőfeszítéseivel kapcsolatos tapasztalatok. A hadtápegységekkel állandó összeköttetéssel rendelkező Tarakanov rendszeresen tájékoztatta az ő. ellő. z. parancs-nokot a gépesített-lövészek által megoldandó feladatok jellegéről, az anyagi szükségle-tekről, a hadtápszakemberek pedig operatíván kielégítették a gépesített-lövészek igé-nyeit, a gyakorlat idejére szükséges üzemanyagot, gyógyszereket gépkocsikon szállított-ák a helikopterekhez közvetlenül az ő. ellő. z. raktáraiból. Ez lehetővé tette azt, hogy gyorsan reagálhassanak a helyzetben bekövetkezett változásokra és legzárosabb időn belül teljes mértékben kielégítsék a támadó alegységek szükségleteit.

A személyi állomány egészségügyi biztosításával kapcsolatos közös rendszabályo-kat a pontosság és az operativitás jellemezte. A forgószárnyas géppár, élén B. Bodancsi-kov századossal állandó készenlében állt arra, hogy a „sebesülteket” hátraszállítsa; a tábori repülőter közelében szétbontakozott sebesülthelyre. És nemsokára ők következ-tek. Miután rádióan értesültek arról, hogy a zászlóaljnál megjelentek a „nehéz sebesültek” a repülő k halogatás nélkül a harctevékenység körletébe repültek. Itt az egyik gép a másik helikopter tűzfedezete alatt leszállt a részére előkészített területre. A gépesített-lövészek nem vesztegették az időt a számukra kiszállított lőszert kirakták és berakták a helikopterbe a „sebesülteket”, akiket egy félóra múlva már átvettek a segélyhelyen, ahol azokat a tapasztalt repülőorvosok megfelelő segélyben részesítették.

Meg kell mondani, hogy adott esetben nem maradtak munka nélkül azon egysé-gek hadtápszakemberei sem, ahova szervezetileg a zászlóalj tartozott. V. Kodenko tiszt, aki abban az időben a megbízott ruházati szolgálat főnöke volt, azt a parancsot kapta, hogy segítsen az ő. ellő. z. szakembereinek az anyagi eszközök mennyiség és nomenkla-túra szerinti komplettírozásában. Az ellátó szakaszparancsnok, I. Galuska zászlós meg-szervezte a repülőtéren a melegétel-készítést, amit légi úton rendszeresen szállítottak a támadó gépesített-lövészek részére.

A felhozott példák, csak annak a hatalmas munkának a kezdetét jelentik, amit el kell végezni azért, hogy a helikopterek elszigetelt irányokban tevékenykedő alegységek hadtápbiztosítása érdekében való felhasználásával, a repülőkkal való együttműködésével kapcsolatosan pontos és megalapozott ajánlásokat elő tudják készíteni. Nem minden világos még ezen a téren, sok a probléma, a fel nem tárt tartalék.

Megoldásra vár még egy sor egyéb, a zászlóalj hadtáp ilyen viszonyok közötti munkájával kapcsolatos kérdés is. Véleményünk szerint az elszigetelten harcoló alegysé-geknek olyan ételkészítő eszközökre van szükségük, amelyeket el lehet helyezni a harc-

járműveken és könnyen lehet szállítani kézben is. Úgy gondoljuk, hogy az élelmiszer komplettírozásához és szállításához megfelelő göngyölegre lenne szükség.

Magától értetődően a legfontosabb az, hogy a személyi állományt tervszerűen kiképezzük az elszigetelt irányokban való ténykedésre, kialakítsuk azokban azokat az ismereteket és jártasságokat, amelyek lehetővé teszik a harci alegységek harci anyagi és egészségügyi biztosításával kapcsolatos feladatok hozzáértő, komplex megoldását. Mindez hozzá fog járulni a hadtáp - újabb, magasabb eredmények eléréséhez a Nagy Október 70. évfordulójának tiszteletére folyó munkaversenyben.

A személyi állomány felszerelése terepen

N. PENZEV ezredes

(Fordítás: a „Til Vooruzsennih Szil” c. folyóirat 1987/8. számából)

A Katonai Enciklopédiai Szótár szerint felszerelés alatt a katonák megállapított ruházattal és más anyagokkal való ellátását kell érteni. Ahhoz, hogy a felszerelésre és a mentesítésre biztosított idő elegendő legyen, időben elő kell készíteni a szükséges berendezést és ruházati anyagot, továbbá helyesen fel kell készíteni és el kell osztani a személyi állományt. Amíg stacioner viszonyok között ezt nem csinálják jól, addig tábori viszonyok között nehézségek merülnek fel. Nem véletlenül jelennek meg az ellenőrzési jegyzőkönyvekben olyan bejegyzések, hogy: „A személyi állomány mentesítésével és felszerelésével kapcsolatos munkák megszervezését nem gondolták végig, a felszerelés nincsen kiszállításra előkészítve, a számvetések nem mindig felelnek meg a valóságnak”.

Vannak azonban alegységek, amelyeknél a ruházati szolgálat szakemberei megtanultak mindent jól is és gyorsan is megcsinálni, mint pl. a Vörös Csillag Érdemrenddel kitüntetett Belorusz Katonai Körzet egyik alakulatánál. Az összevonásokra behívott tartalékos katonák orvosi vizsgálaton és mentesítésen esnek keresztül.

A kiszolgáló személyzet jó kiképzése, a ruházati anyag- és berendezés szükséglettel kapcsolatosan időben elkészített számvetések lehetővé teszik valamennyi rendszabály végrehajtásának precíz megszervezését.

A gyakorlat azt bizonyítja, hogy egyes egységeknél a ruházati anyagot nem komplettekben tárolják, hiányoznak a kályhák a csőkészletekkel, az állványok, a padok. Előfordul, hogy megfelelnek olyan igen fontos tárgyakról, mint a padlórácsok, az ivóvizes hordók, a kulacsok, a világítóeszközök stb. Célszerű a szolgálati okmányok karto-tékok számára ládákkal is rendelkezni. Olyan helyeken, ahol kevés a víz, pontosan ki kell számítani abból a szükségletet.

Élenjáró egységeknél a személyi állomány felszerelési ideje csökkentésének érdekében az anyagi eszközöket időben előkészítik kiadásra és kiszállításra, meghonosítják a gépesítést, a ruházat és lábbeli komplex tárolását, a gépkocsik felépítményeire síneken könnyen betolható konténereket raknak.

Az anyagi eszközök raktárakból való gyors kiszállítását jelentős mértékben befolyásolja azok rendeltetésének megfelelő tárolása és kiszállításának sorrendje. A ruházati anyagot az idényjelleg, a méretek és az összevonásokra behívott tartalékos harcosok testalkata sajátosságainak figyelembevételével kell tárolni és a polcokon időben elhelyezni.

Az antropometriai méréssel együtt ez lehetővé teszi azt, hogy időben kiválogassák és szétosztályozzák az anyagot, megfelelő tartalékot képezzenek a kis és nagyméretű ruházatból és lábbeliből. Azokat a ruházati raktárban természetesen komplettekben kell elhelyezni, az idevonatkozó okmányoknak megfelelően. Helytelen az a gyakorlat, hogy egyes cikkekből kevesebbet, másikkal többet szállítanak ki. Vannak esetek, hogy az egyes katonakollektívák testalkata sajátosságának következtében egyes méretű ruházatból és lábbeliből sokkal nagyobb mennyiségre van szükség, mint normál esetekben. Ilyen esetekben a nagy és kisméretekből megfelelő készletekkel kell rendelkezni. Egyes szolgálati személyek ezt sajnos nem veszik figyelembe, úgy gondolják, hogy a dolgot meg lehet oldani csak normál méretekkel is. Ezekkel csak akkor lehetne egyetértetni, ha a katonák méreteit korábban megküldték volna a katonai alakulatoknak. Akkor lehetőség lenne arra, hogy a megfelelő méretű ruházatot és lábbelit időben elkészítsék. Minden bizonnyal az ilyen megoldás lenne a legoptimálisabb. Az életben azonban sok minden másképpen alakul. Mindenki előtt régen tudott dolog, hogy az aleggységhez beérkező személyi utánpótlás számából kiindulva, a leírt sátorlapokból és szövetsből az egyéni felszerelési cikkek tárolására zsákokat kell készíteni és azokból tartozékokat kell képezni. Vannak még azonban olyan vezetők, akik nem fásztják magukat felesleges vesződésekkel és leírt katonaszákokat használnak fel ilyen célokra, nem gondolva arra, hogy kisméreteik miatt, azok télen nem felelnek meg.

Egyes hadtápszakemberek megfélekednek arról, hogy őszi-téli időszakban, terepen a személyi állomány részére melegezési feltételeket kell biztosítani. A fagyások és meghűléses megbetegedések megelőzésének érdekében, időben kell tüzelőfáról és szénről gondoskodni. Ez vonatkozik nemcsak a ruházati, hanem az egészségügyi szakemberekre is. Egyes esetekben arra a kérdésre, hogy miért nincsen tűzifa, vagy miért van belőle kevés, a szolgálati személyek azt válaszolják: nem tudják, hogy mennyit kellett abból lebiztosítani. De hát léteznek, a megfelelő szabályzatok által előírt normák. Egyes szakemberek tévesen hiszik azt, hogy a tűzifát a terepen be lehet szerezni és hogy rácsokat is lehet ott készíteni. Hiszen ehhez a munkához időre van szükség és ha a helyszínen nincsen a szükséges anyag, a feladatmegoldása teljesen lehetetlenné válik. Egyes esetekben hibásan állapítják meg a sátrak felállításához és a fürdő-fertőtlenítő gépkocsi szétbontakoztatásához szükséges személyi állomány létszámát is.

A személyi állomány felszerelésének megoldásakor nem szabad megfélekedni a körlet tömegpusztító fegyverek elleni védelméről, valamint őrzéséről és védelméről, az éjszakai tevékenységhez való állandó készenlétről. Az egyik ellenőrzés alkalmával az az alakulat, ahol Ju. Kovalenko tiszt szolgál, a sátrak felállításának pillanatában „Éjszakai viszonyok” közlést kapta. Csak az ablakokat és az ajtónyílásokat kellett bezárni és a ruházati anyagkiadás okmányolásával és végrehajtásával kapcsolatos munkát azonnal be kellett szüntetni, mert nem voltak lámpák, de még gyertyák és villanylámpák sem. A katonák személyes tárgyai lakóhelyre való elküldéséhez nem szereztek be zsákokat kellő mennyiségben. Az ellenőrzés során napfényre kerültek más hiányosságok is.

A szomorú tapasztalat arra kényszerítette az alakulat szolgálati személyeit, hogy a mulasztások elemzése után fokozzák az oktatás hatékonyságát. A gyakorlások mindennaposokká lettek. A tanteremben pl. készítettek egy terepasztalt, létrehozták a terepfogalkozások harcászati helyzetének hátterét. Majd a személyi állomány részt vett a tevékenység módjainak, az anyagi eszközök gépkocsik felépítményére és a sátrakba való berakása, kirakása és elhelyezése, a ruházat és lábbeli elosztása és kiosztása változatainak

megvitatásában. Közösen átgondolták hogyan öntsék formába a műveleteket. A kiképzési anyag elméleti tanulmányozása után gyakorlati foglalkozásokat tartottak terepen. Mindezek a rendszabályok sokkal nagyobb eredményeket hoztak volna, ha a terepfoglalkozások előestéjén tapasztalatcserét tartottak volna, mivel a kollektívába újoncok kerültek, akiknek a személyi állomány tábori viszonyok közötti felszerelésével még nem volt dolguk. Összességében a harcosok jó jártasságokra tettek szert.

Napjainkban az átöltözés megszervezésével kapcsolatosan gyakran találkozunk ellentétes véleményekkel. Egyesek azt valják, hogy a személyi állománynak először le kell adnia felszerelését és majd csak az orvosi vizsgálat és mentesítés után vegye át ruházatát. Mások azon a véleményen vannak, hogy először meg kell kapni a katonai ruházatot, át kell öltözni és majd csak ezt követően kell a személyi felszerelést leadni. Mit lehet ezzel kapcsolatosan mondani? Azokkal az egészségügyi szakemberekkel kell egyetérteni, akik azt mondják, hogy a tetvesség lehetséges terjedését megakadályozó véleményeknek az első változatát kell elfogadni.

Az érkező személyi állomány számától függően az átöltözés történhet egy vagy több váltásban. Ez lényegében a rendelkezésre álló sátrak és berendezési tárgyak számától függ. A vetkőzésre és a személyi tárgyak átvételére, a ruházat és lábbeli szétrakására, kiosztására és testhez igazítására USZB-56, a mentesítésre pedig az USZT-56 típusú raktárak szolgálnak. Ezekon kívül egyes egységeknél és alegységeknél sátorszövetből és ponyvából házilag készített sátrakat is használnak. Azokat be kell rendezni vezetékes híradással, világítással, kályhával, polcokkal, padokkal és más anyagokkal. Mindegyik sátorhoz tartozik egy nem szervezetszerű kiszolgáló személyzet. A sátrak befogadóképessége lehetővé teszi a ruházat és fehérmű méretek szerinti szétrakását a polcokon párosítva, a méretnélküli cikkek – sátorlap, derék- és nadrágszj, evőcsésze, kulacs, ivópohár és kanál, nyakszegélyek, gazdasági csomag – pedig a ruhászsákokban helyezkednek el.

A munkaigényes műveletek egyike – a törülközők és a kapcák kiosztása. Ezzel kapcsolatosan különböző vélemények léteznek. Egyesek azt mondják, hogy azokat előre fel kell szabdalni és a többi méret nélküli cikkekkel együtt kell a katonaszákba berakni, mások megvannak győződve arról, hogy a törülközőket és a kapcákat közvetlenül a kiosztás helyén kell felszabdálni. Véleményünk szerint a felszerelés operativitásának céljából az első változatot célszerű alkalmazni. A gyakorlat azt bizonyítja, hogy azok ezeket a cikkeket előre felszabdadják és párosával berakják a katonaszákba, ott az átöltöztetés gyorsabban megy végbe.

Az egyik szakharcászati gyakorlaton mi figyelemmel kísértük a katonák átöltözésének minden mozzanatát. A beérkező személyi állománynak legelőször kiosztották a ruházati anyag felvételére jogosító utalványt, ami egyben alapul szolgált arra, hogy az anyagot átvezessék az egyéni felszerelési lapon.

A személyi tárgyak átvételének helyén, ahol többek között megtalálhatóak voltak kellő mennyiségben előre beszerzett zsákok, vegytinták, plombák, a katonák miután felírták címeiket a bárcára, önállóan rakták be holmijaikat a zsákokba, az átvevő jelenlétükben plombálta le a csomagot, vezette át azt a jegyzékben.

Ezt követően a katonák átestek az orvosi vizsgálaton és a mentesítésen és megkapták a ruházati anyagot. Azok, kezükben az utalványokkal haladtak el a polcok mellett, hogy a kiszolgáló személyzet lássa az abban feltüntetett méreteket és magasságot.

Megkapva a fehéreneműt, a törülközőket és a kapcákat (ha azok nem voltak berakva a katonasákba), valamint a köpenyt, a zubbonyt, a lábbelit, a fűvegeket, a katonasákokat, a személyi állomány hozzákezdett az öltözködéshez.

Nem szabad megfélekezni a ruházat testhez és a lábbeli lábhoz igazításához szolgáló hely berendezéséről sem. Azt fel kell szerelni magasságmérővel, láb nagyság mérővel és a kiadandó cikkek jegyzékével.

A ruházat testhez és a lábbeli lábhoz igazítását nem szervezetszerű oktatók ellenőrizték. Ha egyes cikkek a méret vagy nagyság miatt nem feleltek meg, azokat azonnal, a helyszínen kicserélték. Az anyag átvételét követően a katonák egyeztetették az átvett cikkeket az utalványban feltüntetettekkel, aláírták és kimenetkor leadták az utalványt.

Meg kell jegyezni, hogy a testhez igazított ruha nem akadályozza a mozgást, nem meríti ki az embert, ugyanakkor meghosszabbítja annak kihordási idejét.

A megfelelő jártasság megszervezésének céljából a kiszolgáló személyzetet rendszeresen gyakoroltatni kell a berendezés terepen történő telepítésében. Ez lehetővé teszi annak időben történő megállapítását, hogy hol szorít a cipő. Annak céljából, hogy a szolgálati személyek tervszerűen és minőségileg készítsék fel a felszerelés tábori viszonyok közötti végrehajtására, egyes egységeknél kidolgozták a funkcionális kötelmeket, ami kétségtelenül növeli a kiképzés minőségét.

A gyakorlat azt bizonyítja, hogy a felszerelés és mentesítőhely mentesítésével kapcsolatos kiképzés intenzívebbé tételének érdekében keresni kell a szakemberek kiképzésének új módjait, korszerűsíteni kell a meglévő formákat. A szolgálati személyek magas szintű kiképzése a ruházati szolgálat és az egész alakulat harckészültségének elengedhetetlen feltétele.

Hadtápbiztosítás **vízi akadály erőszakos leküzdésekor**

V. RJABUHIN ezredes, a hadtudományok kandidátusa, docens

(Fordítás: a „Til Vooruzsennib Szil” c. folyóirat
1987/9. számából)

A Nagy Honvédő Háború tapasztalata bebizonyította, hogy egy front vagy hadsereg támadó hadművelet folyamán a csapatoknak gyakran kellett kettő-három közepes vagy egy-kettő nagy vízi akadályt leküzdödni. Ez nehezítette a seregtestek és magasabb-egységek előrenyomulását, csökkentette a támadás ütemét, kiegészítő hadtápbiztosítási erőket és eszközöket tett szükségessé.

A háború utáni időszakban a vízi akadályok csapatok általi erőszakos leküzdésének kérdéseivel foglalkozik mind a szovjet, mind a külföldi sajtó. A külföldi katonai szakemberek pl. kiszámították, hogy a közép-európai hadszíntéren 50 km-es támadási ütem mellett naponta 50 (kb. 30 m széles) keskeny, egy-kettő (100 m) közepes, harmadnaponként pedig egy (100 m-nél szélesebb) széles vízi akadály eshet egy hadosztály útjába.

A háború éveiben a szovjet csapatok *kétféle módon küzdöttek le a széles vízi akadályt*: 1. közvetlenül a vízi akadálnál támadó főerők előzetes előkészítése és szétbontakozása után; 2. vagy menetből, azaz a mélységből történő előrevonás útján, a támadás eredményes, az ütem észrevehető csökkenése nélküli kifejlesztésének folyamán. Szervezését és végrehajtását illetően a menetből történő erőszakos leküzdés volt a legbonyolultabb. Napjainkban azonban azt tartják, hogy széles vízi akadályok erőszakos leküzdésének pontosan ez a módja felel meg legjobban a döntő céllal és nagy mélységben vívott korszerű összefegyvernemi harc jellegének. Ez biztosítja a váratlanság, a támadás folyamatosságának elérését, a támadó ellenség korszerű pusztítóeszközei általi sebezhetőségének kisebb mértékét és az ellenség védelmének a támadók általi gyors áttörését a legrövidebb időn belüli megsemmisítés céljából.

A vízi akadály erőszakos leküzdését a NATO-tagállamokban is a leküzdés fő módjának tekintik. A nyugatnémet sajtó pl. azt írja, hogy egy gépesített – gyaloghadosztály általában menetből fogja a vízi akadályok erőszakos leküzdését végrehajtani, jelentéktelen mértékben csökkentve a támadás ütemét, a csapatok minimális összpontosítása mellett.

Mégegyszer hangsúlyozni kell, hogy a menetből történő erőszakos leküzdésnek mindenképp az a lényege, hogy a csapatok lendületesen jussanak ki a vízi akadályhoz

és küzdjék le abban a harcrendben, amelyben általában széles arcvonalon támadtak és magas ütemben először az előrevetett egységek (alegységek), majd a főerők beérkezésének megfelelően. Pontosan így küzdöttek le erőszakosan a szovjet csapatok a Nagy Honvédó Háború éveiben olyan nagy vízi akadályokat, mint a Dnyeper, Gyeszna, Dnyeszter, Nyeman, Bug, Viztula, Duna stb.

Az elmúlt háború tapasztalata azonban bebizonyította, hogy csapatainknak nem sikerült mindig eredményesen megoldani a széles vízi akadályok menetből történő erőszakos leküzdését. Egy sor esetben a hídfő elfoglalásával és megtartásával fejeződött be, ahol erőket és eszközöket halmoztak fel a támadás folytatásához. Annak, hogy a csapatok a hídfőnél megálltak, az volt az oka, hogy azok nem voltak anyagi eszközökkel, mindenekelőtt lőszerrel megfelelően ellátva.

Korszerű viszonyok között a csapatok lehetőségei nemcsak az ellenség tűz általi megsemmisítését, hanem a vízi akadály menetből történő leküzdésével kapcsolatos képesség vonatkozásában is hirtelen megnöttek. A csapatok rendelkeznek a vízi akadályokon úszva átkelni képes gyalogsági és páncélozott harcjárművekkel, ponton- (híd-) készletekkel, más eszközökkel. A harckocsik eredményesen le tudják küzdeni a folyót a víz alatt.

Összehasonlíthatatlanul megnöttek a csapatok lehetőségei az alegységek hadtápbiztosításával kapcsolatosan a vízi akadályok általuk menetből történő erőszakos leküzdésekor. Fokozódott az ellátó alegységek mozgékonyasága és teherbíróképessége, nőtték a készletek kiszabatai. Az egészségügyi alegységek át tudnak kelni a vízi akadályokon együtt a támadó csapatokkal vagy helikoptereken dobják át a túlsó partra.

A csapatok hadtápbiztosításának megszervezését széles vízi akadály erőszakos leküzdésekor mindenekelőtt a harcrend felépítése, a támadó alegységek tevékenységének módja határozza meg.

A vízi akadályhoz való váratlan kijutás, a gázlók, az épségben maradt hidak birtokba vételének és a folyó menetből történő lendületes erőszakos leküzdésének, valamint az ellenség megelőzésének és annak megakadályozásának céljából, hogy az szervezett védelmet tudjon elfoglalni a túlsó parton általában előrevetett alegységeket kell alkalmazni. Azokkal szorosan együttműködnek a helikopterekkel átdobásra kerülő alegységek.

Számtalan gyakorlat tapasztalata szerint olyan esetben, amikor sikerült birtokba venni a túloldali partszakaszt az átkelő eszközöket és gázlókat (harckocsik víz alatt) használó előrevetett alegységek megállás nélkül küzdöttek le a vízi akadályt, együttesen az előrevetett alegységekkel menetből támadták az ellenséget, szélesítették a birtokba vett hídfőt, gyorsan nyomultak előre, a mélységbe, felőrölve az ellenség harcrendjeit és megsemmisítve azt.

Az egyik gyakorlaton a hadtápbiztosításra vonatkozó elhatározást időben, még a támadó harc tervezésekor hozták meg. A korábban hozott elhatározást a vízi akadály megközelítése mérvének megfelelően – a megváltozott helyzet figyelembevételével – pontosították. Az elhatározás előíranyozta az ellátó és egészségügyi alegységek harcrenden belüli legcélszerűbb elhelyezését azzal a céllal, hogy azok gyorsan kijussanak a vízi akadályhoz, az átkelőhelyhez és biztosítsák a csapatokat a saját és a túlsó parton; feltölték az anyagi készleteket az erőszakos leküzdés kezdete előtt és folyamán; megszervez-

zék a vezetést; valamint az egészségügyi biztosítást és végrehajtsák az ellenség nagy pontosságú fegyverei elleni védelemmel, valamint az őrzéssel és védelemmel kapcsolatos rendszabályokat.

A harctevékenység folyamán a gépkocsiszállító alegységeket az üzemanyag, lőszer és más anyagi eszközkészleteket is magába foglaló hadtáperők és eszközök egy része a segélyhelyek, valamint a megerősítésül kapott önálló egészségügyi osztag a csapatok mögött települt át.

A többi hadtápegység - miután megoldották feladataikat - meghatározott távolságra haladt a csapatok mögött készenlében arra, hogy biztosítsák a gyorsan előre nyomuló erőket és eszközöket a vízi akadályon való átkelés végrehajtásának érdekében.

A zászlóalj hadtápegységei közvetlenül azok harcrendjei mögött települtek át.

A gyakorlatnak ebben az időszakában a hadtápszakemberek, a vízi akadályt menetből elsőként leküzdő alegységek anyagi készleteinek időben történő feltöltésére összpontosították figyelmüket. Ebből a célból a lőszeret és üzemanyagot szállító gépkocsik a visszavonuló „ellenséget” üldöző rövid megállóhelyéig, a harcokcsik hermetizálási körletéig az erőszakos leküzdés kezdetével pedig az átkelőkhöz minél közelebbre nyomultak előre. Különös figyelmet fordítottak az előrevetett alegységek biztosítására. Figyelembe véve azt, hogy azoknak valószínűtlen harcba kell lépniök az ellenséggel, a túlsó parton a készleteket, főleg a lőszerkészleteket növelték, azokat megerősítették az egészségügyi szolgálat vonalán is.

A helikopterekkel átdobandó alegységeket a megszokott feladatok megoldásának teljes időszakára ellátták gyógyszerekkel és kötszerekkel, élelmiszerekkel, egyéni védőeszközökkel. Az alegységeket megerősítették az ezred segélyhely személyi állományának és sebesültszállító járműveinek egy részével, amit MI-8 helikopteren dobtak át a vízi akadály felett.

A gyakorlat folyamán megoldandó feladatok közül az egyik legnehezebb feladat a hadtápegységek vízi akadályhoz időben történő kijutásának és azok túloldalra történő szervezett átkelésének biztosítása volt.

Ezen feladat megoldása az alegységek átkelési grafikonjának megfelelően történt. A grafikon a törzs dolgozta ki a műszaki szolgálat hadtáp vezetőszervek aktív részvétele mellett. A grafikon tartalma megfelelt a parancsnok vízi akadály erőszakos leküzdésére hozott elhatározásának.

Fő célul annak megakadályozását tűzték ki, hogy az egységek és alegységek tömörüljenek a víznél, mivel ez felesleges veszteséget eredményezett volna.

A hadtáp átkelése a következőképpen folyt le. A zászlóalj biztosító alegységei a megerősítésül kapott úszójárműveken, a többiek a megerősítésül kapott kompokon, majd a megépített hídon küzdötték le a vízi akadályt.

A hadtápegységek a megerősítésül kapott úszó technikai eszközökön történő átkeléshez szükséges időt az alábbi egyszerű képlet alapján számították ki:

$$I = \frac{Sz}{\text{usze. h. s.}} \times (1 + 0,3 \text{ Vs} + \text{htp. techn. bi.})$$

abol: I = az alegységek átkeléséhez szükséges idő, perc,

Sz = folyó szélesség, m,

usze. h. s. = úszóeszköz haladási sebesség, m/sec.

htp techn. bi. = a hadtéptechnika, anyagi eszközök, valamint a sebesültek be- és kirakásához szükséges idő

V_s = vízsebesség, m/s.

A számvetések egyszerűsítésének céljából a $\frac{2 (+ 0,3 V_s)}{uszé h s}$ kifejezést K_1 jellel

helyettesítették, ami a konkrét átkelőeszközök vonatkozásában egy állandó érték és csak a V_s vízsebességtől függ. Az úszóeszközök haladási sebességét (usze. h. s.) állandónak vették (PTSZ esetében 150, GSZP esetében 100 m/p.).

Ezen adatoknak figyelembevételével előre kiszámították a különböző vízfolyásokra vonatkozó K együtthatót és az így nyert eredményeket egy táblázatban összesítették. Ebből látható volt, hogy a vízfolyás 0,5 m/s-ra történő növelésének esetén K_1 együttható a PTSZ esetében 0.002-re, a GSZP esetében 0,003-ra nő. Ez könnyebbé tette a K_1 együttható kiszámítását. A 0,5 m/s vízfolyás csak a két első számát kellett megjegyezni.

A számvetések elkészítésekor a műszaki szolgálat és a hadtáp szakemberek ezek szerint is jártak el. Behelyettesítve a fenti kifejezést a K_1 együtthatóval ők már az egyszerűsített $I = Sz + r i$ képletet alkalmazták, ahol I = egy teljes forduló ideje percben; Sz - folyó szélesség méterben; $r i$ = hadtáptechnika vagy anyagi eszközök (valamint sebesültek) be- és kirakására szükséges idő.

Az anyagi eszközök ellenség ellentámadását a túlsó parton visszaverő alegységekhez való kiszállítására, ahogy azt már fentebb említettük, elsősorban a megerősítésül kapott kompokat vették igénybe. Legelőször a löszert szállították ki a hídfőre. A dinamika folyamán azonban a gyakorlatvezető olyan helyzetet teremtett, amely szükségesé tette azt, hogy a gyakorlók manővert hajtsanak végre a hídfőn az anyagi készletekkel; a kijelölt helikoptereket vegyék igénybe a nehezen beszerezhető lőszer kiszállítására. A helyzet feltételei alapján az üzemanyag egy részét az ellenségtől zsákmányolták.

A hadtápalegységek átkelőhöz való előrevonása megkövetelte a menetvonalak gondos felderítését. Ennek a feladatnak a megoldása a műszaki szolgálattal, mindenkéltől annak erőivel és eszközeivel való szoros együttműködésben történt. Ez lehetővé tette nemcsak a komandáns szolgálat ellátásának feszes megszervezését az átkelőkön, hanem azok ellenséges diverzáns csoportok és az úszóaknák elleni védelmének megszervezését is.

A komandáns szolgálat megszervezése magába foglalta az átkelő, áteresztő-ellenőrző pontok komandánsainak, a forgalomszabályozóknak kijelölését. Mindez elősegítette a hadtáp átkelőkhöz történő gyors kijutását és a kijelölt körletbe, időben történő beérkezését a vízi akadály leküzdése után.

Nem kevésbé fontos kérdés a vízi akadály erőszakos leküzdése sem. Az egészségügyi biztosítás megoldásához úgynevezett átkelőhely segélyhelyeket kellett telepíteni. Felvetődött a kérdés: milyen erőkből és eszközökből hozzák azokat létre? A. Ivanov tiszt javasolta, hogy ezt a feladatot a műszaki, tüzér és légvédelmi tüzegegységek és alegységek egészségügyi alegységeivel oldják meg. Az önálló egészségügyi zászlóalj és az ezred segélyhelyek ezen célra való felhasználását nem tartotta célszerűnek, mivel a vízi akadály erőszakos leküzdését követően az alegységeknek tovább kellett fejleszteniük a támadást. Meg kell jegyezni, hogy a tiszt javaslata megalapozott volt és megfelelt a kiala-

kult szituációnak. A helyzet azonban szükségessé tette azt, hogy segélyhely átkelőhelynek való szétbontakoztatásához vegyék igénybe a megerősítésül kapott önálló egészségügyi osztag erőinek és eszközeinek egy részét.

Az átkelőhely segélyhelyek nem dolgoztak rosszul. Itt történt a „sebesültek” és „betegek” átvétele, nyilvántartásba vétele, elsőrvisi segélyben való részesítése, előkészítése a további hátraszállításhoz, ami főképpen gépkocsikon történt. A gyakorlat folyamán azonban előfordultak bizonyos hibák is. Így pl., amikor a közlés alapján olyan bonyolult helyzetet teremtettek, amely megkövetelte azt, hogy a „sebesülteket” közvetlenül a hídfőről helikoptereken szállítsák hátra, mivel a gyakorlók nem voltak megfelelően kiképezve, azok alkalmazásának hatékonysága nem bizonyult megfelelően.

Előfordultak hiányosságok a tömegpusztító fegyverek elleni védelem, valamint az őrzés és védelem megszervezésekor is. Ennek a problémának esetenként, valamilyen okból kifolyólag nem tulajdonítanak kellő jelentőséget. Egyes hadtápszakemberek figyelmen kívül hagyják azt, hogy az erőszakos leküzdés körletében gyakran lehetséges nagyszámú ellenséges diverzáns csoportokkal és a vízi akadály megközelítési útvonalain megsemmisített ellenséges alegységek és egységek maradványaival való találkozás. Ebből következik, hogy a tömegpusztító fegyverek elleni védelemmel, valamint őrzéssel és védelemmel kapcsolatos feladatok megoldásakor harcszerűen kell tevékenykedni és gondolkodni, felhasználva a helyi konfliktusok, valamint az Afgán Demokratikus Köztársaságban állomásozó korlátozott szovjet csapat kontingens tevékenységének tapasztalatait.

Az USA hadseregének szabályzatai pl kihangsúlyozzák, hogy a hadtápkörlet őrzését és védelmét helikoptereken szállított légimozgékonyágú egységek és alegységek, vagy egyéb mobil erők felhasználásával kell megszervezni. Úgy vélik, hogy korszerű, különösen széles vízi akadály erőszakos leküzdésével párosuló harc viszonyai között repülőegységek alkalmazása jelentősen növeli a hadtáp őrzésének és védelmének hatékonyságát.

Gyakorlat folyamán a hadtáp vezetése általában a meglevő erővel és eszközökkel történt. A hadtápegységek átkelését egy híradóeszközökkel felszerelt (két főből álló) tiszti csoport irányította.

A lefolytatott gyakorlatok bizonyítják, hogy a vízi akadály menetből történő erőszakos leküzdését csak akkor lehet eredményesen végrehajtani, ha a hadtápvezetés szilárd és folyamatos, a hadtápegységek pedig jól felkészültek a feladatoknak legbonyolultabb helyzet viszonyai közötti végrehajtására.

ЗАРУБЕЖНОЕ ВОЕННОЕ ОБОЗРЕНИЕ

Az USA szárazföldi csapatai hadtápkörleteinek védelme

V. MASZLOV ezredes

(Fordítás: a „Zarubezsnoje Vojennoje Obozrenije c. folyóirat
1987/9. számából)

Az USA, a Szovjetunió és a szocialista közösség többi államai feletti katonai fölény elérésére törekvő katonai és politikai vezetése nagyszabású rendszabályokat foganatosít a fegyveres erők harci ereje tovább növelésének érdekében. Többek között a befejezéséhez közeledik a szárazföldi csapatok „Army-90” név alatt ismert komplex modernizálásának programja, amelyen belül a magasabbegységek, egységek, alegységek átszervezése korszerű fegyverrel és haditechnikával történő felszerelése mellett megtörténik a valószínű harctevékenységek jellegével kapcsolatos nézetek, a légi-földi hadművelet (ütközet) koncepcióban kifejezésre jutó átértékelése, amelyet az amerikai parancsnokság szárazföldi csapatai a fegyveres harc formáit és módjait 2000-ik évig meghatározó koncepciójának tekint. Ennek alapján dolgozták ki az FM 100-5 „Harctevékenységek megvívása” c. tábori utasítást. Ebben: az erők és eszközök alkalmazása, ismert harcászati fogásai, valamint a valószínű ellenség harci lehetőségei tanulmányozásának, elemzésének és értékelésének eredményeképpen kidolgozták a hadosztályok, hadseregek közvetlen hadtestek és más szárazföldi alakulatok hadtápkörletei védelmének néhány szabályát.

Az amerikai parancsnokság nézetei szerint a valószínű ellenség, különösen a harctevékenység kezdeti időszakában, intézkedéseket foganatosíthat a csapatok harc- és hadtápbiztosításának megghiúsítására, a létfontosságú csomópontok és objektumok megsemmisítésére vagy harc képtelenné tételére, és megakadályozhatja a tartalékok időben történő szétbontakoztatását. Ezzel kapcsolatosan hangsúlyozzák, hogy a hadtápkörletek védelmével kapcsolatos harctevékenységnek fő célja annak megakadályozása, hogy az ellenség azokat, különösen a harctevékenység körzetének (a dandárok tevékenységi körleteinek hátsó határaival határos) előretolt körletében tevékenykedő magasabbegységekkel és egységekkel szemben végrehajtsa.

Az USA szárazföldi csapatai szabályzatainak megfelelően a hadtápkörletben tevékenykedő ellenség által jelentkező veszély három részre osztható. Az első rész magába foglalja az ellenség által ellenőrzött ügynökök tevékenységét, az ellenséggel szimpatizáló személyek által folytatott felforgató cselekményeket, a terrorakciókat. A második feltételezi az előkészített felforgató cselekmények és más akciók különleges rendeltetésű alegységek, felderítő alegységek (zászlóaljig) és harcászati légideszantok (századig) általi

A *harci őrerők* nem mások, mint a harci egységektől és magasabbegységektől a hadtápkörletek védelmére kijelölt alegységek. Azok alapvető rendeltetése: harc a zászlóalj és annál nagyobb létszámú deszant ellen. A harci őrerők úgy helyezkednek el a hadtápkörletben, hogy azokat gyorsan át lehessen dobni az ellenség deszantolási helyeire vagy valószínű előrevonásának irányába.

Az USA szárazföldi hadszíntéri parancsnokság hadtápkörletének őrzésére ezen erők állományába rendszerint az itt diszlokáló magasabbegységektől és egységektől, valamint a reguláris hadsereg és a nemzeti gárda ideérkező hadosztályaitól és dandárjaitól kell alegységeket kijelölni. A közép-európai hadszíntéren tervezik az NSZK hátországvédelem parancsnokság „heimatschutz” alegységeinek felhasználását is. Nyugati katonai szakértők véleménye szerint azok jelentős segítséget nyújthatnak az amerikai csapatok hadtápbjektumainak őrzésében, különös harctevékenysége vívásának kezdeti időszakában.

AZ USA szárazföldi csapatok parancsnokságának véleménye szerint ebben a körzetben a légi és tengeri deszant ellen leghatékonyabban azok az önálló páncéltörő helikopterandár, légideszant és deszant-rohamhadosztály alegységei tevékenykednek, amelyeknek elhelyezési körletei a hadszíntér utánpótlási övezeteiben lesznek. A hadseregközvetlen hadtest hadtápkörletében a hadtápbjektumok őrzésére és védelmére az önálló páncélos felderítőezred, önálló páncéltörő helikopterandár, könnyű gyaloghadosztály, nemzeti gárda alegységei, valamint az USA szövetséges államainak szakcsapatait, pl. a „heimatschutz” dandárt tervezik igénybe venni.

A hadosztály-hadtápkörlet őrzésére a katonai rendőrszázadon kívül a hadosztályok felhasználhatják az önálló páncélos felderítőezred felderítő zászlóalját, valamint a „heimatschutz” századot. A külföldi sajtó értesülései szerint a hadtápkörletek őrzésének és védelmének megszervezéséért minden esetben a parancsnokok – hadosztályparancsnoktól hadszíntéri főparancsnokig – felelősek. Megfelelő kétoldali egyezmények megléte esetén az amerikai csapatok hadtápbjektumainak őrzésével kapcsolatos funkciókat mind békében, mind háborúban elláthatja az az ország, amelynek területén azok állomásoznak. A közép-európai hadszíntéren állomásozó amerikai csapatok hadtápkörletei őrzésének és védelmének általános irányítását pl. a NATO szárazföldi csapatok központi hadseregcsoport parancsnoka gyakorolja, a felelősség az NSZK szárazföldi erők „Dél” polgári védelem parancsnokságra hárul. Az USA és NSZK kormányai által 1982. áprilisában aláírt egyezménynek megfelelően „válságos szituáció” esetében az NSZK hátországvédelem csapatainak állományán belül működni fog a jelenleg felállítás alatt álló támogató parancsnokság, amelynek alegységei az amerikai csapatok hadtápbjektumainak őrzésére és védelmére fognak szolgálni. A hadtápbjektumok őrzését és védelmét a Belgium, Hollandia és Luxemburg területét magában foglaló utánpótlási övezetben ezen országok szárazföldi csapatainak tartalék alegységei látják el.

Az amerikai szabályzatok hangsúlyozzák, hogy a harc (hadművelet) megvívására vonatkozó elhatározás kidolgozásakor minden fokozatú parancsnoknak számolni kell a saját csapatok hadtápjá őrzésének és védelmének kérdéseivel is. Az illetékes törzsek kötelesek megtervezni, irányítani és koordinálni a hadtápkörletek őrzésével kapcsolatos harctevékenységet és megszervezni az erők és eszközök együttműködését. A hadtápkörletben a harctevékenységbe bevont erők és eszközök együttműködését a szárazföldi parancsnokság, a katonai rendőrség (dandár-) parancsnokság törzs koordinálja, amelynek hadműveleti alárendeltségébe megfelelő erőket kell kijelölni a katonai felderítés

alegységeinek, a felderítő parancsnokság tábori állomásának és a szárazföldi csapatok állambiztonsági alegységeinek állományából. A hadtápfőnök felelős azért, hogy minden hadtápbjektumot felvegyenek a tervbe és rendelkezzen az őrzéshez és védelemhez szükséges erőkkel. Ha az amerikai csapatok hadtápkörleteinek őrzését és védelmét a szövetséges országok megfelelő erői és eszközei látják el, akkor a törzsfőnökhelyettes csak a hadtápkörletek őrzése és védelme megszervezésével kapcsolatos közös erőfeszítések összehangolásának kérdéseit oldja meg.

Hadseregközvetlen hadtestnél a harctevékenység vezetésével kapcsolatos kérdéseket a parancsnok a fő hadtest-harcállásponton keresztül oldja meg, ahol a hadtápkörlet őrzésével kapcsolatos harctevékenység tervezésének és végrehajtásának megszervezésével a hadművelleti osztályvezető foglalkozik. A hadtápkörlet őrzésének közvetlen megszervezése a hadtápkörletben a harctevékenységet irányító központ feladata. A bázis és báziscsoport őrzésének és védelmének irányítására azok mindegyikénél egy-egy harctevékenységet irányító központot hoznak létre, amely a megfelelő előjáró központ alárendeltségébe tartozik.

Hadosztálynál a harctevékenység irányítását a hadtápkörletben a parancsnok - a hadtesthez hasonlóan - a hadosztály-hadtápvezetési pont állományába tartozó harctevékenységet irányító központ útján gyakorolja. Hadtápkörletben a felderítést a felderítő és rádióelektronikai harcászólal végzi, annak őrzését és védelmét pedig főleg az ellenség hadtápműködése dezorganizálására irányuló kísérletének megghiúsításakor a katonai rendőrség előjáró alakulataival és a hadosztály harci alegységeivel együttműködő katonai rendőrhadosztály százada biztosítja.

Az NSZK területén állomásozó amerikai csapatok hadtápkörleteinek őrzése és védelme során a közép-európai szárazföldi hadszíntér-parancsnokság együttműködik a „Dél” hátszágvédelem parancsnoksággal, a hadseregközvetlen hadtest a polgári védelem egyik katonai körzetével, amely kijelölhet a hadtest hadművelési alárendeltségébe egy „heimatschutz” dandárt, a hadosztály pedig a hátszágvédelem megyei és járási törzseivel, az utóbbiak kijelölhetnek a hadosztály és minden bázis hadművelési alárendeltségébe egy-egy „heimatschutz” századot és szakaszt. A hadosztály hadtápkörletben a harctevékenységet irányító központ együttműködik a hátszágvédelem megyei és járási törzseivel, a katonai rendőrség mozgó operatív csoportja pedig a járási törzssel.

A külföldi katonai sajtó megállapítása szerint a hadtápkörletek őrzésével és védelmével kapcsolatos harctevékenység sikeres végrehajtásához hozzá fog járulni a minden szinten időben történő tervezés, a figyelmeztetés az ellenség tevékenységéről és a szükséges erők és eszközök gyors szétbontakozási készségéről. Az amerikai szakemberek véleménye szerint a hadtápbjektumok őrzésének számolnia kell nemcsak azzal, hogy az ellenség harctevékenységet vív közvetlenül a saját csapatok hadtápkörletében, hanem a légideszant, légi roham és tengeri deszanterek összpontosítási körleteire és repülőtereire stb. mérendő megelőző csapásokkal is. Ezen kérdések megoldásába be lehet vonni a hadászati, harcászati légierőt, a repülőgép-anyahajókról felszálló repülőket, a rakéta-komplexumokat, a tüzérséget és más eszközöket.

Ha az ellenség hadtápkörletbe való beékelődését sikerül megakadályozni, akkor annak védelme védelmi és támadó harctevékenységek megvívása útján valósul meg. Hangsúlyozni kell, hogy a hadtápkörlet őrzésének és védelmének megbízható alapja a jól tervezett és szervezett védelem. A védelmi harctevékenységet főleg a bázisok őrzésre és védelemre szolgáló és az objektumok közvetlen biztosítására kijelölt erői, valamint

más alegységek vívják azzal a céllal, hogy maximális veszteséget okozzanak az ellenségnek és bénítsák meg annak tevékenységét a megsemmisítésre kijelölt erők beérkezéséig. A támadó harctevékenység feltételezi az ellenség erőinek megsemmisítését és azt az ellenség létszámától függően a katonai rendőrség mozgó operatív csoportja, vagy a hadtápkörlet őrzésére és védelmére kijelölt harci alegységek vívják, tüzérségi és légi támogatás mellett. A deszantoló ellenséget célszerű a kidobás (kiugrás) körletében megsemmisíteni minden lehetséges erő és eszköz segítségével. Fő figyelmet kell fordítani a deszantok, különösen azok előrevetett alegységei kidobási helyeinek időbeni felderítésére azzal, hogy összpontosítani tudják azokban a deszantok megsemmisítésére szükséges eszközöket és élőerőket. Egyes esetekben ezekre a körletekre rakéta- és repülőcsapásokat lehet mérni, rájuk lehet összpontosítani a tábori tüzérség tüzét. Elsőként általában a katonai rendőrség mozgó operatív csoportja lép érintkezésbe a kidobott (kiugrott) ellenséggel. Ha annak nem sikerül az ellenség tevékenységét semlegesíteni, akkor ahogy azt az amerikai szabályzatok javasolják, annak minden erejével meg kell akadályozni azt, hogy az ellenség kijusson az objektumhoz, bénítani kell a hadtápkörlet őrzése és védelme elleni tevékenységet a főerők beérkezéséig.

Az USA szárazföldi csapatai parancsnokságának véleménye szerint a hadtápkörlet őrzésével és védelmével kapcsolatos harctevékenység egyetlen esetben sem csökkentheti a harc- és hadtápbiztosító alegységek fő feladatai végrehajtásának hatékonyságát, és nem követelhet több segítséget a harci erőktől, mint amire valójában szükség van.

TARTALOMJEGYZÉK

A hadtápbiztosítás elmélete

Pártos János ezds., Csabai György alez.	A PVOP és az MN HÁVP parancsnoki és törzshadi- játék néhány sajátos és általános tapasztalata - -	3
Dr. Dobó Ferenc nyá. alez.	A közlekedési rendszer működésének sajátosságai haditevékenységek esetén az ország területén - -	9
Dr. Novák János o. ezds.	Katasztrófamedicina-problémák a szűkebb értelemben vett orvoslás keretein túl - - - - -	15
Dr. Lapos Mihály vőrgy.	A hadtápvezetés korszerűsítésének irányai - - -	25

Politikai munka a hadtápban

Kovács Károly alez.	A társadalmi változások tükröződése a sorkatonai szolgálatot teljesítő fiatalok jellemzőiben a központ- hadtáp üzemanyag-raktárainál - - - - -	30
---------------------	--	----

Gyakorlatok hadtáptapasztalatai

Kapus Gyula vőrgy.	Frontparancsnoki és törzsvezetési gyakorlat hadtáp- tapasztalatai - - - - -	42
Skrabán László ezds.	Frontparancsnoki és törzsvezetési gyakorlaton részt vett gépesített hadtesthadtáptörzsek tevékenységének tapasztalatairól - - - - -	55
Eőri Tibor ezds.	A gépesített hadtest hadművelési hadtápbiztosítá- sának tapasztalatai az új szabályzat-tervezetek és végrehajtott gyakorlatok tükrében - - - - -	59
Dani József szds.	Gépesített lövészszázalaj parancsnok hadtáphelyettese voltam egy gépesített lövészdzandár harcászati gyakor- latán - - - - -	74
MN 2284 hadtáptörzs	A „Bazalt-87” kétfokozatú hadtestparancsnoki és törzsvezetési bemutató gyakorlat főbb hadtápta- pasztalatai - - - - -	83
Hautzinger Gyula alez.	A honi légvédelem 1987-ben a Szovjetunió állami lőterén végrehajtott éleslövészettel egybekötött har- cászati gyakorlatai hadtápbiztosításának tapasza- latai - - - - -	95

Hadtápkiképzés

Márkus József alez.	A felderítő repülőszázad harctevékenysége hadtáp- biztosításának alapvető kérdései - - - - -	99
Széli Ferenc alez.	Szakácsképzés helyzete a Magyar Néphadseregben -	107

Csapatgazdálkodás - társadalmi tulajdonvédelem

S. Nagy József alez. Az anyagi fegyelem elvi és gyakorlati kérdései - - 111

Munkavédelmi közlemények

MN PÜSZF-ség Bal- 1. Tájékoztató halálos üzemi balesetokról - - - 116
eset-elhárítási és Munka- 2. Aszfalt, bitumen, kátrány és az alvázvédő anyagok
védelmi Osztály egészségkárosító hatása - - - - - 118

Emlékeztető

Dr. Damó László Az MSZMP XVIII. kerületi Bizottsága és a 2.
nyá. vörge. Forradalmi Karhatalmi ezred 9. század volt parancs-
noksga rendezésében megtartott bajtársi találkozó-
ról - - - - - 120

Hadtáptörténet

Dr. Thürmer Gyula A hadtáp-szágépkocsik állománya fejlődésének tör-
nyá. alez. téneti áttekintése - - - - - 130

Tóth József ezds. A Magyar Néphadsereg személyi állománya illet-
ményellátásáról (1945-1987) - - - - - 142

Vágner Béla őrgy. Osztrák-Magyar Monarchia ellátószolgálat az első
világháborúban - - - - - 150

Folyóiratszemele

N. Miljukov ezds. Elszigetelt irányokban - - - - - 164

N. Penzev ezds. A személyi állomány felszerelése terepen - - - 169

V. Rjabuhin ezds. Hadtápbiztosítás vízi akadály erőszakos leküzdése-
kor - - - - - 173

V. Maszlov ezds. Az USA szárazföldi csapatai hadtápkörleteinek védel-
me - - - - - 178

СОДЕРЖАНИЕ

Теория тылового обеспечения

Полковник Партош Янош Подполковник Чабаи Дьердь	Своеобразный и общий опыт КШУ войск гражданской обороны и территориальной обороны ВНА — — — — — — — — — —	3
Подполковник в отставке Добо Ференц	Особенности работы транспорта в случае ведения боевых действий на территории страны — —	9
Полковник м/с Новак Янош	Проблемы медицины катастроф в рамках условного понимания лечения — — — — — —	15
Генерал-майор Лапош Михай	Тенденции совершенствования управления тылом	25

Политическая работа в тылу

Подполковник Ковач Карой	Отражение общественных изменений среди молодежи проходящей действительную воинскую на складах ГСМ — — — — — — — — — —	30
-----------------------------	---	----

Опыт работы тыла на учениях

Генерал-майор Капуш Дьюла	Опыт работы тыла на КШУ фронта — — —	42
Полковник Шкрабан Ласло	Опыт работы штаба тыла механизированного корпуса принимающего участие на КШУ фронта	55
Полковник Эри Тибор	Опыт оперативно-тылового обеспечения механизированного корпуса в свете новых наставлений и проведенных учений — — — — — — —	59
Капитан Дани Йожеф	Я работал в должности заместителя командира механизированного стрелкового батальона по тылу на тактическом учении мсбр — — — — —	74
Штаб тыла в/ч п/п 2284	Опыт работы тыла на двухступенном показательном корпусном КШУ „БАЗАЛТ-87” — — — — —	83
Подполковник Хаутцингер Дьюла	Опыт тылового обеспечения тактических учений ПВОС с боевой стрельбой проведенных в 1987 г. на полигоне СССР — — — — — — — — — —	95

Тыловая подготовка

Подполковник Маркуш Йожеф	Основные вопросы тылового обеспечения разведывательной авиационной эскадрильи — — —	99
Подполковник Сели Ференц	Подготовка поваров в Венгерской Народной Армии — — — — — — — — — —	107

Войсковое хозяйство, защита общественной собственности

Подполковник Ш. Надь Йожеф	Принципиальные и практические вопросы материальной дисциплины — — — — — — — — — —	111
-------------------------------	---	-----

Сообщения по охране труда

Отдел предотвращения несчастных случаев и охраны труда Управления финансовой службы ВНА	1. Информация о смертельных производственных случаях — — — — — — — — — —	116
	2. Вредные для здоровья воздействия асфальта, битума, смолы и защитных средств шасси —	118

Воспоминания

Генерал-майор в отставке Дамо Ласло	Дружеская встреча организованная парткомом ВСРП в 18 района г. Будапешт и командованием 9-й роты 2-го революционного полка по поддержанию общественного порядка — — — —	120
--	---	-----

История тыла

Подполковник в отставке Тюрмер Дьюла	Исторический обзор развития специальных автомашин тыла — — — — — — — — — —	130
Полковник Тот Йожеф	Денежное довольствие личного состава Венгерской Народной Армии (1945—1987) — — — —	142
Майор Вагнер Бела	Служба материального обеспечения австро-венгерской монархии в первой мировой войне —	150

Обзор журналов

Полковник Милуков М.	По разобитным направлениям — — — — —	164
Полковник Пензев Н.	Экипировка личного состава в поле — — —	169
Полковник Рябухин В.	Тыловое обеспечение при форсировании водной преграды — — — — — — — — — —	173
Полковник Маслов В.	Оборона тыловых районов сухопутных войск США — — — — — — — — — —	178

Mellékletek: a "Front parancsnoki és törzsvezetési
gyakorlat hadtáp tapasztalatai" című
cikkhez

TELEPÍTÉSI NORMATIVÁK ALKALMAZÁSA

MEGNEVEZÉS	A HVP. településeknek távolsága a parancsvonal-tól /km./		Hdt. ello.e.				hdt. el.z. /el.o./	Dd. ello.sz.d.			Dd.Sh.	A hdt. hadtáp működési körlet /hadtápsáv/ mélysége /km/
	hdt.	dd.	Hdt. hadtáp I. lépcső	Hdt. hadtáp tartalék	Hdt. ello.e. /II. lépcső/	A hdt. hadtáp elh. körletének területi tábori elhelyezésében /km./	Települések távolsága a parancsvonal-tól /km./	Dd. hadtáp I. lépcső	Ello.sz.d. /hadtáp II. lépcső/	A dd. hadtáp elh. körletének területi tábor. elhelyezésében /km./	Településeknek távolsága a parancsvonal-tól /km./	
A Csapat hadtáp Utasításban /tervezet/ meghatározott normatívák	50- 60	25- 30	30- 35	40- 50	50- 60	50- 60	15- 20	15- 20	25- 30	15- 20	10	60-80
A Front parancsnoki és törzsvezetési gyakorlaton alkalmazott normatívák	45	25- 28	22- 25	40- 45	50- 55	50	15- 20	15- 18	25- 30	16- 16	8- 10	65-75
Eltérés /+.; -/	/-/ 5-15	-	/-/ 8-10	-	-	-	-	-	-	-	-	-

- Megjegyzés: 1./ A tartalék körletek 5-10 km. távolságra kerültek kijelölésre.
2./ A hdt. hadtápsávot E-D irányú közepes víziakadály szelte át, ami a hdt. hadtáp I. lépcső és a hdt. HVP. települési távolságának csökkentését követelte meg.
3./ Az úthálózat K-NY-i irányban a víziakadály két állandó műtárgyára koncentrált.

SZÁLLÍTÓTÉR ÉS SZÁLLITÁSI FELADAT A G.HDT.VEDELMI HADMŰVELETBEN

LEGNEVEZÉS		A készenlé- tig	N	N 2	N 3	N 4	A védelmi hadművelet során összesen
Szállításra tervezett mennyiség /t./	Szilárd	740	2344	Naponta átl.	1732		7540
	Folyékony	-	465	Naponta átl.	455		1630
	Összesen	740	2809	Naponta átl.	2187		9370
Rendelkezésre álló szállí- tótér /hdt. ello. a./ /t./	Szilárd	2152	2152	Naponta átl.	2050		8302
	Folyékony	521	521	Naponta átl.	500		2021
	Összesen	2673	2673	Naponta átl.	2550		10323

Magyarázat: 1./ A készenlétig csak lőszer /390 t./ és műszaki harcanyag /350 t./ került kiszállításra.
2./ A g.hdt. védelmi hadműveletét 4 napra tervezték.
3./ Hagyományos fegyverek alkalmazásával folyt a védelmi hadművelet.
4./ Szállítóeszközben napi 5-5 %-os veszteség került beállításra.
5./ A g.hdt. az első védelmi hadművelet folyamán képes a szállítási feladatok végrehajtására saját erőivel és eszközeivel.

VÁRHATÓ EGÉSZSÉGÜGYI VESZTESEG ÉS FELHASZNÁLHATÓ ERŐ-ESZKÖZ A G.HDT.
VEDELMI HADMŰVELETÉBEN

MEGNEVEZÉS		A készenlétig	N		N 2		N 3-4		A védelmi hadművelet során összesen	
		Hagyományos	Hagyom.	TÖPPE.	Hagyom.	TÖPPE.	Hagyom.	TÖPPE.	Hagyom.	TÖPPE.
		fegyver alkalmazása viszonyai között								
Várható egészségügyi veszteség	áll. %-a	1	2	4	3	8	5	14	10	26
	fő	270	540	1080	810	2160	1350	3780	2700	7020
Kiüritendő /95 % /		270	513	1026	770	2052	1282	3591	2565	6669
Fandolkezésre álló kiüritőkapacitás /ford./fő/.	Seb.száll.gk.-val	280	280		250		220		átlagosan Ford/fő: 243	
	Ált.rend.gk.-val	-	520		720		720		átlagosan Ford/fő: 670	
	Összesen:	280	800		970		970		átlagosan Ford/fő: 913	

Megjegyzés:

- 1./ A g.hdt. létszáma 27000 fő.
- 2./ A g.hdt. személyi kiegészítése naponta megtörtént.
- 3./ A sebesültszállító eszközökben napi 8-9 %-os veszteség került beállításra.
- 4./ A g.hdt. ed-1 kiüritőeszközökkel került megerősítésre.
- 5./ A seb.száll.gjmü.-vek napi ford.-val a sérült állomány kiüritése biztosított.

HADTÁP HIRADÁS MEGHŰTT LEHETŐSÉGEI A G.HDT. VÉDŐHÍRT

HADMŰVELETTÉNY

Katonai szervezet		A szervezeti korszerűsítéssel rendszerbe állított híradó szakalegységek	Rendszeresített híradó szaktechnikai eszközök		A híradó szaktechnikai eszközök alkalmazási lehetőségei
megnevezése		megnevezése	menny.		
1.	2.	3.	4.		5.
hdt.	htp. hír. szd.	Rádióközpont szakasz	R-140 rádák.gk.	1	Mozgósítás után képes a HDS.HVP-al, a dandárok, ezredek HVP-ival, a z.-ak vezetési pontjaival az előljáró és alárendelt dd.-ok, e.-ek titkosított távbeszélő, a többi alárendelt felé nyílt távbeszélő, táviró összeköttetés biztosítására.
			R-142 rádák.gk.	2	
			R-130 rádák.gk.	2	
			R-107.rádák.	10	
	Csatornaképző központ szakasz	R-1406 rádák.gk.	1	Mozgósítás után képes a védelmi hadművelet sávjában az előljáró felé titkosított és nyílt géptáviró, valamint titkosított távbeszélő összeköttetés biztosítására. A hdt. H. és HVP. között vezetékes összeköttetés biztosítására.	
		A-405x rádák.gk.	1		
		V-12 közp.gk.	2		
	Táviró- és távbeszélő központ szakasz	P-238 TM titk.gk.	1	A csatornaképző központ szakasz által biztosított vezetékes és rádiórelé csatornák titkosítására, a vezetési pont belső összeköttetésének biztosítására képes.	
		Gk.közp.gk.	1		
P-244 TM.titk.gk.		1			
dd.	hadtáp híradó szakasz	K-III.hir.gk.	1	Összeköttetést tud biztosítani az előljáró hdt. HVP-al titkosított rádiótávbeszélő csatornán. Az alárendelttel nyílt rádió és vezetékes csatornán biztosított összeköttetést.	
		R-142 rádák.gk.	1		
		T-219-II.	1		
		R-107 rádák.	6		
	ellátó század, rádióraj	EK-III.hirk.gk.	1	A dd. HVP. felé biztosított összeköttetést nyílt rádió és vezetékes csatornán.	
		R-130 rádák.gk.	1		
ello.o.	híradó század	R-107.rádák.gk.	3	Titkosított és nyílt rádió, valamint nyílt vezetékes csatornákon biztosított összeköttetést az előljáró hdt. HVP-ával. Az alárendelttel nyílt rádió és vezetékes összeköttetést képes biztosítani.	
		R-142.rádák.gk.	1		
		R-130.rádák.gk.	5		
		R-107.rádák.	10		
		R-405 rádák.gk.	1		
eu.z.	híradó szakasz	K-III.hirk.gk.	1	Nyílt rádió és vezetékes csatornán biztosított összeköttetést az előljáró hdt. HVP-jával, valamint az alárendeltjeivel.	
		R-130 rádák.gk.	1		
		R-107 rádák.	3		
		EK-III.hirk.gk.	1		

Következtetések: - a hdt. és dd. szinten a hír.szakalegységek rendszerbe állításával megvalósult a vezetékes és rádióösszeköttetés az előljáró és alárendelt htp.tagozatokkal;
- jelentősen javultak a gyorsabb, megbízhatóbb információáramlás személyi és tárgyi feltételei, szervezettebbé, egyszerűbbé vált a hadtáp híradás rendje.